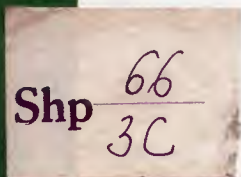

BIBLIOTHECAE 2

Organ i Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

BIBLIOTEKONOMI

PROJEKTE TË REJA

DOKUMENTE

LEXIME TË REKOMANDUARA

HISTORI E LIBRIT DHE E SHTYPIT

2001

Shp $\frac{66}{3C}$

BIBLIOTHECAE

Organ i Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

Nr. 2

Viti 2001

Botues

Dr. AUREL PLASARI

Kryeredaktore

ETLEVA DOMI

Redaksia

Ramazan Vozga (sekretar)

Farfuri Xhaja

Tefta Buzo

Këshilli botues

Aida Veliaj

Flora Dervishi

Kujtim Dashi

Maksim Gjinaj

Veda Kapexhiu

Art design

Elzana Agolli

© Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë

Sheshi "Skënderbe"

Tiranë

Tel./Fax. +355 4 257670

e-mail: bibliotheca@abissnet.com.al

2001

Biblioteka në 80-vjetor

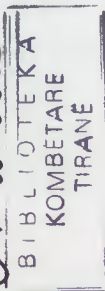
Vitlindja e 80-të i ka trokitur në prag Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë. Për historinë gjithë valavitje të kombit shqiptar nuk është për t'u befasuar që shenjat e para të lindjes së kësaj biblioteke të bartin ngjyresë mirëfilli ushtarake. Ato kanë të bëjnë me 16 prillin e vitit 1917, kur në Shkodër themelohej Biblioteka e Komissit Letrare, e cila quhej edhe "Biblioteka e Shqipnís". Zotërinjtë ideues të kësaj nisme, Gurakuqi, Mjedja, Peci, Logoreci.

Mosi. Naçi etj., kishin në të vërtetë përpara vetes një shkresë të Shtatmadhorisë austro-hungare, të datës 28.03.1918, që udhëzonte pikërisht organizmin e një biblioteke të tillë. Në gusht të 1919-s nisma shndërrohej në themelimin e "bibliotekës së shtetit" në Shkodër, ndërsa më 1920-n qeveria e sapovendosur në Tiranë themelonte "Bibliotekën Kombëtare", të atashuar pranë Ministrisë së Arsimit, me një akt të nënshkruar nga ministri i asikohshëm. Në 1921 nisnin edhe vendimet shtetërore për dërgimin e detyruar të kopjeve të çdo botimi shqip kësaj biblioteke. Në këtë mënyrë hidheshin gurët e themelit të atij që tanimë do të duhet quajtur i pari institucion qendror kulturor i shtetit shqiptar: Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë, e cila përrurohej në dhjetor 1922 me një fjalë historike të të parit drejtor të saj, z. Karl Gurakuqi.

Tanimë, 80 vjet më mbas, institucioni qendror kombëtar bibliotekar i vendit sjell një histori të vetën, e cila pret të hidhet në letër. Sido i rrethuar nga të tjera institucione kulturore gjithashtu qendrore, të themeluara në vitet '20, '30, '40, '50 apo '60, ai mbetet në qendër të tyre. Jo thjesht për nga fati i vet historik, por si institucion ku janë përqendruar gati të gjitha problemet e thepisura të shoqërisë bashkëkohore shqiptare: problemet e lirive të shoqërisë dhe atyre të individit, i lirive të informimit dhe i atyre të shprehjes së mendimit, problemet e barazisë së shanseve dhe atyre të aksesit në shërbimin publik për një shoqëri të hapur, problemet e marrëdhënieve mes pushtetit politik dhe atij kulturor, dhe sa të tjera. Është e kuptueshme, në një pozicion si ky, që si institucioni i quajtur "Bibliotekë Kombëtare e Shqipërisë", ashtu edhe gjithë bibliotekat e tjera të rrjetit kombëtar bibliotekar në Shqipëri, të kenë nevojë, ndoshta më shumë se asnjëherë, për debate dhe rrugatje mendimesh për t'i qëndruar si tani dhe 80 vjet trusnisë që vjen prej intolerancës, valës së oportunitizmit dhe obskurantizmit, konformizmit, stereotipive banale sa i përket librit dhe rolit të tij të pamë në jetën kulturore të një kombi.

Botuesi

Editorial

66/3C

- Për një strategji kombëtare dhe plan veprimi për zhvillimin e bibliotekave publike shqiptare në Shoqërinë e Informacionit 8
Robert Davies
MDR Partners, Londër-Angli
Ramazan Vozga
Biblioteka Kombëtare
-

HISTORI E LIBRIT DHE E SHTYPIT

- Biemmi: mashtgues apo gjeni 19
Dr. Aurel Plasari
Biblioteka Kombëtare
 - Një bibliografi e hershme për Dora d'Istrian 27
Maksim Gjinaj
Biblioteka Kombëtare
 - Bibliografia fishtjane 33
Tonin Çobani
Studues
-

BOTIME

- Shërbimi i bibliotekës publike: udhëzime të IFLA/ UNESCO –s për zhvillim 39
Philip Gill
Përgatitës i botimit
- Mbi bibliografinë "Letërsia shqiptare, autorë dhe vepra" 44
Kujtim Dashi
Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve
- Bibliografia "Vepra të autorëve dhe studiuesve francezë për Shqipërinë e shqiptarët" (shek.XVI-XX) 47
Ramazan Vozga
Biblioteka Kombëtare

- Përshkrimi bibliografik i materialeve bibliotekare 50
Aida Veliaj
Biblioteka Kombëtare

 - Thesare të bibliotekave kombëtare të Europës 52
Farfuri Xhaja
Biblioteka Kombëtare
-

BIBLIOTEKONOMI

- Të lësh një Trashëgimi Kuturore-si do të jetë jotja? 57
David Curlin
Universiteti i Tiranës
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja

- Pesë epokat e informacionit 63
David Bawden
City University, Londër-Angli

- Bibliotekat dhe Interneti 69
Etleva Domi
Biblioteka Kombëtare

- Përfshirja sociale 73
Breda Karun
Marijan Spoljar
Biblioteka publike, Lubjanë-Slloveni

- Biblioteka publike e Fierit 81
Athina Basha
Biblioteka publike, Fier

- Biblioteka e qytetit të Helsinkit 88
Ramazan Vozga
Biblioteka Kombëtare

- Lexuesi i sotëm dhe studimi i dinamikës së leximit 91
Tefta Buzo
Biblioteka Kombëtare

■	Puna me fëmijët në bibliotekën “Përrallat” në Prishtinë Sulejman Pireva <i>Biblioteka publike “Ivzi Sulejmani”, Prishtinë</i>	96
■	Biblioteka e Kuvendit të Shqipërisë Zana Bufi <i>Biblioteka e Kuvendit të Shqipërisë</i>	101
■	Restaurimi i dokumenteve bibliotekare Alida Kalenja <i>Biblioteka Kombëtare</i>	106

PROJEKTE TË REJA

■	Projekti European Gabriel Etleva Domi	113
■	Projektet PULMAN dhe PULMAN_XT Ramazan Vozga	116
■	Mediat e ndryshme – konkurrençe, por edhe mbështetëse të njëra-tjetres (Projekti i përbashkët eIFL) Ramazan Vozga	119
■	INTERREG-II: Program bashkëpunimi Itali-Shqipëri Farfuri Xhaja	121
■	Fjalor shumëgjuhësh i terminologjisë bibliotekare Farfuri Xhaja	123

DOKUMENTE

■	Ligji për bibliotekat në Republikën e Shqipërisë	127
■	Manifesti i IFLA-s për Internetin	137
■	Huazimi ndërbibliotekar dhe dërgimi i dokumenteve	140

NGJARJE

■ Promovim i veprës së Arshi Pipës	149
■ Java e të mësuarit në vazhdim	149
■ Seminar për bibliotekën lëvizëse	150
■ Seminare për bibliotekat shkollore	150

VEPRIMTARI NDËRKOMBËTARE

■ Konferenca e bibliotekave kombëtare të Europës	153
■ Takimi Ballkanik 2001	155
■ Konferenca ndërkombëtare "Perspektiva të kualifikimit të vazhdueshëm bibliotekar"	156
■ Vizitë pune në Slloveni	156

LEXIME TË REKOMANDUARA

■ Recensione	157
■ Hyrje të reja	165
■ Website	174

TERMINOLOGJI

■ Fjalor shpjegues nga fusha e bibliotekomisë Farfuri Xhaja	186
--	-----

Për një strategji kombëtare dhe plan veprimi për zhvillimin e bibliotekave publike shqiptare në Shoqërinë e Informacionit

Robert Davies

MDR Partners, Londër-Angli

Ramazan VOZGA

Biblioteka Kombëtare

A Bibliotekat publike në Europë

Një rrjet efektiv bibliotekash publike ekziston, në shumicën e vendeve europiane, si një mjet i rëndësishëm për zhvillim kulturor, social dhe ekonomik. Bibliotekat publike me shpejtësi po marrin tipare të reja që po e zgjerojnë statusin e tyre si institucione të rëndësishme brenda komuniteteve lokale.

Përveç detyrave të tyre më tradicionale që kanë të bëjnë me ruajtjen dhe shfrytëzimin e kulturës, mbështetjen e leximit dhe të vetëedukimit të qytetarëve, ato tani janë:

- duke punuar në partneritet me institucionet arsimore, organizatat industriale dhe autoritetet lokale për t'i ndihmuar ato në arritjen e objektivave të tyre;
- duke siguruar trajnim në përvetësimin e teknologjive digjitale për të vetëpunësuarit, ata që punojnë nëpër shtëpi, bizneset e vogla dhe për ata që janë përfshirë në të mësuarit në distancë;
- duke siguruar gjithnjë e më tepër akses në Internet për qytetarët.

Sipas të dhënave të *Libecon2000* në 28 vendet europiane të përfshira në këtë studim bibliotekat publike numërojnë 118 milion anëtarë të regjistruar dhe 2.2 bilion vizita për çdo vit në 69.000 pika shërbimi statike. Këto biblioteka ofrojnë për publikun më tepër se 100.000 poste kompiuterash. Mjaft biblioteka publike tani gjithashtu shpërndajnë shërbimet e tyre aty ku banojnë dhe punojnë njerëzit përmes World Wide Web-it.

B Strategjitë e zhvillimit për bibliotekat publike në Europë

Prej kohësh është ndier nevoja e ndërmarrjes së një vargu iniciativash për rritjen e rolit të bibliotekave publike si institucione kyç të Shoqërisë së Informacionit, gjë që do të ndihmonte për zhvillimin e një shoqërie kohezive dhe për një ekonomi konkurruese. Deklatata e nismës PubliCA të Bashkimit European në konferencën e Kopenhagës (tetor

1999) nënvizon rolin e bibliotekave publike në mbështetje të:

- *demokracisë dhe qytetarisë*
- *zhvillimit ekonomik dhe social*
- *të mësuarit gjatë gjithë jetës*
- *diversitetit kulturor dhe gjuhësor*

Gjithashtu në nisma të tjera paneuropiane Bashkimi European ka theksuar rëndësinë e krijimit të site-ve në Internet me informacion për të drejtat qytetare dhe shërbimet publike. Ai ka caktuar si objektiv që deri në fund të vitit 2001 të ngrejë pika për akses publik në Internet si dhe të trajtojë on-site, kryesisht përmes bibliotekave publike, të gjitha komunitetet për njohjen e shoqërisë së informacionit dhe të teknologjisë së saj. Vlera e bibliotekave si një “hapësirë neutrale” ideologjikisht dhe politikisht në mbështetje të gjithëpërfshirjes sociale është gjithashtu gjerësisht e njohur.

Këshilli i Europës e ka shndërruar aksesin lokal për qytetarët në trashëgiminë kulturore përmes bibliotekave publike që përdorin teknologjitë e informacionit dhe të komunikimit në një “të drejtë themelore për lirinë e shprehjes dhe për informacion”. Raporti i Komitetit të tij Kulturor mbi “Politikat dhe legjislacionin bibliotekar në Europë” nënvizon që zhvillimi i një strategjie të qartë brenda një kuadri ligjor të përshtatshëm është domosdoshmëri për përparimin e rrjetit kombëtar të bibliotekave publike.

C Sfida teknike dhe profesionale për bibliotekat publike

Për krijimin e një vizioni të ri për bibliotekat publike, menaxherët dhe stafi i

tyre po përballen me një varg sfidash që kanë të bëjnë me përvetësimin e njohurive teknike dhe profesionale që u nevojiten për zhvillimin dhe nxitjen e shërbimeve bibliotekare të bazuara në teknologjitë e reja informatike. Ata duhet të njohin më mirë se deri tani strategjitë financiare dhe mundësitë e shumëllojshme të financimit si dhe të kenë qëndrime dhe aftësi menaxheriale më dinamike.

Në pikëpamje të përcaktimit të politikave të shërbimit, ata duhet të zhvillojnë dhe të përcaktojnë një kuptim të qartë të kontributit potencial të bibliotekave publike për çështje të tilla themelore shoqërore si të mësuarit gjatë gjithë jetës, gjithëpërfshirja sociale dhe demokracia. Ata gjithashtu duhet të jenë në gjendje të përcaktojnë dhe të vlerësojnë realizimin e shërbimeve bibliotekare, përfshirë edhe ato të siguruar në mënyrë elektronike.

Në pikëpamje teknike ata duhet të njohin gjithnjë e më tepër aspekte të tilla si shfrytëzimi i burimeve në Internet, përshkrimi dhe indeksimi i këtyre burimeve, digjitalizimi, ruajtja digjitale, plotësimi i kërkesave për akses, lejimi dhe të drejtat për akses në valët dhe infrastrukturën e telekomunikacionit.

D Bibliotekat publike në Shqipëri: pika nisëse

Shqipëria ka një rrjet relativisht të gjerë bibliotekash. Kapaciteti, niveli dhe mundësitë e tyre ndryshojnë që nga koleksionet e vogla librare me një shfrytëzim dhe shërbim të kufizuar në çdo ndarje administrative lokale deri në bibliotekat e mëdha në qytetet kryesore të

vendit. Shumica e bibliotekave fillimisht kanë qenë organizuar për përdorim me fonde të mbyllura në të cilat lexuesi kishte akses vetëm nëpërmjet skedarëve. Megjithatë ndihet mungesa e hapësirës, shumica e tyre tani po punon që t'i organizojnë koleksionet mbi bazën e fondeve të hapura.

Pas ndryshimeve demokratike të fillimit të viteve '90 dhe sidomos gjatë trazirave politike të vitit 1997, në mënyrë paradoksale, mjaft biblioteka u shkatërruan dhe u dogjën. Gjithashtu edhe reduktimet drastike të buxhetit të bibliotekave dëmtuan shprehinë e leximit dhe ulën numrin e lexuesve.

Shërbimet kryesore që bibliotekat publike shqiptare ofrojnë momentalisht kufizohen në:

- shfrytëzimin e trashëgimisë kombëtare dhe të huaj të shtypur
- huazimin (e materialeve të shtypura)
- organizimin e veprimtarive kulturore
- organizimin e mbledhjeve dhe takimeve të ndryshme
- ekspozita dhe veprimtari të tjera

Në Shqipëri roli i bibliotekave publike si mbledhëse të informacionit dhe si pika shfrytëzimi të tij është ende në zhvillim e sipër dhe arritjet e revolucionit në fushën e sigurimit të informacionit elektronik sapo kanë nisur të shfrytëzohen. Fillimisht vëmendje më e madhe i duhet kushtuar rritjes së ndërgjegjësimit publik për shërbimet që mund të ofrohen në biblioteka duke shfrytëzuar mundësitë e tyre për të stimuluar shprehinë e kërkimit të informacionit të lexuesit. Nga ana tjetër vetë bibliotekat publike duhet t'u japin përparësi shërbimeve të reja sepse vetëm pak prej

tyre përpiqen të sigurojnë informacion kyç për publikun.

Për t'u përgjigjur siç duhet kërkesave të shndërrimeve shoqërore, bibliotekat publike shqiptare duhet të përgatiten për rivlerësimin e rolit dhe të mundësive të tyre si dhe për rishikimin e shërbimeve të tyre, të cilat duhet të fokusohen në mbështetjen e komuniteteve lokale, sepse qytetet në të cilët ato ushtrojnë veprimtarinë e tyre po përjetojnë probleme të mëdha sociale dhe ekonomike që kanë të bëjnë me papunësinë, standardet e arsimimit, fluksin e popullsisë nga zonat rurale etj. Krijimi i shërbimeve të veçanta të informacionit në mbështetje të veprimtarive të biznesit lokal, veçanërisht të SME-ve, është një përparësi. Shkëputja e gjatë prej zhvillimeve dhe përvojave bibliotekare të huaja ndihet dukshëm në nivelin e sotëm të njohurive dhe të aftësive menaxhuese të stafit të bibliotekave publike shqiptare. Negativisht ndikon këtu gjithashtu fakti që nuk ka një shkollë të lartë bibliotekash ose një program të shkencës së bibliotekave në nivel univesitar. [Në këto kushte, Biblioteka Kombëtare është ngarkuar me përgatitjen dhe kualifikimin e bibliotekarëve. Ajo organizon kurse dyvjeçare pa shkëputje nga puna për ata që janë punësuar në biblioteka si dhe programe të kualifikimit të vazhdueshëm bibliotekar.]

Nga ana tjetër deri më sot përpjekjet e Shoqatës së Bibliotekarëve Shqiptarë, kanë dhënë rezultate të kufizuara. Grupe të vogla bibliotekarësh kanë qenë jashtë shtetit për vizita të shkurtra pune. Përvoja dhe shembulli i bibliotekave në Europë dhe gjatë janë më mjaft vlerë dhe është e rëndësishme që sa më shumë punonjës të

bibliotekave shqiptare të kenë kontakt me të.

* Përgjithësisht pengesat që përballojnë bibliotekat publike shqiptare mund të përmbliken si më poshtë:

- mungesa e një strategjie kombëtare
- mbështetje politike e zbehtë
- probleme financiare
- mungesa e një stafi të trajnuar
- ndërtesa të papërshtatshme dhe mungesë hapësire
- akses i paktë në rrjete kompiuterike
- imazh social i varfër.

Për kapërcimin e këtyre pengesave është jetik krijimi i vendimmarrësit në nivel kombëtar dhe lokal i një koncepti modern mbi rëndësinë dhe vlerën e bibliotekave publike, në mënyrë që ata ta bëjnë të tyren dhe ta përkrahin çështjen e bibliotekave publike, duke i parë ato si një investim dhe jo thjeshtë si shpenzim. Sigurimi i fondeve të nevojshme për shërbimet bibliotekare është padyshim tepër me rëndësi. Buxhetet vjetore vërtetë kanë ardhur duke u rritur nga shteti, por niveli i financimit mbetet mjaft i ulët. Në situatën e përgjithshme ekonomike, bibliotekat ndiejnë nevojën të kërkojnë burime të ndryshme financimi.

E Mbështetja dhe zhvillimet strategjike deri tani

Shqipëria po bën reforma të rëndësishme demokratike me qëllim që t'i bashkohet komunitetit ndërkombëtar pas dekada vetëizolimi. Një ligj ri për librin është përgatitur nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, ligj që i sheh politikat e zhvillimit në këtë fushë nga një perspektivë

e re dhe ndërsektoriale. Ekzistenca dhe funksionimi i bibliotekave garantohet nga legjislati i duhur. Ligji për bibliotekat është miratuar në fillim të vitit 2000. Ndërkohë po punohet për aktet nënligjore që do të rregullojnë veprimtarinë e tyre si statute, rregullore, udhëzime etj.

Bibliotekat shqiptare kanë përfituar mjaft nga organizmat dhe fondacionet e huaja, sidomos nga programet lokale dhe rajonale për bibliotekat. Mes të tjerash, me mbështetjen financiare të OSI/NLP, OSFA-së dhe Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve në Bibliotekën Kombëtare u ngrit një qendër trajnime me pajisjet e nevojshme të teknologjisë së informacionit, e cila do të realizojë kualifikimin e vazhdueshëm për bibliotekarët e të gjithë vendit.

Përfaqësues shqiptarë kanë marrë pjesë në programet europiane për bibliotekat publike si PHARE *Public Libraries Development Project*, *PubliCA* dhe *PULMAN*.

F Objektiva strategjike

Për të kapërcyer sfidat dhe pengesat që u përmendën më lart janë të domosdoshme një politikë qeveritare dhe një strategji kombëtare mbështetëse, të cilat deri më sot kanë munguar. Ndaj duhet synuar të hartohet një strategji kombëtare dhe të ndërmerren nisma praktike pilot në fushën e bibliotekave publike në Shqipëri. Një gjë e tillë është e domosdoshme në qoftë se duam që ato të zhvillohen sipas standardeve europiane.

Kjo strategji duhet të nxisë zhvillimin e bibliotekave publike nëpërmjet futjes në to të shërbimeve të reja prej të cilave do të përfitojnë sektorë të ndryshëm ekonomikë, socialë dhe kulturorë.

Disa nga objektivat e përgjithshëm kyç të kësaj strategjie mund të jenë:

- krijimi i një koncepti të ri për bibliotekat publike të vendimarrësit në nivel kombëtar dhe lokal;
- përcaktimi i qartë i kompetencave dhe përgjegjësiwe mes autoriteteve respektive lokale dhe kombëtare;
- sigurimi nga ana e bibliotekave publike i shërbimeve të reja dhe të larmishme, përfshirë shërbimet e informacionit;
- rritja e përdorimit të teknologjisë informatike dhe e Internetit për shfrytëzimin e shërbimeve multimediale dhe për automatizimin;
- demonstrimi i përfitimeve prej investimeve në bibliotekat publike;
- ngritja profesionale e stafit dhe e menaxherëve të bibliotekave publike në mënyrë që ata të jenë në gjendje të realizojnë shërbimet e reja bibliotekare;
- krijimi i një vargu paketash të digjitalizuara me informacion në gjuhë shqipe në interes të qytetarëve për t'u shpërndarë përmes bibliotekave publike;
- rritja e vëmendjes për të qenë më efektivë në drejtim të planifikimit dhe tërheqjes së fondeve financiare;
- lidhje më të gjera dhe mbështetje në komunitetin e bibliotekarëve europianë si dhe në organizmat ndërkombëtarë, Bashkimin Europian, Komisionin Europian, IFLA-n etj.;
- përfshirja e bibliotekave dhe e bibliotekarëve shqiptarë në projekte të përbashkëta rajonale dhe europiane.

G Një plan i mundshëm pune

Bibliotekat publike kanë potencialin e duhur për të kryer mjaft funksione. Por

një plan i mundshëm pune për hartimin e një strategjie kombëtare dhe një plan veprimi 4-5 vjeçar duhet konceptuar në mënyrë të tillë që të jetë i përballueshëm dhe i mbështetur në burimet financiare ekzistuese ose të pritshme. Ai duhet të synojë të përqendrohet në ato çështje që kanë përparësi dhe që hapin rrugë të reja për zhvillimet e ardhshme.

Faza 1 Strategjia dhe prioritetet

Objektivat:

➤ Përcaktimi i prioritetëve, strategjisë dhe i një plan veprimi për zhvillimin e bibliotekave publike shqiptare në mbështetje të politikave kombëtare.

➤ Trajtimi i problemeve të infrastrukturës (p.sh. sigurimi i frekuencave) së nevojshme për funksionimin e shërbimeve bibliotekare parësore.

➤ Sigurimi i burimeve të mbështetjes financiare për implementimin e secilit element të strategjisë.

1.1 Përgatitja e strategjisë

• Shqyrtimi i gjendjes ekzistuese nga një sektor studimi, me asistencë të huaj teknike, duke marrë në konsideratë të gjithë faktorët që ndikojnë mbi bibliotekat publike dhe potencialin e tyre për zhvillim.

Rezultati (R1): Raport me rekomandime

• Shqyrtimi i përvojës më të mirë të vendeve të tjera të rajonit dhe kudo gjetkë në Europë.

Rezultati (R2): Raport me rekomandime

1.2 Konferencë multi-sektoriale strategjike që do të përfshinte përfaqësues të:

- ministrive përgjegjëse për sektorët e kulturës, arsimit, punësimit, shëndetësisë dhe shërbimeve sociale;
- bashkive/autoriteteve lokale;
- donatorëve/financuesve të mundshëm vendas dhe të huaj.

Rezultati (R3): Rekomandime të konferencës për qeverinë; marrëveshje donacionesh.

1.3 Krijimi i një grupi kombëtar drejtimi ndërdikasterial

Rezultati (R4): Rekomandime për veprim sipas çështjeve 1.1-1.3

1.4 Hartimi i një plan veprimi 4-5 vjeçar dhe i kostonë së tij si dhe i një programi nismash për të gjitha bashkitë duke i parë bibliotekat si pika për:

- akses në Internet
- trajnimin në teknologjitë digjitale
- informacion për punësim
- demokraci on-line
- të mësuarit gjatë gjithë jetës për të rriturit
- mbështetje për shkollat
- mbështetje me informacion e biznesit lokal
- shërbime sociale

- shëndetësi
- njohuri juridike për qytetarët
- kulturë
- libra dhe lexim

Rezultati (R5): Hartimi i strategjisë apo i dokumentit programor qeveritar ('White Paper').

1.5 Workshope të shqyrtimit strategjik.

Rezultati (R6): Strategji e përmirësuar duke marrë në konsideratë rezultatet e veprimtarive pilot.

1.6 Krijimi dhe trajnimi i grupit kombëtar për hartimin e projekteve për bibliotekat publike

- Workshope për hartimin e projekteve.
- Identifikimi i financuesve dhe programeve për projekte në të cilat mund të marrë pjesë sektori i bibliotekave publike shqiptare [p.sh. për të siguruar sisteme të automatizuara të menaxhimit bibliotekar].
- Programimi i punës për hartimin e propozimeve.

Rezultati (R7): Përzgjedhje projektesh për organizmat financues vendas dhe europianë në mbështetje të prioritetëve të përcaktuara për zhvillimin e bibliotekave publike shqiptare.

Faza 2 Pilotimi i shërbimeve të reja bibliotekare dhe monitorimi i rezultateve që do të arrihen

Objektivat:

➤ Nxitja e interesit dhe besimit në mundësitë e bibliotekave publike për të siguruar shërbime të reja të dobishme dhe të rëndësishme për qytetarët shqiptarë, veçanërisht përqendrimi në aksesin në internet dhe në trajnimin për përvetësimin e teknologjive digjitale.

➤ Krijimi i tre shërbimeve të reja pilot të bazuar në teknologjinë informatike [një në çdo vit] në biblioteka publike të tre rajoneve të ndryshëm të Shqipërisë, duke u dhënë mundësi bibliotekave të tjera të përfitojnë nga shembulli i tyre.

[Në çdo bibliotekë pilot]

2.1 Marketingu dhe shqyrtimi i kërkesave të përdoruesve

2.2 Planifikimi i punëve dhe parashikimi financiar

2.3 Specifikimet teknike

2.4 Trajnimi

2.5 Prokurimi dhe instalimi i pajisjeve

2.6 Promovimi

2.7 Fillimi i shërbimeve

2.8 Monitorimi dhe vlerësimi

Rezultati (R8): Shërbime pilot të suksesshme dhe evidentimi i faktorëve të suksesit.

Faza 3 Hartimi i një programi informacioni shqip të digjitalizuar dhe i një gateway në bibliotekat publike me informacion në gjuhën shqipe për qytetarët

Objektivat:

➤ Instalimi në bibliotekat pilot dhe të tjera i softit të gateway-it që do të lejojë që burimet e informacionit në gjuhën shqipe të kërkohen dhe përdoren rregullisht prej qytetarëve.

➤ Zgjerimi dhe pasurimi i sasisë së informacionit në gjuhën shqipe të vlefshëm për qytetarët dhe krijimimi i mundësisë që ai të gjendet lehtësisht në Internet.

3.1 Identifikimi i përmbajtjeve të kompiuterizuara ekzistuese në gjuhën shqipe (website, database, dokumente të punuara në word etj.).

3.2 Identifikimi i zbrazësive për informacion të rëndësishëm për qytetarët.

3.3 Plan veprimi për përkthimin dhe krijimin e web-eve që mundësojnë informacionin (p.sh. për turizmin, biznesin lokal, arsimin dhe shërbimet trajnuese).

3.4 Workshop që do t'i paraprijë adoptimit dhe implementimit të standardeve të metadata-ve për informacionin e digjitalizuar.

3.5 Blerja e licensave dhe instalimi i softit të gateway-it fillimisht në bibliotekat pilot.

Rezultati (R9): Hyrje në informacionin e zgjeruar në gjuhën shqipe të instaluar në bibliotekat publike kryesore.

Faza 4 Trajnimi për aftësim profesional

Objektivat:

➤ Rritja e numrit të menaxherëve të bibliotekave publike që do të kenë kontakt me përvojat rajonale pozitive për sigurimin e shërbimeve bibliotekare publike me qëllim që ata të mund të menaxhojnë realizimin efektiv të këtyre shërbimeve në Shqipëri.

➤ Marrja e licensës, përkthimi dhe përdorimi në Shqipëri i një pakete ndërkombëtare trajnimi profesional të të mësuarit në distancë të fokusuar në përdorimin efektiv të teknologjive informatike dhe të Internetit për bibliotekat publike, që do mund të realizohet në Bibliotekën Kombëtare ose në mjedise të tjera.

4.1 Qëndrime trajnuese afatshkurtra të menaxherëve dhe të punonjësve të shërbimit të bibliotekave publike pilot në biblioteka publike të huaja.

Rezultati (R10): Një numër i konsiderueshëm menaxherësh dhe punonjësish të bibliotekave publike do të rrisin njohuritë e tyre për mundësitë dhe kërkesat e sigurimit të shërbimeve të reja.

4.2 Identifikimi i tregut ndërkombëtar, licensimi, përkthimi dhe përdorimi i një programi të trajnimit në distancë.

Rezultati (R11): Përfshirja e të gjithë drejtuesve dhe stafit të bibliotekave publike në programet trajnuese të të mësuarit në distancë.

A STRATEGY AND ACTION FOR DEVELOPING ALBANIAN PUBLIC LIBRARIES IN THE INFORMATION SOCIETY

This project seeks to develop national strategies and practical pilot initiatives in the field of public libraries in Albania. Such an approach is needed if Albanian public libraries are to be developed toward European standards.

It will support the development of public libraries in supplying services of benefit cross several national sectors - economic, social and cultural.

Among the key general objectives of the project are:

- the development promotion of a new concept and strategy for public libraries among national and local decision-makers;
- clear identification of competences and responsibilities among the respective local and national authorities;
- provision of new and diversified services by public libraries including information services;
- increased use of IT and the Internet for access to multimedia services and for automation;
- demonstration of the benefits of investment in public libraries;
- professional development of public library managers and staff in order to enable the delivery of new services;
- the creation of a range digitized Albanian language content of interest to the citizen for delivery through public libraries;
- increased and more effective attention to fund-raising and financial planning;
- wider links and assistance where needed with European library community and international bodies European Council, European Commission, IFLA;
- inclusion of Albanian libraries and librarians in joint regional or European projects.

Safeguarding the documentary heritage of humanity

Sh. 23692

BIBLIOTEKA
KOMBETARE
TIRANE

U N E S C O

■ BIEMMI: mashtrues apo gjeni?	19
■ Një bibliografi e hershme për Dora d'Istrian	27
■ Bibliografia fishtjane	33

BIEMMI: mashtues apo gjeni?

Dr. Aurel PLASARI

Biblioteka Kombëtare

Rasti i Biemmi-t dhe i veprës së tij *Istoria di Giorgio Castrioto Scander'Begh* (Brescia 1742, ribot. 1765), i dyshuar tradicionalisht si "fals historik", përbën në historiografinë e Skënderbeut çështje më vete, me të cilën nëndisiplina e kritikës së burimeve duket se duhet të merret ende.

Në nëndisiplinën në fjalë thuhet që një kritikë e tillë ka lindur nga nevoja për të dalluar burimet false nga ato të vërteta. Si e kam kujtuar edhe një herë, mes falseve historike specialistët dallojnë metodikisht dokumentet e sajura në tërësi ose pjesërisht (fr. *forgeries*), imitimet e lira dhe kopjimet dorëshkrimore (fr. *serviles*) etj.; rastet kur falsifikimi mund të ketë të bëjë ose me formën ose me përmbajtjen, por edhe me të dyja bashkë etj. Mesjeta, për shembull, pati qenë epoka e artë për prodhimin e falseve me prirjen për të rikrijuar titujt e humbur, për të përshtatur dokumente të lashta, për të zmadhuar vjetërsinë ose fuqinë e një dere fisnike etj. Por edhe shek. XIX, që mbahet si shekulli i historisë së mirëfilltë njohu raste falsesh “të specializuara”: ditarë apo letra personazhesh të mëdhenj (Napoleon, Marie-Antoinette, Henrik IV etj.). Vigjilenca e historianit, sa u takon burimeve historike, thuhet se duhet të jetë e përhershme dhe, parimisht, çdo lloj dukumenti është “i dyshueshëm”. Në këtë mënyrë, kritika e burimeve vjen e shndërrohet në kritikë të prejardhjes, e cila lejon të depistohen falset falë analizës së brendshme të tekstit (shkrimit, gjuhës, formës), të datimit, të burimeve të tyre, duke vënë në dukje pagjasitë ose pamundësitë ose mosvijimësitë etj. Mendohet se, mbas procedurash të tilla, historianit i mbeten për duarsh materiale “të pastruara” dhe falset hiqen mënjanë.

Çfarë ka ndodhur, në rastin tonë, me Biemmi-n?

Prifti nga Brescia e Italisë Giammaria Biemmi mëtonte se e pati shkruar veprën e tij duke u mbështetur mbi një jetëshkrim

për Skënderbeun, një inkunabulë me titull *Historia Scanderbegi edita per quendam Albanensem*, që e ruante ai vetë dhe që, po simbas tij, qenkësh botuar në Venedik më 1480 (Biemmi jep edhe datën: 2 prill) nga mjeshtri i njohur gjerman Erhard Ratdolt. Duke mos e saktësuar dot për emër autorin e kësaj inkunabule, që i bie të jetë i pari jetëshkrues i Skënderbeut, Biemmi e emërtoi atë “Anonimi nga Tivari”, “Tivarasi”. Mbi veprën e Biemmi-t u mbështetën një varg i gjatë autorësh që u morën në gjerësi ose pjesërisht me historinë e Skënderbeut, si Farlati¹, Makušev², Tajani³, Pisko⁴, Cuniberti⁵, Galanti⁶, Barbarich⁷, Jakova-Merturi⁸, Noli⁹, Gegaj¹⁰, përsëri Noli¹¹ etj.

Nga ana tjetër, ekzistimin e një “anonimi” të tillë e kanë vënë në dyshim specialistë të kritikës së burimeve. Ndër ta i pari duket se ka qenë gjermani Franz Babinger, i cili në punimin *Themelimi i Elbasanit* (1931)¹² delte në përfundimin që vepra në fjalë e Biemmi-t nuk ishte veçse një “fals letrar”¹³. Mbas tij, Kurt Ohly në punimin *Një inkunabulë e falsifikuar e Ratdolt-it* (1933)¹⁴ vërtetonte që “Anonimi i Tivarit” nuk ishte veçse një fabrikim i “falsifikatorit profesionist” Biemmi, i cili kishte “prodhuar” në këtë mënyrë edhe dy kronika mesjetare të qytetit Brescia (një për shek. VIII-X dhe një për shek. XII), të botuara përkatësisht më 1749 dhe 1759; madje një falsifikim i tretë ishte gjetur i pambaruar ndër dorëshkrimet e tij kur Biemmi vdiq më 1778¹⁵. Ohly e cilësonte falsifikimin mbi Skënderbeun “më të rafinuarin dhe më të arriturin”¹⁶. Mbas tyre, edhe ai që mund

të quhet mjeshtri i kritikës së burimeve të historiografisë mbi Skënderbeun, rumuni Francisc Pall, në më shumë se një punim (*Një histori e re mbi Skënderbeun*, 1937; *Marin Barleti historian humanist*, 1938) e zhvlerësonte veprën e Biemmi-t si një “fals të mirëfillt”¹⁷. Mbas një leximi të kujdesshëm të saj, Pall-i vinte re se ajo çfarë Biemmi i atribuon “Tivarasit” të tij është në të vërtetë një kombinim mjeshtror emrash, të dhënash të posaçme të trilluara prej një sasive njoftimesh nxjerrë nga burime të ndryshme¹⁸. Madje Pall-i ia doli të zbulojë edhe lajthimet e Biemmi-it në trajtë inkonseguimesh. Një shembull: ndërsa në betejën e vitit 1444 ai i bën “të rënë trimërisht në luftë” Pal Kukën, Pjetër Spanin dhe Pjetër Strazimirin (I, 51), më vonë i nxjerr që të tre të gjallë: të parin e nis ambasador në Romë më 1446 (II, 93), dy të tjerët i bën pjesëmarrës në luftën e Skënderbeut kundër Republikës së Vendikut më 1448 (II, 111, 118)¹⁹.

Megjithëkëtë, jo vetëm Gegaj më 1937, por edhe Noli në monografinë mbi Skënderbeun të 1947-s, kanë ngulmuar ta përfillin Biemmi-n si burim me vlerë. Në monografinë e vet *Arbëria dhe pushtimi turk në shek. XV* (1937) Gegaj vërente: “Historia e Skënderbeut e Anonimit nga Tivari përbën një punim të shquar për kohën; ajo jep njoftime të sakta dhe të përpikta mbi të shumtën e ngjarjeve, pa ua zmadhuar atyre rëndësinë; në vend që të bëjë apologjinë e Skënderbeut, ajo kritikon dendur qëndrimin e tij; ajo nuk i fsheh vështirësitë e brendshme dhe i zbulon intrigat dhe komplotet e prijesve të

tij”²⁰. Duke recensuar këtë vepër të Gegajt, Pall-i ngulmonte së rishti që një numër i madh të dhënash kronologjike (sa i përket Mbledhjes së Lezhës, fitoreve të Torviollit dhe të Drinit dhe të luginës së “Mechadios”, përfundimit të paqes mes Skënderbeut dhe Mehmetit II etj.), një numër personazhesh (ambasadori “Pal” Kuka, Martin Fersichio, “kreu i svetigradasve”, Talip-pasha i mundur prej Skënderbeut më 1452 etj.), si dhe ngjarjesh (incidenti gjatë martesës së Mamicës, atentati i përgatitur kundër heroit në pyllin e Kërrabës, detajet e tradhtisë së Gjergj Stres Balshës etj.), që Gegaj i ka nxjerrë nga “Tivarasi”, mbeten thjesht fantazi/trillime të Biemmi-t²¹.

Në *Gjergj Kastrioti Skënderbeu 1405-1468* (1947), duke i njohur kritikën e Babinger-it dhe Pall-it, Noli ngulmonte që “përfundime të tilla janë të pamenduara mirë [angl. *overhasty*] për më shumë se një arsye” dhe parashtrohte në vijim “arsyet”²². Aleks Buda ka qenë, ndër historianët shqiptarë, ai që i ka marrë parasysh me vëmendje përfundimet e Babinger-it dhe Ohly-t mbi “falsin e Biemmi-t”²³. Ai i quante edhe Nolin (e 21-shit dhe të 47-s), edhe Gegajn, “viktima të falsifikatorit të rafinuar italian”²⁴. Por, në një leksion të vitit 1960 mbi problemet “letërsisë biografike” për Skënderbeun, Noli sillte argumente të reja për të vërtetuar që, pavarësisht argumenteve pro “falsit”, vepra e Biemmi-t përmban një varg të dhënash që konfirmohen nga burimet dokumentare të zbuluara më vonë²⁵. Këto argumente të reja ai i emërtonte tani “prova të brendshme”. Të

tilla janë, për Nolin, përmendja e Gjergj Aranitit prej Tivarasit si “Princ i Kaninës”, çfarë nuk vjen nga Barleti dhe vërtetohet nga dokumentet e Arkivit të Aragonit dalë në dritë në fillim të shek. XX, simbas të cilave me Traktatin e Gaetës të vitit 1451 mbreti Alfons i premtojte vërtet Gjergj Aranitit t’i jepte Vlorën dhe Kaninën kur ky t’ua merrte këto osmanëve²⁶. Sa i përket incidentit të ndeshjes me armë, në janar të 1445-s, mes Lekë Zaharisë dhe Lekë Dukagjinit, që e jep vetëm Biemmi simbas Tivarasit, Noli mendon se ky incident vërtetohet tërthorazi nga fakti që disa muaj më vonë Lekë Zaharia do të vritet nga Lekë Dukagjini²⁷. Një tjetër “fakt” që del vetëm nga Tivarasi është edhe mospranimi i dy djemve të Gjergj Aranitit për të shoqëruar motrën e tyre në dasmën e saj me Skënderbeun, më 1451, si xhelozë për pajën e madhe që asaj i jepej; kjo “armiçësi” vërtetohet për Nolin nga një dokument venedikas i vitit 1463²⁸. Një “fakt” i tillë, i konfirmuar më vonë dokumentarisht, është për Nolin edhe emri i feudit (“feudi i Bullgarisë”) që Skënderbeu ia dha Vrana Kontit si shpërblim për mbrojtjen e Krujës²⁹. Edhe e dhëna për një atentat kundër Skënderbeut në vitin 1452, që sillet vetëm nga Tivarasi i Biemmi-t, për Nolin përputhet me të dhënat e dokumenteve të Republikës së Venedikut e cila qe përpjekur më se një herë të vinte dikë për ta vrarë Skënderbeun³⁰. Për të dhënë që gjithashtu vetëm Tivarasi e sjell, se nipi i Skënderbeut Gjergj (Stres) Balsha u shiti osmanëve kalanë e Modricës, Noli mendon se vërtetohet nga *Gjenealogjia* e Muzakës, botuar në përmbledhjen e Karl

Hopf-it më 1873³¹, pra gati një shekull e gjysmë mbas veprës së Biemmi-t³². Madje, në këtë leksion të 1960-s, Noli është i mendimit se, nga të gjithë jetëshkruesit e Skënderbeut, vetëm Tivarasi na jep emrat dhe datat e dy betejave më të rëndësishme të Skënderbeut: asaj të Torviollit më 29 qershor 1444 dhe asaj të Albulenës (Ujit të Bardhë) më 2 shtator 1457, vetëm “Tivarasi” na jep një përshkrim të pushtimit të Beratit nga osmanët dhe të ekzekutimit prej tyre të princit Teodor Korona etj.³³

Në këtë rrugë verifikimesh dhe kundërvërfikimesh nuk mbërrihet ndonjë përfundim i qëndrueshëm sa i takon autenticitetit të veprës së Biemmi-t, sepse po aq të drejtë sa duket të ketë Noli me “konfirmimet” dokumentare që sjell për ta mbrojtur këtë autenticitet, po aq të drejtë mund të ketë Petta, i cili pohon të kundërtën, që “teksti i tij [i Biemmi-t, A. P.] përgënjeshtrohet dendur prej dokumenteve të arkivave”³⁴. Më e saktë do të ishte rruga e të pranuarit që, në rastin e “falseve historike” të mirëfillta kemi të bëjmë thujse gjithmonë me një kombinim të dijes me mendjemprehtësinë, madje një kombinim të rafinuar të tyre. Të tillë numërohen në historinë e botës i ashtuquajturi “Donacion i Kostandinit”, i fabrikuar në Romë në shek. VIII, me anë të të cilit i pari perandor i krishterë, më shumë se katër shekuj mbas vdekjes së vet, i paskësh dhuruar papës pushtetin mbi gjithë Perëndimin; të ashtuquajturat “Poezi primitive” të rapsodit skocez Ossian, botuar më 1760 nga Macpherson-i; “Kartat e Kryqëzatës” të koleksionit

Courtois, që dëshmonin pjesëmarrjen në kryqëzata të personazheve që nuk kishin marrë pjesë kurrë në to, të prodhuara me dokumente të rreme bankare më 1837; pirgu i madh i “Autografeve” të falsifikuara: të Sokratit, Lazarit të ringjallur, Maria Magdalenës, Jul Qesarit, Kleopatrës, Karlit të Madh, Galilei-t, Pascal-it etj.; “Protokollet e Pleqve të Sionit”, falsi më i famshëm i literaturës antihebreje, fabrikuar në Paris në vitet 1897-1898 nga shërbimet e policisë së fshehtë të carit (Ohrana); “Ditarët e fshehtë” të Hitlerit shitur revistës *Stern* më 1983 etj. Të gjitha, pra, tekste që i kanë hapur probleme kritikës së burimeve dhe që nuk ka qenë e mundur të “çmistifikohen” lehtësisht; i tillë mbetet edhe “Rasti Biemmi” dhe, në veçanti, polemika për autenticitetin e “Anonimit të Tivarit”.

Si një mundësi shpjegimi, brenda kësaj polemike, po kujtoj se në epokën moderne koncepti për “burimin” historiografik ka ndryshuar. Për mendimtarin e humanizmit Lorenzo Valla metoda historike do të thoshte thjesht refuzim i Donacionit të rremë të Kostandinit, ndërsa për metodën historike bashkëkohore punët nuk qëndrojnë më kështu. Në mënyrë të përgjithshme mund të vihet re se evoluimi i historiografisë ka sjellë si rrjedhojë të relativizuarit e nocionit të “faktit historik” dhe të zgjeruarit e vlefshmërisë së burimeve. Duke e kapërcyer perspektivën e epokës pozitiviste, e cila e bënte kritikën e burimeve ndërmjetëse mes dokumentit dhe faktit historik që prej tij mund të nxirret, sot qasja historike përfshin edhe leximin “në shkallë të dytë” të burimeve,

duke marrë në konsideratë jo vetëm saktësinë e tyre sa i përket referimit ndaj ngjarjeve historike, por edhe vlerën e tyre si transmetim burimesh apo mënyrash të menduari. Për këto arsye sot në historiografi edhe “dokumenti i rremë” vështrohet me tjetër sy. Një fals, edhe kur të mos ketë kurrfarë vlere intrinseke, nuk do të thotë se është edhe pa asnjë vlerë historike. Së pari, për ato pjesë të vërteta që edhe falsi mund të përmbajë. Së dyti, ngase ai lë të kuptohen motivet e autorit ose porositësit të tij. Së treti, për nga ndikimi që edhe një fals mund të ketë ushtruar. Dhe kështu me radhë; kështu edhe me *Historinë* e Biemmi-t.

Si të gjitha falset historike të mirëfillta, edhe vepra e Biemmi-t që dyshohet për e tillë, nuk mund të lindej nga “hiçi”. Ajo vërtet mbështetet për shumë pika mbi Barletin, i cili ishte në atë kohë (shek. XVIII) jetëshkruesi më autoritar i Skënderbeut, por do vënë re se në mjaft pika të tjera ajo e qorton Barletin, madje duke e kundërshtuar atë. Por ajo çfarë nuk do kaluar pa u vënë re është se, si të gjithë “falsifikatorët” eruditë dhe mendjemprehtë, kur shkruante *Historinë* Biemmi ka pasur për duarsh dhe ka shfrytëzuar një varg të gjatë burimesh për historinë e Skënderbeut dhe kontekstin e saj në gjerësi. Nga leximi i vëmendshëm i tekstit të Biemmi-t, shihet që ai ka njohur dhe përdorur për *Historinë* e tij vepra dhe autorë me rëndësi burimore për kohën, si *Epistolarët familjarë* të Filelfo-s (1502), *Mbi luftën napoletane* (1519) të Pontano-s, *Komentarët* e Pal Jovio-s (1539), *Komentarët* e Piut II (1584), *Komentarët*

e Volaterrano-s (1559), *Ndodhitë e kohës së tij* të Bartolomeo Facio-s (1566), *Komentarët* e Frankut nga përmbledhja e Sansoviono-s *Histori universale e prejardhjes dhe Perando-risë së turqve* (1568), *Historitë* e Gobelin-it (1599), *Mbingjarjet venete nga zana-filla e Republikës deri në vitin 1504* të Verdizzoti-t (1674), *Analet kishëtare* të Spondano-s (II, 1680) dhe *Analet Kishëtare* të Raynaldi-t (XIX, XX, 1694), të cilat kanë përfshirë dhe përmbledhur pjesë të arkivave të Vatikanit dhe burimeve të tjera të kohës, *Histori e Skënderbeut* të Duponcet-it (1709); ka njohur dhe përdorur edhe vepra autorësh bizantinë e orientale, si *Historinë* e Halkokondylit, *Kronikën* e Sfrancesit simbas citimeve të Raynaldi-t, *Kujtime historike të monarkëve osmanë* të Sagredo-s (1679), *Analet e sulltanëve* të botuara nga Leunclavius etj. Dhe të vihet re: të gjitha këto vepra dhe të gjithë këta autorë Biemmi nuk i ka përdorur “fshehurazi”, përkundrazi duke i përmendur dhe cituar dendur. Është fjala për vepra dhe autorë që, për historinë e Skënderbeut, e ruajnë edhe sot e gjithë ditën rëndësinë e tyre burimore, madje në mjaft raste deri në domosdoshmërinë e unikatit. Pa to nuk kanë punuar dot as Gegaj, as Noli, as ndonjë tjetër historian serioz i Skënderbeut. Jo rrallë ndodh që këto burime, shfaqur për mbasardhësit me vonesë, të kthehen papritmas në “konfirmime” datash kronologjike, personazhesh apo ngjarjesh, sikundër i ka ngjarë, për shembull, Nolit³⁵.

Nga e gjitha kjo kuptohet që prifti nga Brescia Giammaria Biemmi ka qenë një

dijetar i rrallë për kohën e tij dhe specialist i mirëfilltë i historisë mesjetare. Këtë e dëshmojnë të gjitha veprat e tij që njihen, duke përfshirë edhe dy kronikat e njohura si “mistifikime”, por edhe vetë *Historia e Gjergj Kastriotit Skënderbeut* e tij. Sa i përket autoritetit të tij, ky “falsifikator profesionist” apo “mistifikues i rafinuar” duhet llogaritur, tanimë jashtë dyshimeve, si një ndër autorët më të informuar për historinë e Skënderbeut dhe, njëherësh, një nga historianët më të rëndësishëm të tij. (Formula paradoksale e Palli-t: “Cilësitë e tij [të Biemmi-t, A.P.] prej eruditi do të kishin qenë të denja për një veprimtari shkencore më të ndershme”³⁶ është një përfundim me të cilin ndoshta duhet rënë një mendjeje.) Që brenda *Historisë* së tij e ashtuquajtura inkunabulë me titull *Historia Scanderbegi edita per quendam Albanensem* e “Anonimit nga Tivari” të jetë një mistifikim i Biemmi-t, kjo nuk përjashtohet; por nuk përjashtohet as që një inkunabulë e tillë të ketë ekzistuar përnjëmend. Kalimthi të vërehet një fakt që e pati kujtuar Pisani (abati), se një “Histori të Skënderbeut” para asaj të Barletit e ka pasë regjistruar edhe Harless-i në veprën e tij *Die Litteratur der ersten hundert Jahre nach Erfindung der Typographie* (Leipzig 1840); Harless-i shënonte botimin gjermanisht të saj, bërë simbas një origjinali greqisht ose latinisht³⁷. Në të dyja rastet, me “Tivarasin” të mirëfilltë apo me “Tivarasin” të trilluar, *Historia* e Biemmi-t ruan vlera të posaçme si burim për historinë e Skënderbeut: në rastin e parë më mëdha, në të dytin më të reduktuara. Ndërsa, në asnjërin prej rasteve, ajo nuk

mund të përjashtohet prej burimeve për këtë histori. Me tjera fjalë, ndërsa *Historia* e “Anonimit nga Tivari” mund

të jetë një *fantomë*, teksti i Biemmi-t është një *realitet* dhe leximi i tij “në shkallë të dytë” mbetet i pashmangshëm.

¹ FARLATI: *Illyricum*, VII.

² MAKUŠEV: *Razyskanija*.

³ TAJANI: *Le Istorie*, II.

⁴ PISKO: *Scanderbeg*.

⁵ CUNIBERTI: *L'Albania*.

⁶ GALANTI: *L'Albania*.

⁷ BARBARICII: *Albania*.

⁸ JAKOVA-MERTURI: *Skanderbeg*.

⁹ NOLI: *Storia*.

¹⁰ GEGAJ: *L'Albanie*, pass.

¹¹ NOLI: *George*, pass.

¹² BABINGER: *Die Gründung*, 94-103.

¹³ Po ai: po aty, 94 shën. 2, 3. Ky flet këtu se ka komunikuar për t'u këshilluar edhe me Ohly-n.

¹⁴ OHLY: *Eine gefälschte*, 53-61.

¹⁵ Po ai: po aty.

¹⁶ Po ai: po aty.

¹⁷ PALL: *Une nouvelle*, 6. Po ai: *Marino*, 67-68 shën. 1.

¹⁸ PALL: *Barlezio*, 67 shën. 1.

¹⁹ Po ai: po aty.

²⁰ GEGAJ: *L'Albanie*, VII-VIII.

²¹ PALL: *Une nouvelle*, 6-7.

²² NOLI: *George*, 78.

²³ BUDA: *Fyttyra e Skënderbeut*, 162-163.

²⁴ Po ai: po aty, 162.

²⁵ NOLI: *Probleme*, 607.

²⁶ ACA, Reg. 2697, fl. 100 verso dhe recto.

CERONE: *La politica*, XXVIII, I, 172-173. RADONIË: *Djuradj*, nr. 38. NOLI: po aty, 611.

²⁷ Po ai: po aty, 611-612.

²⁸ ASV, Secreta Consilii rogatorum, XXI, fl. 184. LJUBIË: *Listine*, X, nr. CCLXXIII. NOLI: po aty, 611.

²⁹ *Archiv za Arbansku*, II, 241.

³⁰ “1448. 4 maii. Cum quidam fidelis subditus noster, qui est persona bone reputationis et practica et sagax, dici fecerit nostro dominio, quod haberet modum dandi vel dari faciendi mortem Scanderbegi, inimico nostro, sed vult habere provisionem ducatorum C. in anno: vadit pars, quod respondeatur sibi quod, si ipse dabit vel dari faciet mortem Scanderbegi predicto, sumus contenti dare sibi in vita sua provisionem predictam”. ASV, Secreta Consilii rogatorum lib. XVII, fl. 221. ROMANIN: *Storia*, IV, 242. LJUBIË: *Listine*, IX, f. 268-269. ROMANIN: *Storia*, IV, 242-243. RADONIË: *Djuradj*, nr. 17. NOLI: po aty, 612.

³¹ HOPE: *Chroniques*, 270-340.

³² NOLI: po aty, 612.

³³ Po ai: po aty.

³⁴ PETTA: *Despoti*, 23 shën. 14.

³⁵ NOLI: *Probleme*.

³⁶ PALL: *Barlezio*, 67 shën. 1.

³⁷ PISANI: *La Légende*, 12-13.

BIEMMI: DECEIVER OR GENIUS?

The case of Biemmi and his work Istoria di Giorgio Castrioto Scander'Begh (Brescia 1742, reedit. in 1765), traditionally doubted as "historical false", in the Scanderbeg's historiography is a exceptional problem.

The priest from Brescia (Italy) Giammaria Biemmi pretended that he had written his work based on the Scanderbeg's biography according to an incunabula untitled Historia Scanderbegi edita per quendam Albanensem, that he kept himself and supposed to be edited in Venice in 1480 by Erhard Ratdolt. As he can't determined the name of the incunabula's author and being the first bibliographer of Scanderbeg, Biemmi had called him "Anonymous from Antivari", "L'Antivarino". A lot of authors as: Farlati, Makušev, Tajani, Pisko, Cuniberti, Galanti, Barbarich, Jakova-Merturi, Noli, Gegaj, etc. wrote works based on

Biemmi.

The existence of one such "anonymous" had been doubted by F. Babinger, K. Ohly, F. Pall. Nevertheless not only Gegaj in 1937, but Noli too in 1947 had insisted to esteem Biemmi as usefulness source.

Biemmi had been indeed a rare savant for his period and specialist of medieval history. It does not rule out the possibility that his so-called incunabula untitled Historia Scanderbegi edita per quendam Albanensem of "Anonymus from Antivari" is a mystification of Biemmi, but it does not rule too that a such incunabula could really existed. In the two cases, with true or invented "L'Antivarino", the history of Biemmi preserves special value as a source for the history of Scanderbeg and can not be expelled as source for this history. In other words, as History of "Anonymous from Antivari" can be a fancy, the text of Biemmi is a reality and the its reading is unavailability.

Një bibliografi e hershme për Dora d'Istria

Maksim GJINAJ

Biblioteka Kombëtare

"Për krijimtarinë e një njeriu do të ishte e mjaftueshme veças çdo vepër që doli nga pena e kësaj gjenie"

E. Deschanel

"Ip dorën, Dor'gjins sate"

Prend Doçi

Historia e bibliografisë shqiptare është një ndërmarrje disi e ndërlikuar, që së bashku me përcaktimin e objektit “shqiptare” apo “për Shqipërinë”, e “të huajve për Shqipërinë” apo “e shqiptarëve”, ka të nevojshëm edhe thellimin në vite për të zbritur poshtë, në fillimet e saj, madje në “etydet” e kompozimit të saj. Pa konkluduar në asnjë mënyrë në kufijtë e saj fillestarë, kërkimet të prezantojnë një binom interesant, Dora d’Istria (Elena Gjika) - Bartolomeo Cecchetti, të dy tepër të pranishëm në “botën intelektuale shqiptare e shqipta-rofile” të gjysmës së dytë të shekullit XIX.

Dorën shqiptare, intelektualen europiane, femrën mondane dhe studiuesen e guximshme e shumëplanëshe, objekt e subjekt artikujsh, biografish, monografish, kolege dhe njëkohësisht idhull për shqiptarë e të huaj, tashmë e njohim. Cecchetti-n fare pak. Te disa studiues të Dorës, si Bala, Kondo, Kastrati, Shuteriqi, Xoxe etj., pothuaj vetëm sa përmendet. Fati e solli të çelet “Salla Petta” dhe aty të gjej në serinë e biografive të italianëve të shquar zërin “**Cecchetti, Bartolomeo**”. (*Dizionario biografico degli italiani*. - Roma: Ist. D. Enciclopedia italiana, V. 23, 1996, f. 227 - 230). Pak fjalë për të ndoshta janë të nevojshme: U lind në Venecie më 2 shtator 1838. U rrit në një mjedis familjar “të hapur për miqësinë dhe ndikimin e letrarëve dhe eruditëve të njohur”. Prirjet për paleografinë dhe shkollimi në specialitetin e paleografisë juridike ngjallën te Cecchetti ndjenjën e fortë të dashurisë për studimet historike, formuan tek ai idealet liberale e patriotike.

Është autor i një serie monografish paleografiko - historike, të botuara nën kryetitullin “Programma del’I.R. Scuola di paleografia di Venezia” (1861-62) dhe i studimit “Il Doge di Venezia” (1864).

Përfundimisht punësohet në arkivin e Venecies duke drejtuar fillimisht seksionin e historisë së diplomacisë, për të ngjitur më tej shkallët e karrierës arkivistike deri në drejtues i institucionit. Për mbrojtjen plot guxim e patriotizëm të dokumentacionit më të çmuar të arkivit, të destinuar për t’u transferuar dhunshëm në Vjenë, arrestohet e internohet. Mbas vuajtjes së dënimit rikthehet në detyrat e mëparshme. Vijon, krahas detyrimeve regjistrative, veprimtarinë studimore dhe metodike në arkivistikën veneciane, duke botuar disa vëllime, ku bie në sy “Il Regio Archivio generale di Venecia”.

Idealet e Cecchetti-t drejt lirisë, interesi shkencor dhe njohja e gjerë me shumë personalitete të kulturës e qytetarisë europiane të kohës, e çuan atë drejt miqësisë me Dorën, De Radën, Kamardën e më tej, drejt Shqipërisë, shqiptarëve dhe albanologjisë.

Motoja e tij “arkivat janë instrumente të pasurisë kulturore e qytetare në dispozicion të gjithë historianëve” nuk mund të mos çonte në përpjekjet për t’i bërë të njohura botës shkencore faktet, krijimtarinë, veprën studimore të disa personaliteteve. Është fat që në optikën e tij u vendos edhe dijetarja, e njëkohësisht, mikesha e tij, Dora d’Istria. Cecchetti jo vetëm studioi biografinë dhe veprimtarinë publicistike, letrare e shkencore të Dorës, por dhe e inventarizoi saktë atë në një minibibliografi, që sot vjen si një nga më të lashtat e kësaj fushe për albanologjinë.

Në vëllimin "Di alcune opere della Principessa Dora d'Istria".- Venezia: Tipografia del Commercio di Marco Visentini, 1868, ndërmjet faqeve 23 e 27 të vëllimit, Cecchetti na jep të parën bibliografi të krijimtarisë së Dora d'Istrias. Është ripublikim, brenda të njëjtit vit, i botimit të tipografisë "Naratovich" të Venecies dhe "Rivista Orientale di Firenze" fasc. 13, 1868. Më pas, po më 1868, u ripublikua në "Atti dell'Ateneo Veneto". Kjo vepër do të pasohet e pasurohet më tej, disa herë, nga Cecchetti në vitet e ardhshme. Vëllimi në fjalë (numri i vendit në Bibliotekën Kombëtare 81 C 13) përmban disa separate të veprave të Dorës dhe mbi Dorën. Ndodhet i bashkëlidhur edhe ndonjë punim që nuk ka lidhje me objektin tonë. Interesant është një vëllimth fare i vogël, bashkëlidhur me të mësipërmit, i titulluar "*Dora d'Istria*", edhe kjo vepër e Cecchetti-t, këtë herë me inicialet B. C. Broshura me fletë të verdha, me dimensione 19.5 x 14 është sot kopje tepër e rrallë, madje e tillë ishte edhe kur u botua në Venecie më 1868. Fill mbas fletës së titullit autori shënon: "Una delle pochissime copie in carta gialla". Vepra është shkruar frëngjisht.

Bibliografia me 61 zëra është strukturuar në 7 rubrika: 1. Kombësia (12 zëra); 2. Çështje shoqërore (7 zëra); 3. Politika (15 zëra); 4. Histori (5 zëra); 5. Udhëtime (12 zëra); 6. Romane (3 zëra); 7. Shkrime të ndryshme (7 zëra). Përmbledh krijimtarinë e viteve 1855-1868. Si botimi më i hershëm, në bibliografinë për Dorën, prezantohet "*La vie monastique dans l'Église orientale*"

/*"Jeta murgare në Kishën lindore"*/. Bruxelles, 1855. Vepra njohu edhe një ribotim njëherazi në Paris e Gjenevë më 1868. Që në veprën e saj të parë, rrjedhojë e vëzhgimeve në kuvendet e Vllahisë, Moldavisë, Maqedonisë, Greqisë, Rusisë, Armenisë, Palestinës dhe Egjiptit, bie në sy qytetaria e lartë e autores, natyra e dyfishtë e savantes, por edhe e idhtares së lirisë mendore e fizike.

Bibliografia ribotohet me disa ndryshime në strukturë një vit më pas (1869) në një vëllim, ku tashmë kemi tre personalitete njëherësh të titulluar: "*Dora d'Istria e la poesia albanese*". Venezia, Tip di P. Naratovich. 1869. Vëllimthi (10x15.3 cm) çelet me një letër të janarit 1869 të Cecchetti-t drejtuar Jeronim De Radës. Pasohet me një poezi të De Radës, në dialektin arbëresh, pa titull të veçantë, drejtuar "Al signor Bartalomeo Cecchetti pei suoi studii sulle opere della Principessa Elena Ghika (Dora d'Istria)", si dhe me përkthimin e saj italisht. Cecchetti i përgjigjet De Radës me një prozë të frymëzuar poetike. "*Bibliografia della Principessa Elena Ghika (1855-69)*" është botim i katërt; pasqyrohet ndërmjet faqeve 17 dhe 28, pasuar me një shënim me të dhëna modeste mbi recensionet e veprës së Dora d'Istrias në shtypin shkencor europian të kohës.

Një botim i pestë i bibliografisë për Dora d'Istrian gjendet në vëllimin: **Dora d'Istria** "*Gli albanesi in Rumania: storia dei principi Ghika nei secoli XVII, XVIII e XIX su documenti inediti degli archivi di Venezia, Vienna, Parigi, Berlino, Costantinopoli, ecc. Traduzi-*

one dal francese di B Cecchetti, estratto dalla Rivista Europea. - Firenze: Tipografia Editrice dell' Associazione, 1873". Bibliografia tashmë përfshin botimet e viteve 1855 -1873. Ka një strukturë më të studiuar, të përbërë nga dhjetë pjesë e me rubrika më të detajuara. Rreth 150 punime të autores sonë janë përfshirë në historinë e letërsisë, çështjet fetare, ato sociale të detajuara në çështjet e femrës dhe ato të polemikave kundër luftës. Pjesa e katërt, e pestë dhe e gjashtë përbajnë vepra të ekonomisë politike, çështje artistike dhe ato politike. Pjesa e shtatë i kushtohet historisë me 23 vepra, monografi, artikuj e studime. Pjesa e tetë përmblendh shënimet dhe udhëpërshkrimet tepër vëzhguese e konkludive. Pjesa e nëntë dhe e dhjetë u kushtohen romaneve dhe jetës orientale. Bibliografia pasohet nga një listë analitike e artikujve dhe studimeve të deriatë-hershme mbi Elena Gjickën.

Që nga botimi i parë bibliografik (1868) deri tek i pesti (1873) bie në sy gjerësia e tematikës që rrok vepra studimore e letrare e princeshës savante. Nuk mund të mos pritet një tematikë e tillë e gjerë dhe e larmishme nga një grua sa e etur për dije e kulturë, aq dhe vëzhguese e hollë dhe interpretuese përgjithësuese, sa artiste, aq dhe e guximshme. Është e para femër që u ngjiti në majën më të lartë të Alpeve Zvicerane, maleve më të larta të Europës, si të donte të thonte që mund të ngrihet në majat më të larta jo vetëm shkencërisht, por edhe fizikisht (shih "*La Suisse Allemande et l'ascension du Monch*" Paris e Gjenevë 1856), grua që

guximi intelektual e shtyn jo vetëm të ëndërrojë, por edhe të propozojë krijimin e një instituti apo akademie shqiptare mes një popullsie gati krejtësisht analfabete. Siç shprehet një nga biografët e saj, "ajo që intelektualisht e lirë në të gjitha format e pavarësisë njerëzore, përpara jetës dhe përpara vdekjes". (Koha e jonë, Paris, nr. 10-12, 1978, f. 10). E. Gjika kishte aq personalitet sa nxiti Longfellow-n të shkruajë poemën e njohur për Skënderbeun (J. Kastrati: **Arsimi popullor**, nr. 3, 1963).

Cecchetti me një skrupulozitet që i ka hije shkencëtarit të mirëfilltë, regjistron të gjitha botimet e ribotimet e Dorës në shtëpitë botuese dhe revistat shkencore më në zë të Europës dhe Amerikës, duke rrokur një shtrirje gjeografike për t'u pasur zili nga çdo bibliograf, po të mbajmë parasysh mjetet e kufizuara të komunikimit për atë kohë. Do të thoja, pa dashur të zmadhoj përshtypjet, se ndjekja sistematike dhe regjistrimi rigoroz, janë për t'u marrë shembull edhe nga bibliografia e sotme albanologjike.

Nga ky punim fare i shkurtër bibliografik, duke deduktuar edhe nga ajo ç'është shkruar për Elena Gjickën, shtyhem të kuptoj se janë disa motive dhe arsye, jo vetëm shkencore, që e udhëheqin atë në veprën dhe veprimtarinë e saj. Siç shprehet studiuesi E. Kabashi "mendësia e E. Gjickës, (për pasojë dhe e pjesës më të spikatur të inteligjencës shqiptare të pararilindjes dhe Rilindjes Kombëtare. M.Gj.), konsistonte në dy çështje themelore: në dijen dhe në punën. Dija do të bënte kombin të nderuar, kurse puna

do të bënte kombin të përballonte vertikalisht rrokopamjet e historisë” (**E. Kabashi**, “*Robëria, iluzionet, shqiptarët*”. Prishtinë, 1998, f. 126-127). Po të mbajmë parasysh që për rrethana, tashmë të njohura gjeopolitike dhe historike, çështja jonë kombëtare hiqej zvarrë në qarqet europiane, “diçka për ta bërë kombin të nderuar” nuk ishte as luks e as e parakohshme, por disi e vonuar. Jo më kot Prend Doçi, abati i shquar i Mirditës, nisur nga vepra madhore e Elenës “*Kombësia shqiptare sipas këngëve popullore*” i bën asaj thirrjen patetike “Ep dorën, Dor’ gjins sate” (“*Dheu em*” në “Poetë të Rilindjes” f. 70). Nisur pikërisht nga vepra, dhe sqima e Dorës dhjetë poetët shqiptarë më në zë të kohës hartuan “*Dora d’Istri-së... shqiptarët*” (“*A Dora d’Istria gli Albanesi*” Livorno, 1870), ndoshta të parën antologji shqipe, me një tirazh prej 250 kopjesh; jo pak për kohën, por shumë e rrallë sot.

Bibliografia e Cecchetti-t prezanton një kolanë studimesh të shkencëtares mbi raportet e përbashkëta e të veçanta ndërmjet kombësive të Ballkanit dhe këngëve popullore. Është një nismë sa origjinale aq dhe deduktive e Elena Gjikes që të pozojë e analizojë shkencërisht këto raporte në popuj të ndryshëm si shqiptarë, rumunë, serbë, grekë e turq. Jo më kot vepra e saj për kombin shqiptar dhe këngët e tij, botuar frëngjisht (1866), ngjalli interes të madh në Europë dhe u përkthye italisht, greqisht e më pas edhe shqip (**Demetrio Camarda** - *Fyletia arbënore prej kanekate laoshima*”. Livorno, 1867).

Krijimtaria popullore u përdor gjërësisht në polemikat ideologjike e politike të bazuara në këto studime, veçanërisht në ato për shqiptarët, për t’i bërë të njohur opinionin shkencor e më gjerë virtutet dhe zakonet e popullit shqiptar, mëvetësinë e tij, por edhe rrugët e përparimit historiko-politik e social. Vepra për kombësinë shqiptare u shkrua në një situatë të tillë kur në ndonjë revistë europiane “u botua në disa numra një artikull i gjatë etnologjik për të provuar se kombi shqiptar nuk ekziston fare dhe që kjo është një ëndërr e disa kokëkrisurve”. Këto marrëzira do të na bënin të qeshnim sikur të mos e dinim se ato përputhen plotësisht me planet e fshehta të pansllavizmit...” (**Koha e jonë**, Paris. Nr. 10-12, 1978, f. 20). “Ka ardhur koha që historia jonë të çvarroset prej vendit ku e kanë groposur farisejt”, i drejtohet Dora De Radës, duke interpretuar kështu shtysën për t’u marrë shkencërisht me Shqipërinë dhe shqiptarët.

Shumë kohë para A.Stratikoit (*Manuale di letteratura albanese*. Milano, 1896), në veprën “*Les écrivains albanais de l’Italie méridionale*”, botuar në “*Indépendance hellénique*”, Athinë, 1867, përkthyer nga versioni gjermanisht i Vjenës i janarit 1867, Dora hedh hapat e parë të një historiografisë të letërsisë së deriatëherëshme shqipe. Siç shprehet Petrota “Dora d’Istria i detyrohet edhe fama e madhe që fituan pranë dijetarëve të Europës pjesa më e madhe e shkrimtarëve shqiptarë të kohës së saj”.

Vend të gjerë e të merituar i kushtoi E. Gjika gruas shqiptare, duke lartësuar

kreshnikinë e saj e duke folur me admirim për heroizmin dhe vetitë e larta njerëzore në veprën "*Les femmes en Orient*" / "*Gratë e Lindjes*" /, Zurig, 1860, (faqet 267 - 341 të librit IV), vepër që pas botimit frëngjisht, u publikua rusisht e greqisht në vendet përkatës. Me interes të veçantë për historinë e shqiptarëve të Greqisë janë dy studimet udhëpërshkruese "*Le Golfe de la Spezia*" /Gjiri i Species/" (1867)

dhe "*Souvenir de la Spezia*" /Kujtimi i Species/" (1869).

Në tërësi bibliografia e Cecchetti-it provon atë që thotë vetë Elena Gjika. "Pa dyshim, unë provoj një kënaqësi të veçantë për të rindërtuar historinë e shqiptarëve, fletët e së cilës duken të shpërndara nëpër botë në Europë, në Azi, në Afrikë, "lojë e erërave të shpejta, si flatrat e Sibilës së Virgjilit".

AN EARLY BIBLIOGRAPHY ON DORA D'ISTRIA

Elena Gjika (Dora d'Istria), Romanian journalist and writer, but Albanian by origin, from the beginning, as she was alive, evidently has caught the attention of the European researchers. Her work became object of some bibliographical studies,

which in the same time marked the start of Albanological bibliographies. This essay considers the first bibliography of B. Ceçeti (1868) as well as its five revisions-all of them on activity of this distinguished Albanian woman.

Bibliografia fishtjane

Tonin ÇOBANI

Studiues

Gjergj Fishta është ndër të paktët shkrimtarë të traditës që u kujdes për të na lënë një bibliografi të veprës së vet¹⁾, pra, një "autobibliografi", nëse do të pranojmë ta quajmë kështu.

Pas tij, dy personalitete të letrave shqipe, At Benedikt Dema dhe prof. Filip Fishta, hartuan në mënyrë të pavarur dy bibliografi shtrruese për veprën e botuar dhe në dorëshkrim të autorit të "Lahutës së Malcís", të cilat u publikuan në përvjetorin e vdekjes së tij: njëra nën okelion e botimeve franceskane dhe tjetra të revistës "Shkëndija"²⁾.

1. "Autobibliografia"

Fishta e paraqet veprën e tij në tetë rubrika. Në tri rubrikat e para shënohen tri veprat kryesore të tij: "Lahuta e Malcís", "Mrizi i Zanave" dhe "Vallja e

Parrizit"³⁾ së bashku me "Legjenden e jetës së Shna Ndout të Padovës", ndërsa në rubrikat V dhe VI shënohen veprat satirike: "Anzat e Parnasit" dhe "Gomari i Babatasit". Rubrika IV, *Dramatika*, përmbledh 12 tituj: 3 tragjedi ("Juda Makabe", "Ifigjenia", "Hajrija"), 5 melo-drama ("Francesku i Asizit", "Luigj Gonzaga", "Shqypitari i Gjytetnuem", "Shqyphtarja e Gjytetnueme", "Jerina ase Mbretnesha e Luleve"), 1 bocet dramatik ("Të kthymt e Ulksit n'Itakë"), 1 pastorale ("Baritë e Betlemit") dhe dy komedi imituar nga Molieri ("Dredhitë e Patukut" dhe "I ligu për mend"). Në

rubrikën VII, *Përkthimet*, përmenden poezi nga Manzoni e Metastazio, ndërsa rubrika VIII, *Besim dhe Fe*, duket se përfshinte publicistikën e Fishtës te revista “Hylli i Dritës”, gazeta “Posta e Shqypnis” dhe në organe të tjera, të cilat Fishta mendonte t’i botonte në një vepër dyvëllimshme të titulluar “Fe dhe Atdhe”. Sipas Fishtës, kemi edhe një ndarje tematike të shkrimeve të tij publicistike, të cilët ai i cilësonte shkrime “politike, apologjike, filozofike, përshtypje udhëtimesh etj”.

Për t’u shënuar nga kjo “autobiolografi” është fakti se Fishta na kumton jo vetëm veprat e botuara, por edhe ato që ai kishte në proces, siç është tragjedia në 5 akte “Hajria”, prej të cilës na kanë mbërritur në dorëshkrim vetëm tre aktet e para, si dhe pjesa e dytë e satirës “Gomari i Babatasit”, e cila nuk u pa e arsyeshme për t’u botuar, “për faktin se

është më realiste” se pjesa e parë, në të cilën (pra, në pjesën e parë që u shit në katër ditë), si thuhet prej vetë Fishtës, “stigmatizohen injoranca, arroganca, imoraliteti, marrëzia dhe mënyra abuzive për të vendosur drejtues të punëve publike në Shqipëri”.

2. Bibliografia

Por Fishta nuk e ka zellin e bibliografit. Do të jetë miku dhe bashkëpunëtori i tij, Benedikt Dema, i cili do ta kryejë këtë punë me zell dhe përkushtim, duke na lënë një nga bibliografite më të plota të veprës së shkrimtarit më aktiv të gjysmës së parë të shekullit që lamë pas. Bibliografia e Benedikt Demës ndahet në pesë rubrika, ndër të cilat tri rubrikat e para përbëjnë pjesën më të rëndësishme, pasi saktësojnë të gjitha botimet e Fishtës të shpërndara nëpër revista (të përkohshme), gazeta (fletore) dhe shtëpi botuese të ndryshme brenda dhe jashtë vendit. Dihet se Fishta ka publikuar krijimtari dhe shkrime të ndryshme publicistike duke përdorur disa pseudonime dhe, shpesh herë, pa i nënshkruar fare. Një bashkëpunëtor i afërt si Benedikt Dema mund t’i përcaktonte ato me saktësinë e njeriut që ka qenë prezent që në ngjizje të shkrimeve dhe i ka lexuar ato në dorëshkrim, prandaj në bibliografinë e tij janë me mjaft interes edhe rubrikat 4 dhe 5, të titulluara *Veprat e pabotuara t’A.Gj.Fishtës dhe Shënime autobiografike t’A.Gjergj Fishtës për botimin e të gjitha veprave të veta letrare*.

Në rubrikën e parë *Botime të At Gj.Fishtës ndër të përkohshme*, Dema bën pasqyrën e botimeve të Fishtës në

revistat e kohës duke shënuar organin, vitin e botimit, numrin ose datën dhe, shpesh herë, edhe faqen. Kështu në revistën “Albania” të Faik Konicës, ai ka shënuar të 18 botimet e Fishtës, kryesisht poezi satirike, që përbëjnë fillimet e krijimtarisë së botuar të Fishtës ndërmjet viteve 1899-1905; ndërsa në revistën “Elçija e Zembrës së Krishtit” (më vonë “Lajmëtari i Zembrës së Krishtit”) bashkëpunimi i Fishtës, kryesisht me poezi religjioze të përkthyer dhe origjinale, ka qenë në 9 numra, që përfshijnë vitet 1902-1913. Vëndin kryesor në këtë rubrikë e zënë botimet e Fishtës në revistën “Hylli i Dritës”, themeluar dhe drejtuar prej tij për 14 vjet. Me këtë revistë zë fill edhe publicistika e tij, duke filluar me artikullin prezantues të numrit të parë të revistës, “Përlimi i Perkohshmjes” (1913, nr. I, fq. I) e duke vazhduar me 95 bashkëpunime. Më i fundit, botim postum, i përket vitit 1940 dhe titullohet “28 Nanduer” (nr. 10-11, 1940, fq. 425). Dema ka bërë kujdes të pasqyrojë edhe kronikat e shkruara prej Fishtës në këtë revistë nën okeliot: “Lajme rrokull Shqypnis” dhe “Lajme rrokull botës”.

Më tej vazhdon bashkëpunimi i Fishtës me revistat: “Zani i Shna Ndout”, 31 bashkëpunime në vitet 1914 - 1938; “Përpërimi”, një bashkëpunim në vitin 1915; “La Nazione Albanese”, një bashkëpunim në vitin 1918; “Gruaja shqiptare”, 7 bashkëpunime në vitet 1920 - 1921; “LEKA”, 3 bashkëpunime në vitet 1931-1932; “Shkëndija”, një bashkëpunim në vitin 1940; “Kalendari i Veprës Pijore”, një bashkëpunim në vitin 1929.

Në rubrikën e dytë të bibliografisë së Benedikt Demës *Botimet e At Gjergj*

Fishtës ndër fletore, ëshë pasqyruar veprimtaria kryesisht publicistike e Fishtës në gazetën e themeluar prej tij “Posta e Shqypnis”, ku përfshihen 36 bashkëpunime gjatë 1916 - 1918; në “Bisedimet e Këshillit Kombtar” 1922 - 1923 në 4 numra; në gazetën “Dielli” të Bostonit, 8 korrik 1922 (“Letër e hapur e At Gjergj Fishtës OFM”); në gazetatat e Vlorës “Afrimi” e “Politika”, maj 1924 ku është botuar “Fjalimi i përmortshëm mbi kufo-mën e Avni Rustemit”; në “Ora e maleve” e “Vullneti”.

Me interes në bibliografinë e Benedikt Demës është edhe nënrubrika “Prodhime në prozë”, që ai e kumton me nëntitullin “Në të përgatitun për botim” që do të përmbledhë në “2 blej kund 700 faqe” me titullin “Më llogor të së vërtetës: Pjesa I. Socjologji, Pjesa II. Polemikë, Pjesa III. Ligjirata dhe Pjesa IV, Miscellanea”. Por fakti që titulli i këtij dyvëllimëshi “në të përgatitun për botim”, ndryshon nga ai që na kumton Fishta në “autobibliografinë” e tij, na bën të dyshojmë se ishte një punë e përgatitur kështu nga vetë Fishta.

3. Bio-bibliografia

Shënime bio-bibliografike mbi Gjergj Fishtën, franceskan, akademik i Italisë e titullon prof. Filip Fishta, punimin e tij të gjatë bibliografik, të pasur me vërejtje dhe shënime të qëmtuara ndër libra e periodikë ose sipas dëshmitarëve okularë, bashkëpunëtorë të afërt të Gjergj Fishtës.

Bio-bibliografia mbi Gjergj Fishtën e Filip Fishtës mund të klasifikohet si një bibliografi e zgjeruar. Kjo gjë vihet re që nga paraqitja analitike e lëndës, deri te

ndarja në kapituj, të cilët arrijnë numrin 20: *dorëshkrime*,

pjesë të botueme ke Albania e Faik Konicës,

ke e përkohshmja Elcija i Zemers s'Jezu Krisctit,

botime e ribotime të Lahutës së Malcis, varia,

ke e përkohshmja Zani i Shna Ndout, kronika të Chronologus-it e të Criticus-

it,

recensime,

ke Grueja Shqyptare e Shkëndija,

vepra të botueme,

ligjeratat,

letërkëmbimi,

çmimet...,

shtypi shqiptar...,

shtypi i huej...,

arkitekti,

piktori,

pseudonymet

dhe, së fundit, ideali i poetit (fragment i kangës: Emancipacioni i popullit shqiptar).

Është për këtë arsye, që, duke e krahasuar me bibliografinë e Benedikt Demës, "Vepra letrare e Gjergj Fishtës", të krijohet përshtypja se me punimin e Filip Fishtës kemi të bëjmë me një bibliografi me kërkesa më të thekshme shkencore. Në fakt, kemi të bëjmë kryesisht me një informacion të komentuar, më shumë se më një informacion të mirëfilltë bibliografik. Shprehje të tilla si "duket e hartueme nga A.Gjergji", "ngjarjet duken të përshkrueme nga A.Gjergji" (f.155), "nga stili njifet se asht i A. Gjergj Fishtës" (f.144) etj, krijojnë ekuivoke për këdo që do ta përdorte këtë bibliografi si referencë. Megjithatë, puna voluminoze e prof. Filip

Fishtës, është një ndihmesë e konsiderueshme për fishtologët, sepse informacioni i tij nxit në mënyrë të pashmangshme kërkimin. Veçanërisht për t'u vlerësuar në këtë bibliografi të Filip Fishtës është përpjekja për të dhënë botimet dhe ribotimet e disa poezive dhe shkrimeve të Gjergj Fishtës. Por edhe këtu hija e dyshimit është e madhe, sepse për poezinë satirike "Z. Anselmo Lorechio n' Vienë" Filip Fishta shkruan se u botua për herë të parë te "Kalendari i Maleve"⁴⁾ me nënshkrimin E PERNDRYSHUEMUN PREJ TE POPULHIT në vitin 1900 (f.146), ndërsa më parë ka pohuar se kjo poezi është botuar te revista Albania me 30.XI.1899 duke shtuar se "u nxuer nga Kalendari i Maleve me xbukurime per 1900" (f.138).

4. Konkluzion

Bibliografët e pritshëm të veprës voluminoze dhe të shpërndarë të Gjergj Fishtës nuk do ta nisin punën e tyre në një terren të pashkelur më parë prej tyre. Ata kanë, së paku, tri bibliografi orientuese, të cilat duhen verifikuar, saktësuar dhe plotësuar. "Autobibliografia" e Gjergj Fishtës do të shërbëjë si pikënisje për klasifikimin e veprës kryesore të autorit të Lahutës së Malcis, si e mendonte ai vetë; bibliografia e at Bendikt Demës e krahasuar me bio-bibliografinë e prof. Filip Fishtës do të mund të shërbëjë si bazë për identifikimin e botimeve me pseudonime ose pa nënshkrim të Gjergj Fishtës. Gjithsesi, për një punë me të vërtetë shkencore, çdo zë duhet verifikuar një për një me organin apo kopjen origjinale të botimit. Ndërsa, përsa i përket veprave

të pabotuara, ku hamendësimet kanë shkuar dorë më dorë si vlerë dukument, duhen verifikuar vetëm me materiale që ruhen ndër arkiva. Kështu nuk kemi përse ta konsiderojmë vepër të pabotuar të Gjergj Fishtës dramën apo tragjedinë “Kryepremja e shën Gjon Pagëzorit”, si na kumtohet nga Filip Fishta, përderisa nuk kemi asnjë të dhënë se ajo ekziston, së paku, në dorëshkrim. Me rezervë duhen marrë edhe “parashikimet” e Gjergj Fishtës, kur shënon si vepër të përfunduar

të tij, ta zëmë, tragjedinë “Hajrija”. Po kështu, duhen parë planet botuese të at Benedikt Demës për veprën në prozë të Gjergj Fishtës dhe, aq më tepër, referencat e prof. Filip Fishtës që burojnë nga dëshmitarë të tretë apo nga gjykime personale të tipit stilistik, që në çdo rast mbeten të diskutueshme. Por të gjitha këto mangësi dhe të tjera, që nuk u përmendën këtu, nuk e zhvleftësojnë kontributin e bibliografive në fjalë deri në ditët e sotme.

SHËNIME:

1. Tonin Çobani, Miti dhe antimiti fishtjan, Lisitan, T.1999, f.10-13

2. At Bendikt Dema, “Vepra Letrare e At Gjergj Fishtës”, në librin “At Gjergj Fishta”, botim i franceskanëve të Shkodrës. 1943 dhe Filip Fishta, “Shënime bio-bibliografike mbi Gjergj Fishtën, franceskan, akademik i Italisë” në librin “Gjergj Fishta. Nën kujdesin e revistës “Shkëndija””. - Tiranë : “Luarasi”, [1941]./Viti i botimit marrë nga: Pal

Duka-Gjini, Jeta e veprat e Gjergj Fishtës. - Asizi, 1992, f.183 -184.

3. “Autobiografia” është e shkruar në italisht nga vetë Gjergj Fishta. Titulli “Lahuta e Malcis” është lënë në gjuhën shqipe, ndërsa Mrizi i Zanave është përkthyer “Il meriggio delle muse”, Vallja e Parrizit, “Il coro dei cieli” etj.

4. “Kalendari i Maleve” nuk figuron te bibliografia e Benedikt Demës.

THE BIBLIOGRAPHY OF FISHTA

Gjergj Fishta is among the few writers of tradition who has left behind a bibliography of his works. In this article there is a glance on the three biographies on works of Fishta: “Autobiography of Gjergj Fishta”, “Literary work of Father Gjergj Fishta” by Benedikt Dema and “Bio-bibliography

on Father Gjergj Fishta” by Filip Fishta (which made be considered as an extended bibliography).

The two biographers are contemporaries and colleagues of the poet who by knowing in detail the written activity of Gjergj Fishta provide a rich bibliography.

■ Shërbimi i bibliotekës publike: udhëzime të IFLA / UNESCO-s për zhvillim	39
■ Mbi bibliografinë “Letërsia shqiptare, autorë dhe vepra”	44
■ Bibliografia “Vepra të autorëve dhe studiuesve francezë për Shqipërinë e shqiptarët” (shek.XVI-XX)	47
■ Përshkrimi bibliografik i materialeve bibliotekare	50
■ Thesare të bibliotekave kombëtare të Europës	53

Shërbimi i bibliotekës publike: udhëzime të IFLA/UNESCO-s për zhvillim

Philip GILL

Përgatitës i botimit

Libri "Shërbimi i bibliotekës publike: Udhëzime të IFLA/UNESCO-s për zhvillim-1997", së fundmi është botuar edhe në shqip nga Shoqata e Punonjësve të Bibliotekave të Shqipërisë. Vlera e këtij botimi është tepër e rëndësishme për orientimin si duhet të veprimtarisë së bibliotekave publike në kushtet e Shoqërisë së Informacionit. Në vend të një recensionit për këtë manual tepër të dobishëm, menduam të botojmë në këtë numër të revistës sonë Hyrjen e shkruar nga Philip Gill, drejtues i grupit të punës që përgatiti botimin.

HYRJE

Në vitin 1994 u botua versioni i tretë i *Manifestit të IFLA/ UNESCO-s për Bibliotekat Publike*. Ai shumë shpejt u bë i njohur si një material i rëndësishëm i parimeve bazë të shërbimit të bibliotekave publike. Manifesti është përkthyer në rreth njëzet gjuhë dhe është bërë një dokument që ka ndikuar shumë në zhvillimin e bibliotekave publike. Njëkohësisht u duk se ndihej nevoja dhe kërkesa për një material më të detajuar të udhëzimeve praktike dhe standardeve që mund të përdoren nga bibliotekarët dhe drejtuesit e tyre për zhvillimin e shërbimit të bibliotekave publike. Komiteti i Seksionit të Bibliotekave Publike të IFLA-s vendosi të përgatisë udhëzime të reja dhe caktoi një grup prej dhjetë anëtarësh për përgatitjen e projektit.

Në vitin 1973 IFLA botoi *Standardet për bibliotekat publike* (Standards for public libraries), i cili u ribotua me disa ndryshime në vitin 1977. Në vitin 1986 ky u zëvendësua me *Udhëzime për bibliotekat publike* (Guidelines for public libraries). Të dy këto botime u vjetëruan për shkak të zhvillimit të shpejtë të teknologjisë së informacionit, që përdoret këto vitet e fundit. Siç e tregojnë edhe titujt e tyre, ato paraqisin dy drejtime të ndryshme të udhëzimeve praktike të bibliotekave. Në hyrjen e Standardeve të vitit 1973 thuhet:

Standardet e veçanta nuk janë të pëlqyeshme, përderisa objektivat e përgjithshme në të gjitha vendet janë të njëjta, faktori i modifikimit është në vazhdimësi dhe këtu zë vënd procesi i zhvillimit.

Versioni i vitit 1973 përmbante një sërë standardesh, që përfshinin madhësinë e koleksioneve, madhësinë e njësive administrative, orët e shërbimit nivelet e personelit dhe standardet e ndërtimit.

Ato të hartuara në *Udhëzimet* e vitit 1986 kishin një paraqitje tjetër:

Kur nevojat dhe burimet ndryshojnë shumë, nuk mund të ketë standarde të përbashkët për shërbime. Ne ofrojmë jo rregulla, por këshilla, të bazuara në përvojën e shumë vendeve të ndryshme dhe që mund të kenë përdorim të gjerë. Rekomandimet bazuar në përvojën e kaluar, në rrethana krejt të ndryshme, bëhen jo reale dhe pengojnë zhvillimin.

Statistikat e bibliotekave publike në vende të ndryshme ishin dhënë në një shtojcë, me të cilat bibliotekarët mund të krahasonin shërbimin e tyre.

Në përgatitjen e këtij botimi të ri u ngritën shumë probleme, por tre çështjet kyçe ishin:

- A duhet që dokumenti final të përfshijë si udhëzimet dhe standardet apo të kufizohet vetëm me udhëzime?

- A është e mundur të përgatitet një version që të jetë për përdorim praktik nga bibliotekarët në vendet, ku shërbimet bibliotekare publike kanë shkallë të ndryshme zhvillimi dhe nivele shumë të ndryshme të burimeve të mundshme?

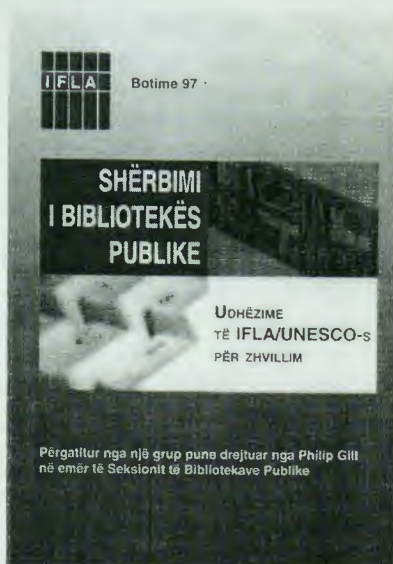
- A është e mundur të bëhen rekomandime për përdorimin e teknologjisë së informacionit dhe të komunikimit në bibliotekat publike, kur ka larmi të madhe të mundësive të përdorimit dhe të burimeve për të siguruar atë?

Për të bërë një prezantim të këtyre problemeve dhe të çështjeve të tjera, u

zhvillua një seminar në Noordwijk, Hollandë në gusht 1998 ku u diskutua edhe për përmbajtjen e botimit të ri si dhe forma që ai duhej të kishte. Seminari u ndoq nga 22 bibliotekarë të 21 vendeve të ndryshme të botës, përfaqësues të bibliotekave publike me nivel zhvillimi të ndryshëm dhe burime jo të njëjta. Konkluzionet e arritura në fund të kësaj ngjarjeje, i treguan grupit të punës se duheshin bërë ndryshime.

Delegatët e Noordwijk-ut mbështetën idenë se botimi i ri duhej të përfshinte disa standarde praktike dhe nuk duhej të kufizohej vetëm në udhëzime dhe rekomandime. U bë e qartë se shumë njerëz ishin të vetëdijshëm për *Standardet* e vitit 1973 dhe i përdorin ato ende në shkallë të gjerë (Udhëzimet e vitit 1986 nuk kanë pasur të njëjtin ndikim praktik). Edhe pse dihen qartë rrethanat ekonomiko – shoqërore krejt të ndryshme, në të cilat zhvillojnë veprimtarinë e tyre bibliotekat publike të vendeve të ndryshme të botës, grupi i projektit arriti në përfundimin se, që botimi i ri të ketë vlera praktike, ai duhet të përmbajë disa standarde rekomanduese.

Vendimi për përfshirjen e standardeve nënvizon rëndësinë e çështjes së dytë: a mund që një grup standardesh ose udhëzimesh të kenë përdorim universal? Projekti, pasi u përgatit, iu dërgua delegatëve të Noordwijk –ut dhe një numri njerëzish të tjerë që kishin treguar interes, për të tërhequr mendimin e tyre. Në konferencat e IFLA-s të Amsterdemit (1998), Bangkok-ut (1999) dhe të Jeruzalemit (2000) u zhvilluan mbledhje të veçanta rreth projektit. Ky proces konsultativ ka

qenë një element shumë i vlefshëm i projektit dhe nxorri në pah si forcën e lëvizjes bibliotekare kudo në botë, ashtu dhe ngjasimet dhe ndryshimet midis bibliotekave publike të vendeve dhe shoqërive të ndryshme.

Pavarësisht nga ndryshimet në nivelet e shërbimeve dhe në fondet për të mbështetur dhe zhvilluar ato, u vendos se nuk do të ishte e dobishme të përgatitej një botim i ri posaçërisht për një grup të bibliotekave publike, p.sh. për ato të vende “të zhvilluara” ose të vendeve “në zhvillim”. Një kategorizim i tillë do të ishte çorientues, pasi niveli dhe shkalla e shërbimeve dhe efektiviteti i tyre nuk bazohet vetëm në burimet e mundshme. Bibliotekat në çdo vend dhe në çdo nivel zhvillimi, janë të gatshme të bëjnë përmirësime dhe të gjitha kanë si anët e mira

ashtu dhe të dobta. Kështu u vendos të botohet një seri udhëzimesh dhe standardesh, që janë të përshtatshme për çdo bibliotekë publike në rrugën e saj të zhvillimit. Ne e njohim vështirësinë e arritjes së standardeve kur shifrat reale të popullsisë nuk janë të mundshme, ndaj sugjerohen alternativa. Ne rekomandojmë që të përdoren udhëzime më të detajuara të hartuara nga seksione të specializuara të IFLA-s. Kur bibliotekat publike nuk mund t'i arrijnë menjëherë të gjitha standardet dhe rekomandimet, shpresohet që ato të jenë objektiva për t'u arritur në të ardhmen. Ky botim u shërben së pari bibliotekarëve për ta përdorur në përpjekjet e tyre për përmirësimin e shërbimit bibliotekar.

Ne kemi përfshirë gjithashtu disa shembuj të shërbimeve bibliotekare në botë. Këta nuk synojnë të jenë të gjithanshëm ose shembujt më të mirë të arritur në shërbimin bibliotekar. Ata kanë për qëllim të ilustrojnë tekstin me disa shembuj për çfarë po ndodh në biblioteka publike të vendeve të ndryshme dhe për të ofruar një vështrim të shpejtë të zgjidhjeve në situata të veçanta. Këta janë vetëm disa shembuj të zgjedhur dhe mund të përdoren dhe shumë të tjerë, që janë po kaq të përshtatshëm. Ata demonstronë ç'është bërë në botë për të afruar shërbimin e bibliotekës publike me nevojat e përdoruesve të saj në kontekstin lokal. Ne kemi vendosur gjithashtu adresat në web (Website) të disa iniciativave, për të hyrë në informacion më të detajuar rreth tyre.

Zhvillimet e shpejta dhe emocionuese të viteve të fundit në teknologjinë e informacionit kanë revolucionarizuar

mënyrën e mbledhjes së informacionit, të shpërndarjes së tij dhe të hyrjes në të. Bashkëveprimi midis informacionit dhe teknologjisë së komunikimit, po bën të mundur hyrjen në informacion në një mënyrë që ishte e vështirë të imagjinohej në vitin 1986 kur u botuan *Udhëzimet*. Shpejtësia e ndryshimeve vazhdon të jetë gjithnjë e më e madhe. Biblioteka publike, tek e cila sigurimi i informacionit luan rolin kryesor, po përballet me sfidat e ndryshimeve radikale në të gjitha aspektet e organizimit dhe të shërbimeve të saj.

Shumë biblioteka publike u janë përgjigjur sfidave të revolucionit elektronik dhe po i zhvillojnë shërbimet në rrugë të reja. Megjithatë ekziston edhe ana tjetër e këtij fenomeni. Raporti i Kombeve të Bashkuara për Zhvillimin Human i vitit 1999, ndërsa deklaron se interneti është mjeti i komunikimit me rritjen më të shpejtë, vë në dukje gjithashtu se Azia e Jugut me 23.5% të popullsisë së botës ka më pak se 0.1% të përdoruesve të Internetit në botë. Një e katërta e vendeve të botës ka më pak se një telefon për çdo 100 banorë. Për të përfituar nga mundësitë aktuale të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit, kërkohet nivel arsimimi i nevojshëm, aftësi kompjuterike dhe rrjet i përshtatshëm telekomunikimi. Rreziku i rritjes së hendekut midis informacionit të pasur dhe informacionit të varfër kurrë nuk ka qenë kaq i madh sa sot. Ky hendek nuk është vetëm një çështje midis vendeve me nivele të ndryshme zhvillimi, por edhe midis grupeve dhe individëve brenda një vendi. Në raportin e Kombeve të Bashkuara thuhet: "Kërkohen përpjekje vendimtare

për të çuar vendet në zhvillim - dhe njerëzit e varfër kudo që janë - drejt bashkëbisedimit global.”

Bibliotekat publike kanë mundësi të shumta për të ndihmuar që kushdo të marrë pjesë në këtë bashkëbisedim global dhe të bashkojnë atë që shpesh quhet “ndarje digjitale”. Ato mund të arrijnë të vënë teknologjinë e informacionit në shërbim të publikut, duke u mësuar atyre përdorimin e kompjuterit dhe duke marrë pjesë në programe të luftës kundër analfabetizmit. Për të përmbushur parimin e hyrjes në informacion nga të gjithë, ato gjithashtu duhet të mirëmbajnë shërbimet që ofrojnë informacion në mënyra të ndryshme, si për shëmbull, nëpërmjet informacionit të shtypur dhe traditës gojore. Këto duket se do të mbeten në më rëndësi jetësore edhe në të ardhmen. Ndonëse objektivi kyç i bibliotekave publike është që ato të bëhen porta të botës së informacionit elektronik, duhet bërë çdo përpjekje për të mos mbyllur edhe dyert e tjera, nëpërmjet të cilave sigurohet dije dhe informacion. Këta faktorë i vënë bibliotekat publike përpara një sfide të madhe dhe përgjigja e tyre do të përcaktojë vazhdimësinë e shërbimit të bibliotekës

publike. Këto çështje janë pasur parasysh në hartimin e rekomandimeve.

Në hyrjen e *Udhëzimeve* të vitit 1986 Arthur Jones shkruan:

Grupi i punës identifikoi shumë forma urdhërore: fjalët “duhet” dhe “duhej” ndeshen shpesh. Megjithatë nuk është një përmbledhje rregullash për projektimin e një shërbimi bibliotekar ideal: ai është një mjet për të ndihmuar në zhvillimin e shërbimeve, me qëllim që ato të plotësojnë sa më mirë nevojat e komunitetit tuaj. Udhëzimet sugjerojnë çfarë duhet të jetë e mundur, por janë kushtet lokale ato që diktojnë ç’duhet bërë, si për shërbimet ashtu dhe për organizimin.

Ne i bëjmë jehonë këtij pohimi. Biblioteka publike është një shërbim me bazë lokale, që plotëson nevojat e komunitetit lokal dhe vepron brenda këtij komuniteti. Këto udhëzime janë hartuar për të ndihmuar bibliotekarët në çdo situatë, për të zhvilluar shërbimin efektiv të bibliotekës publike në përgjigje të kërkesave të komunitetit lokal. Është e rëndësishme për to, që në botën komplekse të informacionit të jenë në kërkim të dijeve, të informacionit dhe të përvojës krijuese.

Mbi bibliografinë

"Letërsia shqiptare, autorë dhe vepra"

Kujtim DASHI
Ministria e Kulturës,
Rinisë dhe Sporteve

Thujse më ishte kthyer në refren pyetja, që i bëja Maksim Gjinajt sa herë që takohesha me të se "Çfarë bërë për bibliografinë?".

"Ajo është gati prej kohësh, po kush e boton?" - përgjigjej ai duke treguar barrierën e sotme, "censurën ekonomike", që vazhdon të pengojë daljen në dritë të shumë e shumë botimeve të vlefshme për lexuesin. Kur para ca kohësh, pasi bëra pyetjen e zakonshme, Maksim Gjinajt, si përgjigje, më dha bibliografinë "Letërsia shqiptare, autorë dhe vepra" me bashkë-autor Prof. As. Ymer Çiraku, singlerisht provova një kënaqësi të veçantë. Jo vetëm se ai kishte shpëtuar nga stresi dorë-shkrimor, por kryesorja, tani e tutje, qindra e mijëra nxënës, studentë, mësues e studiues do të kishin në duar një botim të

vlefshëm e të domosdoshëm, të dhënat e të cilit, në përmasat e kësaj bibliografie, nuk gjenden në asnjë bibliografi të botuar gjër më sot. Në të njëjtën kohë, ajo është paraardhëse e bibliografisë së ardhshme të plotë të kritikës letrare në gjuhën shqipe.

Autorët e këtij libri të publikuar nga Shtëpia Botuese e Librit Universitar kanë synuar dhe ia kanë arritur qëllimit, që përmes punimeve të renditura si ese e kritika letrare, studime mbi historinë apo teorinë e letërsisë, monografi etj., të vënë në dispozicion të lexuesve dhe të studiuesve pjesën më të zgjedhur të kritikës mbi letërsinë shqiptare që nga

fillimet e saj deri në ditët tona. Në studimin hyrës "Rrjedhave të kritikës letrare" është dhënë, si të thuash, një përmbledhje e historisë së kritikës letrare të mirëfilltë nga fillimet e veta në fundin e shekullit XIX e përgjatë tërë shekullit XX në "bashkë-udhëtimin" e saj të pandashëm me procesin letrar. Në suazën e një indroducte të këtij libri, autorët janë ndalur përkitazi duke përvijuar dukuritë e problemet e kritikës letrare në rrjedhat e saj, prirjet, veprat dhe evenimentet kryesore, profilet e disa prej kritikëve letrarë më të afirmuar që nga themeluesi i saj Faik Konica dhe deri në botimet më të fundit serioze në këtë fushë në të gjitha trojet shqiptare, duke evidentuar faktin se kritika letrare e ka dëshmuar dhe merituar statusin e saj, pasi është bërë një realitet imponues, i kërkuar dhe i dobishëm.

Në këtë kontekst, megjithëse përcaktimi i shkrimeve të hulumtuara është bërë mbi bazën e programit të letërsisë së shkollave të mesme e të larta, vlera që sjell informacioni i bibliografisë i kalon caqet e këtij destinacioni, duke iu shërbyer fare mirë mësuesve të letërsisë, studiuesve të letërsisë etj. Shpresoj se me marrjen në dorë të këtij libri mësuesit e letërsisë do t'u japin fund përpjekjeve e mundimeve për të gjetur, përgatitur dhe rekomanduar nxënësve literaturën e plotë kushtuar autorëve që janë programuar në lëndën e letërsisë. Ata tani mund të bëjnë plotësime lidhur me kritikën korrente. Kjo bibliografi ka edhe disa "lehtësira" të tjera, që lipsen evidentuar. *Së pari*, për të ndihmuar në plotësimin e mëtejshëm të tablosë mbi kritikën letrare për letërsinë shqiptare (kërkimi bibliografik është

YMER ÇIRAKU

MAKSIM GJINAJ

LETËRSIA SHQIPTARE**AUTORË DHE VEPRA**

- bibliografi -

shblu

bazuar në botimet në gjuhën shqipe si libra, revista e gazeta). Autorët kanë hartuar edhe disa kapituj përgjithësues, në të cilët përdoruesit e bibliografisë do të gjejnë punime mbi etapat kryesore të zhvillimit të letërsisë dhe mbi shkrimtarë për të cilët nuk flitet në rubrika të veçanta në këtë bibliografi. *Së dyti*, bibliografia është strukturuar mbi bazën e një renditje kronologjike të shkrimtarëve, çka do të thotë se lënda për çdo shkrimtar përbën rubrikë më vete, brenda së cilës renditja e materialit është alfabetike, sipas mbiemrit të autorëve të punimeve. Në zërin e veçantë bibliografik (skedë) janë regjistruar autori, (autorët) i punimit, titulli dhe nëntitulli i artikullit apo librit, titulli i gazetës apo revistës, vendi i botimit, data etj, të dhëna që plotësojnë adresën e organit. Në rastet kur vëllimet studimore i kushtohen terësisht një shkrimtari, është

regjistruar në skeda edhe përmbajtja e lëndës, së bashku me autorët e shkrimeve, kur janë vepra përmbledhëse. Para çdo zëri bibliografik (skedë) është shënuar numri rendor, i cili rritet progresivisht nga fillimi deri në fund të bibliografisë. Për shumë punime, brenda të njëjtit zë bibliografik, janë plotësuar edhe të dhënat e ribotimeve. *Së treti*, siç thamë, përzgjedhja e kritikës letrare është shtrirë në tërë shekullin XX dhe lexuesit i paraqiten edhe punime, që deri më sot, për arsye të ndryshme, kanë qenë pak ose aspak të njohura.

Një pjesë e mirë e materialit të paraqitur në këtë bibliografi është siguruar nga organe shtypi dhe botime të Kosovës,

Malit të Zi, Maqedonisë, diasporës dhe më gjërë.

Së fundmi, bibliografia ka edhe një lehtësi tjetër: në fund të saj janë dhënë treguesit e autorëve të punimeve kritike e studimore, të renditur alfabetikisht, pasuar edhe me numrat që përfaqësojnë skedat e këtyre punimeve.

Nuk mund ta quaj jashtë kuadrit të këtyre shënimeve sugjerimin si për strukturat shtetërore ashtu edhe për shtëpitë botuese për të gjurmuar përmes konkurseve e formave të tjera si dhe blerjes së punimeve në dorëshkrim me vlerë për kulturën tonë kombëtare, duke i bërë një shërbim të madh asaj në kohën e duhur me botime të tilla referuese.

ON THE BIBLIOGRAPHY "ALBANIAN LITERATURE, AUTHORS AND WORKS"

The authors of this book printed by the University Book Publishing House has achieved its goal that through works in the forms of essays and literary critique, studies on the history or theory of literature, monograph, etc., have made available to readers and researchers the most selected part of critique on the Albanian literature from its dawn to date. The introductory study "The development of literary critique" is a summary of the history of literary critique from its beginning to the end of the XIX century and throughout the XX century closely connected with the literary process. The authors of the introduction of this book focus on the

phenomena and problems of literary critique, its development, tendencies and the main events, the profiles of some of the most outstanding literary critics starting with its founder Faik Konica down to the most serious publications in this area in the entire Albanian territory. Thus the literary critique of this time becomes a very useful tool.

This library is also involved in conducting cultural activities that are planned at the beginning of the year by the public library of the city and are coordinated together with it. This library is crowded and has become an important centre in Kosovo such activities.

Bibliografia “Vepra të autorëve dhe studiuesve francezë për Shqipërinë e shqiptarët” (shek. XVI-XX)

Ramazan VOZGA

Biblioteka Kombëtare

Një det i tërë veprash të gjithëllojshme janë shkruar për Shqipërinë dhe shqiptarët. Të gjitha këto, botuar në vende dhe gjuhë të ndryshme, përbëjnë atë që njihen me emrin *fond albanologjik*.

Fushat e interesimeve shkencore të të huajve përfshijnë të gjitha disiplinat që lidhen me kulturën materiale dhe shpirtërore të shqiptarëve, me historinë dhe gjeografinë e tyre. Ka një traditë të hershme të bibliotekave dhe bibliofilëve shqiptarë për t’i mbledhur dhe ruajtur këto botime me vlerë, jo thjeshtë si dokumente që çojnë për kah të provuarit e identitetit tonë si komb, por edhe si materiale të vlefshme për studime të mëtejshme. Së këtejmi, sot ne mund të flasim për fond albanologjik dhe për studime albanologjike. Dhe si pasojë e kësaj tradite është pohimi i njohur dhe i pranuar prej të gjithëve se

fondi albanologjik që ruhet në bibliotekat e vendit tonë është më i pasuri në botë dhe se qendra e studimeve albanologjike prej kohësh është zhvendosur në Shqipëri.

Me kohë mendja njerëzore ka shpikur mjetet e nevojshme për orientimin në morinë e trashëgimisë kulturore të shkruar. Një mjet i tillë universal është edhe informacioni bibliografik, i cili u krijon studiuesve dhe shkencëtarëve nëpër gjenerata komoditetin e nevojshëm dhe kursimin e kohës për identifikimin e burimeve dhe të dhënave të pafundme që gjenden në librat e shkruar nëpër shekuj. Ndaj edhe në Bibliotekën tonë Kombë-

*Vepra të autorëve dhe studiuesve francezë
për Shqipërinë dhe shqiptarët*

(Shek. XVI-XX)
Bibliografi

*Oeuvres des auteurs et chercheurs français
sur l'Albanie et les Albanais*

(XVIe - XXe siècles)
Bibliographie

BIBLIOTEKA KOMBËTARE

tare, si kudo gjatë, hartimi i bibliografive është trajtuar me përparësi. Në këtë kuadër prej vitesh ka filluar edhe puna për përgatitjen e bibliografive që pasqyrojnë veprat që i përkasin fondit albanologjik. Kujtojmë këtu serinë *Albanica*. Përveç botimeve institucionale të këtij karakteri, nuk kanë munguar në këtë bibliotekë edhe ndërmarrjet e bibliografëve të përgatitur në drejtim të hartimit të botimeve më specifike. Këtyre nismave personale u dedikohet edhe seria "*Shqipëria dhe shqiptarët në veprat e autorëve të huaj*". Në këtë kuadër vjen edhe botimi bibliografik "*Vepra të autorëve dhe studiuesve francezë për Shqipërinë dhe shqiptarët*", përgatitur nga Etleva Domi dhe Afërdita Sharxhi.

Pavarësisht nga politika zyrtare franceze tradicionale, madje pavarësisht edhe nga

fakti se ç'qëndrim mbajnë ata vetë ndaj problemeve shqiptare, duhet thënë se kontributi i albanologëve francezë për njohjen dhe studimin e historisë dhe të kulturës shqiptare është tejte i madh dhe me ndikim në qarqet e gjera shkencore si në të kaluarën ashtu edhe sot. Ndaj shpresojmë që ky botim t'u vijë në ndihmë të gjithë atyre që interesohen për çdo gjë që ka të bëjë me të kaluarën dhe të sotmen e shqiptarëve, me historinë, gjuhën, kulturën, letërsinë e tyre etj. Me një skemë të përshkrimit bibliografik mjaft të thjeshtë dhe të kuptueshme për lexuesin të cilit i referohet, kjo bibliografi do të jetë një orientues i vlefshëm për mjaft autorë vendas dhe të huaj që në qendër të interesimeve të tyre shkencore kanë albanologjinë.

Informacioni bibliografik është organizuar sipas viteve të botimit të veprave, rrugë kjo mjaft e zakonshme dhe e përshtatshme për përdoruesin e tij. Veprat pa vit botimi janë grupuar më vete, po ashtu hartat. Autorët e kësaj bibliografie janë kujdesur ta pajisin atë me aparatin e nevojshëm shkencor, siç janë treguesit e autorëve dhe të veprave pa autorë. Parathënia, gjithashtu, e fut lexuesin drejtpërsëdrejti në përmbajtjen e materialit bibliografik duke vënë në dukje edhe ndihmesën e studiuesve francezë në trajtimin e problematikës shqiptare.

Kjo bibliografi vjen të na dëshmojë, veç të tjerash, edhe faktin që, ndryshe nga ç'ndodh me disa shkolla të tjera të albanologjisë, shkolla franceze vazhdon me një intensitet relativisht të kënaqshëm të mbijetojë e të trajtojë me kompetencë çështje të traditës dhe të së sotmes të historisë dhe të kulturës shqiptare. Në këtë

drejtim do të thosha se botimi i këtij libri mund të konsiderohej edhe si një homazh ndaj punës së brezave të tërë studiuesish dhe autorësh francezë, që kanë marrë në konsideratë popullin dhe vendin tonë të vogël këtu në cep të Ballkanit.

Përfundimisht, për të gjitha ato çka thashë më lart, veprën e konsideroj të suksesshme.

Ajo është, pa dyshim, një kontribut me

vlerë në fushën e bibliografisë shqiptare dhe veçanërisht të asaj që lidhet me veprat e fondit albanologjik. Sugjeroj që në një ribotim të mundshëm të saj, ajo të pasurohet edhe me përshkrim veprash të tjera që mund të gjenden brenda dhe jashtë vendit tonë. Ndaj është e domosdoshme që të ndërmerren kërkime bibliografike plotësuese për identifikimin ose sigurimin e tyre.

THE BIBLIOGRAPHY "WORKS BY FRENCH AUTHORS AND SCHOLARS DEDICATED TO ALBANIA AND THE ALBANIANS" (XVI - XX CENTURY)

The work has long since started to prepare the bibliographies that reflect the works belonging to the albanological fund. In this regard we mention the series Albanica. In addition to the institutional publications of such kind that are available, in this collection is also the compilation of the most specific publications.

To this personal initiatives is also dedicated the series "Albania and the Albanians in the works of foreign authors".

Part of this is also the bibliographic publication "Works by French authors and scholars dedicated to Albania and the Albanians" compiled by

Etleva Domi and Afërdita Sharxhi.

This bibliography, among the other things, testifies to the fact that quite different from what happens in some other schools of albanology, the French school continues to treat with competence issues of tradition and the Albanian contemporary history and culture.

In this regard, I would say that the publication of this book might be considered as a tribute to the work of whole generations of French scholars and authors who have devoted their creations to our small people and country situated in this part of the Balkans.

Përshkrimi bibliografik i materialeve bibliotekare

Aida VELIAJ

Biblioteka Kombëtare

Rëndësia e botimit "Përshkrimi bibliografik i materialeve

bibliotekare" përgatitur nga Farfuri Xhaja si lëndë kryesore për shkollën 2-vjeçare të bibliotekonomisë duket së pari, në qëllimin dhe përgjegjësinë që merr mbi vete (përgatitjen e studentëve) dhe së dyti, në lëndën që trajton.

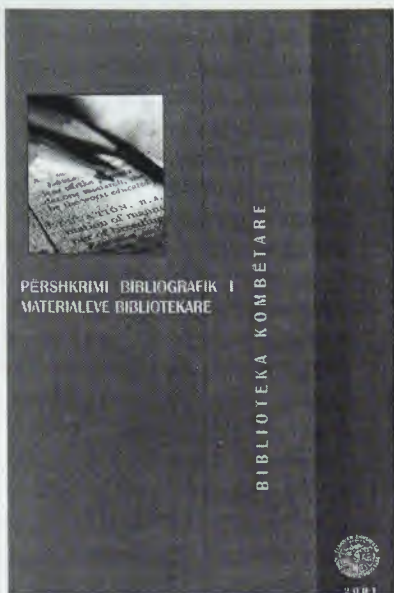
Në raportin midis atij që jep dije dhe atij që nxë dhe përvetëson dije, jam ndjerë mirë kur e kam shfletuar fillimisht këtë libër si studente e shkollës së Bibliotekonomisë. Përvetësimi teorik i lëndës që përcjell tekstin (gjithnjë nga pozita e të nxënës apo nxënës të dikurshëm) dhe funksioni i përdorimit në punën e mëpastajme si punonjës bibliotekare janë një bazë e mirë që më lehtëson përgjegjësinë lidhur me aspektin e vlerësimit të tekstit në fjalë si

manuali bazë udhëzues për punonjësit e bibliotekave të të gjitha niveleve.

Autorja vjen në këtë botim me seriozitetin dhe profesionalizmin e një përvojë disa vjeçare në përgatitjen e teksteve profesionale të bibliotekonomisë. Ky tekst është mbështetur në variantin e tekstit të hartuar në vitin 1996, por në pjesën më të madhe të tij kemi jo vetëm plotësime, saktësime, riformulime, por edhe përfshirjen dhe futjen e të rejave më të

fundit në fushën e bibliotekonomisë, që kanë të bëjnë me problematikën e botimit në fjalë. Përfshirja dhe evidentimi i këtyre risive është vlera kryesore e këtij teksti profesional, sepse mban në korrent me zhvillimet dhe progreset bashkëkohore të zbatimit të rregullave të përshkrimit qoftë punonjësit më me përvojë, qoftë studentët apo punonjësit më të rinj. Megjithëse do të parapëlqejë që vlerësimin mbi botimin ta vazhdojë në kontekstin dhe tërësinë e materialit që kemi aktualisht, nuk do të shmangia dot krahasimin me botimin e mëparshëm, në dobi të asaj që e përca-ktuam si integrim apo progres. Teksti profesional i vitit 1996 kishte të bashkë-vëna brenda një teksti dy tematika të ndryshme, gjë që evidentohet që në titull: “Pasurimi i bibliotekës dhe përshkrimi bibliografik”, ku pjesa e parë përfshinte kryesisht probleme të aspektit njohës dhe teorik në përgjithësi.

Në botimin aktual autorja ka trajtuar vetëm përshkrimin bibliografik të materialeve bibliotekare duke zgjeruar problematikën e duke u ndalur nëpër hollësira të domosdoshme. Kur trajton përshkrimin bibliografik të materialeve, ajo nuk i referohet tashmë as versionit të vitit 1988 të AACR2, rregullave anglo-amerikane të katalogimit (Anglo-American Cataloguing Rules, second edition), as versionit të vitit 1993, por atij më të fundit (1998) si dhe Standardeve Ndërkombëtare të Përshkrimit Bibliografik (ISBD- International Standard Bibliographic Description).

Pjesa hyrëse e librit është një bazë e mirë teorike që në mënyrë organike lidhet me pjesën e dytë, ku përshkrimi bibliografik i materialeve të ndryshme ilustrohet me shembuj konkretë.

Autorja e ka parë të nevojshme të bëjë plotësime dhe detajime të përshkrimit i materialeve jolibra, që nga vet specifikat e formës dhe përmbajtjes paraqitet i vështirë.

Në vijim, vlen të përmendet se F. Xhaja në këtë botim vë në dukje përparësitë që krijon automatizimi dhe teknologjitë e reja. Kështu, gjen pasqyrim katalogimi në botim që zbatohet në Bibliotekën Kombëtare që nga viti 1998, madje dhe me ilustrime shqip. Mbërrijmë së këtejmi

në katalogimin e kompiuterizuar që është katalogimi për krijimin e bazës së të dhënave ose katalogut elektronik. Ky proces merr rëndësi jo vetëm në aspektin profesional për ne si punonjës, por sidomos në atë të shërbimit ndaj lexuesit, sepse jo vetëm ofron komoditet por shkurton në mënyrë të konsiderueshme kohë për marrjen e informacionit nga ana e përdoruesve të katalogut elektronik.

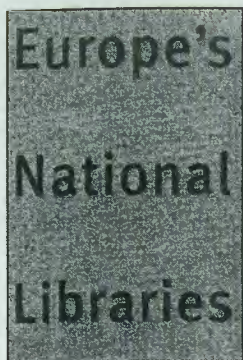
Nga sa u tha më sipër, ky botim si nga pikëpamja e nivelit të trajtimit të lëndës që merr përsipër të pasqyrojë apo të të rejave më të fundit që sjell nga progreset e bibliotekonomisë, vjen i plotë dhe me vlerë. Shpreh bindjen se botimi ka jo vetëm vlera didaktike, mësimore për studentët e shkollës së bibliotekonomisë, por është një manual udhëzues i domosdoshëm për punonjësit e të gjithë bibliotekave të vendit.

BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION OF LIBRARY MATERIALS

"Bibliographic description of library materials", prepared by F. Xhaja is a basic text for all the librarians in the Albanian Library System.

The text is based on the last versions of ISBD and AACR2. The first part of the book is theoretical and

the second is practical, with a lot of examples. The author had mentioned the priority created actually by the implementation of the new technologies in library. The edition is very important not only for the students, but a guide for all librarians too.

Bibliotekat kombëtare të Europës: 15 vjet programe të përbashkëta

Farfuri XHAJA

Biblioteka Kombëtare

Botimi është përgatitur me rastin takimit të 15-të vjetor të anëtarëve të Konferencës së Bibliotekave Kombëtare të Evropës CENL (Conference of European National Libraries)

Në kuadrin e projektit Gabriel, CENL krijoi në vitin 1999 një ekspozitë virtuale me titull “*Treasures from Europe's national libraries - Thesare të bibliotekave kombëtare europiane*”. Bibliotekat zgjedhën disa nga materialet më të shkëlqyera të koleksioneve të tyre si libra të rrallë e të çmuar, dorëshkrime të ilustruara, botime me lidhje speciale apo me ilustrime speciale etj. Këto thesare janë një pjesë e vogël por e rëndësishme e trashëgimisë kulturore europiane në shekuj. Ekspozita është e hapur. Në të mund të shtohen vazhdimisht thesare të reja të kulturës.

Botimi përfshin 41 vepra të ndryshme. Çdo vepër është paraqitur me përshkrimin bibliografik, përmbledhjen në anglisht dhe fotografi të saj me ngjyra. Pjesa më e madhe e bibliotekave janë prezantuar me dorëshkrime të vjetra që fillojnë nga shekulli XI (si Biblioteka Kombëtare e Spanjës, ajo e Rusisë, etj.) e deri në shekullin XVIII. Këto dorëshkrime dallohen për materialet mbi të cilat janë shkruar (në lëkurë, mëndafsh, letër), ilustrimet e shumta dhe teknikat e përdorura për krijimin e tyre. Disa biblioteka si ato të Finlandës, Kroacisë, Rumanisë, kanë vlerësuar si të veçanta inkunabulat që ruajnë në fondet e tyre. Janë

paraqitur gjithashtu bibla e shtypur në shekullin XVI, harta të këtij shekulli si dhe vepra të artit grafik. Dokumenti më i ri është ai i paraqitur nga Biblioteka Kombëtare e Gjermanisë, i cili është një libër arti i vitit 2000, për krijimin e të cilit janë përdorur teknikat moderne të artit grafik, të pikturës dhe kombinime të tyre. Të gjitha veprat kanë histori interesante të krijimit të tyre.

Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë është përfaqësuar me veprën e Marin Barletit *Historia de vita et gestis Scanderbegi Epirotarum Principis*. – Rome: Bernardinus de Vitalibus, 1508-1510.- 159 f. Ky botim është zgjedhur jo si libri më i vjetër i koleksionit të Bibliotekës tonë Kombëtare, por nga vlerat historiko-dokumentare që ai bart për kulturën shqiptare. Historia e Skënderbeut e Barletit u bë një vepër e njohur në tërë Europën dhe shërbeu si bazë për veprat e disa autorëve europianë kush-

tuar Skënderbeut. Krahas një përmbledhjeje të shkurtër të përmbajtjes, jepen dhe disa veçori të shtypit të veprës, për rishtypjen disa herë të saj në latinisht dhe përkthimet në disa gjuhë gjatë shek. XVI, XVII, si në gjermanisht, italisht, frengjisht, anglisht, spanjisht, portugalisht, greqisht, rusisht etj.

Veprat janë prezantuar sipas rendit alfabetik të emrave të bibliotekave kombëtare anëtare, duke filluar me Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë. Ky botim për nga mënyra e ndërtimit është më shumë se një bibliografi e disa prej thesareve të kulturës europiane.

Botimi i njeh gjithashtu lexuesit me historinë e krijimit të CENL-së, funksionet dhe objektivat e saj, me strukturën organizative, procedurat e punës dhe bashkëpunimit me organizatat e tjera europiane.

TREASURES FROM THE EUROPE'S NATIONAL LIBRARIES

The Conference of European National Libraries presents this commemorative booklet on the occasion of the 15th annual meeting. The libraries selected some of the most visually stunning artefacts in their collections, such as rare and precious books, illuminated manuscripts, bookbindings, drawings, prints and decorated papers. Together, these treasures are a small (41 works) but impressive representation of European cultural heritage throughout the centuries. Each of them has a bibliographical description, annotation in English and illustration.

The National Library of Albania is

*presented with the work of Marinus Barletius *Historia de vita et gestis Scanderbegi Epirotarum Principis*. – Rome: Bernardinus de Vitalibus, 1508-1510.- 159 f. This edition had been selected not as the oldest book founded in the National Library's collection, but as the most important one concerning the historical-documentary value of the Albanian culture.*

The readers can find in this booklet also information concerning the history, organisational structure, functions and objectives of CENL Foundation, as well as its working procedures and the collaboration with other european organisation.

B 5081 F

IFLA JOURNAL

K.G.Saur München

ISSN 0340-0352

Vol. 27(2001) No. 3

■ Të lësh një Trashëgimi Kulturorë - si do të jetë jotja?	57
■ Pesë epokat e informacionit	63
■ Bibliotekat dhe Interneti	69
■ Përfshirja sociale	73
■ Biblioteka publike e Fierit	81
■ Biblioteka e qytetit të Helsinkit	88
■ Lexuesi i sotëm dhe studimi i dinamikës së leximit	91
■ Puna me fëmijët në bibliotekën "Përrallat" në Prishtinë	96
■ Biblioteka e Kuvendit të Shqipërisë	101
■ Restaurimi i dokumenteve bibliotekare	106

Të lësh një trashëgimi kulturore – si do të jetë jotja?¹

David CIRLIN

Universiteti i Tiranës
Fakulteti i Gjuhëve të
Huaja

Reth 40 vjet më parë, Universiteti i Jelit (Yale) bëri një studim të zgjeruar mbi atë sesi veprimet e një personi në jetë ndikojnë te jeta e fëmijëve të tij ose të saj.

Ky studim u përqëndrua në jetën e dy njerëzve: Maks Xhaks (Max Jukes) dhe Xhonathan Eduards (Jonathan Edwards). Maks Xhaks ishte një ateist që besonte në anullimin e ligjeve dhe të rregullave. Zoti Xhaks formoi një organizatë të quajtur Lëvizja e Lirë (Freedom Movement), që predikonte seksin e lirë, të mos paturit e ligjeve, shkollimit dhe përgjegjësisë. Xhonathan Eduards ishte një njeri me disiplinë të shkëlqyer. Ai u bë predikues që besonte në udhëheqjen me anë të shembullit dhe që i mësoi njerëzit të ishin përgjegjës për veprimet e tyre të përditshme. Të dy burrat u zgjodhën për besimet e tyre të kundërta, por edhe sepse rritën nga 13 fëmijë secili. Ja cila është trashë-

gimia kulturore që ata lanë pas: nga 1026 pasardhësit e Maks Xhaks 300 ishin të dënuar, 27 vrasës, 190 prostituta dhe 509 përdorues të drogës dhe alkoolit; nga 929 pasardhësit e Xhonathan Eduards 430 i shërbyen Zotit (klerikë), 340 ushtarakë, 75 autorë, 86 profesorë universiteti, 13 presidentë universiteti, 7 kongresmenë, 3 guvernatorë dhe 1 zv-president i Shteteve të Bashkuara. Nga ky studim u arrit në përfundimin e qartë se veprimet e një personi ndikojnë në mënyrë dramatike në jetën e fëmijëve të tij ose të saj. Ky përfundim ndoshta nuk është kaq befasues. Gjithsesi, një dëshmi kaq e pakundërshtueshme shpesh dështon për t'u interpretuar në një jetë më të përgjegjshme.

Trashëgimia kulturore e përshtypjeve të përditshme

Nëse qëndrojmë pak dhe mendojmë për të, çdo fjalë, çdo veprim dhe gjithçka që ne bëjmë gjatë gjithë ditës lë një përshtypje të caktuar te njerëzit që na rrethojnë. Megjithatë ndoshta nuk e kuptojmë këtë, çdo ditë ne lëmë një përshtypje të pashlyeshme të vlerave, besimeve, etikës së punës dhe karakterit tonë te çdo person me të cilin biem në kontakt. Me kalimin e ditëve, javëve dhe viteve këto përshtypje të vogla fillojnë të ravijëzojnë një tablo ose “reklamë” të karakterit tonë dhe vlerave tona që janë të dukshme për të tjerët. Është në natyrën njerëzore që të bëjë gabime, por është gjithashtu në natyrën njerëzore që të mos e vëre re fare trashëgiminë kulturore të përshtypjeve të përditshme që lëmë pas.

Cilësia e jetës sonë dhe punës që ne bëjmë është trashëgimia kulturore që secili prej nesh lë pas për miqtë, për bashkëshortin ose bashkëshorten dhe për fëmijët tanë, trashëgimi me anë të së cilës ne kujtohem. Është gjithashtu edhe trashëgimia kulturore e etikës sonë të punës, për të cilën bashkëpunëtorët, punëdhënësit dhe klientët tanë na mbajnë mend. Në çdo ditë të punës sonë ne ndërveprojmë dhe kryejmë një detyrë, pra promovojmë “reklamën” e vetes që të shihet nga të tjerët.

Aftësia jonë për t’u përqëndruar në ato gjëra që kryejmë çdo ditë është në përpjestim të drejtë me suksesin që do të përjetojnë brezat tanë të ardhshëm. E sotmja nuk është për ne; puna, llogaria bankare apo edhe kënaqësia jonë personale nuk janë vetëm për ne. E sotmja ka të bëjë

me trashëgiminë kulturore që lëmë pas.

Neve na duhet që ta ngadalsojmë pak ritmin tonë të jetës në mënyrë që të kemi kohë për të shqyrtuar çdo aspekt të veprimeve, fjalëve dhe mendimeve tona të përditshme dhe të fillojmë të përqëndrohemi te “reklama” që u shfaqim bashkëpunëtorëve dhe klientëve tanë. Aftësia për të kontrolluar veten nuk është vetëm sekreti i një sukseesi jetëgjatë, por është faktori përcaktues i trashëgimisë kulturore që lëmë pas.

Të rekomanduarit e një libri

Si bibliotekarë ne mund të sjellim ndryshim. Pavarësisht faktit se punojmë me rroga të ulta, kushteve të vështira dhe vlerësimit jo si duhet, puna jonë është e një rëndësie të jashtëzakonshme për këtë brez dhe atë të ardhshëm. Mjekët respektohen dhe vlerësohen sepse kujdesen për trupin. Shkrimtarët japin ndihmesën e tyre për t’u kujdesur për mendjen dhe ndjenjat; dhe duke e bërë këtë, ata kontribuojnë edhe në shëndetin e trupit. Ndërsa mjekët rekomandojnë ilaçe, bibliotekarët e mirë rekomandojnë libra të mirë.

Libri ka sjellë ndryshim në botë më

shumë se ndonjë gjë tjetër dhe vazhdon të jetë një forcë kryesore në ndryshimin e jetës. Hiqeni *Biblën* dhe keni hequr të vetmen forcë madhështore unifikuese në zhvillimin e kulturës perëndimore. *Kurani* e ka transformuar në mënyrë dramatike kulturën e ndjekësve të islamit. *Origjina e Specieve* e Darvinit solli një zhvendosje të jashtëzakonshme kulturore në shoqërinë perëndimore. Shkrimet e Adam Smith-it mbi ekonominë dhe ato të Albert Anshajtajn mbi fizikën e ndryshuan përsëri kulturën dhe botën. Librat e Frederik Niçes përmbajnë idetë që hodhën farën e fashizmit dhe veprat e Karl Marksit ishin po aq të rëndësishme në zhvillimin mbarëbotëror të

cilët jo. Njerëzit gjithmonë e kanë kuptuar fuqinë e madhe që kanë librat në komunikimin e ideve. Për shkak se idetë qëndrojnë në thellim të veprimeve, kontrolli ndaj librave është parë gjithmonë si një çështje thelbësore me qëllim që të sigurohej se njerëzit veprojnë në përputhje me dëshirat e udhëheqësit. Pse? Sepse librat përmbajnë fuqi të madhe.

Ndërsa media moderne ka marrë rolin e mjetit kryesor të përhapjes së informacionit, librat janë akoma burimi i ideve që ndryshojnë mendësinë e njerëzve dhe diktojnë se çfarë mesazhesh janë të përshatshme për t'u transmetuar nga media. Në një plan të përgjithshëm, është e pamundur që të nënvlehtësosh fuqinë e librit. Në një plan më personal, librat vazhdojnë të sjellin ndryshime të thella në jetën e njerëzve. Ata jo vetëm që zhvillojnë mendjen dhe karakterin, por janë edhe një burim i mrekullueshëm miqësie, aventure, romance, bukurie, lirije dhe të vërtete.

komunizmit. Shumica e lëvizjeve më të mëdha në të gjithë botën lindën për shkak të një libri të çfarëdo lloji.

Dalja në skenë e shtypshkronjës së Gutenbergut i bëri librat më të disponueshëm për të gjithë. Duke e bërë këtë, ai inicioi ndryshime të thella kulturore. Deri në shfaqjen e medias moderne, libri ishte mjeti kryesor nëpërmjet të cilit transmetoheshin dhe përhapeshin idetë. Për këtë arsye, pushtetarët gjithmonë janë përpjekur për të kontrolluar se cilët libra duhen lexuar dhe

Një nga ilustrimet më të goditura për fuqinë e librit e gjejmë te tregimi "Basti" ("The Bet") i Anton Çehovit. Këtu Çehovi rrëfen për debatin e një gjyqtari të ri me një bankier rreth të dyzetave mbi atë se kush dënim ishte më njerëzor: ai me vdekje apo ai me izolim. Gjyqtari i ri debaton në favor të dënimit me izolim dhe, për ta provuar pikëpamjen e tij, vullnetarisht vendos që të bëjë 15 vjet burgim me izolim, me kusht që të kishte në qeli çfarëdolloj libri që dëshironte. Bankieri vuri një shumë prej 2 milion dollarësh kundër tij. Duke mos u futur në shumë detaje, gjyqtari arriti që ta kalonte këtë kohë dhe, në vigjiljen e lirimit të tij, bankieri vendosi që ta vriste në

mënyrë që të mos humbiste paratë. Ai hyri vjedhurazi në qelinë e gjyqtarit dhe e gjeti atë duke fjetur pranë tavolinës mbi të cilën ai kishte shkruar një letër. Në këtë letër gjyqtari rrëfente sesi kishte udhëtuar nëpër botë, kishte takuar mendjet më të ndritura, kishte parë gratë më të bukura dhe kishte luftuar me burrat më heroikë. Ai kishte dalë ballë për ballë me Jezu Krishtin dhe ishte zhytur në mendime për sekretet më të thella të gjithësisë. Ai kishte arritur në përfundimin se kishte mësuar t'i përçmonte të gjitha gjërat që bota i vlerësonte kaq shumë dhe për ta provuar këtë, do të largohej nga qelia një orë përpara sesa ia kërkonte basti. Bankieri u largua nga qelia i dëshpëruar dhe duke qarë. Atë natë ai pa sesi figura e dobët e gjyqtarit rrëshqiti në errësirë dhe u zhduk nëpër të.

Libri u ofron të gjithë njerëzve mundësinë për të jetuar dhe për të përjetuar atë që pëmdryshe do të ishte e pamundur. Për shkak se e ushqen në mënyrë kaq të fuqishme mendjen, ai na ofron burimin më të thellë të përvojës. Në një vend si Shqipëria, ku ekzistojnë shumë kufizime që vazhdojnë ta vështirësojnë përjetimin e botës nga ana e qytetarëve të saj, libri merr një funksion edhe më të rëndësishëm.

Një produkt i mahnitshëm

Siç shihet kemi marrë një drejtim jo të drejtpërdrejtë për t'iu qasur temës së marrëdhënieve të punonjësit të bibliotekës me publikun. E kemi bërë këtë për shkak se faktori më i rëndësishëm në marrëdhëniet me publikun është që të besojmë në produktin e punës sonë, pra në atë që ne bëjmë. Nëse nuk jemi të bindur që puna jonë është e rëndësishme dhe që kemi

mundësinë për të sjellë një ndryshim domethënës në jetën e të tjerëve, atëherë ne kurrë nuk do të jemi të motivuar për ta bërë punën tonë siç duhet.

Ndërsa i kthehemi tani temës së marrëdhënieve me publikun, duhet të mbajmë parasysh disa gjëra. Për ta ushtruar si duhet profesionin tonë, më së pari ne vetë duhet të jemi lexues. Ashtu si një mjek e ruan vazhdimisht njohurinë mbi përmbajtjen e ilaçit që ai ofron, po kështu edhe një bibliotekar duhet të jetë vazhdimisht i mirëinformuar për përmbajtjen e librave që do të rekomandojë. Pra, një bibliotekar i mirë duhet të jetë në gjendje që t'i rekomandojë librat në të njëjtën mënyrë që një mjek rekomandon ilaçin e përshtatshëm.

Të krijuarit e atmosferës së përshtatshme

Të jesh një bibliotekar i mirë do të thotë të jesh më tepër sesa një lexues që di se si të rekomandojë libra të mirë, megjithëse nuk duhet të jesh kurrë më pak se kaq. Me qëllim që njerëzit të përfitojnë nga shërbimi që u ofrojmë, ne duhet të krijojmë një atmosferë mikpritëse për ta. Shtetet e Bashkuara është shoqëria më supreme e

orientuar nga shërbimi. Amerikanët mësohen që klientët duhet të trajtohen gjithmonë si miq të veçantë. Ndërsa shërbimi është cilësor në sektorin publik, në mënyrë absolute ai është i tillë në sektorin privat. Ky shërbim i cilësisë shumë të lartë është një arsye thelbësore që ekonomia e orientuar për nga konsumatori funksionon kaq mirë.

Në Europën Lindore klienti trajtohet shpesh si një person i bezdisshëm. Askujt nuk i pëlqen që të trajtohet në këtë mënyrë. Nëse bibliotekarët dhe bibliotekat dëshirojnë të jenë të suksesshme në Shqipëri, bibliotekarët duhet të mësojnë si t'i trajtojnë klientët si miq të veçantë. Ne duhet të jemi të interesuar që t'i shesim produktet tona. Nëse dëshirojmë të jemi të suksesshëm në përpjekjet tona për marketing, ne duhet të jemi profesionalë. Ne duhet ta marrim seriozisht punën tonë, pavarësisht nëse e bëjnë ose jo të tjerët këtë gjë.

Të ruajturit e një imazhi prej profesionisti nuk është gjithmonë e lehtë sepse ne punojmë me njerëz. Natyrisht që është e vështirë të punosh me njerëzit. Një sërë parimesh mund të na ndihmojnë në këtë drejtim. *Së pari*, mos i sill problemet personale në punë. Megjithatë këto probleme mund të jenë shumë të vërteta, ato nuk duhet të lejohen që të ndërhyjnë në mënyrën sesi ne punojmë apo se si i trajtojmë klientët. *Së dyti*, jini të lumtur! Durimi ynë do të vihet në provë dhe do të ketë raste ku ne do të detyrohemi t'i qortojmë të tjerët. Edhe ballafaqimet duhen trajtuar me një buzëqeshje. *Së treti*, interesohuni për bashkëpunëtorët tuaj. Këto marrëdhënie janë shumë të rëndësishme si për atmosferën e përgjithshme

të bibliotekës, ashtu edhe për t'u siguruar se puna të jep kënaqësi personale.

Është interesant fakti që kultura shqiptare karakterizohet nga një respekt dhe miqësi shumë e hapur ndërpersonale. Ironikisht, ky respekt dhe miqësi shpesh mungon në vendin e punës. Ndërsa shfaqjet plot me ngjyra apo programet e drejtuara për nga interesi janë të rëndësishme, njerëzit krijojnë atmosferën. Ne duhet të bëhemi ashtu siç dëshirojmë që të tjerët të bëhen. Shumë të huaj e pëlqejnë Shqipërinë për shkak të miqësisë dhe mirësisë së njerëzve. Shqiptarët e bëjnë Shqipërinë një vend tërheqës, pavarësisht se ka mungesa të shumta në komoditetet "standarde" me të cilat janë mësuar shumica e të huajve, veçanërisht nëse janë nga perëndimi. Kjo mund të jetë e vërtetë edhe për bibliotekat në Shqipëri. Se sa ato do të jenë tërheqëse, kjo do të varet plotësisht nga prezantimi dhe karakteri i bibliotekarëve.

Motivohu – sqaro vizionin

Së fundi, ne duhet të kemi një vizion të qartë për trashëgiminë kulturore që duam të lëmë. Ky vizion mund të na sigurojë motivimin dhe nxitjen që na duhet për të punuar shumë në administrimin me profesionalizëm të bibliotekave tona. Thuhet se vizioni është karburanti i veprimit njerëzor. Shumë nga burrat dhe gratë e shquar të historisë ishin njerëz me vizion të jashtëzakonshëm. Vizioni është kaq i fuqishëm saqë e ka çuar njeriun deri në hënë. Vizioni nuk është i rëndësishëm vetëm për udhëheqësit e kombit. Ai është njësoj i rëndësishëm për individët që dëshirojnë të jetojnë dhe punojnë në një mënyrë të vlefshme. Si rrjedhim, ne duhet

të mbajmë mend gjithmonë trashëgiminë kulturore që krijon aktiviteti ynë i përditshëm, fuqinë që ne kemi si komisionerë të njohurisë dhe të përvojës nëpërmjet librave dhe botën e mrekullueshme që ne mund t'ua prezantojmë njerëzve nëpërmjet leximit. Edhe sikur një ose dy njerëz në vit të transformohen nga leximi i një libri të mirë, ne duhet të punojmë shumë për këta njerëz. Nëse e bëjmë mirë punën tonë, ne do të ndikojmë te të tjerët. Ne do të sjellim ndryshim në botën tonë.

Megjithëse puna jonë mund të mos vlerësohet si duhet nga shteti apo nga shoqëria, ata të cilët i prezantojmë me gëzimin e të lexuarit nuk do të na harrojnë kurrë. Ne na është dhënë mundësia unike për ta pasuruar jetën e njerëzve nëpërmjet leximit dhe, duke e bërë këtë, ne mund ta bëjmë botën një vend më të mirë.

Le t'i përkushtohemi krijimit të trashëgimive pozitive kulturore!

*Përktheu nga anglishtja
Gerond Kolonja*

LEAVING A LEGACY – WHAT WILL YOURS BE?

Get Motivated – Clarify the Vision:
We must have a clear vision of the legacy we want to leave. This vision can provide the motivation and incentive that we need to do the hard work of professionally managing our libraries. It is said that vision is the fuel of human action. Most of the celebrated men and woman of history were people of remarkable vision. Vision is so powerful that it has carried man to the moon and back. Vision is not only important for national leaders. It is equally important to individuals who want to live and work in noteworthy manner. Therefore, we must always keep in mind the legacy our day-to-day activity creates, the power we have as brokers of know-

ledge and experience through books, and the wonderful world we can introduce people to through reading. Even if only one or two people a year are transformed through reading a good book, we should work hard for those few. If we do our job well we will impact others. We will make a difference in our world.

While our work may not be valued as it once was by the state or by society, those whom we introduce to the joy of reading will never forget us. We have the unique opportunity of enriching lives through reading and in doing so, making the world a better place.

Let us commit to creating positive legacies!!

¹ Shkruar posaçërisht për revistën.

Pesë epokat e informacionit

David BAWDEN

City University,
Londër-Angli

Qëllimi i këtij shkrimi është t'i japë një vlerësim të ri rolit të bibliotekarit në epokën e teknologjisë së informacionit.

Për t'ia arritur kësaj duhet të bëhet një perspektivë historike, duke marrë në konsideratë të *pesë epokat e informacionit* dhe duke nxjerrë prej tyre pesë mësimë kryesore:

- që zhvillimet e teknologjisë dhe ato intelektuale shkojnë së bashku

- që bibliotekarët kanë qenë përgjegjës për mjaft nga mjetet intelektuale të përpunimit të informacionit

- që aftësitë dhe qëndrimet e bibliotekarëve janë ende shumë të rëndësishme dhe të lidhura me to

- që bibliotekarët duhet të përqafojnë teknologjitë e reja dhe të zhvillojnë aftësitë e tyre për të realizuar këtë

- që roli i bibliotekave (dhe kështu edhe ai i bibliotekarëve) do të ndryshojë dhe do të rritet më tej.

Pesë epokat e informacionit janë:

- Epoka e gjuhës së folur
- Epoka e shkrimit dhe e informacionit të regjistruar
- Epoka e informacionit të shtypur

- Epoka e komunikimit masiv
- Epoka e njehsimit digjital me rrjete kompiuterike.

Këto "epoka" përcaktohen nga paraqitja e një teknologjie, e cila ndryshon rrënjësisht mënyrën në të cilën informacioni dhe dituria transmetohen në shoqëri. Kjo pikëpamje është sigurisht një thjeshtëzim i një situatë komplekse, por të ndihmon në nxjerrjen e disa përfundimeve të rëndësishme. Në secilën epokë mjetet teknike dhe fizike për trajtimin e informacionit u zhvilluan dhe këto u pasuan nga mjetet intelektuale, të cilat çuan drejt strukturimit dhe organizimit të informacionit.

Epoka e parë e informacionit, ajo e gjuhës së folur, daton 50.000 vjet para erës sonë. Teknologjia ishte thjesht ajo e zërit të njeriut dhe mjetet intelektuale ato të gjuhës së përdorur për komunikim oral. I vetmi mekanizëm për të komunikuar informacionin nëpër kohëra ka qenë kujtesa njerëzore dhe komunikimi hapësinor ka qenë i kufizuar nga shkalla

e zërit. Nuk ka asnjë informacion të regjistruar dhe termi këtu është, natyrisht, i nënkuptuar.

Epoka e dytë e informacionit, ajo e informacionit të regjistruar, daton 5.000 vjet para erës sonë, gjatë qytetërimit të sumerëve dhe Egjiptit (megjithëse këtu mund të spekulohet me faktin se pikturat e gjetura nëpër shpella dhe fenomene të ngjashme me këto, të cilat u takojnë kohërave më të hershme, janë shembuj të parë të transmetimit të informacionit gjatë kohërave). Zhvillimi i “teknologjive të para të informacionit” si tabelat prej argjili, papiruset, pena me bojën etj. ecën krahpërkrah me zhvillimin e mjeteve të thjeshta intelektuale - listimi i të dhënave, përbajtjet etj. Ata që përdorën këto mjete mund të konsiderohen si “bibliotekarët” e parë të identifikuar, të cilët punonin me teknologjinë më të re të informacionit (TI) të epokës së tyre. TI nuk ka të bëjë thjesht me kompiuterat, por me faktin se sa mjetet teknike bëhen të përdorshme për të regjistruar dhe menaxhuar informacionin në qytetërimin egjiptian p.sh. furça, boja dhe letra e shkruarit. Bibliotekarët janë ngritur gjithmonë mbi sfidat për të siguruar mjete intelektuale për organizimin e burimeve të informacionit në çfarëdo lloji mediumi të regjistruar.

Nga fundi i epokës së dytë të informacionit, gjatë kohës së Mesjetës, produktet e informacionit u zhvilluan përveç atyre që përfshinin vetëm tekste, ilustrime dhe listat numerore. Partet muzikore dhe hartat, për shembull, u zhvilluan duke u kërkuar kohë bibliotekarëve për të manovruar format e her-

shme të “multimedias” (në erën digjitale, pavarësisht se shkalla dhe rrezja e veprimtimit është ndryshe, çështja është e njëjtë).

Epoka e tretë e informacionit është ajo e shtypit, i cili u shfaq në Europë rreth vitit 1450.

Teknologjia e “shtypit mbi letër” mundësoi prodhimin e shumë më tepër librave dhe në sasi më të mëdha se më parë dhe gjithashtu prezantoi idenë e “paketës së informacionit” apo të “punës”, si pasojë e të cilave ekzistonin shumë kopje identike, gjë që nuk ishte e mundur në kohën e materialeve të shkruar me dorë. Shumë nga mjetet e bibliotekarëve dhe të specialistëve të informacionit - përbajtjet, indekset, bibliografitë, katalogët, skemat standarde të klasifikimit etj. - që u shfaqën së pari në këtë kohë, kishin të bënin me këtë fenomen të ri. Kështu bënin edhe bibliotekat akademike apo të specializuara, siç do t’i quanim ne sot.

Epoka e katërt e informacionit, ajo e komunikimit masiv, erdhi si rezultat i zhvillimeve të cilat filluan rreth viteve 1840 dhe përfunduan rreth viteve 1890 në Europë dhe Amerikën e Veriut. Kjo ishte rezultat i industrializimit, veçanërisht nga përdorimi i fuqisë së avullit, e cili bëri të mundur prodhimin dhe shpërndarjen e produkteve të informacionit në një numër më të madh se më parë.

Në fillim të kësaj periudhe shtypi i shkruar ishte shumë pak ndryshe nga ai i 300 viteve më parë. Në fund të kësaj periudhe shtypshkronjat mekanike mund të prodhoni materiale të shtypura 100 herë më shpejt. Kjo çoi në prodhimin në masë dhe në venien në dispozicion të shumë gazetave, librave dhe revistave. Transporti i bazuar në fuqinë e avullit (trenat dhe anijet) i lejoi këto produkte që të shpërndaheshin në masë më të gjerë dhe më lirë, nëpërmjet mekanizmit të shërbimeve kombëtare postare. Këto mjete kaq familjare të trajtimit të informacionit si: skedarët, zarfat me përmasa standarde, lapsat me gomë, kapëset e letrave dhe makinat e shkrimit u zhvilluan gjithashtu gjatë kësaj periudhe.

Për t'iu përgjigjur këtij zhvillimi, tipe të reja bibliotekash dhe shërbimesh bibliotekare filluan (ose u zhvilluan aty ku ato eksistojnë që më përpara) në një formë apo tjetër. Këto përfshinin bibliotekat kombëtare, bibliotekat publike dhe bibliotekat e specializuara p.sh. ato të shoqërive të dijes apo të shkencës. U zhvilluan gjithashtu mjete intelektuale si shërbimet e indeksimit apo përmbledhjet, kodet e katalogimit të bibliotekave, skemat

moderne të klasifikimit rendor dhe sistemet e indeksimit të termave apo të rubrikave sipas një tematike të caktuar. Në shumë drejtime, këto mjete që u zhvilluan më shumë se 100 vjet më parë për krejt botën e të "shtypurit mbi letër", ende përbëjnë bazën për trajtimin e informacionit në ditët e sotme. Në këtë mënyrë, mund të thuhet se ne ende jetojmë në *botën viktoriane* (shekulli i 19-të) të informacionit.

Më vonë në këtë epokë të informacionit, e cila u shtri në pjesën më të madhe të shekullit të 20-të, forma të ndryshme të dokumentimit mekanik u zhvilluan - si p.sh. skedat e shpuara, skedat me anë të dhëmbëzuara, skedat optike të ndjekura nga kompiuteri digjital. Këto zhvillime teknike nuk e ndryshuan rrënjësisht natyrën e komunikimit të informacionit dhe ende nuk mund të thuhet se kishin shënuar një epokë të re informacioni. Ato, megjithatë, përshpejtuan zhvillimin e mjeteve të reja intelektuale - tezauri, klasifikimi sintetik, kërkimi me tekst të plotë, katalogimi i përshkrimit standard dhe katalogimi sipas subjektit, formatet për shkëmbimin e informacionit dhe kështu me radhë - të cilat janë instrumentet e përditshme të punës së bibliotekarit.

Epoka e pestë e informacionit është ajo e informacionit digjital në rrjet, e cila daton që nga 1990-ta, dhe është tepër e ngjashme me zhvillimin e internetit. Ndikimet e kësaj teknologjie të re ende po vazhdojnë të asimilohen, por duket qartë se ato zenë një vend kaq të rëndësishëm në mënyrën e trajtimit të informacionit që shumë qartë mund të konsiderohet si një epokë e re e informa-

cionit. Tranzicioni digjital që e shoqëron këtë, nënkupton që shumë, për të mos thënë gjithë materiali i ri i rëndësishëm, është i gatshëm në formë digjitale dhe se materialet e vlefshme të vjetra të shtypura mund të konvertohen në këtë mënyrë. Digjitalizimi nënkupton gjithashtu se një varietet formatesh-tekst, ilustrime, muzikë, video, etj. që mund të përdoren në mënyrë ekuivalente: multimedia e vërtetë.

Megjithëse instrumentet e reja intelektuale kanë përparuar për t'i bërë ballë kësaj - p.sh. formatet metadata si ai Dublin Core - është shumë e vërtetë se, në përgjithësi, instrumentet intelektuale kanë mbetur mbrrapa zhvillimeve teknike.

Në këtë epokë të re të informacionit - epoka e *shoqërisë së informacionit* dhe epoka e *ekonomisë së dijes* - aftësitë,

qëndrimet dhe perspektivat për bibliotekarët janë më të rëndësishme se kurrë ndonjëherë. Por është themelore që bibliotekarët duhet të jenë të gatshëm dhe të aftë që t'i përshtaten epokës së re, që të zhvillojnë aftësitë e tyre dhe të rrisin rolin e tyre. Aftësitë e tyre që kanë të bëjnë me këtë janë p.sh. organizimi i njohurive, përzgjedhja e burimeve si edhe gjykimimi mbi cilësinë apo vlefshmërinë e burimeve të informacionit. Qëndrimet dhe perspektivat përfshijnë një ndërgjegjësim për të konsideruar informacionin edhe si burim të vlefshëm, por edhe si një të mirë publike, si një forcë për të ndryshuar shoqërinë për më mirë, e barabartë kjo me ndërgjegjësimin për kërkesat e përdoruesve dhe me dëshirën për të garantuar shërbime të mira për ta. Bibliotekët kanë për-

parësinë në shumë vende që të konsiderohen si një burim i besueshëm, "neutral" i informacionit, i pavarur nga qeveria, biznesi apo forcat e tjera.

Por, që të përfitojnë nga kjo, është themelore që bibliotekarët të jenë të përgatitur që t'i përshtaten epokës së re për të përqafuar dhe zbatuar teknologji të reja, për t'u bërë sa më të afërt me burimet elektronike apo me ato të shtypura, për të zhvilluar aftësitë e tyre (si dizenjimi i web-eve, kërkimi i burimeve elektronike etj.) dhe për të kuptuar se roli i tyre dhe ai bibliotekave do të ndryshojë. Përndryshe, bibliotekarët do të marginalizoheshin dhe do të bëheshin të parëndësishëm.

Rolet e reja të bibliotekave dhe bibliotekarëve do të përfshijnë:

- Promovimin e edukimit informativ

- Krijimin e koleksioneve elektronike dhe bibliotekave digjitale

- Analizën dhe strukturimin e burimeve të informacionit

- Mbështetje për një mësim, edukim dhe trajnim "gjatë gjithë jetës" në komunitetet e tyre.

Pika e fundit reflekton pikëpamjen se mësimi nuk duhet të kufizohet vetëm në vitet e para të jetës, në shkollë apo kolegji, por duhet të jetë i vazhdueshëm. Si pasojë, kjo nënkupton atë që bibliotekarët duhet të përgatisin veten e tyre për të vazhduar procesin e të nxëniti me qëllim që të përmirësojnë aftësitë dhe të kuptuarit. Në këtë mënyrë kontributi i bibliotekarëve dhe bibliotekave në shoqërinë e informacionit do të jetë pozitiv dhe e ardhmja për bibliotekat do të jetë e ndritur.

LEXIME TË REKOMANDUARA

F. Lerner, The story of libraries from the invention of writing to the computer age, New York: Continuum, 2001

[provides a detailed account of libraries, and their interactions with various technologies]

D. Bawden and L. Robinson, A distant mirror ?; the Internet and the printing press, Aslib Proceedings, 2000, 52(2), 51-57

[focuses on some similarities for libraries

between the introduction of Internet and of the printing press]

L. Robinson and D. Bawden, Libraries and open society: Popper, Soros and digital information, Aslib Proceedings, 2001, 53(5), 167-178

[presents some ideas of how libraries may contribute to the development of open societies in an information age]

Përktheu nga anglishtja Mimoza Zereci

THE FIVE AGES OF INFORMATION

The purpose of this article is to give an assessment of the role of the librarian in the 'Information Technology Age'. To do so, it takes a historical perspective, considering 'Five Ages of Information', and drawing from this five main lessons:

- *that technological and intellectual developments go together*
- *that librarians have been responsible for many of the intellectual tools of information handling*
- *that the skills and attitudes of librarians are still very important and relevant*
- *that librarians must embrace new technologies and develop their skills to do so*
- *that the role of the library (and so of librarians) will change and grow.*

The five ages of information are taken to be:

- *the age of spoken language*
- *the age of writing and recorded information*
- *the age of printing*
- *the age of mass communication*
- *the age of networked digital computing.*

These 'ages' are defined by the introduction of a technology which dramatically changes the way in which information and knowledge are communicated within society. This viewpoint is, of course, an oversimplification of a complex situation, but it is helpful in pointing to some general conclusions. In each age, technical, physical tools for handling information were developed, and these were accompanied by intellectual tools, for the structuring and organization of information.

Bibliotekat dhe Interneti

Etleva DOMI

Biblioteka Kombëtare

Where is the agora for the global community? The answer has to be, on the net" ¹

Bibliotekat janë institucione që ofrojnë informacion për të gjithë shoqërinë. Në kushtet e sotme ato po angazhohen gjithnjë e më shumë në procesin e transformimeve të mëdha, të kalimit nga koleksionet tradicionale në biblioteka elektronike moderne, karakterizuar nga digjitalizimi i informacionit dhe lidhja me të gjitha burimet e ofruara nga Interneti. Në epokën e sotme bibliotekat duhet të ndërgjegjësohen për të ndryshuar dhe për t'iu përshtatur sa më shumë teknologjive të reja, pasi roli i tyre është që të plotësojnë kërkesat e frekuentuesve. Sot ndryshimet janë jo vetëm të pashmangshme, por edhe të vazhdueshme. Teknologjitë e reja të informacionit dhe komunikimit luajnë një rol determinues për revolucionarizimin e mënyrës së të menduarit, të punuarit e të jetuarit. Roli tradicional i bibliotekave është sigurimi i mundësive të shfrytëzimit të burimeve që ato disponojnë e ruajnë. Ndërkohë që me futjen e teknologjive të reja (botimeve elektronike, katalogëve elektronikë etj), ato duhet të sigurojnë mundësi sa më të mëdha të shfrytëzimit

të burimeve të informacionit. Në këtë kuadër, duhet të kihet mirë parasysh pozicioni tepër i rëndësishëm i tyre, si në organizimin e shpërndarjen e informacionit, ashtu edhe rolin e ndërmjetësit midis përdoruesit dhe burimeve të informacionit.

Në kushtet e shtimit të kërkesave për informacion, bibliotekat duhet të çojnë përpara si teknologjinë e informacionit, ashtu edhe atë të komunikimit. Në epokën e sotme ato duhet të bashkëpunojnë për të shkëmbyer jo vetëm përvojën, por edhe informacionin, pasi rrjeti botëror i shoqërisë së informacionit kërkon dimensione dhe angazhime të reja bashkëpunimi. Meqenëse bibliotekat kanë hyrë në epokën e shoqërisë së informacionit, ato duhet të ridimensionojnë edhe funksionet e tyre. Ato po luajnë rol të madh në menaxhimin e këtij fluksi të madh informacioni. Nëpërmjet përdorimit të teknologjive të përparuara të informacionit dhe komunikimit synohet ofrimi i shërbimeve sa më efektive për lexuesin. Bibliotekarët, si pjesëtarë në lëvizjen drejt një infrastrukture të informacionit elektronik, duhet të

njohin përdoruesit me mënyrat e reja të punës dhe përdorimit të këtij informacioni. Duke qenë gjithnjë në rritje roli i bibliotekave në epokën e kibernetikës, po kuptohet gjithnjë e më shumë se Interneti është burimi më i vlefshëm që formon bazat e shërbimeve të informacionit. Prandaj bibliotekat duhet që të nxisin përdorimin e Internetit pasi ai demokratizon informacionin, duke u lejuar të gjithë përdoruesve barazi në akses.

Çfarë ofron sot Interneti për bibliotekat

Komuniteti bibliotekar është mjaft optimist për Internetin, sepse ai ofron një hap real dhe tepër konkret si në hyrjen në informacion, ashtu edhe në “bibliotekat elektronike”. Interneti përbën një revolucion për bibliotekat.

Me futjen e Internetit është e mundur të shkëmbesh, në pak sekonda, nga njëra anë e planetit te tjetra, tekste prej qindra e qindra faqesh. Ai mund të konsiderohet si një tekst i madh magjik, që siguron *akses të vazhdueshëm në informacion, biblioteka, muze etj.*

Përdorimi i Internetit mundëson kalimin nga tendenca e bibliotekave për të shtuar vetëm koleksionet, në atë të shtimit të mundësive gjithnjë e më të mëdha të shfrytëzimit të tyre nga përdoruesit. Për të arritur këtë bëhen përpjekje për të bashkëpunuar në rrjetet bibliotekare brenda e përtej kufijve të vendit. Kur operacioni digjital kufizohet te digjitalizimi i teksteve mbi letër, atëhere bëhet *fjalë për biblioteka virtuale*, d.m.th. bëhet fjalë për një *site* Interneti në të cilin janë grupuar tekste në formë digjitale. Naty-

risht një bibliotekë e tillë nuk ka nevojë për hapësira fizike, pasi për të siguruar librin çdokush mund ta shfrytëzojë atë nga kompiuteri ku është duke punuar. Biblioteka të tilla në përgjithësi përfshijnë tekste që mund të tërhiqen falas nga Interneti (pa probleme të copyright-it). Ndonëse këto biblioteka janë një burim për hyrjen e lirë në informacion, duhet të mos harrojmë që në botën e informatikës programet evoluojnë shpejt dhe bibliotekat virtuale duhen në mënyrë të vijueshme të rifreskojnë formatet digjitale, pasi ekziston rreziku që një ditë lexuesi të mos jetë në gjendje t'i lexojë.

Interneti tashmë ofron mundësi të mëdha edhe në fushën e *zhvillimit të koleksioneve*. Kompani të fuqishme ofrojnë vazhdimisht informacione për botimet e reja, ofrojnë shërbime sipas nevojave të përdoruesve, të cilat në mënyrë të vijueshme rifreskohen. Pra Interneti ofron shërbim të shpejtë e të saktë jo vetëm për lexuesin, por edhe për vetë bibliotekat. Kjo ndikon në pasurimin e vazhdueshëm të koleksioneve të bibliotekave.

Një fenomen që ndeshet shpesh është edhe ai i *librarive virtuale*. Botuesit krijojnë site-t e tyre në Internet, ku përfshijnë katalogun e tyre gjithnjë të rifreskuar dhe paraqesin librat e tyre edhe me një prezantim të shkurtër. Çdo bibliotekë mund të kërkojë e porositë libra mbështetur në kriteret e pasurimit të fondeve apo interesat e lexuesve (bëhet fjalë për bibliotekat speciale). Në ato raste kur libri është i disponueshëm, sigurohen kopje të tij.

Nëpërmjet Internetit ekziston mundësia që botuesi të vërë në dipozicion veprën

apo organe të ndryshme të shtypit periodik dhe të propozojë forma **abonimi në katalogun digjital**. Vitet e fundit shumë revista e gazeta të shtypura shqipare dhe të huaja kanë faqet e tyre në Internet.

Me anë të Internetit mund të konsultohet edhe **katalogu digjital (on-line)** i të gjithë bibliotekave, që e posedojnë atë, që ndihmon për të zgjedhur librat. Ky realitet tashmë i përhapur i mundëson kërkuesit të konsultojë katalogun e bibliotekave të ndryshme. Edhe bibliotekarit i krijon lehtësira të mëdha, pasi mund të realizohet **huazimi i librave** direkt nëpërmjet Internetit, duke iu nënshtruar të gjitha rregullave të huazimit ndërbibliotekar.

Shumica e biblioteka kanë tashmë edhe **bibliografite kombëtare** të konsultueshme në Internet, që mundësojnë grumbullimin e një informacioni të saktë e të shpejtë për botimet më të fundme sipas vendeve të ndryshme.

Interneti bën të mundur hyrjen në shumë burime të informacionit, të cilët mund të përdoren **për nxitjen e të lexuarit**.

Ndonëse përhapja e teknologjive dhe përdorimit i gjerë i Internetit është parë si: "vdekje e librit", "fund i leximit", "dorëheqje nga bibliotekat", në realitet përdorimi i tij ka çuar në rritjen e botimeve të librave e revistave, rritjen e rëndësisë së leximit dhe futjen e një sërë shërbimesh të reja në biblioteka. Kështu të lexuarit dhe teknologjia e informacionit, jo vetëm që nuk janë forca kundërshtarë, por ato janë të ndërvarura nga njëra tjetra. Interneti jo vetëm që krijon lehtësira të mëdha për përdoruesin, por edhe rrit cilësinë e shërbimit të ofruar nga biblioteka.

Aktualisht bibliotekat, kudo në botë, po përballen me vështirësi ekonomike. Nga njëra anë vihet re rritja e numrit të botimeve dhe çmimeve, ndërsa nga ana tjetër kërkesat gjithnjë në rritje të lexuesve, që nuk mund të përballohen nga bibliotekat. Problem në mjaft raste mbetet edhe **copyright-i** i botimeve në Internet, gjë që e pengon shumë lirinë e informacionit, pasi jo të gjitha bibliotekat janë në gjendje të paguajnë.

Duke qenë mediatorë të hyrjeve në fushën e informacionit, bibliotekat duhet të jenë midis atyre institucioneve që duhet të pësojnë transformime radikale. Duke patur parasysh rolin e madh të Internetit në epokën që po jetojmë, duhet theksuar dhe domosdoshmëria e ndryshimit të mentalitetit të drejtuesve të bibliotekave si edhe të vetë bibliotekarëve. Bibliotekarët nuk duhet të ndjehen të tradhtuar nga zhvillimet teknike, por ato duhet që të avancojnë me teknologjinë e re duke vazhduar të luajnë rol kyç edhe në erën e re të informacionit elektronik.

Si bibliotekarët ashtu edhe lexuesi duhet të përkrahin teknologjinë e përparuar, në të kundërt, ato nuk do të mund të lexojnë më në të ardhmen. Kur të duan, do të jetë tepër vonë e nuk do të dijnë as të mësojnë.

Bibliotekat aktualisht nuk kufizohen vetëm në dhënien e informacionit për çka ato kanë të mbyllura brenda mureve të tyre, por bëjnë përpjekje edhe për orientimin, udhëheqjen e lexuesit drejt shërbimeve të panjohura deri tani. Ato luajnë rolin e tyre tradicional, por në një mjedis të ri, në atë elektronik duke vazhduar të ushtrojnë një ndër funksionet më të rëndësishme, që e

kanë ushtruar edhe në botën e librit të shtypur, organizimin e burimeve të dijeve në atë mënyrë që ato t'ju vijnë sa më në ndihmë përdoruesve, komunitetit, si fizikisht edhe intelektualisht. Duhet të sigurohet mbështetje për krijimin e një shoqërie të informacionit dashamirëse për përdoruesin duke kërkuar integrimin e informacionit të shtypur dhe atij elektronik. Menaxhimi i këtij informacioni pa kufi kërkon aftësi dhe kompetencë nga bibliotekarët, të cilët vetëm duke analizuar dhe shfrytëzuar burimet e informacionit mund të harmonizojnë nevojat e përdoruesve me burimet.

Shekulli që po jetojmë është shekulli i informacionit, ku informacioni është një

ndër burimet më të rëndësishme si në aspektin e punës sonë, ashtu edhe në atë të jetës private. Prandaj aplikimi i teknologjive të reja krijon mundësira të mëdha për lexuesin, duke i mundësuar atij komunikimin me botën dhe duke i siguruar një informacion të shpejtë e të larmishëm.

Jorge Borges ka nënvizuar se “ *Ka vetëm dy sekrete të mëdha të qytetërimit: burimi i Bibliotekës dhe i Kohës*”.

Liria dhe shoqëria demokratike kanë lindur në kulturën librare dhe pa to kjo kulturë nuk mund të mbijetojë. Për këtë arsye gjithë komuniteti i bibliotekarëve duhet të përpiqet që të realizojë integrimin e një bote të re të dijeve e komunikimit në kulturën tradicionale librare.

LIBRARIES AND INTERNET

Libraries are institutions that offer information for all the society. Information is one of the most important resources in our world. Actually they are characterised by the digitalisation of information and close links with all sources of Internet. Internet constitutes a revolution for libraries and can be considerate as a magic text, that offers: continual access in information, libraries, archives, museums, possibilities in the development of the library's collections, on-line orders and subscription on periodicals, national bibliographies. As we are living in the century of information, the

application of new technologies in libraries is very important in order to assure a fast and diversity information

Jorge Borges considered that there were only two big sectres of our Civilisation: the source of Library and of the Time. Free, democratic society was born in the book culture and without that culture could not survive. Because of that we are considering it is very important to integrate a new world of electronic knowledge and communication into traditional book culture, which librarians are the most fearful guard.

¹ Brenda Laurel: Interval Research Corporation, quoted in Leslie, 1993, f. 34.

Në rubrikën **Projekte të reja** të këtij numri të revistës sonë do të gjeni një përshkrim të shkurtër të nismës europiane në fushën e bibliotekave publike, arkivave dhe muzeve të emërtuar PULMAN si dhe të zgjerimit të saj PULMAN_XT, të dyja këto të financuara nga Komisioni Europian.

Në këtë kuadër është hartuar një paketë e plotë manualesh në formë udhëzuesish të karakterit profesional për funksionimin e këtyre institucioneve në epokën digjitale. Të ndarë në seksione, këta udhëzues kanë për qëllim të ndihmojnë hartuesit e politikave dhe zbatuesit e tyre në konceptimin e politikave dhe të strategjive që shërbimet e tyre synojnë të mbështesin si dhe për mënyrën më të mirë për t'ia arritur kësaj. Ato tregojnë ç'illoje shërbimesh duhen marrë në konsideratë dhe përcaktojnë çështjet kyçe që duhen mbajtur parasysh në zhvillimin dhe zbatimin e tyre.

Gjithashtu, ato japin një numër të madh shembujsh dhe lidhjesh me nisma të vëna në jetë nga e gjithë Europa, të cilat mund të ndihmojnë për të sqaruar ç'është bërë tashmë dhe ç'duhet bërë.

Këtu poshtë po botojmë njërin nga udhëzuesit e kësaj pakete.

Seksioni 1 - Udhëzues për politikën sociale

Përfshirja sociale

Ky udhëzues përshkruan rrugët përmes të cilave bibliotekat publike mund të veprojnë për t'iu drejtuar problemeve të përjashtimit social që prekin grupe të ndryshme të përdoruesve.

Breda KARUN
Marijan SPOLJAR

Biblioteka publike
Lubjanë - Slloveni

SFERA

Çështjet e trajtuara në këtë udhëzues kanë të bëjnë me:

- Faktorët e rrezikut të përjashtimit social
- Grupet e përjashtuara
- Refugjatët imigrantë dhe azilkërkuesit
- Shërbimet e lëvizshme

ÇËSHTJE TË POLITIKAVE

Faktorë të një rreziku të madh që rritin varfërinë dhe përjashtimin në Europë janë: të qenit i papunë për një kohë të gjatë; jetesa për një kohë të gjatë me të ardhura të pakta; punët e rënda; kualifikimi i ulët dhe lënia herët e shkollës; rritja në familje të prekura nga përjashtimi

social; paaftësia fizike; shëndeti i dobët; përdorimi i drogës dhe alkolizimi; të jetuarit në zona me disfavore të shumëfishta; të qenit i pastrehë dhe diskriminimi social.

Përmes sigurimit të aksesit në teknologjitë e shoqërisë së informacionit (TSHI) dhe nxitjes së bibliotekave për t'i përdorur mjediset e tyre si vend neutral takimesh për banorët, autoritetet e bibliotekave publike mund të kontribuojnë në mënyrë të dukshme për rigjenerimin e komunitetit. Duke marrë inisiativën t'u zgjasin dorën banorëve me nivel të ulët lidhjeje dhe informimi të lokaliteteve të tyre, bibliotekat publike mund të rritin kohezionin social të rajoneve ose zonave të tyre.

Mjaft vende europiane ende nuk kanë strategji kombëtare, në zbatim të dokumenteve të politikave europiane të përgjithshme, që do të përcaktonin rolin e bibliotekave publike në përpjekjet për shmangjen e këtyre rreziqeve dhe në mbështetjen e përfshirjes sociale. Një sfidë për bibliotekat është përqëndrimi në standardet e ndryshme ligjore, raportimet ndikuese dhe nismat që theksojnë problemet e barazisë dhe përfshirjes dhe integrimin e tyre në shërbimet që realizojnë, përfshirë shërbimet e bazuara në TSHI.

Është gjithashtu i nevojshëm ndryshimi kulturor brenda bibliotekave në mënyrë që ato të ndërmarrin masa pozitive për përfshirjen sociale. Kjo nënkupton përshtatjen dhe shtrirjen e një vargu shërbimesh që sigurojnë bibliotekat, duke formuar lidhje dhe partneritete të reja me komunitetin si dhe përballimin e disa prej vlerave dhe praktikave më tradicionale të

bibliotekave. Një proces i tillë kërkon mbështetjen aktive të një stafi të aftë dhe të motivuar bibliotekarësh.

Vepërimtaritë e shërbimeve bibliotekare në drejtim të përfshirjes sociale nuk duhet të jenë të izoluar. Ato duhen integruar brenda strategjive më të gjera të pushtetit lokal për përfshirjen sociale si dhe duhen lidhur më me efektivitet me shërbimet e tjera lokale si ato të OJQ-ve dhe autoriteteve mësimore në nivel kombëtar dhe lokal me qëllim që të sigurohen shërbime për të gjitha grupet e qytetarëve.

UDHËZUES PRAKTIKASH POZITIVE

Konkretisht, bibliotekat publike në Europë sigurojnë shërbime për grupet e mëposhtme:

- njerëzit handikapë
- fëmijët dhe të rinjtë
- të moshuarit
- të papunët
- të droguarit
- të pastrehët
- refugjatët
- të burgosurit
- emigrantët
- pakicat etnike dhe kulturore
- personat që e kanë lënë shkollën herët
- nxitjen e të mësuarit për gjithë jetën
- popullsinë fshatare
- të varfërit

Pra bibliotekat publike në Europë tashmë sigurojnë shërbime për grupet e përjashtuara ose ato në rrezik, por ato mund të ndihmojnë edhe më tepër në luftën kundër përjashtimit social përmes:

- Konsiderimit të përfshirjes sociale si një politikë parësore në krejt shërbimet bibliotekare dhe informuese;

- Përcaktimit të shërbimeve specifike për plotësimin e nevojave të grupeve dhe komuniteteve minoritare në çdo zonë;

- Marrjes në konsideratë dhe përfshirjes së grupeve shoqërisht të përjashtuara, me qëllim që të përcaktohen kërkesat dhe dëshirat e tyre; krijimi dhe ruajtja e këtyre lidhjeve kërkojnë kohë dhe angazhim të stafit;

- Ngritjes së bibliotekave aty ku ka kërkesë për to, por mbi bazën e shërbimeve dhe pajisjeve ekzistuese kur kjo gjë është e mundur;

- Zbatimit të një orari fleksibël, në përshatje me kërkesat dhe interesat e komunitetit;

- Shndërrimit në një pikë kryesore aksesit në nivel lokal me akses të përballueshëm ose pa pagesë të TSHI-ve dhe të informacionit (p.sh. mbi të drejtën për mirëqenie sociale, programet e punësimit, trajnimin dhe arsimimin);

- Bashkëpunimit me shërbimet e tjera që sigurojnë autoritetet lokale;

- ✕ • Realizimit të partneriteteve me OJQ-të dhe organizatat mësimore për ngritjen dhe shpërndarjen e shërbimeve të përbashkëta.

Me një përqindje të lartë njerëzish me të ardhura të pakta ose të paarsimuar si duhet, lagjet e diskriminuara brenda qyteteve karakterizohen nga një penetrim i ulët i Internetit dhe kështu pajisja e tyre me mjete të aksesit publik merr një rëndësi të veçantë.

Rritja e numrit të emigrantëve, refugjatëve dhe azilkërkuesve në Europë shpesh

shoqërohet me kritere të tjera të përjashtimit social si të ardhurat e ulta, barrierat gjuhësore ose të jetuarit në zona të diskriminuara. Shërbimet në rrjet për emigrantët, azilkërkuesit dhe refugjatët për marrjen e informacionit publik në gjuhët e tyre të origjinës do t' i ndihmonin ata të ndiheshin normalë në mjedisin e tyre të ri. Por, meqë 75% e gjithë informacionit në rrjet është e prodhuar vetëm në anglisht, qytetarët e pakicave etnike dhe gjuhësore vazhdimisht ndiejnë mungesën e informacionit në gjuhën e tyre. Punë domethënëse për refugjatët, emigrantët dhe grupet etnike është bërë në Hollandë dhe Danimarkë.

Pamundësia e njerëzve analfabetë për të përdorur Internetin përbën një problem të veçantë. Në disa vende anëtare të BE-së ata përbëjnë deri në 10% të popullsisë. Mënyra të thjeshta vizuale aksesit do të ishin të rëndësishme p.sh. për të bërë të kapshme nismat qeveritare. Por TSHI gjithashtu mund të mbështesë trajnimin për mësimin e shkrim - këndimit.

Një proces i kujdesshëm duhet realizuar nga çdo autoritet lokal i bibliotekave për të zhvilluar politikat dhe shërbimet e tyre:

- Përcaktimi i njerëzve shoqërisht të përjashtuar dhe shpërndarja e tyre gjeografike: marrja me ta për të njohur kërkesat e tyre.

- Vlerësimi dhe rishikimi i praktikave korente.

- Hartimi i një strategjie dhe klasifikimi i burimeve.

- Zhvillimi i shërbimeve dhe trajnimi i stafit bibliotekar për sigurimin e tyre.

- Zbatimi i shërbimeve dhe publiciteti i tyre.

- Vlerësimi i suksesit, rishikimi dhe përmirësimi.

Rezultatet dhe suksesi i shërbimeve bibliotekare duhen vlerësuar rregullisht në raport me objektivat e parashikuara, kriteret e ecurisë dhe treguesit sasiorë. Kjo do t' i lejojë bibliotekat të demonstrojnë ndryshimin që ato sjellin për komunitetin si dhe të përmirësojnë më tej shërbimet e tyre.

Shërbimet e bibliotekës së lëvizshme

Është e domosdoshme të ngrihen pika aksesit në rrjet për përdorues të largët që nuk kanë bibliotekë pranë, p.sh me anë të realizimit të shërbimeve të bibliotekës lëvizëse që përfshijnë TSHI.

Gjetjet novatore në lidhje me realizimin e shërbimeve duhet të rezultojnë në një shërbim cilësor të lartë dhe të barabartë për cilindo, veçanërisht aty ku një pjesë e madhe e popullatës lokale ose rajonale jeton në zona rurale ose në qytete të vegjël. Bibliotekat lëvizëse mund të përdoren për të realizuar shërbime bibliotekare dhe të tjera shërbime të lidhura me to, të tilla si veprimtaritë artistike ose fushata informuese për komunitetet e vogla. Gjithnjë e më tepër ato po bëhen në gjendje të përfitojnë nga zhvillimet e teknologjive të reja të Shoqërisë së Informacionit të tilla si rrjetet e punës me radio.

PROGRAMI I ARDHSHËM

Strategji të qarta kombëtare dhe lokale po hartohen në mjaft vende me synimin

që të ndihmohen bibliotekat publike të përballojnë si duhet problemin e përjashtimit social. Më tepër veprime të përbashkëta dhe me shtrirje të gjerë duhen realizuar prej:

Organizatave trajnuese: veçanërisht shkollat dhe studimet bibliotekare dhe të informacionit duhet të sigurojnë që kurset dhe programet e tyre të lidhen me punën e bibliotekave publike për përfshirjen sociale.

Institucioneve shkencore dhe organizmave financues të punës shkencore: duhet të mbështesin kërkimet e detajuara në fushën e bibliotekave që kanë lidhje me nevojat e grupeve të përjashtuara si dhe të ndërmarrin një monitorim të detajuar statistikor për shfrytëzimin e bibliotekave nga kategori të ndryshme të njerëzve të përjashtuar.

Stafit të bibliotekave: jo vetëm ai që punon drejtpërsëdrejti në shërbime, por të gjithë punonjësit e bibliotekave kanë nevojë për një kualifikim të vazhdueshëm për të zhvilluar ndjeshmërinë ndaj diversiteteve sociale dhe kulturore si dhe për të realizuar një nivel të kënaqshëm të kujdesit ndaj lexuesve.

LIDHJE

Rajonale

Biblioteka si qendër komunikuese
Përmes lëshimit të thirrjeve për propozime më 1999, 2000 dhe 2001, Instituti i Shoqërisë së Hapur/Programi i

Rrjetit të Bibliotekave nxiti bibliotekat publike në vendet e Europës Qendrore dhe Lindore të ndërgjegjësohen për rolin e rëndësishëm shoqëror që ato mund të luajnë në një shoqëri tranzicioni ku qeveritë nuk i kanë mjetet e duhura për shmangien e përjashtimit social të një numri grupesh të popullsisë shkaktuar nga kolapsi i shërbimeve sociale.

<http://www.osi.hu/nlp/>

Danimarkë

FINFO - Information for Ethnic Minorities in Denmark (Informacion për minoritetet etnike në Danimarkë).

Qëllimi i përgjithshëm i FINFO-s është t' u sigurojë përfaqësuesve të minoriteteve etnike një akses më të mirë në informacionin lidhur me të drejtat, detyrimet dhe mundësitë e tyre në shoqërinë daneze.

<http://www.finno.dk/>

Rrjeti i bibliotekave lëvizëse

<http://www.filibussen-dk/>

Finlandë

Bibliotekat lëvizëse

Në Finlandë mjetet lëvizëse janë pjesë përbërëse e çdo sistemi të bibliotekave të komuniteteve.

<http://www.minedu.fi/minedu/culture/publiclibraries.html>

<http://www.lib.cul.fi/auto/english/>

Autobuzi i librit i bashkisë së Muonioos gjatë vizitës bashki në Suedi dhe Norvegji

<http://www.muonio.fi/kirjasto/kirjastoauto.html>

Neti - Nylsse (Autobus libri me Internet)

Biblioteka e qytetit Tampere instalon web-in në automjete dhe e çon atë të përdoruesit.

<http://www.tampere.fi/Kirjasto/nettinsyso/index.htm>

Për furnizim informacioni

Një bibliotekë ku përdoruesit mund të pyesin për gjithçka

<http://igs.kirjastot.fi/index3.html>

Irlandë

Zgjerimi

Raport përgatitur nga një grup pune i një projekti i krijuar posaçërisht nga Ministria për Mjedisin dhe Pushtetin Lokal për të rishikuar politikën e bibliotekave publike në Irlandë. Ai përcakton dy përparësi kyçe: të sigurojë që Irlanda të lëvizë me shpejtësi drejt përvetësimit të mundësive që ofron shoqëria e informacionit në mbështetje të përparimit ekonomik dhe shoqëror si dhe të një pjesëmarrjeje më të madhe në demokraci; të krijojë një shoqëri gjithëpërfshirëse në të cilën të gjithë qytetarët mund të marrin pjesë plotësisht në jetën shoqërore dhe ekonomike të vendit.

<http://www.librarycouncil.ie/brauching.litrl>

Shërbimet bibliotekare lëvizëse

Në zonat rurale, periferitë, qytetet mesatare dhe komunitetet fermere.

Biblioteka e kontesë Kerry <http://www.Kerrycoyntylibrary.com>

Biblioteka e kontesë Mayo <http://www.mayococo.it/library/mobillib.html>

Biblioteka e kontesë Fingald <http://www.iol.ie/~fincolib/>

Programi i rezidencës WebSmart - Internet

Bibliotekat publike të Dublinit kanë punësuar një këshilltar interneti për t' u dhënë një seri leksionesh praktike atyre që janë evidentuar si përdorues të vonuar të teknologjisë. Përmes aksesit të lirë publik të Internetit që sigurohet nga të gjitha bibliotekat publike, grupe kryesisht pensionistësh marrin njohuri bazë që i bëjnë ata të aftë të përdorin kompjuterat dhe internetin

<http://www.iol.ie/dublincitylibrary/>

Itali

Shoqata e Bibliotekave të Burgjeve

Themeluar më 2000 për të mbështetur të gjithë ata që janë të angazhuar ose kanë të bëjnë, në një mënyrë a në një tjetër, me menaxhimin e bibliotekave të burgjeve. Ajo e ka selinë në Universitetin Shtetëror të Milanos.

<http://ospiti.cilea.it/abc/index.htm>

Lituani

Reparti i Bibliotekës për të moshuar dhe handikapë

Biblioteka e qytetit Alytus është e vendosur në një pjesë të qytetit të banuar nga grupe shoqërisht të rrezikuara me një ndikim të madh në gjithëpërfshirjen e fëmijëve nga familje të pafavorizuara.

Qendra e Trajnimit dhe Informimit të Grave

Ngritur në bibliotekën publike të Kretinga-s. Bashkon gra të moshave, kombësive, feve dhe sjelljeve të ndryshme.

<http://www.women-employment.lt/kmimc.htm>

Holandë

Biblioteka e lagjes multikulturore "Schilders wijk" - Hagë

Ofron kurse speciale paradite dhe kompiutera për ushtrim pasdite. Mbrëmjeve u shërben organizatave lokale. Leksionet dhe diskutimet përmbajnë tema të ndryshme, përfshirë edhe ligjin islamik për gratë.

<http://www.dobdenhaag.nl/>

<http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/141-175e.htm>

Norvegji

EPOS - biblioteka lundruese

Kjo bibliotekë lundruese operon përgjatë bregut perëndimor të Norvegjisë, në fjordet dhe ishujt e tij, dhe është një shërbim i përbashkët i tri bibliotekave qarqesh.

<http://www.aa.fylkesbibl.no/pegabuss/>

Rrethet e leximit multikulturor në bibliotekën e Flevolandit

Në provincën e Flevoland-it bibliotekat publike kanë filluar të organizojnë rrethe të leximit multikulturor, veçanërisht për gratë emigrante dhe refugjate.

<http://www.bibliothecken-flevoland.nl>

Poloni

Baza e të dhënave të Informacionit Lokal

Ky shërbim siguron akses në të gjitha llojet e informacionit për provincat Warmia dhe Mazury dhe lejon kërkimin për vende ose njerëz.

<http://www.wojewodztw-wm.pl>

Çdo fëmijë është i zoti të bëjë diçka.

Biblioteka publike në Dobre Miasto organizon sesione të rregullta, veçanërisht për fëmijët nga familje me probleme, gjatë pushimeve dimërore.

<http://www.wbp.olsztyn.pl/2.mgbpdm>

Rusi

Qendra e Informacionit Ligjor Publik

Biblioteka shkencore rajonale v.d.Fyodorov Kemerovo administron këtë shërbim me ndihmën e studentëve vullnetarë të jurisprudence.

<http://www.rsl.kerusu.ru/proekt/volont e.htm>

Biblioteka - qendër sociale

Biblioteka qendrore e qytetit Rubtsovsk ka ngritur një sistem për dhënien e informacionit ligjor, social, rajonal etj. qytetarëve, organizatave shoqërore dhe autoriteteve lokale.

<http://www.rubdsovsk.im/2bibl/>

Slovaki

Qendra e Informacionit për të papunët

Ngritur në Bibliotekën e Hormozempli-nska-s në Vranov dhe Topľou.

<http://www.vranov.sk/kultura/kniznica/projekt.htm>

Sloveni

Qendra e Informacionit për të Rinjtë

Ky shërbim ofron mjedis për të rinj 15 - 25 vjeç në të cilin ata mund të studiojnë, të gjejnë informacionin që u intereson ose thjesht të shlodhen, të shfletojnë revista dhe të takojnë miq. Ka vullnetarë që u ndihmojnë atyre për të mësuar. Qendra është pjesë e rrjetit të informacionit për të rinjtë e Ljubjanës të quajtur L' MIT.

<http://www.lmit.org>

Universiteti i Moshës së Tretë

Është organizuar në kuadër të programeve për të moshuarit dhe njerëzit me aftësi të kufizuara dhe përpiqet të ofrojë një përdorim produktiv dhe të kënaqshëm të kohës së lirë për të parandaluar vetminë dhe për të rritur besimin e tyre te vetja.

Biblioteka e qytetit Celje <http://www.ce.sik.si>

Biblioteka publike e Mariborit <http://sikmb.mb.sik-si>

Jeta pa paragjykime

Biblioteka publike e Novomesto-s administron një program që nxit respektin reciprok dhe mirëkuptimin mes romëve dhe komunitetit lokal.

Mbretëria e Bashkuar

Bibliotekat për të Gjithë: përfshirja sociale në bibliotekat publike

Departamenti i Kulturës, Medias dhe Sportit ka hartuar një raport, i cili shpall programin dhe nënvizon sfidat që duhet të përballojnë bibliotekat për përmirësimin e përfshirjes sociale.

<http://www.culture.gov.uk/heritage/lib1.html>

Përfshirja sociale dhe bibliotekat-udhëzues burimesh

Një burim i parashikuar për specialistët e bibliotekave publike, veçanërisht për ata detyrë e të cilëve është vënia në jetë e politikave. Ai synon të sigurojë një rrugë të lehtë në burimet e botimeve të reja, kërkimeve shkencore dhe mjeteve që flasin për gjithëpërfshirjen sociale që ka

lidhje me bibliotekat publike.

<http://www.la-hq.org.uk/groubs/csg/si.html>

Lidhja bibliotekare Walsall

Ky shërbim në Bloxwich është një veprimtari e përbashkët e Shërbimit Bibliotekar në Shtëpi dhe Bibliotekës Lëvizëse Qytetëse. Shërbimi viziton qendrat që strehojnë njerëz të ndryshëm, konviktet, azilet e pleqve, qendrat ditore dhe qendrat për trajnimin e të rriturve në të gjithë Walsall-in.

<http://www.walsall.gov.uk/culturalservices/library/branches/special.htm>

Përktheu Ramazan Vozga

SOCIAL INCLUSION

This guideline describes ways in which public libraries can act to address social exclusion problems affecting different groups of users.

Severe risk factors that increase the danger of poverty and exclusion in Europe include: long-term unemployment; living long-term on low-income, low quality employment; poor qualifications and leaving school early; growing up in a family vulnerable to social exclusion; disability; poor health; drug abuse and alcoholism; living in an area of multiple disadvantage; homelessness and racial discrimination

By providing access to IST and en-

couraging public libraries to be used as neutral meeting places for residents, public library authorities can contribute significantly to community regeneration. By taking the initiative to reach out to poorly connected and poorly informed residents in their locality, public libraries can strengthen the social cohesiveness of their area or region.

Many European countries mostly do not yet have national strategies, relating to common European policy documents, which establish the role of public libraries in combating these risks and in promoting social inclusion

Biblioteka publike e Fierit

Athina BASHA

Biblioteka publike
Fier

Analiza e punës për vitin 2001 dhe
programi i veprimtarive bibliotekare për
vitin 2002

Ky material është hartuar për t'iu dërguar autoriteteve lokale që janë përgjegjëse për caktimin e stafit dhe të buxhetit, për t'u dhënë atyre një përshkrim të detajuar të veprimtarive bibliotekare.

Vendosëm ta botojmë si një material të dobishëm prej të cilit mund të mësojnë menaxherët e bibliotekave publike për të qenë sa më bindës dhe argumentues në kërkesat që u drejtojnë organeve eprorë për shtesa në numrin e punonjësve dhe në buxhet për të qenë në gjendje t'u përgjigjen sfidave të shoqërisë së informacionit.

Shënim i redaksisë

Disa nga qëllimet afatgjata të punës së bibliotekës publike të Fierit janë:

· *Të funksionojë si një qendër komunitare.*

Në vendet perëndimore bibliotekat janë më shumë se një vend ku mund të huazohen libra apo thjesht mund të studiohet. Ato kanë shumë lehtësira të tjera dhe veprimtari të shumëllojshme për komunitetin. Në dëshirojmë që edhe biblioteka publike e Fierit të shndërrohet në një qendër të tillë gjatë 5 viteve të ardhshme.

· *Të dyfishojë numrin e anëtarëve të saj (brenda vitit 2004).*

Në këtë moment janë rreth 3000 lexues të regjistruar me kartelë. Janë të peregjistruar dhjetra fëmijë që frekuentojnë "Koha e historive" çdo javë si dhe shumë të rritur që marrin pjesë në veprimtaritë e ndryshme apo shfrytëzojnë periodikun dhe materiale të tjera si dhe sallat për pak kohë. Gjithsesi kjo nuk është as 5% e popullsisë së qytetit. Me këtë staf të kufizuar ne e kemi të pamundur t'u shërbejmë qytetit, bashkive e komunave të prefekturës së Fierit. Në vende të tjera 30-60% e popullsisë janë përdorues të bibliotekës. Ndaj ne do të dëshironim të dyfishonim numrin e lexuesve të regjistruar deri në fund të vitit 2004.

Ndaj duhet ndërtuar një strategji e veçantë për të tërhequr sa më shumë përdorues. Kësaj mund t'ia arrihet duke ofruar cilësi më të lartë në shërbimet ekzistuese, duke ofruar lehtësira dhe shërbime të reja si dhe duke organizuar veprimtari të ndryshme.

Ka disa detyra që kryhen rregullisht nga biblioteka me qëllim që publiku të jetë në gjendje të gjejë, huazojë dhe lexojë libra.

Por nuk mjafton vetëm kjo. Ne duhet t'i shërbejmë publikut në të gjithë sektorët. Nga ana tjetër, për t'i ofruar një shërbim cilësor përdoruesve është e nevojshme të jetë një bibliotekare e aftë e miqësore në çdo kohë të çdo sektor. Çdo bibliotekare duhet të pranojë dhe zbatojë kodin e etikës profesionale.

Rëndësi të veçantë ka sidomos pasurimi me libra të rinj dhe materiale jo libra. Për pasurimin me libra të rinj janë të nevojshme:

✓ Një politikë kombëtare e shpërndarjes së librit.

✓ Informacion i plotë mbi botimet në shqip, mundësisht edhe në gjuhë të huaj si dhe për materialet jo libra (CD, video, audiokaseta, harta etj.).

✓ Njohje e mirë e kërkesave dhe nevojave të publikut.

✓ Fonde të mjaftueshme për t'iu përgjigjur këtyre kërkesave.

Menjëherë sapo librat hyjnë në bibliotekë, si blerje apo dhurata, përgatitet dokumenti i hyrjes dhe fillon përpunimi i tyre: inventarizimi sipas sektorëve, përgatitja e skedës sipas standardit ndërkombëtar anglo-sakson, klasifikohet libri sipas degëve të shkencës, i vendoset etiketa, plotësohet libri i lëvizjes (nga 2002 e në vazhdim do të fillojë hedhja e tyre në programin CDS/ISIS për të krijuar bazën e të dhënave). Pas kësaj libri është gati për t'iu shërbyer lexuesve. Kjo procedurë do të ndiqet edhe për materialet jo libra.

Klasifikimi i librave dhe materialeve të tjera është një punë shumë e specializuar. Vetëm bibliotekare të kualifikuara e të trajnuara mund ta bëjnë atë siç duhet.

Normalisht, çdo vit raftet duhet të pastrohen nga librat e dëmtuar e që nuk tërhiqen nga lexuesi. Kjo është një punë që kërkon kohë, por që do t'i bëjë raftet më interesante e kërkimin në to më efikas.

Çdo 5 vjet duhet të bëhet një inventar i gjithë fondit të librave. I fundit është bërë në vitin 1995, ndaj për 2002 një inventar i plotë është i nevojshëm. Kjo do të kërkojë që me sistemin aktual biblioteka të mbyllet për 5-6 muaj (siç është bërë më parë kur ishte pothuaj dyfishi i stafit të sotëm e asistencë e plotë nga departamenti i financës i administratës lokale).

Çdo lexues që ka hapur një kartelë është anëtar i bibliotekës. Por ka shumë më tepër përdorues, të cilëve u jemi referuar si frekuentues apo klientë që nëpërmjet përmirësimit të sistemit të regjistrimit mund të hyjnë në numrin total të përdoruesve të bibliotekës.

Shumë ndryshime kanë ndodhur që prej përrurimit të bibliotekës në nëntor 2000. Më i rëndësishmi ka qenë kalimi nga puna me fonde të mbyllura në atë me fonde të hapura.

Ligji i ri i bibliotekave, bumi teknologjik, jeta në një shoqëri transformimesh të përshpejtuara kërkojnë veprimtari të reja dhe një qëndrim të ri ndaj punës. Për të shmangur keqkuptimet, çdo person që punon në bibliotekë duhet të ketë një përshkrim të detajuar të punës, ku të përcaktojë detyrat dhe përgjegjësitë.

Është e rëndësishme që të ketë shtesë në pagat e stafit të bibliotekës. Po ashtu është mirë që stafi të ketë mundësi për një vizitë pune në një ose më shumë biblioteka jashtë vendit.

Si ishte gjendja në vitin 2001? Kishte vetëm një bibliotekare në çdo sektor për t'i shërbyer publikut. Prandaj ishte një ngarkesë e madhe pune për stafin. Shpesh repartet mbeteshin mbyllur nëse punonjëset e tyre mungonin për të ndjekur një kurs trajnimi, merrnin leje apo raport mjekësor. Ky nuk ishte një shërbim normal për publikun.

Pas zhvendosjes dhe sistemimit në mjediset e reja, meqenëse pas disa shkurtimeve nga 1992 e në vazhdim, numri punonjseve ishte reduktuar mjaft, ishte e pamundur të bëhej një inventar. Nëse kjo do të ishte bërë, biblioteka, siç u tha edhe më lart, do të ishte mbyllur edhe për 6 muaj të tjerë. Nevoja për të bërë inventar tani është shumë urgjente.

Heqja e botimeve të tejpërdorura nga librat e inventarit është një detyrë që në vite është ndjekur nga financa e pushtetit lokal. Prandaj, një dhomë plot me libra është duke pritur që të bëhen formalitetet e heqjes. Me një projekt të Ministrisë së Kulturës ato mund të çoheshin p.sh. në Kosovë për t'iu shpërndarë bibliotekave të dëmtuara nga lufta. Nga ana tjetër raftet duhet të spastrohen përsëri, por bibliotekarët nuk kanë kohë në dispozicion për këtë proces të rëndësishëm dhe delikat.

Çfarë është e nevojshme për vitin 2002?

Në pikëpamje strategjike, duhen ofruar lehtësira dhe shërbime të reja, të cilat me siguri që do të tërheqin më shumë klientë. Duhet të kemi parasysh që këto shërbime kërkojnë fonde dhe burime njerëzore. Pa këto do të ishte e vështirë të ofroheshin.

➤ *EIFL-Infomacion i Drejtpërdrejt Elektronik për Bibliotekat.*

Një nga shërbimet e reja që biblioteka mund të ofrojë për 2002 është EIFL-i. Nëpërmjet kompiuterve dhe një rrjeti që u instalua si dhuratë e Fondacionit Soros, përdoruesit e bibliotekës sonë do të kenë akses në mbi 3000 tituj të pamfleteve, librave referativë, gazetave e revistave më të mira akademike e profesionale nga më të njohurat në botë. Ky është një burim informacioni unik e tepër i vlefshëm, ofruar falas nga Ministria e Kulturës dhe Fondacioni Soros. Ky informacion mund të shfrytëzohet ose nga Interneti ose me CD & DVD.

➤ *Interneti.* Një tjetër mundësi që ende duhet studiuar më tej është të kemi shërbimin e Internetit në bibliotekë. Do të bëhet vlerësimi për EIFL dhe shpresojmë të kemi të dhëna dhe informacion të mjaftueshëm për të marrë një vendim nëse mund të ofrojmë apo jo Internet (kjo ka të bëjë me buxhetin, stafin, interesin e publikut dhe njohuritë e stafit mbi kompiuterin).

➤ *Salla me qera.* Biblioteka ka mundësi të shumta për dhënie salle me qera për një veprimtari. Kjo do të ishte me interes për bibliotekën nëse të ardhurat do të përdoreshin vetëm për nevojat e Bibliotekës. P.sh. nga këto të ardhura mund të bliheshin pajisje si projektor, flip over charts, Tv+Video, mikrofon etj. Kjo do ta bënte më interesante për palët e treta të merrnin me qera mjediset tona. Në të njëjtën kohë, kjo do të rriste mundësinë

për vetë bibliotekën të bënte veprimtari p.sh. nëpërmjet sesioneve me video edukuese.

➤ *Lehtësira për komunitetin e të verbërve.* Vitin e kaluar biblioteka bleu rreth 20 harta dhe disa pllaka për shkrimin në Braille për të verbërit. Hartat përfshijnë: harta të botës, të kontinenteve të ndryshme si dhe hartën e Shqipërisë. Ishte planifikuar të fillonte një kurs në Braille në shtator 2001, por për disa rrethana kjo nuk u realizua. Biblioteka do të kontaktojë me shoqatën e të verbërve për t'i informuar ata rreth pranisë së këtyre materialeve dhe t'i ftojë ata të fillojnë, nëse dëshirojnë, një kurs në Braille.

➤ *Mundësi për të kopjuar kallëpe për qepje.* Biblioteka ka realizuar një tavolinë të veçantë që mundëson të kopjosh kallëpe, modele nga revista e veçantë e modës "Burda", disa koleksione të së cilës ndodhen tashmë në fondet tona. Me pak publicitet gratë e interesuara për këto modele mund të vijnë të punojnë me to.

➤ *Gazeta (Newsletter).* Një shërbim tjetër që biblioteka dëshiron të ofrojë është një newsletter-gazetë. Ky është një informacion në 2 faqe në shqip, anglisht dhe hollandisht që informon palët e interesuara brenda dhe jashtë Shqipërisë rreth zhvillimeve të 6 muajve të fundit. Gjatë 2001 ka pasur dhurime nga njerëz privatë apo institucione që kanë marrë tashmë të 2 botimet e kësaj gazete. Kjo

gazetë do të shkruhet çdo verë e çdo dimër.

➤ *Checkpoint (Sistemi i kontrollit).* Ndoshta do të mundësohet instalimi i një checkpoint-i, dhuratë nga Fondacioni Soros. Kjo do të kërkojë që çdo libër të pajiset me një shirit magnetik. Ne nuk e dimë kur mund të instalohet, por ndoshta atëherë biblioteka do të mbyllet për disa kohë (është e mira që spastrimi i fondeve dhe inventari i përgjithshëm të kenë përfunduar para se të instalohet sistemi i magnetizuar i kontrollit për të mos shpenzuar kohë e materiale).

Gjithashtu edhe nëpërmjet organizimit të veprimtarive njerëzit do të tërhiqen nga biblioteka. Veprimtari të tilla janë:

❖ *Koha historike.* Një veprimtari që tashmë po zhvillohet pothuajse dy herë në javë. T'u lexosh fëmijëve të vegjël është shumë e rëndësishme për zhvillimin e tyre. Biblioteka shpreson të japë një shembull për prindërit e mësuesit me synimin që të nxitë dashurinë për leximin dhe librat të lexuesit dhe anëtarët e saj të ardhshëm.

Çdo muaj biblioteka krijon një orë program për fëmijët e kopshteve të ndryshme. Fillimisht ishte menduar vetëm për kopshtet shtetërore, por ata treguan interes të ulët ose patën probleme me transportin. Tani disa kopshte shtetërore e private vizitojnë bibliotekën një herë në muaj. Çdo muaj ne presim rreth 150-200 fëmijë. Për "Koha e historike", veç disa punonjëseve të bibliotekës, ne kemi pasur asistencë nga vullnetarë të ndryshëm shqiptarë, por edhe të huaj si znj. Marjolein de Graaff nga Holanda, e cila prej 1 viti punon

vullnetarisht. 3 herë në javë pranë bibliotekës sonë duke dhënë ndihmesën dhe këshillat e saj për veprimtari me fëmijët e në punë të tjera të institucionit.

❖ *Dita e Nënave,* një veprimtari që shpresojmë të fillojë në janar. Një herë në muaj, nënat ose gjyshet me fëmijë të vegjël do të ftohen në bibliotekë. Fëmijët do të ekspozohen ndaj librave me vizatime dhe nënave do t'u shpjegohet se si mund t'u lexohet fëmijëve të tyre, megjithëse ata mund të jenë shumë të vegjël për të kuptuar fjalët. Gjithashtu nënat mund të shfletojnë manuale të përshtatura në shqip për punë dore të thjeshta krijuese për fëmijët e moshave të ndryshme. Këto manuale paraqesin vlera dhe interes edhe për mësueset e ciklit të ulët apo 8-vjeçar.

❖ *EIFL-demonstrimi.* Biblioteka jonë është i vetmi institucion shtetëror apo privat në Fier që ka abonim për këtë vit në këtë program. Pas familjarizimit të stafit me të, do të realizohen demonstrime të ndryshme në të për palët e interesuara.

❖ *Veprimtari për të rinjtë e shkollave.* Është e domosdoshme të hartohen programe të veçanta për të rinjtë e shkollave si p.sh. demonstrim ose ndihmë për gjetje informacioni për një temë të caktuar ose veprimtari të natyrës formuese me tema ose filma rreth natyrës, gjeografisë, astronomisë etj. Për momentin as pajisjet si TV etj., as energjia elektrike apo staf i nuk janë disponibël. Shpresojmë që edhe kjo mundësi ta prezantojë veten gjatë 2002.

❖ *Veprimtari të tjera.* Përvoja ka treguar se gjatë vitit zhvillohen spontanisht edhe veprimtari të tjera të paparashikuara. Gjatë 2001 janë zhvilluar rreth 45

veprimtari të tilla nga vetë biblioteka ose edhe në bashkëpunim me të tjerë.

Me qëllim që të plotësojë veprimtaritë dhe shërbimet e përshkruara më sipër, biblioteka ka nevojë për burimet e nevojshme: shtesë të stafit, fonde, pajisje, kualifikim dhe bashkëpunim me autoritetet.

□ Stafi

Aktualisht në organikë janë 1 përgjegjëse dhe 4 bibliotekare. Paguhen me kontratë 1 vjeçare nga Bashkia 3 roje dhe 2 sanitare.

Nevojiten: 1 përgjegjës, 8 bibliotekarë (2 në çdo sektor-shërbim, përpunim libri, hedhja e të dhënave në ISIS, veprimtari etj.), 1 klasifikator, 1 administrator sistemi (ekspert në kompiuter). Pra, për 2002 nevojiten shtesë organike 6 bibliotekarë, 2 sanitare, 3 roje me kontratë 1-vjeçare nga bashkia. Që të funksionojë me të vërtetë si një bibliotekë publike model me shërbim me orar të zgjatur, punë edhe gjatë fundjavës nevojiten 19 punonjës.

□ Kompiuterat

Ka një mendim sipas të cilit kompiuterat zvogëlojnë ngarkesën e punës. Kjo nuk është e vërtetë. Kërkon shumë punë të futësh të dhëna në kompiuter, të

mirëmbash rrjetin e kompiuterave, të zgjidhësh problemet e programit dhe të ndihmosh njerëzit që nuk janë ende të familjarizuar me të.

Biblioteka ka për momentin 5 kompiutera:

✦ 1 përdoret nga përgjegjësja për administrimin, për letërkëmbimin, raporte, plane, newsletter (gazeta) etj.

✦ 1 kompiuter tjetër është për programin CDS/ISIS; ky është për t'u përdorur vetëm nga bibliotekarët për hedhjen në bazën e të dhënave të gjithë librave që hyjnë në bibliotekë si dhe për retrospektivën. Në të ardhmen përdoruesit e bibliotekës do të kenë mundësi të konsultohen me këtë bazë të dhënash për të gjetur literaturën që dëshirojnë.

✦ 3 kompiutera të tjerë do të jenë të përdorshëm nga publiku. Ato janë rezervuar për projektin EIFL.

Disa statistika për 2001

Pasurimi me libra të rinj

HYRJE PËR 2001	TOTAL	LIBRA I SHQIP I TË RRI
LIBRA	966	57
PERIODIKË	13 TITUJ	10 tituj gazeta
TOTAL		

Shënim: Nga 966 libra që kanë hyrë për 2001, 450 copë janë **dhuratë** (gjithë librat e huaj dhe disa shqip) që zënë shumën **86.950 lekë**.

Shërbimi i librit dhe frekuentimi.

Lexues me kartelë	Nr. i lexuesve r
L. shqip për të rritur	1449
Libri i huaj	262
Libri për fëmijë	1219
Total 1	2930
Periodiku	Frekuentues
Aktiv. për fëmijë	3693
Aktivite total	Pjesmarrie
	726 fëm
	1729 (fëm+të r)
Total 2	5422 frekuent
Total 1+2	8852

THE PUBLIC LIBRARY OF FIER

Work Analysis for the year 2001 and planned activities for the year 2002

This is the annual plan of the Public Library of Fier. It contains the goals, the strategy, the necessary resources, deadlines and a detailed budget. A detailed description of the work for the year 2002 has been sub-

mitted to the local authorities that are responsible for assigning the staff and the budget.

We consider it as a useful material from which the managers of public libraries can learn. It will help them to convince their superiors who are responsible for increasing the number of employees and the budget.

HELSINGIN KAUPUNGINKIRJASTO
HELSINGFORS STADS BIBLIOTEK
HELSINKI CITY LIBRARY

BIBLIOTEKA TË NIVELIT TË PËRPARUAR

Ramazan VOZGA
Biblioteka Kombëtare

Biblioteka e qytetit të Helsinkit

Në bibliotekën e qytetit të Helsinkit mund të gjesh jo vetëm informacionin dhe bazat e nevojshme për mësim, por edhe glodhje.

Në koleksionin e bibliotekës ka material në gjuhë vendase si dhe në gjuhë të huaj, në varësi të vendndodhjes komunale së bibliotekës dhe madhësisë së saj:

- libra, literaturë shkencore dhe romane, poema, libra me ilustrime.

- gazeta dhe revista periodike
- kurse gjuhe, muzikë, video
- material elektronik
- broshura, material shkollor, material informativ.

Librat dhe materiale të tjera mund të huazohen në shtëpi, por disa lloje botimesh

si fjalorë enciklopedikë dhe gazeta lexohen zakonisht në bibliotekë.

Në bibliotekë ka personel profesionist dhe të kualifikuar që u përgjigjet me mirësjellje pyetjeve dhe ndihmon përdoruesit në gjetjen e materialit të kërkuar.

Në parimet e bibliotekës përfshihen mendimi i lirë, bërja e njohur e pikpamjeve të ndryshme dhe barazia. Duke qënë kështu, ka libra dhe materiale të tjera të pikpamjeve të ndryshme politike, fetare dhe ideologjike.

Biblioteka u shërben si të rriturve ashtu dhe fëmijëve, si banorëve vendas ashtu dhe atyre të ardhur.

Në çdo komunë të Finlandës ka bibliotekë publike, e cila është e hapur për të gjithë. Përveç tyre ka edhe shumë biblioteka shkencore, të cilat u shërbejnë, në radhë të parë, kërkimeve dhe studimeve.

Bibliotekat publike janë pronë e komunës, e cila i financon ato me të ardhurat nga vjelja e taksave. Shteti financon komunat me anë të ndihmës financiare vjetore.

Frekuentimi i bibliotekës është falas.

Si përdoret biblioteka

Në bibliotekë ka rregulla të përdorimit, të cilat i bëhen të njohura çdokujt që anëtarësohet në të. Në rregulla jepen shpjegimet më të rëndësishme lidhur me përdorimin e bibliotekës.

• Leximi në bibliotekë

Biblioteka është e hapur për të gjithë, kështu që secili mund të shkojë në bibliotekë për të lexuar libra ose revista, ose për të kërkuar përgjigje për ndonjë

pyetje. Në bibliotekë përdoruesi nuk është vetëm. Të gjithë kanë të drejtë të përqendrohen dhe të lexojnë në qetësi.

• Huazimi i materialeve bibliotekare

Të gjithë ata që jetojnë në Finlandë mund të pajisen me kartelë bibliotekë duke paraqitur dokumentin e identifikimit. Fëmijët kanë nevojë për një rekomandim nga prindërit ose nga një person garantes.

• Kartelën e bibliotekës duhet ta paraqesësh sa herë të marrësh libra.

Kartela e bibliotekës është personale. Persona të tjerë nuk kanë të drejtë ta përdorin atë. Pronari i kartelës është përgjegjës për të gjithë materialin e marrë hua me anë të kartelës së tij. Ai duhet të kujdeset për kartelën e vet. Nëse kartela e tij ka humbur ai duhet të lajmërojë menjëherë në bibliotekë.

• **Koha e huazimit të materialeve** është zakonisht 4 javë, por mund të jetë edhe më e shkurtër, p.sh. për videot dhe materialet muzikore. Përdoruesi duhet të shikojë me kujdes dhe të respektojë afatin e kthimit të materialit të huazuar. Nëse materiali kthehet me vonesë, biblioteka i merr lexuesit dëmshpërblimin e vonesës. Nëse materiali i huazuar humbet ose dëmtohet, paguhet një dëmshpërblim.

• **Koleksionet e bibliotekës** janë për përdorim të përgjithshëm. Përdoruesi duhet të kujdeset për materialin e huazuar, ta mbajë pastër atë dhe ta kthejë në kohë, në mënyrë që edhe të tjerët të kenë mundësi të lexojnë.

Shërbime të veçanta

• Biblioteka në gjuhë të huaj

Në bibliotekë ka libra dhe materiale të tjera në finlandisht, por edhe në gjuhë të huaj. Mundësia për libra varet nga numëri i banorëve të komunës si dhe gjuha. Në shumicën e bibliotekave koleksioni është i shumëllojshëm.

Nëse në bibliotekë lexuesi nuk gjen libra në gjuhën e tij ose ka pak libra, ai kërkon ndihmë nga personeli i shërbimit. Ata bëjnë përpjekje ta marrin materialin e kërkuar prej tij nga biblioteka më të mëdha ose nga biblioteka në gjuhë të huaj.

Biblioteka në gjuhë të huaj është pjesë e bibliotekës së qytetit të Helsinkit dhe financohet nga shteti. Aty disponohen libra, muzikë dhe video, të cilat dërgohen, në rast se kërkohen, në biblioteka të vendeve të ndryshme.

Koleksioni i bibliotekës së qytetit të Helsinkit, edhe ai në gjuhë të huaj, përmban bazën e të dhënave PLUSA, e cila mund të kërkohet edhe nëpërmjet internetit në

adresën <http://www.lib.hel.fi/plussa>

• Biblioteka shumëkulturore

Është një shërbim në www (internet) për të huaj, nga ku mund të gjeni njohuri mbi Finlandën, Helsinkin, bibliotekat. Atë mund ta shfrytëzosh në bibliotekat ku ka internet. Adresa është <http://www.lib.hel.fi/mcl>

Përdorimi i bibliotekës

Biblioteka ofron njohuri dhe çlodhje. Nga biblioteka përdoruesi merr të dhëna mbi shoqërinë finlandeze, vendlindjen dhe kulturën. Ruajtja e gjuhës amtare është e rëndësishme dhe ajo ruhet duke e lexuar atë. Lexuesit mund të sjellin në bibliotekë edhe familjen. Ata mund t'u lexojnë me zë të vegjëlve libra për fëmijë në mënyrë që ata të ruajnë gjuhën amtare.

Helsingin kaupunginkirjasto
Pääkirjasto
Rautatieläisenkatu 8, Helsinki 52
PL 4101, 00099 Helsingin Kaupunki
www.lib.hel.fi

HELSINKI CITY LIBRARY

Library offers the necessary information and support that its users need in their studies. It also offers them opportunities for relaxation and recreation. Depending on its size and location, library collections include the following materials in domestic and foreign languages:

- fiction and non-fiction, poetry, picture books
- newspapers and periodicals
- language courses, recorded music and videos
- materials in electronic format

• brochures, study manuals, information booklets

Most of the books and other materials can be borrowed, but encyclopedias and magazines are mostly for reference use only.

Library has competent staff trained in the field. The staff willingly helps customers in all manner of information retrievals.

The City Library's largest collections can be found at the Main Library. The users can also reserve a work room for a short period or use the Internet.

Lexuesi i sotëm dhe studimi i dinamikës së leximit

Tefta BUZO

Biblioteka Kombëtare

Një rreth i gjërë problemesh janë të lidhura me metodat dhe parimet e reja të punës së bibliotekës në kushtet e sotme si rezultat i zhvillimit të teknologjisë së re të informacionit dhe ndryshimeve sociale e demografike.

Në këto kushte rëndësi merr njohja e gjendjes dhe përcaktimi i rrugëve për t'u paraprirë ndryshimeve e zhvillimeve të ardhshme në gjithë veprimtarinë bibliotekare.

Në këto momente dalin disa probleme si: rregullimi i rrjetit në tërë sistemin e bibliotekave, përgatitja e informacionit në formë elektronike, lidhja e bibliotekave në rrjete lokale dhe rajonale etj., të cilat kërkojnë një analizë të hollësishme dhe investim konkret.

Zgjedhja e koleksioneve sipas kërkesave të lexuesve mbetet ende çështje e kohës për punonjësit e bibliotekave. Bibliotekari bën seleksionim të koleksioneve ekzistuese si dhe një përzgjedhje të librave të rinj, duke u nisur nga cilësia e botimit dhe informacioni që ai mbart.

Koleksionet e bibliotekës organizohen si një informacion i hapur për përdoruesit e tyre.

Kriteri kryesor i punës së bibliotekave është rritja e nivelit të plotësisht të kërkesave të lexuesve. Bibliotekarët përpiqen të kuptojnë rolin e tyre në situatën e re, të përsosin metodën e komunikimit me lexuesit, të aktivizohen për një shërbim të kulturuar, të ndërtojnë shërbime të reja, mundësisht të dërgojnë librat pranë invalidëve dhe atyre që banojnë larg bibliotekës, të bëjnë të pamundurën për përhapjen e leximit të të gjithë kategoritë e lexuesve. Krahës shërbimeve tradicionale, me futjen e teknologjive të reja, një pjesë bibliotekash u ofrojnë lexuesve shërbime informuese përmes këtyre teknologjive.

Biblioteka ka edhe funksionin e saj shoqëror që i jep mundësinë të studiojë kontigjentet e lexuesve dhe leximin e tyre. Për këtë ajo kryen një sërë vëzhgimesh lidhur me ardhjen e përdoruesve në bibliotekë, kërkesat që ata kanë, plotësimin dhe refuzimet e tyre, leximin e autorëve të vendit dhe të huaj, ndryshimin e kategorisë së lexuesve në kushtet e sotme etj. Lidhur me këtë funksion në vazhdim po japim disa konstatime dhe sugjerime për ndërtimin e punës në të ardhmen.

Studimet e kryera vitet e fundit për anëtarësinë dhe frekuentimin e bibliotekave të vendit, veçanërisht në ato publike, kanë dhënë disa tregues lidhur me përmbajtjen dhe drejtimin e leximit. Në se treguesit e anëtarësisë dhe qarkullimit të materialeve bibliotekare do t'i jepnim në formën e një grafiku, do të vinim re një kurbë që shënon uljen dhe ngritjen e treguesve në periudha të caktuara kohe. P.sh pas vitit 1990, ka një rënie të ndjeshme të frekuentimit të bibliotekave dhe, për pasojë, edhe të leximit. Shihet një rritje pas vitit 1995, një rënie e menjëherëshme në vitet 1997-98 dhe përsëri një rritje pas vitit 1998 e numrit të anëtarëve dhe e librave të qarkulluar. Megjithatë treguesit e evidentuar janë shumë të përgjithshëm dhe nuk lejojnë të gjykojnë për përdorimin e librave nga lexuesit, qarkullimin e tyre sipas fushave, sipas gjuhëve apo shfrytëzimit e koleksioneve nga grupet e veçanta të përdoruesve dhe sa është numri i huazimeve për banorë. Në to nuk jepet gjithashtu numri total i koleksioneve të bibliotekës dhe anëtarësia e saj në përqindje me numrin e popullsisë, ku shërben biblioteka. Kjo vjen nga që metodat e

përdorura për evidentimin e treguesve nuk janë aq të plota dhe të detajuara dhe nuk lejojnë krahasimin e të dhënave të mbledhura. Kështu nuk mund të ndiqet frekuentimi i bibliotekës dhe ecuria e dinamikës së leximit, në një kohë që kërkesat për këto të dhëna rriten vazhdimisht.

Për studimin e leximit nuk mjaftojnë thjeshtë vetëm shifrat, por kryesisht ndryshimi i tyre në kohë. Rëndësia e studimit të leximit ndikon në zhvillimin e kulturës, arsimit, shkencës dhe zgjidhjen e problemeve të caktuara shoqërore.

Bibliotekat nuk mund të japin gjithashtu parashikime për të ardhmen si dhe të ndërmarrin zgjidhje efektive pa njohjen e gjendjes së leximit në kushtet e mëparshme e deri në momentin e studimit.

Si rezultat, përvoja e grumbulluar në vendin tonë për kryerjen e studimit të leximit ka nevojë të përmirësohet. Synimi është për të gjetur metoda sa më efektive, që sigurojnë evidentimin e të dhënave sa më të plota dhe unike në gjithë sistemin e bibliotekave. Lidhur me mbajtjen e statistikave të leximit dhe të nxjerrjes së rezultateve të shërbimit në biblioteka ka edhe udhëzime dhe standarde të përgatitura nga organizmat ndërkombëtare, mbi të cilat duhet bazuar dhe ndërtuar puna për përmirësimin e treguesve statistikorë.

Rezultatet për studimin e leximit biblioteka arrihen duke respektuar disa nga kërkesat për mbajtjen e tyre si:

1. Plotësimi i sistemit të treguesve
2. Sigurimi i të dhënave
3. Nxjerrja e rezultateve

1. Studimi i leximit nga bibliotekat e vendit tonë deri tani është bazuar në analizën e treguesve me shifra të të dhënave dhe në rritjen mekanike të tyre. Në këto shifra jepen përdoruesit e bibliotekave që janë përfshirë në shërbimin bibliotekar sipas disa kategorive, të cilat kanë ardhur vazhdimisht duke u reduktuar. Bibliotekat publike p.sh. i kanë reduktuar statistikatat për përdoruesit vetëm në lexues të rritur dhe fëmijë. Literatura e huazuar jepet e ndarë sipas përmbajtjes, por pa detajime sipas disiplinave të veçanta, përdoruesit nuk jepen sipas kategorive të tyre në profesion, të papunë apo sipas grupmoshave. Edhe nëse ndonjë bibliotekë evidenton literaturën e huazuar nga lexuesit sipas gjuhëve, e ndan atë vetëm në gjuhën shqipe dhe atë të huaj. Një trajtim i tillë i treguesve nuk lejon të dihen përdoruesit e vërtetë të bibliotekës dhe literatura që ata huazojnë dhe e shfrytëzojnë, e për më tepër të bëhen analiza, krahasime dhe të nxirren rezultate që pasqyrojnë ndryshimet në lexim. Duke marrë në konsideratë kushtet ekonomiko-shoqërore të krijuara, bibliotekave u nevojitet të pasqyrojnë edhe kontigjentet e reja të përdoruesve të bibliotekave siç janë punonjësit e biznesit, profesionistë të lirë, studiues të ndryshëm dhe të papunë. Për këtë arsye sistemi ekzistues i treguesve statistikorë ka nevojë të plotësohet me zërat e mëposhtëm:

- Nga numri i përgjithshëm i huazuesve mund të veçohen lexuesit aktivë (që lexojnë rregullisht) dhe ata pasivë (që lexojnë pak).

- Të krijohen ndarje për librat më të frekuentueshëm sipas fushave dhe tipit të

materialeve bibliotekare (nisur nga numri i përgjithshëm i librave të qarkulluar brenda vitit).

- Të evidentohen librat e lexuar në raport me numrin e banorëve.

- Të përcaktohen nga bibliotekat publike dhe shkollore përbërja shoqërore dhe shpërndarja demografike e përdoruesve të bibliotekës (të qyteteve, rajoneve dhe të fshatit) si dhe angazhimi i tyre në shërbimet bibliotekare sipas grupmoshave.

- Të specifikohen huazimet sipas shërbimeve bibliotekare.

2. Të dhënat për anëtarësinë dhe qarkullimin e librave bibliotekat i marrin nga dokumentet tradicionale të evidencimit të këtyre treguesve dhe konkretisht nga kartela e lexuesit, kartela personale e librit, formularët e shërbimit si: fletë-kërkesat e plotësuar dhe refuzimet ndaj lexuesve, evidencat e ndryshme që mbajnë bibliotekat lidhur me frekuentuesit e sallave të studimit, përdoruesit e informacionit referues, vizitorët etj. Për plotësimin e statistikave mund të përdoren edhe vlerësimet e përdoruesve të bibliotekës të marra në bisedat me ta, në konsultat dhe veprimtaritë e ndryshme që

biblioteka organizon.

Bibliotekat e automatizuara i nxjerrin me lehtësi këto të dhëna nga kompiuteri, përmes programit të posaçëm për evidentimin e përdoruesve të bibliotekës dhe qarkullimit të materialeve bibliotekare. Si rezultat i futjes së teknologjisë së re tani lind nevoja e matjes dhe evidentimit edhe të mjeteve të leximit dhe shërbimeve informuese elektronike.

3. Nxjerrja e rezultateve bëhet për të matur punën e kryer nga bibliotekat dhe për të ndërtuar punën në të ardhmen. Ky proces planifikohet dhe kryhet rregullisht në periudha të caktuar kohe. Rezultatet mund të shprehen me shifra përmes tabelave të ndara në kolona, me përqindje ose grafikë. Për të parë suksesin e shërbimeve, punonjësit e bibliotekave krahasojnë të dhënat aktuale me ato të viteve të kaluara ose me të dhënat e bibliotekave të tjera analoge, duke i marrë ato si pikë referimi.

Statistikat bibliotekare, veçanërisht ato të mbajtura në bibliotekat publike dhe shkollore, deri tani mund të themi se janë të njëanshme pasi nuk pasqyrojnë leximin e banorëve që ndodhen në zonat që nuk mbulohen nga shërbimi i bibliotekës. Nga një anë vihet re një rritje e shkallës intelektuale të shoqërisë, të numrit të botimeve të autorëve shqiptarë, të përkthimeve nga literatura botërore, organizimit të veprimtarive të ndryshme për prezantimin e botimeve të reja dhe pjesëmarrjes së gjerë të lexuesve në to, por nga ana tjetër ka grupe të popullsisë, që ndodhen në zona të largëta jashtë shërbimit bibliotekar, që nuk kanë mundësi

të përdorin bibliotekën dhe për më tepër një kategori që nuk dinë shkrim e këndim (analfabetë). Ky fenomen e bën rolin e leximit më të mprehtë dhe interesin e studimit të tij më të kohës.

Gjendja e leximit në zona të ndryshme banimi jashtë mbulimit të bibliotekës mund të nxirret vetëm përmes intervistave direkte të banorëve, gjë që paraqet vështirësi të mëdha organizative, megjithatë nuk është e pamundur. Tërheqja e kategorisë së lexuesve të paangazhuar në shërbimin bibliotekar është detyrë e rëndësishme e bibliotekave, veçanërisht e bibliotekave publike dhe shkollore. Evidentimi i këtyre grupeve të lexuesve si dhe i atyre që nuk dinë të lexojnë, dikton planifikimin dhe zbatimin nga këto biblioteka të programeve të leximit dhe tërheqjen e tyre në bibliotekë.

Për përgatitjen e programeve dhe materialeve që ndihmojnë nxitjen e leximit biblioteka përcakton paraprakisht kriteret në të cilat përfshihen:

- Bashkëpunimi me organizma të tjerë si: autoritetet lokale, bibliotekat shkollore, shoqatat (bibliotekare, të rinisë, të gruas etj.), grupe vullnetarësh: nëna, të papunë, pensionistë etj.

- Përcaktimi i grupmoshave: parashkollore (0-6 vjeç), fëmijë të moshës shkollore (6-14 vjeç), të rritur.

- Zgjedhja e materialeve që do të përdoren si: tregime, novela, libra me figura, broshura të thjeshta, libra për mësimin e gjuhëve, materialet audiovizuale si: kaseta, CD, libra të regjistruar, video, programe kompiuteri etj.

- Veprimtaritë që do të përfshihen në

programe: grupe leximi, diskutime librash, mësim shkrimi, tregime ngjarjesh dhe historish, mësim gjuhe etj.

- Koha që do të shpenzohet në programet e leximit nga personeli i bibliotekës (jepet sasia e orëve në javë ose në muaj) dhe nga specialistë jashtë bibliotekës, vullnetarë etj.

Me përcaktimin e kriterëve, biblioteka e ka më të lehtë të ndërtojë dhe zbatojë programet me këtë pjesë të popullsisë, e

cila duke u lënë jashtë interesit dhe vëzhgimit përbëjnë një rrezik për familjen dhe shoqërinë. Informacioni për rezultatet e arritura është një mjet për vlerësimin dhe përmirësimin e efektivitetit dhe cilësisë së shërbimeve të bibliotekave, prandaj statistikën mbledhën ritmikiht gjatë gjithë kohës për të identifikuar rezultatet. Lidhur me studimin dhe nxjerrjen e rezultateve ka shumë rëndësi korrektësia e mbajtjes dhe vërtetësia e të dhënave.

READERS AT THE CURRENT STAGE AND RESEARCH ON THE READERS' DYNAMICS

Under the current circumstances of the information development and the social and demographic changes, the libraries face several challenges in regard to the new methods and principles. The librarians should understand their role under the new circumstances; they should improve communication with readers, should offer a cultured service and establish new information ser-

vices through technologies. The libraries also perform a social function, which enables them to study the readers' contingencies. It is necessary to improve the experience accumulated so far in regard to the study of readers' dynamics.

Observations and suggestions are provided to expand and meet the statistical indices of the library services in the future.

Puna me fëmijët në bibliotekën "Përrallat" në Prishtinë

Sulejman PIREVA

Biblioteka Publike
"Ivzi Sulejmani"
Prishtinë

Një historik i shkurtër

Kjo bibliotekë është një nga degët më të rëndësishme dhe më interesante të bibliotekës "Hivzi Sulejmani" të qytetit të Prishtinës.

Është hapur për herë të parë në vitin 1965. Ai që ka dhënë idenë për formimin kësaj biblioteke dhe emërtimin e saj "Përrallat", shihet se ka ditur ta vlerësojë drejt personalitetin e fëmijëve, sepse ka ditur t'i çmojë shumë shijet dhe kërkesat e çfarë duhet ofruar botës së tyre. Për disa vjet punoi në një lokal të përshtatshëm dhe në të njëjtin oborr ku ishte edhe Qendra e Pioneerëve dhe të dyja së bashku, jo që nuk pengonin, por bashkëpunonin shumë mirë në mes veti dhe e ndihmonin njëra-tjetrën. Në vitin 1974 biblioteka dhe Qendra e Pioneerëve kaluan në ndërtesa të tjera.

Tash kjo bibliotekë disponon një fond të përtërirë të librit, me një mjedis të mrekullueshëm për moshën dhe shijen e fëmijëve, me 5 kompiuterë, me një televizor dhe videoregjistrues dhe me shumë vegla pune që i përdorin ata sipas prirjeve të tyre dhe që i kanë në dispozicion për çdo ditë. Gëzimi dhe interesimi i fëmijëve, menjëherë pas rihapjes së bibliotekës në qershor të vitit të kaluar, ishte aq i madh, sa që ishte bërë problem përfshirja e të gjithëve, pasi vende për ulje në sallë kishte vetëm për 37 shfrytëzues. Vetëm brenda gjashtë muajve të vitit të kaluar u regjistruan 399 anëtarë, ndërkohë që ky numër mund të tejkalohet lehtë, por kapaciteti i sallës nuk mundëson më tepër, dhe ne shprehim keqardhjen tonë që nuk mund të pranojmë më shumë.

E veçanta e bibliotekës "Përrallat"

Kjo bibliotekë i tubon fëmijët prej moshës 5 -10 vjeç, pasi iu dedikohet vetëm atyre. Mënyra dhe metoda si punohet në këtë bibliotekë, bën që të dallohet prej të gjitha bibliotekave të tjera dhe është e vetmja e

këtij lloji, mund të them, në të gjitha trojet shqiptare. Këtë e kanë mundësuar, përveç ambienti dhe enterieri tejet tërheqës për të vegjëlit, edhe përpilimi i skemës së re programore nga personeli i Bibliotekës amë, bashkë me atë të kësaj dege, që është treguar mjaft e suksesshme, por që nuk nënkupton se është edhe ideale e nuk mund të ndryshohet.

Për shkak të interesimit të madh të fëmijëve, por edhe të prindërve të tyre, për të gjetur vend në këtë bibliotekë, jemi detyruar që puna të organizohet në katër grupe dhe për secilin të zgjasë 1.5 orë. Pasi menjëherë afër bibliotekës gjendet një shkollë fillore me shumë nxënës, në bashkëpunim dhe marrëveshje me stafin e shkollës, është përshtatur edhe orari për pjesëmarrësit e grupeve, si dhe për parashkollorët. Orari i punës zgjat nëntë orë dhe fillon prej orës 8⁰⁰ - 17⁰⁰, kështu që punëtorët e bibliotekës kanë aq mundësi, sa për të bërë përgatitjet në pauzën ndërmjet grupeve dhe diçka edhe për t'u çlodhur, sepse puna që bëhet me fëmijët nuk është aspak e lehtë. Koordinator i bibliotekës bën planifikimin e punëve dhe veprimtarive dhe çdo ditë në mëngjes hartohet plani i punës për secilin grup. Format që përdoren janë nga më të larmishmet, po i përmend disa prej tyre: të lexuarit e koleksioneve të bibliotekës sipas moshës dhe shijes së fëmijëve; të ushtruarit e leximit artistik; komentimi i përrallës së lexuar nga fëmija ose i ndihmuar nga bibliotekari; të vizatuarit e përmbajtjes së përrallës së lexuar; ilustrimi i një detaji të përrallës që ka veçuar lexuesi; gdhendja në dru, sapun apo në material tjetër e personazhit a heroit të përrallës së lexuar; prerja dhe qepja e

rrobave të personazhit sipas imagjinatës së lexuesit etj. Siç mund të vëreni, gjithë puna krijuese e fëmijëve që bëhet këtu, burimin dhe shfrytëzimin e gjen në librat që u ofron biblioteka. Dhe nga kjo punë me lexuesit e vegjël të bibliotekës janë arritur disa rezultate në të njëjtën kohë: është dhënë në shfrytëzim dhe është bërë propogandimi i koleksioneve të bibliotekës, janë nxitur lexuesit që të provojnë shkëlqimin e tyre e mbi të gjitha në këtë mënyrë ne arrijmë të njohim interesat e tyre, të zbulojmë talentet dhe t'u japim shansën këtyre fëmijëve, që kur të rriten, të bëhen folës, letrarë e aktorë të mirë, që do të jenë të dobishëm për shtetin e tyre.

Puna me fëmijët në kompiuter

Ajo që e bën edhe më të veçantë këtë bibliotekë, është puna që bëhet këtu në kompiuter me fëmijët. Tash më kjo nuk është surprizë te ne. Dhe ajo që demon-strohet përmes kompiuterave (janë gjithsej pesë), nuk është argëtim i thjeshtë, por diçka tjetër me më shumë vlerë. Përveç lojrave dhe detyrave të ndryshme logjike, atyre iu shfaqen gjithëfarë filmash në CD, të vizatuar, të animuar, filma shkencorë, filma për mësimin e gjuhëve të huaja, të cilët ushtrojnë një ndikim të fuqishëm në edukimin dhe arsimimin e tyre. Gati pa përjashtim, të gjithë këta fëmijë që janë anëtarë të kësaj bibliotekë, kanë arritur dhe arrijnë çdo ditë që të përdorin vetë kompiuterin. Ndonjëherë përdoret edhe projektori me diapozitivë (slajde), si p.sh. njohuri për sjelljen në komunikacion, për shëndetësi etj. Kjo është një meritë tjetër për t'u çmuar e punëtorëve të kësaj bibliotekë.

Veprimtarie të tjera kulturore

Biblioteka "Përrallat" angazhohet edhe për zhvillimin e veprimtarive kulturore të cilat planifikohen në fillim të vitit, në programin e hartuar nga biblioteka publike e qytetit dhe koordinohen në bashkëveprim me të. Për këtë arsye kjo degë shquhet sa i takon kësaj dhe është popullarizuar shumë, duke u bërë një vendtakim i rëndësishëm për këso ngjarjesh. Veçmas përmenden takimet që mbahen me shkrimtarët tanë të letërsisë për fëmijë, që janë të mirëpritura nga fëmijët. Këto takime i bëjnë interesante vetë lexuesit e bibliotekës, duke biseduar përzëmërsisht me shkrimtarin, duke i shtruar atij lloj - lloj pyetjesh, të cilin më parë vetëm mund ta kishin imagjinuar, kurse tash ata e përjetojnë prezantimin e tij edhe shpirtërisht, edhe fizikisht. Recitimet e poezive dhe fragmenteve të zgjedhura nga krijimtaria letrare e shkrimtarit dhe ekspozita e zgjedhur nga të gjitha botimet e autorit, ia shtojnë vlerën edhe më tepër këtyre takimeve.

Dy-tri herë në vit parashihet edhe organizimi i orëve letrare me lexuesit krijues të kësaj bibliotekë, ku ftohet të marrë pjesë edhe ndonjë grup i ndonjë shkolle i moshës së njëjtë, pa harruar që në mesin e tyre të gjendet edhe ndonjë shkrimtar, i adhuruar nga fëmijët.

Hapja e ekspozitave me vizatime dhe piktura nga krijimet plotë imagjinatë të krijuesve të vegjël me talent, pasurojnë mozaikun e veprimtarive të tjera kulturore. Disa nga punimet më të mira dhe më të realizuara nga shfrytëzuesit e bibliotekës, ekspozohen në parahyrje të lokalit, duke i lënë për një periudhë, gjersa përtërihen më

vonë me krijime të tjera edhe më interesante. Në këtë mënyrë ekspozohen edhe krijimet më të suksesshme letrare. Këto ekspozita mund t'i shikojnë jo vetëm lexuesit, por edhe prindërit e fëmijëve, nxënësit e tjerë më të rritur dhe kalimtarët e rastit, pasi janë të vendosura në vend të dukshëm dhe të përshtatshëm.

Bashkëpunimi

Që puna të jetë e suksesshme, biblioteka "Përrallat", së pari, bashkëpunon me prindërit e fëmijëve, pasi mosha e tyre është e tillë, që shtron si një domosdoshmëri, për të njohur sa më mirë botën komplekse të fëmijës, e cila është tepër e rëndësishme për ambientimin me atmosferën që has në bibliotekë dhe për shoqërimin e tij me fëmijët e tjerë, duke ia përshtatur metodën më të përshtatshme që kërkohet.

Bashkëpunohet ngushtë me shkollën më të afërt, qoftë në përfshirjen e nxënësve për t'u bërë anëtarë të bibliotekës, qoftë për realizimin e programeve të ndryshme kulturore, që janë me interes për të dy institucionet.

Këshillimet me mësuesit, pedagogun dhe drejtorin e shkollës janë të shpeshta dhe ata janë gjithmonë të gatshëm që të na përgjigjen dhe të na përkrahin.

Bashkëpunimi i mirë bëhet edhe me lidhjen e Shkrimtarëve të Kosovës në realizimin e programit kur ka të bëjë me ftesën e shkrimtarëve për t'u takuar dhe prezantuar para lexuesve të bibliotekës. Ata i shoqërojnë nga dy miq që i zgjedh vetë shkrimtari dhe disa gazetarë për ta shënuar ngjarjen në mjetet e informimit.

Kuadri i bibliotekës

Për punën e suksesshme që bën sot kjo bibliotekë, meritat kryesore janë të kuadrit të saj. Është mjaft vështirë për t'u gjetur kuadri që i përgjigjet një biblioteke të këtij tipi, për shkak (siç u pa edhe më lart) të natyrës së punës dhe specifikave të saj. Punëtorët që punojnë në këso bibliotekash, duhet të jenë të përgatitur si pedagogë shumë të mirë dhe të kenë aftësi për komunikim me të vegjëlit, por edhe si psikologë që dijnë ta kuptojnë botën shumë komplekse të fëmijëve dhe, që të arrihet kjo, ata shumë herë duhet të "bëhen" edhe vetë fëmijë. Vetëm në këtë mënyrë arrin t'i përvetësosh ata dhe t'i kesh lexues aktivë në bibliotekë. Është e kuptueshme se edukata dhe sjellja e tyre është e ndryshme, sepse vijnë nga familje të niveleve të ndryshme të arsimimit. Çfarëdo që të jetë sjellja e tyre, ata nuk bën të ndëshkohen, as të dënohen, madje edhe qortimet ndaj tyre duhet të jenë me takt, sa të mos vërehen se ato lindin nga zemërimi apo revolta që mund të na shkaktojnë.

Me fjalë të tjera, duhet patur tolerancë të mjaftueshme. Sjellja ndaj tyre kërkon takt dhe durim të madh. Por të mos harrojmë se është edhe kënaqësi të punohet me këtë moshë. Këtu mund të shohësh më mirë se askund tjetër frutin e punës tënde. Kjo bibliotekë ka luajtur dhe luan edhe një rol tjetër human, sepse për disa fëmijë të traumatizuar gjatë luftës, me aktivitetet që zhvillohen me ta dhe ngrohtësinë që kanë gjetur aty, dalëngadalë është bërë rehabilitimi i tyre. Por për të pasur kuadër

të përgatitur me këto cilësi, kërkohet një trajnim apo specializim, e që të ne në Kosovë ende nuk është i mundur.

Koleksionet e bibliotekës "Përrallat"

Fondi i koleksioneve të kësaj biblioteke nuk është i pasur. Shifra prej 1050 titujsh ose 2500 vëllimesh nuk është e mjaftueshme për t'i përmbushur kërkesat e të gjithë shfytëzuesve të saj. Për shkak të rrethanave të reja të krijuara, struktura e lexuesve gati është 100% shqiptare, por jo edhe struktura e koleksioneve, e cila për shkak të politikës së mëparme, dominon mbi atë të gjuhës shqipe. Numri më i madh i librave është ai me ilustrime, i formatit pak më të madh, e pastaj vijnë librat e tjerë. Për shkak të emrit që mban biblioteka, do të duhej që këtu të gjejmë vend në rend të parë librat e botuar me përralla, nga thesari popullor apo nga

shkrimtarët, ose të përkthyer në gjuhën shqipe, por edhe në origjinal, sidomos në gjuhën angleze, pasi fëmijët kanë interes të madh për këtë gjuhë e disa kuptojnë dhe e flasin.

Përfundim

Nga skema e programit që përmban lloje të ndryshme të veprimtarive në bibliotekën "Përrallat", sado që në fillim e kemi menduar si punë eksperimentale, tashmë mendojmë se shumëçka mund të ruhet dhe mund të punohet sipas saj. Por asnjëherë nuk mendojmë se ajo nuk mund të ndryshohet dhe të plotësohet me forma të tjera dhe të reja të punës.

Më në fund ne shpresojmë se nga takimet me kolegët dhe vizitat e organizuara në biblioteka të ndryshme publike të Shqipërisë, po fitojmë nga përvoja e tyre dhe po krijojmë ide të reja për të ardhmen.

WORK WITH CHILDREN IN THE "PËRRALLA" LIBRARY IN PRISTINA

It is one of the most important branches of the public library of the town. "Hivzi Salesmani" of Pristina. This library provides services to children from 5 to 10 years. The methods of work applied in this library distinguish it from others. Enrichment of

collections, cooperation with parents and teachers as well as the qualification of employees are requirements in the communication with children. The constant cultural activities and teaching computer skills is no longer a surprise in this library.

Biblioteka e Kuvendit të Shqipërisë

Zana BUFI

Biblioteka e Kuvendit
të Shqipërisë

Biblioteka e Kuvendit të Shqipërisë bën pjesë në grupin e bibliotekave speciale. Bashkë me Sektorin e Kërkimit ajo inkadrohet në Departamentin e Përgatitjes së Seancave dhe ka për detyrë të ndihmojë deputetët në procesin e hartimit dhe shqyrtimit të projektligjeve.

Kjo përbën edhe specifikën e kësaj biblioteke në raport me bibliotekat e tjera.

E krijuar në janar 1992, biblioteka ka një fond prej rreth 30.000 vëllime me libra, monografi dhe periodikë. Politika e pasurimit të fondeve synon kryesisht materiale me interes parlamentar si: dokumentacion parlamentar, publikime zyrtare, libra të referencës, dokumente të aktualitetit, fjalorë, libra të përgjithshëm që sjellin përgjegjësitë legale të trupit legjislativ, bibliografi të ndryshme, atlase, materiale statistikore, guida udhëtimi etj. Këto materiale janë në gjuhën shqipe, por edhe në anglisht, frëngjisht, gjermanisht dhe rusisht.

Biblioteka ka, me pak mungesa, koleksionin e Fletoreve Zyrtare dhe të Bisedi-

meve Parlamentare, duke filluar që nga viti 1925.

Përpjekjet që janë kryer nga Biblioteka e Kuvendit të Shqipërisë gjatë këtyre viteve për të realizuar në mënyrë efikase misionin e saj, natyrisht nuk kanë qenë të lehta dhe është dashur shumë mund dhe vullnet nga ana e personelit të saj. Që këto përpjekje të kurorëzoheshin me sukses dhe të vlerësoheshin nga titullarët si një punë që realizon përgatitjen dhe dhënien e informacionit në kohën e duhur, ajo mori në konsideratë disa faktorë si:

- Punën intensive të bibliotekarëve, e cila është e padukshme nga shumica e përdoruesve, siç janë mbledhja e informacionit, krijimi dhe mirëmbajtja e vazhdueshme e katalogëve, përgjegjësitë e drejtimit;

• Menaxhimin e buxhetit dhe pasurimin sistematik me botime të reja në mënyrë që buxheti i bibliotekës të vinte duke u rritur nga viti në vit dhe të mos ndodhnin shkurtime në të ashtu si u vu re në mjaft biblioteka të tjera;

• Reklamimin e punës së kryer.

Që nga krijimi i saj e deri më sot, biblioteka ka kaluar disa periudha që ne do t'i dallonim:

- Periudha e krijimit të bibliotekës parlamentare sipas normave dhe standardeve për bibliotekat speciale.

Kjo periudhë përfshin vitet 1993- 1996. Ky proces u krye nën asistencën e Bibliotekës së Kongresit Amerikan nëpërmjet projektit Forst Task Force, në kuadrin e ndihmës së procesit legjislativ, për ta bërë parlamentin një institucion sinjifikativ gjatë procesit të demokratizimit të gjithë jetës së vendit. Në vitin 1993 filloi edhe automatizimi i informacionit të saj.

- Periudha 1997 - 1999, gjatë së cilës u bënë përpjekje serioze nga ana e personelit të Bibliotekës për ndryshime në Rregulloren e Kuvendit të Shqipërisë, ku Biblioteka të njëjti si sektor më vete dhe të fillonte shërbimi i kërkimit parlamentar i cili konsiderohet si zemra dhe pulsi i veprimtarisë parlamentare.

Si rezultat i këtyre përpjekjeve me vendim të Kuvendit të Shqipërisë datë 9.4.1998, miratohet Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Shqipërisë, në nenin 116 të të cilit thuhet shprehimisht se “... *ndër shërbimet e stafit të Kuvendit funksionon shërbimi ligjor dhe ai i kërkimit dhe i informacionit, të cilët ndihmojnë deputetët në procesin e hartimit dhe të shqyrtimit të projektligjeve*”.

- Periudha 2000 e deri më sot.

Krijohet Komiteti i Shërbimit të Kërkimit dhe Bibliotekës duke përfshirë në të deputetë, për t'i dhënë një impuls më të fuqishëm veprimtarisë së bibliotekës dhe kërkimit parlamentar. Kjo periudhë karakterizohet gjithashtu me fillimin e botimeve, në kuadrin e transparencës së informacionit ligjor.

Shërbimi i informacionit referues dhe kërkimit parlamentar

Biblioteka e Kuvendit të Shqipërisë nuk është e hapur për publikun. Sipas rregullores së saj, ajo shërben vetëm për deputetët dhe personelin e tyre ndhmës. Mund të shfrytëzojnë bibliotekën ish-deputetë, punonjës shkencorë, puna e të cilëve lidhet me veprimtarinë e Kuvendit, sekretarë të grupeve parlamentare etj.

Ditën e parë të sesionit të parë të çdo legjislature, me qëllim që deputetët të njihen me bibliotekën, në sallën e seancave plenare çdo deputeti u shpërndahet një fletëpalosje me informacion të plotë për bibliotekën dhe shërbimet që ajo ofron.

Biblioteka dhe shërbimi i kërkimit realizojnë këto shërbime:

- Informacionin dhe kërkimin bibliografik.

- Konsultimin me skedarët tradicionale dhe koleksionet e librave dhe mënyrën e shfrytëzimit të bibliotekës.

- Instruksione me përdoruesit e bibliotekës rreth sistemit të katalogimit.

- Informacion përdoruesve të bibliotekës për mënyrën e hyrjes në burimet e informacionit elektronik.

- Informacion për çdo legjislaturë, përfshirë katër zgjedhjet e fundit elektorale: 1992, 1996, 1997, 2001.

- Informacion për CV e deputetëve të çdo legjislature.

- Shërbimin e komisioneve parlamente me informacion.

- Zgjedhjen e titujve të artikujve me interes parlamentar dhe për çdo deputet, të nxjerra nga revistat dhe gazetat në të cilat është e abonuar biblioteka.

- Përgatitjen e "paketës informuese (info - pack)" për delegacionet parlamentare të kuvendit, e cila përmban të dhëna të ndryshme historike, ekonomike, të pushtetit, ekzekutiv dhe gjyqësor etj.

Në raste të veçanta janë ndërmarrë kërkime edhe në kuadrin e ECPRD (Qendra Europiane e Kërkimit të Dokumentacionit Parlamentar). Ndër shërbimet e kërkimit për të cilat deputetët dhe stafi i tyre ndihmës kanë interes është ai i kërkimit legjislativ. Ky shërbim ndihmon komisionet e përhershme dhe të përkohshme parlamentare me informacionin e nevojshëm ligjor në procesin e vendimmarrjes. Në funksion të këtij qëllimi shërbimi i kërkimit parlamentar përgatit analiza krahasuese, mbështet byronë juridike me analiza ligjore si dhe mbështet nismat ligjore të deputetëve me materialet e kërkuara, i përgjigjet kërkesës me burime referuese të shpejtë për informacionin ligjor. Shërbimi i kërkimit dhe i referencës kanë akses në Internet. Kërkime që i referohen legjislacionit shqiptar janë ndërmarrë edhe për ambasadat e huaja në Shqipëri. Shërbimi kryen kërkime edhe mbi bazën e kërkesave të ardhura direkt

nga ECPRD. Numri i kërkesave ka ardhur duke u rritur.

Një shërbim tjetër për të cilin deputetët paraqesin interes të veçantë është ai i shtypit. Biblioteka është abonuar në 20 tituj gazetash të përditshme shqiptare dhe në shtatë gazeta dhe revista të huaja. Kriteri që është mbajtur parasysh në abonim është: për gazetat dhe revistat shqiptare abonimi në gazetat e partive që bëjnë pjesë në parlament dhe në gazetat dhe revistat e pavarura. Përsa i takon abonimit në shtypin e huaj është patur parasysh abonimi në gazetat, për të cilat ka patur kërkesë nga vetë deputetët dhe në revista që trajtojnë tema të rajonit, ku vendin kryesor e zenë studime analitike të fushave politike dhe ekonomike. Shtypi i përditshëm analizohet, indekskohet dhe pritët. Artikujt që pasqyrojnë veprimtarinë parlamentare skedohen në bazë subjekti.

Në një skedar të veçantë vendosen diskutimet në parlament të botuara në shtyp, konferencat e shtypit, intervistat, opinionet dhe deklaratat për shtyp, të cilat skedohen me emrin përkatës të deputetit. Në të njëjtën kohë realizohet edhe futja e tyre në bazën përkatëse të të dhënave.

Në fund të sesionit dimëror dhe veror, duke filluar nga viti 2000, ditën e parë të sesionit të ri, deputetëve u shpërndahet bibliografia e veprimtarisë së tyre të botuar në shtypin shqiptar.

Automatizimi

Është fakt që biblioteka jonë gjatë këtyre viteve ka patur disa përparësi që ndoshta u kanë munguar bibliotekave të tjera. Gjatë këtyre viteve ajo ka qenë më e pajisur me teknologjitë e reja të informacionit.

Automatizimi i bibliotekës ka filluar në gjysmën e dytë të vitit 1993. Ai filloi me një program (software) ProCite2, një program bibliotekar për biblioteka të vogla, i përshtatshëm për bibliotekën tonë. Nga dhjetori 1996 deri në shtator 1998 programi i mëparshëm u zëvendësua me një soft më të avancuar TINLIB.

Gjatë viteve 1993-2001, biblioteka ka krijuar disa baza të dhënash:

ProLigj, për aktet ligjore të periudhës së tranzicionit 1991 - 2001 me rreth 3.200 regjistrime. Sot biblioteka e Kuvendit ka bazën më të rëndësishme referuese legjislativë në të gjithë vendin. Ajo ka përgatitur dhe botuar librin me titull "Legjislacioni Shqiptar 1991-2000", tregues bibliografik, botim i Kuvendit të Shqipërisë.

ProGaz, është emërtuar baza e të dhënave me informacion nga shtypi periodik. Janë 18875 regjistrime nga viti 1994 e këtej. Në mënyrë të vazhdueshme hidhen çdo ditë të dhëna me materiale referues për veprimtarinë publike të

deputetëve dhe të Kuvendit.

ProLib është baza e të dhënave për librat me rreth 3517 regjistrime

Baza e të dhënave për CV-të e deputetëve, për legjislaturat XII-XVI (1991- 2001) me rreth 840 regjistrime.

Baza e të dhënave të akteve ligjore 1945 - 1990, deri tani janë hedhur rreth 1000 regjistrime.

Po punohet nga një grup specialistësh për hedhjen e të dhënave në bazën elektronike me tekst të plotë në faqen e Internet-it (Home- Page) me të dhëna për bibliotekën tonë. Kështu nëpërmjet rubrikës *Biblioteka e Akteve Ligjore* përdoruesit do të marrin informacion të detajuar për aktet ligjore për periudhën 1991 - 2000.

Sot biblioteka ka 5 kompiutera, hyrje në Internet dhe postë elektronike (e-mail), fax dhe fotokopje.

Sistemi i indeksimit për aktet ligjore, shtypin dhe librin është EUROVOC. Puna për përgatitjen e tij ka filluar që në vitin 1995.

Shërbime të tjera:

- Shërbim i huazimit (materialet mund të merren vetëm nga deputetët dhe stafi i Kuvendit).

- Shkëmbime ndërbibliotekare: biblioteka prej disa vitesh realizon shkëmbime me bibliotekën e Ligjeve të Kongresit Amerikan, bibliotekën e Sejmit të Polonisë, bibliotekën e Parlamentit të Hungarisë, bibliotekën e Senatit të Italisë dhe bibliotekën e Dhomës së Deputetëve të Parlamentit të Italisë.

Biblioteka publikon:

- Në fillim të çdo viti listën e titujve të periodikut në të cilat është abonuar biblioteka

- Listën e hyrjeve të reja

- Bibliografi tematike dhe kronologjike të akteve ligjore dhe normative të botuara në Fletoret Zyrtare për periudhën 1991 - 2000 (shqip- anglisht)

- Bibliografi tematike të artikujve të zgjedhur të periodikut shqip

- Bibliografi tematike të librit

- CV të deputetëve të çdo legjislature

- Manuale me të dhëna informuese për çdo legjislaturë

THE LIBRARY OF THE ASSEMBLY OF ALBANIA

The library of the Assembly of Albania belongs to the group of special libraries. Together with the research sector it is involved in preparing the sessions of the Assembly. The purpose of this library is to help the deputies in the process of compiling and reviewing the laws. This distinguishes this library from the others.

The library was established in January 1992. The fund of the library consists of some 30.000 volumes of books, monographs and

periodicals. The library funds increases mainly with materials that are of interest to the parliamentarians such as parliamentary documentation, official publications, reference books, contemporary documents, dictionaries, books about the legal responsibilities of the legislative body, different bibliographies, atlases, statistical materials, travel guides, etc. The materials are in the Albanian language as well as in English, French, German and Russian.

Restaurimi i dokumenteve bibliotekare

Alida KALENJA

Biblioteka Kombëtare

Të shkruarit ka zënë vend të konsiderueshëm në veprimtarinë intelektuale të njerëzve në të gjitha kohët.

Për prestigjin shumë të lartë të këtij profesioni dëshmon edhe kujdesi që i është kushtuar mbledhjes, ruajtjes dhe paraqitjes së materialit të shkruar nga kohët më të lashta deri në kohët moderne.

Librat transmetojnë të dhëna jo vetëm nëpërmjet përmbajtjes së shkruar të tyre. Në to flet çdo material dhe çdo shenjë, lëkura, pergamena, ornamentet, miniaturat, letra, mënyra e lidhjes, elementët e ndryshëm tipografikë etj.

Lidhja e një libri ka për qëllim konservimin e tij dhe realizohet në përshtatje me epokën në të cilën ai del, vlerën e përmbajtjes dhe përdorimin që mendohet se ai do të ketë.

Libri duhet të transmetojë vlerën e tij edhe me anën e pamjes së jashtme. Të parat materiale që janë përdorur për lidhjen e librave kanë qenë lëkura dhe pergamena, prandaj dhe librat me të tilla lidhje kanë data shumë të hershme botimi (para vitit 1800). Megjithatë, lidhje prej

lëkure dhe pergamene ka shumë edhe mbas kësaj date duke arritur deri në ditët tona. Këto lidhje janë gjithmonë me vlerë si nga ana estetike ashtu edhe rezistenca.

Materialet bazë prej të cilave përbëhet libri si letra, ngjitësi, lëkura etj. bëjnë pjesë në elementët me përbërje organike. Letra e vjetër prej lëkure e prodhuar me dorë, në pjesën më të madhe, ruhet deri në kohët tona në gjendje të mirë. Ndërsa letra e gjysmës së dytë të shek. XIX dhe shumë lloje letrë moderne nuk kanë jetëgjatësi. Ky fenomen shpjegohet si me përbërjen kimike të letrës ashtu edhe me procesin teknologjik të përgatitjes së saj. Sasia e acidit në letrë përcakton shkallën e qëndrueshmërisë së letrës ndaj shkatërrimit gjatë vjetërimit. Prandaj është me shumë rëndësi çlirimi i letrës nga substancat acide.

Letra, lëkura e lidhjeve të librave, pergamena e dorëshkrimeve të lidhjeve të vjetra, si elementë me përbërje

organike, me kalimin e kohës pësojnë një sërë ndryshimesh të thella kimike dhe fizike, që çojnë në shkatërrimin e tyre. Ky ndryshim quhet vjetërim natyror i materialeve, të cilat, për pasojë, humbasin fortësinë mekanike, bëhen të thyeshëm, të brishtë, zverdhen, pësojnë valëzime apo deformime etj.

Procesi i vjetërimit të letrës është problem mjaft i rëndësishëm për të gjithë ruajtësit e dokumenteve. Meqënëse të gjitha materialet organike janë të shkatërrueshme, kuptohet sa vështirë është që koleksionet bibliotekare, një pjesë jo e parëndësishme e trashëgimisë, t'i shpëtojë këtij fati. Pasojat negative të sipërpërmendura është shumë e vështirë t'i eliminosh ose t'i kthesh mbrapsht.

Problemi i ruajtjes dhe konservimit të dokumenteve bibliotekare mbetet gjithmonë i mprehtë, aktual dhe me veçori sipas llojit të dokumentit (libër, periodik, hartë, fotografi, mikroformë etj.). Për dekada me radhë është vënë theksi mbi paralajmërimin e shkatërrimit dhe mbi teknikën që synon kufizimin e përdorimit të dokumenteve origjinale. Deri në shekullin XVIII është e nevojshme të dallojmë restaurimin e letrave nga lidhja. Ndërsa në rastin e parë mund të ndeshen ndërhyrje të arteve të ndryshme (nga pergamenisti të shkruesi, nga prodhuesi i letrës të libërlihdhësi), në të dytin, si rregull, veprojnë vetëm libërlihdhësit. Në të dy rastet, duke patur parasysh edhe qëndrueshmërinë e veçantë të letrës së librave antikë, nuk na rezulton ndonjë traditë e vërtetë në fushën e restaurimit.

Për dekada të tëra teknikat e restaurimit kanë përfituar nga kërkimet e bëra në

laboratorë të specializuar mbi materialet prej të cilëve përbëhen dokumentat. Si rezultat, rreth këtyre materialeve dihet shumë më tepër si në këndvështrimin fiziko-kimik ashtu edhe atë historik.

Në ditët tona problemet e konservimit të pasurive të bibliotekave bëhen gjithmonë më aktuale dhe të mprehta. Shumë vepra që janë destinuar qoftë për amatorët, qoftë për profesionistët, ekspozojnë teknikat aktuale të libërlihdhjes, të tjera trajtojnë libërlihdhjen si një art dekorativ, por pak vepra trajtojnë restaurimin në planin teknik. Kështu është bërë e nevojshme mbledhja e elementëve që kanë të bëjnë me restaurimin e librave të vjetër dhe dorëshkrimeve duke vënë në praktikë parimet mbi restaurimin e veprave të artit, që kanë dalë nga teoritë relativisht të reja.

Arti i restaurimit është i vjetër. Ai ka ardhur duke u zhvilluar dhe evoluar, ka marrë gjithnjë e më shumë rëndësi dhe ka kaluar nga gjendja e empirizmit në metoda shkencore që lejojnë të kryhen të gjitha veprimet e nevojshme e të arsyeshme. Restaurimi është një radhë ndërhyrjesh që duhet të synojnë që libri të rikthehet i përdorshëm dhe t'i garantojë sa më gjatë të jetë e mundur transmetueshmërisë. Të restaurosh do të thotë të bësh të mundur konservimin dhe konsultimin e një veprë në kushte normale, duke përdorur një minimum elementësh të rinj, duke respektuar në mënyrë gati absolute elementët e vjetër, pra vepra të rikthehet solide dhe të mbetet estetike. Principet e restaurimit janë universale dhe shumë rigorozë. Kur dokumentat me një vlerë shumë të madhe janë dëmtuar nga

agjentë të ndryshëm shkatërrues, duhet ndërhyrë në kohë për t'u kthyer atyre pamjen dhe fortësinë mundësisht sa më pranë origjinalit. Kjo mjeshtëri që kërkon një aftësi të përsosur prej libërldhësi, fitohet mbas disa vitesh përvoja. Tekniku nuk mbaron kurrë së mësuari e së përkshionuari. Çdo vepër është një rast unik, që kërkon një studim të veçantë, një ndërhyrje specifike. Mund të jipen parime kryesore, metodat e përgjithshme të punës, por është e pamundur të mësohet në një pamje teorike një mjeshtëri, ku praktika është e pazëvendësueshme. Të kujtojmë, para së gjithash, se parimet e restaurimit, me gjithë profesionalizmin, duhet të përshtaten në mënyrë të ndërgjegjshme.

Parimet e mëposhtme rrjedhin nga rekomandimet e adaptuara në nivelin ndërkombëtar.

1. Respektimi i teknikave të vjetra.

Restauratori duhet të punojë duke përdorur teknikat që janë ushtruar në origjinë, përveç rastit kur ato janë shkaku i dëmtimit të veprës. (p.sh. trajtimi, ngjyrosja e lëkurës).

2. Përputhja (pajtushmëria) e materialeve të reja me materialet e vjetra. Përdorimi i materialeve të reja nuk duhet të dëmtojë konservimin e materialeve të origjinës.

3. Kthyeshmëria. Materialet e përdorura duhet të mund të hiqen në qoftë se konstatohet se ato janë të dëmshme.

4. Vërtetësia e restaurimit. Gjithë restaurimi duhet të kthejë me besnikëri pamjen e dokumentit origjinal, gjithmonë duke i lënë të kuptojë ekspertit rrugën që

është ndjekur.

5. Dokumentacioni. Duhet të sigurohet dokumentacioni që dëshmon për transformimet që ka pësuar dokumenti, përshkrimi i punimeve të kryera, shoqëruar me fotografi, të cilat tregojnë gjendjen origjinale para dhe pas restaurimit si dhe lista e materialeve të përdorura.

Rregulli i përgjithshëm është të mbash në maksimum mbeturinat autentike për çdo etapë të lidhjes në mënyrë që në aspektin e jashtëm të dokumentit të jenë të gjitha pjesët e vjetra që kanë mundur të konservohen.

Biblioteka Kombëtare është qendra unike, në shkallë kombëtare, ku konservohen dhe restaurohen të gjitha vlerat e rralla (kombëtare ose jo) të gjithë sistemit bibliotekar. Ka disa vite që këtu është ngritur sektori i konservimit dhe restaurimit, i cili përfaqëson një bazë për trajtimin e dokumenteve bibliotekare.

Për të realizuar një nga detyrat parësore të Bibliotekës Kombëtare- shtimin e jetgjatësisë së dokumenteve bibliotekare, kryesisht të vlerave të rralla, për të përmirësuar gjendjen e tyre në sektorin e restaurimit realizohet një terapi në këto drejtime:

- Në restaurimin e letrave të shkruara.*
- Në restaurimin e lidhjeve prej lëkure.*
- Në restaurimin e hartave.*

Proçeset kryesore të punës që kryhen në këtë sektor janë:

- Pastrimi dhe deacidimi uhor.*
- Riparimi klasik dhe përfocimi me letër restaurimi prodhuar me dorë.*
- Riparime lidhjesh prej lëkure dhe pergamene.*

4. *Pastrim, trajtim dhe ngjyrosje të lëkurës.*

5. *Laminime të pjesëshme.*

6. *Arnime (mbushje me brumë letre)*

Punimet që kryhen janë nga më të ndryshmet. Ato shkojnë nga riparimet e zakonshme të dokumenteve të shkruara deri në ribërjen e plotë të veprave të vjetra. Të tilla janë:

- Restaurimi i qosheve, qefallarëve, kapakëve aty ku bashkohen me shpinën (morsat), që janë pjesët më të dëmtueshme të librit janë veprimet më të zakonshme.

- Restaurimi i veprave, kapakët e të e të cilave kanë vrira.

- Restaurimi i volumeve të perfluara nga insektet.

- Restaurimi i volumeve me kapakë

me veshje lëkure të dëmtuar.

- Trajtime të lëkurës me yndyrna.

- Restaurimi i dorëshkrimeve pergamene që kanë një lidhje më të vonshme se epoka të cilës i përkasin.

- Restaurimi i volumeve të riparuar në mënyrë trashanike.

- Në rastet kur lidhjet origjinale janë prej materiali të dobët, që rrezikohet edhe thjeshtë nga qëndrimi në raft, mbas restaurimit u përgatitet dosje ose kuti mbrojtëse.

- Restaurime të hartave të dëmtuara dhe të riparuar në mënyrë trashanike etj.

Në fotot e paraqitura janë pasqyruar disa raste ndërhyrjesh restauruese në shumëllojshmërinë e dëmtimeve, të cilat flasin më shumë se shpjegimet e gjata.

RESTORATION OF LIBRARY MATERIAL

The National Library is the only one restoration center in Albania for library materials. Special department selects those that are damaged and does their restoration. Particular care was shown of the longevity of national value's documents and maps too. The conservation and restoration of all library materials is very important for all libraries. The main

goal of the library material's restoration is to preserve the original appearance of the document.

The earliest material that had been used for the bookbinding was leather and parchment, characteristic for all works published before 1800. Principle of restoration is universals. Each work presents a unique case and need a special attention.

LIBER

**The Journal
of
European
Research Libraries**

Volume 12 (2001), No 1
K.G. Saur Munich

ISSN 1435-5205

■ Projekti European Gabriel	113
■ Projektet PULMAN dhe PULMAN_XT	116
■ Mediat e ndryshme - konkurrencte, por edhe mbështetëse të njëra-tjetrës (Projekti i përbashkët eIFL)	119
■ INTERREG-II: Program bashkëpunimi Itali - Shqipëri	121
■ Fjalor shumëgjuhësh i terminologjisë bibliotekare	123

Projekti European Gabriel

Gateway to Europe's National Libraries -
Hyrje në bibliotekat kombëtare të Europës

Etleva DOMI

Biblioteka Kombëtare

Gabriel-i është shërbimi zyrtar i Internetit (www) i bibliotekave kombëtare të Europës, të përfaqësuara në Konferencën e Bibliotekave Kombëtare të Europës (CENL), ku përfshihet edhe Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë. Aktualisht në këtë projekt europian janë përfshirë 41 biblioteka kombëtare nga 39 shtete anëtare në Këshillin e Europës, që marrin pjesë në CENL (Council of European's National Libraries).

Akronimi *Gabriel* do të thotë: **Gate-**way and **BR**Idge to **E**urope's **N**ational

Libraries -Hyrje dhe Urë në Bibliotekat Kombë-tare Europiane.

Misioni

Misioni i *Gabriel-it* është që të ofrojë informacion mbi bibliotekat kombëtare të Europës, koleksionet dhe shërbimet e tyre me qëllim që të lehtësojë aksesin në to, si edhe të stimulojë zhvillimin e shërbimeve të reja. Ai mbështet bashkëpunimin e stafëve të bibliotekave kombëtare europiane, të përfshirë në projekt, dhe shërben

si një model për rrjete të tjera shërbimi në fushë të bibliotekave në Europë apo gjetkë. Ky shërbim interneti ofron akses të vazhdueshëm në gjuhët më të përdorura europiane: anglisht, frengjisht, gjermanisht.

Krahas informacion për bibliotekat kombëtare të Europës, në *Gabriel* mund të gjenden edhe ekspozitat on-line që ato ofrojnë.

OBJEKTIVAT

Gabriel-i ka këto objektiva kryesore:

- Të sigurojë informacion në www (Internet) mbi bibliotekat kombëtare në një mënyrë uniforme në gjuhë të ndryshme;

- Të sigurojë një lidhje direkte të burimeve të informacionit mbi shërbimet dhe koleksionet e këtyre bibliotekave;

- Të marrë sa më shumë të dhëna prej shërbimeve të tyre të internetit;

- Të jetë një buletin ushqyes të dhënash dhe lajmesh mbi bibliotekat kombëtare;

- Të mundësojë hyrjen e shërbimeve të internetit të bibliotekave kombëtare nëpërmjet një shërbimi të vetëm kërkimi;

- Të krijojë bashkëpunim maksimal nëpërmjet rrjetit bibliotekave kombëtare të Europës në fushën e rrjetit kompiuterik.

SHËRBIMET E OFRUARA NGA GABRIEL-I

Gabriel-i mundëson akses në:

- Të gjitha shërbimet on-line që bibliotekat kombëtare europiane ofrojnë;
- Katalogët elektronikë në rrjet (OPAC) të bibliotekave kombëtare;
- Bibliografite kombëtare;
- Katalogët e përbashkët kombëtarë;
- Artikuj të ndryshëm;
- Homepage-et e bibliotekave kombëtare;
- Koleksionet digjitale;
- Thesaret e bibliotekave kombëtare europiane¹;
- Bibliotekën virtuale europiane²

Menaxhohet nga një bord, në përbërje të të cilit janë drejtorët e pesë bibliotekave kombëtare të Europës. Shërbimi është falas. Mirëmbajtja kryhet nga një ekip i specializuar.

Gabriel-i është vendosur në Bibliotekën Kombëtare të Hollandës dhe mund të kapet në Internet në adresat e poshtëshënuara:

<http://www.kb.nl/gabriel/>
<http://www.bl.uk/gabriel/>
<http://www.ddb.de/gabriel/>
<http://www.lib.helsinki.fi/gabriel/>
<http://www.nuk.uni-lj.si/gabriel/>

Ndonëse ka tashmë pesë vjet që përdoret dëndur, rikompozimi i tij në vitin 2002 duhet konsideruar si një fillim i ri. *Gabriel-i* shënon një kontribut të rëndësishëm në zhvillimin e një biblioteke virtuale pan-europiane dhe dëshmon për një frymë bashkëpunimi të shkëlqyer midis bibliotekave europiane, duke i inkurajuar ato që të shtrihen në kërkimin e

informacionit edhe jashtë kufijve të tyre gjeografikë. Krahas funksionit të tij kryesor si një udhërrëfyes europian online, ai konsiderohet si një model i shkëlqyer dhe platformë konkrete për të tjera bashkëpunime në rrjet apo shërbime në tërë sistemin ndërkombëtar bibliotekar

dhe ashtu siç shprehet edhe një kolegia jonë europiane “Shërbimi falas i Gabriel-it është një shëmbull i shkëlqyer i bashkëpunimit të suksesshëm europian duke shënuar në këtë mënyrë edhe një kontribut të rëndësishëm në ndërtimin e bibliotekës virtuale europiane”.

Gabriel – Gateway to Europe’s National Libraries is the official World Wide Web service for Europe’s National Libraries represented in the Conference of European National Libraries (CENL). There are currently 39 National Libraries from the members states of the Council of Europe participating in the CENL and Gabriel, included the National Library of Albania too.

The mission of Gabriel is to provide information about the National Libraries of Europe, their collections, their services in order to facilitate access to them and foster the development of the new services. Information about European national libraries, as well as access to online catalogs and digital collections is offered in the English, French, German. It offers on-line exhibitions too. Gabriel is free of charge for all users of the Internet.

Gabriel functions as a guide by of-

fering a single entry point to the libraries and by disseminating information about the national libraries in a uniform way. Gabriel supports collaboration between the staff members of the libraries involved and serves as a platform for a new development. Gabriel serves as a model for other shared networked services in the library field in Europe and elsewhere.

A board, which comprises the directors of five National Libraries, manages the Gabriel service. After 5 years of existence in 2002 Gabriel has been completely redesigned and updated in a new and more user-friendly layout.

Gabriel is an important contribution to the development of a pan-European virtual library. Gabriel is considered to be an excellent model and a viable platform for further networking developments and services in the international library system.

¹ Ekspozita virtuale përfshin botime të ralla, të cilat përfaqësojnë trashëgiminë kulturore europiane në shekuj. (libra, dorëshkrime, lidhje speciale, piktura, dekoracione etj) duke filluar që nga Shekulli V para Krishtit.

² Biblioteca Universalis synon që të vërë në dispozicion me anë mjeteve të informacionit dhe teknologjive të reja vepra të rëndësishme të trashëgimisë botërore shkencore dhe kulturore, tekste, figura dhe zëra.

PULMAN

PUBLIC LIBRARIES MOBILISING ADVANCED NETWORKS

**Europe's Network of
Excellence for
Libraries, Museums
and Archives**

Projektet Pulman dhe Pulman_XT

**(Rrjeti European i Bibliotekave
Publike, Muzeve dhe Arkivave)**

Ramazan VOZGA

Biblioteka Kombëtare

Bibliotekat publike dhe organizatat kulturore të Europës kanë një rol të madh për të luajtur në zhvillimin e një Europe elektronike (e-Europe).

Rrjeti PULMAN, një projekt i financuar nga *Information Society Technologies (IST) Programme* i Komisionit European, përkrah dhe nxit politika dhe praktika të përbashkëta në kushtet e epokës digjitale në bibliotekat publike dhe në organizatat kulturore që veprojnë në nivel lokal dhe rajonal.

Anëtarësia fillestare e rrjetit PULMAN përfshin përfaqësues të 26 vendeve anëtare të Bashkimit Europëan. Ndërsa projekti PULMAN_XT është një nismë që synon shtrirjen e rrjetit PULMAN në vendet fqinje të Bashkimit European si dhe në shtetet e tij kandidate. Vendet e përfshira këtu janë Shqipëria, Bjellorusia, Bosnje

Hercegovina, Kroacia, Maqedonia, Moldavia, Rusia, Turqia, Ukraina dhe Jugosllavia. Nevoja dhe kërkesa për akses në rrjetin PULMAN është e lartë në të gjithë këto vende ku sfidat sociale, arsimore dhe kulturore janë gjithashtu të mëdha.

PULMAN ka filluar veprimtarinë e vet në maj të vitit 2001 dhe do të vazhdojë me financimin e programit IST deri në maj 2003, kohë pas së cilës do të synohet vazhdimësia e tij e pavarur. Një periudhë 14 mujore do të jetë e nevojshme për PULMAN_XT që ai të jetë plotësisht efektiv dhe që të sigurohet një përputhje e mjaftueshme midis dy aksioneve.

Rezultat i përfundimit të periudhës së financimit të PULMAN dhe PULMAN_XT pritet të jetë krijimi i një entiteti ose veprimi të aftë për një ndihmë strategjike të vazhdueshme për përmirësimin e shërbimeve në bibliotekat publike dhe për motërzimin e tyre me institucionet kulturore lokale në të gjitha vendet e Bashkimit Europian, ato kandidate si dhe ato fqinje.

Të dy aksionet PULMAN dhe PULMAN_XT kanë për objekt hartuesit e politikave dhe menaxherët e shërbimeve. Qëllimi i rrjetit është të rritë rendimentin dhe të ndihmojë realizimin e potencialit të bibliotekave publike përmes:

- Përhapjes së informacionit që do të ndikojë mbi risitë në bibliotekat publike dhe do të nxitë transferimin e dijenisë për praktikatat pozitive në hartimin e politikave bibliotekare, përmirësimin e shërbimeve, shpërndarjen dhe shfrytëzimin e tyre;

- Sigurimit të një platforme dhe të inkurajimit për projekte të ardhshme të përpashkëta në mbështetje të përfshirjes së bibliotekave publike, muzeve dhe arkivave në veprimtari të integruara në nivel lokal;

- Ndihmës për reduktimin e dallimeve në financim në vende të ndryshme dhe përcaktimin e një programi bashkëveprimi më të gjerë ndërkombëtar.

Një mjet i rëndësishëm në këtë proces është hartimi, brenda kuadrit të aksionit PULMAN, i Manualeve të Udhëzuesve Digjitalë mbi shërbimet e reja reformuese në një format elektronik lehtësisht të përdorshëm. Këto manuale janë konceptuar në mënyrë të tillë që të përdoren si “një mjet sulmi” në nxitjen e strategjive të reja si dhe në realizimin e shërbimeve të reja.

Që në fillim të punës së tij në maj të vitit 2001, PULMAN ka nisur të ndryshojë klimën për bibliotekat publike në Europë duke përcaktuar çfarë kërkohet në mënyrë të veçantë të reformohet në mjedisin e shërbimeve të reja digjitale. Deri në përfundim të tij në maj të vitit 2003, PULMAN do të ketë hartuar programin për brezat e ardhshëm të institucioneve kulturore publike lokale, duke dhënë kështu një ndihmesë të rëndësishme në synimet e përgjithshme për një e-Europë dhe duke krijuar dekorin e një tipi të ri të bibliotekës publike.

Profili i ardhshëm i bibliotekave publike është duke u përvijuar në mënyrë të vazhdueshme nga PULMAN dhe do t'i transmetohet kujtdo që është i lidhur me institucionet publike kulturore lokale përmes:

- Workshopeve kombëtare në vendet e përfshira në PULMAN dhe PULMAN_XT;

- Një konferencë paneuropiane të politikave të zhvillimit të bibliotekave publike (Portugali, mars 2003);

- Web site-it www.pulmanweb.org PULMAN_XT do të:

- Bëjë të vlefshme për vendet e përfshira në të arrijtet e punës së PULMAN-it;

- Nxisë përhapjen e rezultateve të tij dhe zhvillimin e një programi strategjik për institucionet kulturore lokale;

- Bëjë punën bazë të nevojshme për të mbështetur pjesëmarrjen nga fusha e kulturës lokale në programet dhe projektet e mëdha europiane.

Prioriteti kryesor për PULMAN_XT është integrimi i përfaqësuesve nga fusha e bibliotekave publike të këtyre vendeve, kështu që:

- Secili prej vendeve pjesëmarrëse mund të përfitojë plotësisht nga rezultatet e rrjetit PULMAN;

- PULMAN mund të krijojë një përshtypje më objektive të gjendjes dhe të problemeve që duhen zgjidhur.

Për t'ia arritur kësaj, PULMAN_XT do të sigurojë:

- Mbështetje për hartimin e politikave përmes workshopeve në nivel kombëtar dhe pjesëmarrjes së përfaqësuesve të nivelit më të lartë politik dhe profesional në Konferencën e Politikave të PULMAN-it në Portugali;

- Përfshirjen e punonjësve me përvojë dhe të vendim-marrësve në trajnime pranë qendrave europiane të trajnimit;

- Organizimin e mentorimit dhe binjakëzimit midis bibliotekave për të bërë të mundur shkëmbimin e njohurive;

- Mbështetje për krijimin në secilin vend të një grupi bazë të gatshëm për të marrë pjesë në të ardhmen në programet kërkimore të IST-së;

- Variantet e përkthyer të Manualeve të Udhëzuesve Digjitalë;

- Një vlerësim më të madh të nevojave të bibliotekave publike të secilit vend përmes PULMANWeb, PULMAN Express dhe e-Newsletter.

Pritet që gjithë kjo punë të sjellë hapa të rëndësishëm përpara në epokën digjitale për bibliotekat publike të këtyre vendeve.

PULMAN and PULMAN_XT projects (Europe's Network of Excellence for Libraries, Museums and Archives) Europe's public libraries and cultural organisations have a vital role to play in the development of an e-Europe. The PULMAN Network will stimulate and promote sharing of policies and practices for the digital era, in public libraries and cultural organisations which operate at local and regional level.

The PULMAN approach is inclusive and participation will be extended, in the first instance by the establishment of wider groups of activists in each country.

Activities and plans of the PULMAN Network are to:

Compile and publish DIGITAL GUIDELINES MANUALS covering all aspects of innovative public library service provision, such as support for access to culture online, lifelong learning,

social inclusion, digital literacy and e-government. The Manuals will be translated into major European languages and promoted to policy makers and practitioners.

Organise a POLICY CONFERENCE early in 2003 targeted to senior policy makers, practitioners and national representatives of public libraries, museums and archives. The agenda will be to build scenarios for future co-operation and cross-sectoral strategies.

Promote an INTERNATIONAL CO-OPERATION AGENDA intended to disseminate the work of the PULMAN Network internationally and to extend interaction with the PULMAN Network to other parts of the World.

Sponsor TRAINING WORKSHOPS on innovative practice for public library managers, to be held in Centres of Excellence across Europe.

Mediat e ndryshme- konkurente, por edhe mbështetëse të njëra-tjetrës (Projekti i përbashkët eIFL)

Para disa kohësh në Qendrën e Trajnimit Bibliotekar të Bibliotekës Kombëtare janë zhvilluar dy seminare mjaft interesant për nga dobia, por edhe për nga zbatimi konkret i parimit sipas të cilit mediat e ndryshme të sotme vërtetë e konkurojnë, por edhe e mbështetin njëra-tjetrën.

Është diskutuar dhe diskutohet shpesh për të ardhmen e galaktikës së Gutenbergut, pra të mediave me bazë letër, që nga momenti i daljes dhe i vërshimit të mediave të reja të komunikimit masiv, kryesisht i atyre me bazë elektronike. Në hulli të këtyre diskutimeve ka patur Kasandra që kanë parathënë fundin e kësaj galaktike, ndërkohë që shumica e teoricienëve të librit kanë argumentuar mbijetesën e medias tradicionale si dhe marrëdhëniet e ndërsjella të saj

me mediat moderne.

Seminaret që përmendëm më lart, në të cilët Programi i Bibliotekave dhe Programi i Internetit të Fondacionit Soros për Shqipërinë inicuan dhe shtjelluan në formë trajnimi zbatimin konkret të projektit *eIFL (electronic Information For Libraries) Direct*, provuan se si media elektronike mund të amplifikojë informacionin e publikuar në letër. Ky është një projekt i përbashkët i Institutit të Shoqërisë së Hapur (OSI-

Budapest) dhe i EBSCO-s, njërës prej kompanive më të mëdha të prodhimit të informacionit elektronik nga materialet e shtypura, projekt që po zbatohet në rreth 40 vende, përfshirë edhe Shqipërinë. Në këtë mënyrë është formuar një *consortium*, më i madhi në botë në fushën e informacionit. Si edhe në vendet e tjera, për vitet 2000 - 2001 projekti ka qenë sponsorizuar edhe nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve për të kaluar në vitin 2002 në përballimin e kostos së këtij shërbimi prej vetë institucioneve që do ta përdorin atë, pra kryesisht bibliotekat.

eIFL Direct krijon mundësi për akses elektronik në median e shkruar dhe konkretisht në një pafundësi materialesh nga gazeta dhe revista të fushës së shken-cës dhe teknologjisë, të shkencave sociale dhe humanitare, të biznesit, shëndetësisë, kulturës dhe mjekësisë. Ky projekt zbatohet në të gjitha vendet ku shtrihet veprimtaria e Fondacionit Soros. Në kushtet kur këto vende, aq më tepër

Shqipëria, nuk kanë mjetet e nevojshme financiare për t'u abonuar në një numër sa më të madh organesh shkencore, *eIFL Direct* synon të sigurojë në mënyrë elektronike kontaktin me informacionin e pafund të një shumice periodikësh fillimisht në gjuhën angleze. Tekste të tyre që së pari, pra, janë shtypur në letër do të bëhen të përdorshëm *online* në formë botimesh elektronike përmes internetit, si një kombinim database-sh, nga serveri i EBSCO-s ose në formate CD-ROM dhe DVD-ROM të prodhuara po nga EBSCO për ato institucione apo vende që nuk kanë lidhje interneti ose çmimet e telekomit janë mjaft të larta. (DVD-ROM është një media relativisht e re dhe ka avantazh në krahasim me CD-ROM sepse ruan deri në shtatë herë më tepër të dhëna.)

Në këtë lloj konsorciumi mund të bashkohen kryesisht bibliotekat, por edhe institucione dhe organizata të ndryshme që kanë nevojë për këtë informacion.

Ramazan Vozga

DIFFERENT MEDIA RIVAL, BUT ALSO SUPPORT EACH OTHER

eIFL Direct stands for Electronic Information For Libraries Direct. It is a joint project between the Open Society Institute (OSI) and EBSCO Publishing. EBSCO is one of the world's largest suppliers of electronic and print journals.

eIFL aims to facilitate affordable access to electronic scholarly resources by libraries in countries in transition. It will provide over 3,000 full-text journals, newspapers and

news wires as well as over 1,300 pamphlets and full-text reference books primarily in the social sciences and humanities. A medical database (MEDLINE) is also included. These are delivered electronically to all participating institutions. OSI has formed a consortium of the 40 countries, including Albania, to participate in this programme. This means that they have created the largest information consortium in the world.

INTERREG II:

Program bashkëpunimi Itali – Shqipëri

Në punën për realizimin e “Korridorit 8” janë programuar një sërë nismash të rëndësishme, ndër të cilat parashikohet krijimi i një rrjeti mes-dhetar bazuar në teknologjitë e informacionit si dhe disa projekte për ruajtjen e vlerave dhe të trashëgimisë historiko-artistike të vendeve të Mesdheut etj.

Në këtë kuadër është edhe nisma për bashkëpunim midis bibliotekave dhe qendrave të dokumentacionit të rajonit të Pulias (Itali) dhe të disa bibliotekave publike të Shqipërisë. Synimi i këtij bashkëpunimi është shkëmbimi i informacionit nëpërmjet rrjetit elektronik dhe krijimi i një website-i të përbashkët për bibliotekat e komuniteteve lokale përgjatë “Korridorit 8”.

Për institucionalizimin e bashkëpunimit në baza të rregullta dhe me afate kohore, në tetor 2001, u organizua një seminar në Bibliotekën Multimediale dhe Qendfën e Dokumentacionit të Këshillit

Rajonal të Pulias, me pjesëmarrjen e bibliotekave italiane, që mendohet të përfshihen në projekt, të Bibliotekës Kombëtare të Tiranës, bibliotekave publike të Shkodrës dhe Elbasanit. Pjesëmarrësit bënë prezantim të arritjeve në bibliotekat e tyre, kryesisht për përdorimin e informacionit elektronik dhe të komunikimit në rrjet. Të pranishmit u njohën me sistemin e bibliotekave në Shqipëri, legjislacionin në fushën e bibliotekave, përpjekjet për përdorimin e teknologjisë së informacionit në Bibliotekën Kombëtare dhe në bibliotekat e tjera si edhe me koleksionet me vlerë

albanologjike të bibliotekave publike të Shkodrës dhe Elbasanit.

Qëllimi i seminarit ishte shkëmbimi i përvojës profesionale për hartimin e projekteve sa më konkretë në fushën e shkëmbimit të informacionit dhe rritja e shkallës së përdorimit universal të tij nëpërmjet *www*.

Shkëmbimi i informacionit konsiderohet

faktor me rëndësi për krijimin e lidhjeve të qëndrueshme mes territoreve të ndryshme.

Biblioteka Multimediale e Këshillit Rajonal të Pulias është institucioni koordinator kryesor i veprimtarive të bashkëpunimit, ndërsa për palën shqiptare koordinatore është Biblioteka Kombëtare.

Farfuri Xhaja

INTERREG II – CO-OPERATION'S PROGRAM BETWEEN ITALY AND ALBANIA

One of the goals of the project INTERREG II is to establish the exchange information network by creating a joint website for the libraries of the communities belonging to "Corridor 8". In this context it is also included the initiative for co-operation among the libraries and documentation centres of the region of Puglia, Italy and some Albanian libraries. In order to institutionalise this co-operation a seminar was organised in the Multimedia Library and the Docu-

mentation Centre of the Regional Council of Puglia. Representatives from the National Library of Tirana, the Public Library of Shkodra and the Public Library of Elbasan participated in this activity. The co-operation involves information exchange through the electronic network and increase of opportunities for using them. The co-ordinating institutions are the National Library of Albania and the Multimedia Library of the Regional Council of Puglia.

Fjalor shumëgjuhësh i terminologjisë bibliotekare

Projekti ndërkombëtar për hartimin e fjalorit shumëgjuhësh të termave të bibliotekonomisë erdhi si domosdoshmëri për unifikimin e terminologjisë bibliotekare, veçanërisht si pasojë e zhvillimeve të viteve të fundit në shkencën e bibliotekonomisë dhe të informacionit.

Objekti i projektit ishte botimi i fjalorit në sa më shumë gjuhë dhe në dy formate, në letër dhe në formë elektronike. Kjo e fundit është parashikuar në dy versione: në CD-ROM dhe në Internet. Ofertës për të bashkëpunuar në këtë projekt iu përgjigjën biblioteka e institucione të 19 vendeve europiane, ndër të cilët edhe Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë. Projekti parashikonte hartimin e një fjalori joshpjegues, por terminologjik me rreth 5000 terma. Materiali bazë mbi të cilin do të punohej u zgjodh nga lista e termave në gjuhën angleze.

Projekti për hartimin e projektit u menaxhua nga Ivan Kaniç, shef i Qendrës

së informacionit dhe referencave në Bibliotekën Kombëtare dhe Universitare të Sllovenisë, i cili vendosi marrëdhënie të mira bashkëpunimi me grupet e punës të të gjitha vendeve pjesëmarrëse. Ai u dërgoi atyre materialin bazë në anglisht për një afat të caktuar kohor dhe mori prej tyre materialin e përfunduar në anglisht dhe në gjuhën përkatëse (anglisht – shqip, anglisht – fren-gjisht, anglisht – gjermanisht, anglisht – rusisht etj.). Materiali i mbledhur u përpunua nga grupi i punës i ngritur në Bibliotekën Kombëtare dhe Universitare të Sllovenisë dhe tashmë fjalori është i pasqyruar në Internet në adresën <http://www2.arnes.si/~ljnuk4/multi/multi.html> në gjuhët angleze,

shqipe, boshnjake, bullgare, çeke, estoneze, franceze, gjermane, hungareze, islandeze, letoneze, lituaneze, maqedonase, polake, rumune, ruse, sllovaqe dhe sllovene. Përdoruesit gjejnë në të terma të bibliotekonomisë dhe disa terma të fushave që kanë lidhje të ngushtë me të si: të bibliografisë, arkivit, letrës, shtypit, restaurimit e lidhjes dhe të tekno-logjisë së informacionit.

Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Sllovenisë, Instituti i Shoqërisë së Hapur (OSI) – Programi Rajonal i Bibliotekave dhe Këshilli Britanik financuan projektin për veprimtaritë qendrore (koordinimin e punës mes të gjitha vendeve pjesëmarrëse, përpunimin e të dhënave dhe realizimin e botimit), kurse veprimtaritë lokale u

mbështetën financiarisht nga zyrat lokale të OSI-t, nga bibliotekat kombëtare dhe institucione të tjera.

Pjesëmarrja në projekt u dha mundësi disa vendeve që me punën e kryer të botojnë fjalorë dygjuhësh për t'u ardhur në ndihmë edhe atyre punonjësve të bibliotekave të tyre që nuk kanë mundësi të përdorin Internet-in në çdo kohë. Të tillë janë *Fjalori anglisht – sllovakisht* i botuar në Bratislavë në vitin 2000, *Fjalori anglisht – sllovenisht*, botuar në Ljubljana në vitin 2002 dhe ndonjë tjetër. Një përvojë e tillë mund të shërbejë edhe për botimin e pjesës anglisht- shqip të fjalorit.

Farfuri Xhaja

MULTILINGUAL DICTIONARY ON THE TERMINOLOGY ON LIBRARIES

The international project for developing the multilingual dictionary of the library terminology came as a need to unify it. It was particularly an outcome of the recent development in the science of information and new technologies. The goal of the project was to publish a multilingual dictionary in two formats: in paper and electronically. The latter was planned

in two versions: in CD-ROM and Internet.

The libraries of 19 European countries joined the project. Among them was also the National Library of Albania. The project planned the compilation of a terminology dictionary with some 5000 terms. The basic material to work with contained terms in English.

International Project

**MULTILINGUAL DICTIONARY
OF
LIBRARY TERMINOLOGY**

<http://www2.arnes.si/~ljnuk4/multi/multi.html>

Ljubljana, 1998 - 1999

■ Ligji për bibliotekat në Republikën e Shqipërisë	127
■ Manifesti i IFLA-së për Internetin	137
■ Huazimi ndërbibliotekar dhe dërgimi i dokumenteve	140

L I G J

NR. 8576, DATË 3.02. 2000

PËR BIBLIOTEKAT NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË

Në mbështetje të neneve 78 dhe 83 pika 1 të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave,

K U V E N D I I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

V E N D O S I

KREU I DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1

1. Objekt i këtij ligji është përcaktimi i parimeve dhe normave themelore të veprimtarisë së bibliotekave dhe të zhvillimit të gjithë sistemit bibliotekar. Ky ligj e shtrin veprimin e vet në të gjithë rrjetin e bibliotekave që ndodhen në territorin e Republikës së Shqipërisë, pavarësisht nga forma e pronës dhe përkatësia institucionale.

2. Bibliotekat bëjnë pjesë në sistemin kombëtar të informacionit

Neni 2

Bibliotekat janë institucione kulturore dhe informuese, që realizojnë hyrje të lirë në informacion në cilëndo formë që ai të jetë depozituar. Ato grumbullojnë, ruajnë, përpunojnë dhe vënë në dispozicion të përdoruesve koleksionet e veta që përmbajnë informacion në shërbim të formimit të tyre.

Neni 3

Rrjeti kombëtar bibliotekar përbëhet nga tërësia e bibliotekave të Republikës së Shqipërisë dhe funksionon në bashkëpunim me rrjetin e arkivave dhe atë të muzeve, në bazë të legjislacionit shqiptar në fuqi.

Neni 4

Veprimtaria e rrjetit të bibliotekave realizohet nëpërmjet:

- a. përpunimit standard të materialeve bibliotekare;
- b. përgatitjes dhe shpërndarjes së informacionit bibliotekar-bibliografik;
- c. krijimit dhe mirëmbajtjes së katalogëve përmbledhës të pasurisë bibliotekare kom-
bëtare dhe asaj të huaj;
- ç. shkëmbimit dhe huazimit ndërbibliotekar.

Neni 5

Çdo person ose grup personash fizikë e juridikë, vendas ose të huaj kanë të drejtë të krijojnë bibliotekë me karakter publik apo të specializuar në territorin e Republikës së Shqipërisë, në përputhje me ligjet në fuqi.

KREU II

**TË DREJTAT DHE PËRGJEGJËSITË E SHTETASVE PËR
PËRDORIMIN E SHËRBIMEVE BIBLIOTEKARE**

Neni 6

Çdo shtetas në territorin e Republikës së Shqipërisë, pavarësisht nga raca, mosha, seksi, kombësia, formimi arsimor e kulturor, gjendja sociale, bindjet politike dhe përkatësia fetare ka të drejtën e shërbimit bibliotekar.

Neni 7

Përdoruesi i bibliotekës ka të drejtë:

- a. të marrë informacion për koleksionet e bibliotekës dhe për koleksionet e bibliotekave të tjera nëpërmjet mjeteve tradicionale dhe elektronike të informacionit bibliotekar;
- b. të ndihmohet për kërkim dhe zgjedhje të botimeve informative;
- c. të shfrytëzojë koleksionet e bibliotekës në mjediset e saj, të fotokopjojë dhe të huazojë materiale bibliotekare, sipas rregullores së bibliotekës;
- d. të huazojë materiale ose fotokopje të tyre nga bibliotekat e tjera brenda dhe jashtë vendit nëpërmjet shërbimit ndërbibliotekar.

Neni 8

E drejta për shërbim dhe informacion bibliotekar sigurohet falas dhe në mënyrë të barabartë për të gjithë përdoruesit e bibliotekave shtetërore. Tarifat e shërbimit bibliotekar përcaktohen me vendim të Këshillit Ministrave.

Mënyra dhe kushtet e shfrytëzimit të bibliotekës përcaktohen në rregulloren e saj, që miratohet nga Ministri i Kulturës, Rinisë dhe Sporteve.

Neni 9

Përdoruesit detyrohen të zbatojnë rregulloren e bibliotekës.

Ata që shkelin këtë rregullore dhe sjellin dëm material dhe ekonomik, e shlyejnë atë në masën dhe në formën e duhur, sipas legjislacionit në fuqi.

KREU III**DETYRAT DHE PËRGJEGJËSITË E SHTETIT NË FUSHËN E BIBLIOTEKAVE****Neni 10**

Shteti garanton mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dokumentare sipas ligjit nr. 7726, datë 29.06. 1993 “Për fondin arkivor kombëtar dhe për-arkivat” dhe ligjit nr. 7867, datë 12.10.1994 “Për mbrojtjen e pasurisë kulturore”, si dhe sipas konventave e marrëveshjeve ndërkombëtare, në të cilat ai është palë.

Neni 11

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve harton dhe ndjek zbatimin e strategjisë dhe politikave të zhvillimit në fushën e bibliotekave, në përputhje me politikën kulturore të Shtetit Shqiptar.

Neni 12

1. Ministritë, organet e pushtetit vendor dhe institucionet qendrore përcaktojnë politikën financiare të bibliotekave të sistemit të tyre përkatës.

2. Këto japin mbështetje financiare për realizimin e projekteve dhe të programeve të bibliotekave të propozuara nga vetë bibliotekat, shoqatat profesionale të punonjësve të bibliotekave, si dhe nga invalidë.

Neni 13

1. Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve orienton dhe mbikqyr veprimtarinë profesionale në të gjithë rrjetin bibliotekar të vendit.

2. Rregullat, udhëzimet dhe urdhëresat të nxjerra prej kësaj Ministrie, në zbatim të pikës 1 të këtij neni, janë të detyrueshme për të gjithë rrjetin e bibliotekave të vendit.

Neni 14

Pranë Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve funksionon Këshilli Kombëtar i Bibliotekave. Ai është një organ këshillimor, i cili përbëhet nga:

1.	Ministri i Kulturës, Rinisë dhe Sporteve	Kryetar
2.	Drejtori i Bibliotekës Kombëtare	Anëtar
3.	Një përfaqësues i Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës	“
4.	Një përfaqësues i Akademisë së Shkencave	“
5.	Kryetari i Shoqatës së Bibliotekave të Shqipërisë	“
6.	Një përfaqësues i Ministrisë së Pushtetit Vendor	“
7.	Një përfaqësues i Ministrisë së Financave	“
8.	Kryetari i Shoqatës së Botuesve të Shqipërisë	“
9.	Një përfaqësues nga bibliotekat publike vendore	“
10.	Një përfaqësues nga Qendra Kombëtare e Informacionit	“
11.	Një përfaqësues nga bibliotekat universitare	“
12.	Drejtori i Drejtorisë së Librit në Ministrinë e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve.	

Sesionet e Këshillit mbahen sipas rregullores së brendshme të miratuar nga Ministri i Kulturës Rinisë dhe Sporteve.

KREU IV

DETYRAT E BIBLIOTEKAVE

Neni 15

Bibliotekat krijojnë dhe pasurojnë koleksionet e tyre mbi bazën e një gjykimi të pavarur profesional, në këshillim me mendimin e përdoruesve dhe të institucioneve të tjera kulturore, shkencore, edukative dhe informuese.

Neni 16

1. Koleksionet e bibliotekave, që përbëjnë trashëgiminë kulturore dokumentare, janë pjesë e pasurisë kulturore kombëtare.

Ato përbëhen nga materiale të shtypura dhe grafike, materiale audovizuale dhe elektronike, dorëshkrime etj.

2. Si dokumente të trashëgimisë kulturore, koleksionet e bibliotekave përfshihen në listën e objekteve që mbrohen nga rregulla të posaçme eksportimi.

3. Eksportimi i tyre i përhershëm është i ndaluar. Lejohet vetëm transferta ndërkufitare e përkohëshme e tyre, sipas ligjeve shtetërore në fuqi.

Neni 17

Koleksionet e bibliotekave, me materiale shqip e në gjuhë të huaja, krijohen dhe pasurohen nëpërmjet blerjes, shkëmbimit dhe dhuratave.

Neni 18

Bazuar në udhëzimet e Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, si dhe të dikastereve të tjera nga të cilat ato varen, bibliotekat:

- bëjnë spastrimin e materialeve të vjetëruara e që nuk qarkullojnë, nëpërmjet heqjes nga koleksionet e tyre të këtyre materialeve, në përputhje me rregullat financiare;
- bëjnë regjistrimin e materialeve bibliotekare dhe i përpunojnë ato sipas rregullave që bazohen në standarde ndërkombëtare të përpunimit bibliotekar-bibliografik;
- sigurojnë informacion për lexuesit nëpërmjet katalogëve, bibliografive, mjeteve elektronike etj.;
- vënë në shërbim të lexuesve koleksionet e bibliotekës në sallat e leximit ose i huazojnë jashtë saj, bazuar në rregullore;
- kryejnë marrëdhënie shkëmbimi dhe huazimi me bibliotekat e tjera të vendit në shërbim të plotësimit të kërkesave të lexuesve;
- u krijojnë kushte përdoruesve të fotokopjojnë materiale të bibliotekës, duke respektuar ligjin e të drejtës së autorit si dhe rregulloren e bibliotekës;
- krijojnë kushte për shfrytëzimin e bibliotekës nga kategori të veçanta lexuesish si fëmijë, persona me aftësi të kufizuar etj.

Neni 19

Bibliotekat hyjnë në marrëdhënie shkëmbimi dhe huazimi me bibliotekat homologe në përputhje me rregullat e bashkëpunimit bibliotekar ndërkombëtar.

Neni 20

Ndalohej përdorimi i mjediseve të bibliotekave shtetërore për veprimtari partiake ose në shërbim të organizatave politike.

KREU V

ORGANIZIMI I BIBLIOTEKAVE

Neni 21

1. Detyrat dhe sfera e veprimtarisë së bibliotekës përcaktohen në statutin dhe rregulloren e saj, të miratuar nga personi fizik a juridik që e ka krijuar.

2. Organizimi i brendshëm i bibliotekës përcaktohet në rregulloren e miratuar nga drejtuesi i saj (drejtor ose përgjegjës)

Neni 22

Emërimi dhe lirimi nga funksioni i drejtuesit të bibliotekës bëhet nga organi që ka në varësi bibliotekën.

Neni 23

Drejtuesi përgjigjet për funksionimin dhe drejtimin e bibliotekës. Ai ka për detyrë:

- a. të përcaktojë strukturën e bibliotekës;
- b. të emërojë punonjësit specialistë dhe të administratës, në përputhje me organikën e përgjithshme dhe kriteret e përcaktuara nga organi epror;
- c. të përgjigjet për veprimtarinë financiare të institucionit;
- ç. të përcaktojë politikat e pasurimit të koleksioneve të bibliotekës. Të sigurojë informacione mbi to dhe shfrytëzimin e tyre;
- d. të krijojë kushte për shërbimet bibliotekare dhe informuese.

Neni 24

1. Biblioteka ka këshillin e saj si organ funksional këshillimor të drejtuesit. Këshilli jep mendime për organizimin, veprimtarinë, shërbimet bibliotekare dhe informuese, si dhe për probleme të tjera që kanë të bëjnë me anën profesionale.

2. Në përbërje të këshillit janë drejtuesit, punonjës të bibliotekës dhe specialistë të njohur në veprimtarinë kulturore e shkencore, të miratuar nga titullari.

Neni 25

1. Organi që ka varësi bibliotekën, financon dhe ushtron kontroll për përdorimin e fondeve të dhëna.

2. Bibliotekat mund të përfitojnë nga burime të tjera financiare si ndihma nga fondacione, organizata shoqërore vendase dhe të huaja.

3. Të ardhurat e përfituara nga shërbimet për persona të tretë administrohen sipas akteve ligjore dhe nënligjore.

KREU VI**LLOJET E BIBLIOTEKAVE****Neni 26**

Bibliotekat janë:

1. Publike shtetërore
2. Publike private

Bibliotekat publike shtetërore, bazuar në funksionet, veprimtarinë dhe varësinë,

klasifikohen në këto lloje:

- Biblioteka Kombëtare
- Biblioteka publike vendore
- Biblioteka të veçanta
- Biblioteka universitare e të shkollave të larta
- Biblioteka shkollore

Nëni 27

Biblioteka Kombëtare

Biblioteka Kombëtare, me seli në Tiranë, është institucioni bibliotekar kryesor i vendit, si dhe qendër studimore shkencore.

Ajo organizohet dhe funksionon nën autoritetin e Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve.

Biblioteka Kombëtare kryen këto funksione:

1. Është institucion depozitues i kopjes së detyruar, ku përfshihen të gjitha llojet e informacionit, në cilëndo formë të jetë i regjistruar.

Nëpërmjet kopjes së detyruar sigurohet:

- a) krijimi dhe pasurimi i arkivit kombëtar me botime të formave të ndryshme me qëllim ruajtjen, trasmetimin dhe zhvillimin e kulturës kombëtare për brezat e ardhshëm;
- b) hartimi dhe botimi i bibliografisë kombëtare;
- c) shfrytëzimi i botimeve të depozituara;

2. Grumbullon, pasuron, përpunon, ruan dhe ve në shërbim të përdoruesve botimet në gjuhën shqipe, si dhe botime në gjuhë të huaj që pëmbajnë informacion për Shqipërinë dhe kombin shqiptar dhe përbëjnë koleksionin albano-balknologjik.

3. Grumbullon, pasuron, përpunon, ruan dhe ve në shërbim të përdoruesve koleksione të literaturës botërore të karakterit të përgjithshëm.

4. Është qendra e përgatitjes dhe e shërbimit të informacionit bibliografik kombëtar. Kryen kontrollin bibliografik, përgatit dhe boton bibliografinë kombëtare e bibliografi korrente e perspektive të llojeve të ndryshme.

5. Është qendra kryesore e ruajtjes, përpunimit dhe dhënies së informacionit albano-balkanologjik.

6. Është qendër e krijimit dhe e mirëmbajtjes së katalogut përmbledhës kombëtar dhe merr pjesë në rrjetin ndërkombëtar të informacionit bibliotekar.

7. Kryen katalogimin e librit për botim.

8. Kryen formimin dhe kualifikimin profesional të punonjësve të bibliotekave të vendit.

9. Është qendër e studimeve në fushën e bibliotekonomisë, bibliografisë dhe të shkencës së informacionit dhe punon për zhvillimin e këtyre fushave.

10. Është qendër metodike për zbatimin e standardeve dhe rekomandimeve të organizatave dhe organizmave përkatës ndërkombëtarë në tërë veprimtarinë bibliotekare.

11. Është qendër e restaurimit të materialeve bibliotekare që klasifikohen si trashëgimi kombëtare kulturore dokumentare .

Për të realizuar pasurimin e koleksioneve me vlerë kombëtare, Biblioteka Kombëtare kryen blerje me fonde buxhetore të vëna në dispozicion nga buxheti i shtetit.

Drejtori i Bibliotekës Kombëtare emërohet nga Këshilli i Ministrave , me propozimin e Ministrit të Kulturës, Rinisë dhe Sporteve.

Neni 28

Bibliotekat publike vendore

1. Janë institucione vendore , kulturore dhe informuese, që nxisin të mësuarit, zgjerimin e dijeve dhe interesin për lexim në rajonin ku ato zhvillojnë veprimtarinë e tyre. Si institucione publike ato mbështesin pjestarët e bashkësisë, së cilës i shërbejnë, që të ushtrojnë të drejtat e tyre demokratike dhe të luajnë rol aktiv në shoqëri .

2. Krijohen në çdo bashki dhe komunë. Ato janë në varësi administrative të organeve të pushtetit vendor në rajonin e të cilave zhvillojnë veprimtarinë.

3. Organet shtetërore vendore sigurojnë shërbimin bibliotekar për popullsinë në ndarjet territoriale që janë në juridiksionin e tyre. Ato sigurojnë mjediset e bibliotekave sipas normativave të shërbimit të lexuesve dhe sasisë së koleksioneve, si dhe mjetet e pajisjet për zhvillim normal të veprimtarisë bibliotekare.

4. Drejtuesi i bibliotekës publike vendore emërohet nga organet e pushtetit vendor, në varësi të të cilit është biblioteka, bazuar në kriteret e caktuara nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve.

Ai duhet të jetë bibliotekar i kualifikuar profesionalisht.

5. Krijimi dhe shpërndarja e bibliotekave publike vendore, si dhe numri i punonjësve të tyre, caktohen sipas normativave të hartuara nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve në bashkëpunim me Ministrinë e Pushtetit Vendor.

6. Koleksionet e bibliotekave publike vendore përmbajnë literaturë të karakterit të përgjithshëm të të gjitha fushave të diturisë në gjuhën shqipe dhe në gjuhë të huaja si në formë të shtypur, ashtu dhe elektronike, me përparësi fushat për të cilat ka më shumë interes rajoni, ku biblioteka zhvillon veprimtarinë.

7. Bibliotekat publike vendore përhapin informacion me burim pushtetin qendror dhe atë vendor, si dhe çdo informacion tjetër me karakter publik nga burime të tjera.

8. Ato krijojnë katalogë dhe sigurojnë informacion të materialeve bibliotekare me karakter historik, kulturor, shkencor etj. për territorin ku ato zhvillojnë veprimtarinë.

9. Organizojnë shërbime të veçanta për anëtarë të bashkësisë, që për arsye të ndryshme, nuk kanë mundësi të përdorin shërbimet e zakonshme si: njerëzit me aftësi

të kufizuara, të sëmurët, minoritetet gjuhësore, banorët e zonave të largëta ose pak të populluara, të burgosurit etj.

10. Në varësi të koleksioneve, numrit të përdoruesve, si dhe të shërbimeve bibliotekare dhe informuese që kryejnë, bibliotekat publike vendore kategorizohen në dy nivele nga ana e Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve.

Bibliotekat e komunave përbëjnë kategorinë e tretë të sistemit të bibliotekave publike.

11. Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, në bashkëpunim me Ministrinë e Pushtetit Vendor, cakton në çdo prefekturë një bibliotekë që luan rolin e bibliotekës qendrore për bibliotekat e tjera të bashkive dhe komunave të saj.

Neni 29

Bibliotekat e veçanta

1. Krijohen dhe funksionojnë nën autoritetin e organeve qendrore, të dikastereve, Akademisë së Shkencave, institucioneve kërkimore –shkencore, institucioneve të kulturës, institucioneve fetare, qendrave ekonomike e shëndetësore, sociale dhe edukative, të ushtrisë e rendit, organizatave, fondacioneve, shoqatave, firmave dhe kompanive të ndryshme.

2. Grumbullojnë, përpunojnë dhe shërbejnë materiale bibliotekare dhe informacion sipas kërkesave dhe nevojave të personave fizikë e juridikë në varësi të të cilëve janë.

3. Drejtuesit dhe punonjësit emërohen nga titullari i subjektit që ka në varësi bibliotekën.

Neni 30

Bibliotekat e universiteteve dhe të shkollave të tjera të larta

1. Çdo universitet dhe shkollë tjetër e lartë krijon bibliotekën e vet. Bibliotekat e universiteteve dhe të shkollave të tjera të larta janë në shërbim të procesit mësimor, edukativ, të formimit profesional dhe të veprimtarisë shkencore të këtyre institucioneve.

2. Ato grumbullojnë, përpunojnë, ruajnë dhe vënë në shërbim të përdoruesve materiale bibliotekare në përshtatje me kërkesat arsimore, shkencore dhe kulturore të tyre. Sigurojnë shërbim falas për studentët, personelin mësimdhënës e administrativ, si dhe për persona të tjerë në përputhje me rregulloren e bibliotekës.

3. Bibliotekat universitare krijojnë degë të tyre në fakultete e departamente me miratimin e organit që i ka në varësi.

4. Kryen formim dhe kualifikim të posaçëm.

Neni 31

Bibliotekat e shkollave

1. Bibliotekat e shkollave tetëvjeçare e të mesme janë në shërbim të realizimit të programeve mësimore dhe edukative, si dhe të formimit profesional të punonjësve të arsimit.

2. Konceptimi, administrimi dhe bashkërendimi i veprimtarisë së bibliotekave shkollore sigurohet nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës përmes drejtorive arsimore në rrethe dhe bashki.

KREU VII

DISPOZITA TË FUNDIT

Neni 32

Ngarkohet Këshilli i Ministrave të nxjerrë akte nënligjore në zbatim të këtij ligji.

Neni 33

Çdo dispozitë që bie në kundërshtim me këtë ligj, shfuqizohet.

Neni 34

Ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Shpallur me dekreten nr. 2555, datë 14. 02. 2000 të Presidentit të Republikës së Shqipërisë, Rexhep Mejdani

Manifesti i IFLA-s për Internetin

Manifesti i mëposhtëm është përgatitur nga Komiteti i IFLA-s për Lirinë e Aksesit në Informacion dhe Lirinë e Shprehjes (FAIFE)

Hyrja e lirë në informacion është më se e rëndësishme për arritjen e lirisë, barazisë dhe për një konceptim të gjerë të Botës. Për këtë Federata Ndërkombëtare e Shoqatave dhe Institucioneve të Bibliotekave të (IFLA) shpall se:

- Liria intelektuale është e drejta e çdo njeriu si në zotërimin e bindjeve personale ashtu edhe në shprehjen e lirë të tyre, është e drejta për të kërkuar dhe marrë informacion; liria intelektuale shfaqet kryesisht në demokraci dhe mbështetet mbi bazën e punës bibliotekare.

- Sigurimi për të hyrë lirshëm në informacion pavarësisht nga mjetet e dhënies së këtij informacioni apo kufizimet shtetërore është detyrë kryesore e profesionit bibliotekar dhe informativ.

- Sigurimi i hyrjes pa pengesa në Internet në bibliotekat dhe në institucionet

informuese ndihmon anëtarët e një komuniteti apo një individ të veçantë në arritjen e lirisë, të prosperitetit dhe çon më tutje zhvillimin e tyre.

- Pengesat në rrugën e lëshimit të informacionit duhet të evitohen, veçanërisht ato të cilat kanë të bëjnë me privime e mungesa si dhe me shpërndarjen jo të barabartë të tij.

Liria e hyrjes në informacion, Interneti, bibliotekat dhe shërbimi informues

Bibliotekat dhe shërbimi i informacionit janë institucione që në mënyrë të vazhdueshme reagojnë ndaj ndryshimeve dhe janë në kontakt me publikun gjithmonë e më të interesuar për burime informative botërore, për ide dhe veprimtari krijuese.

Rrjeti informativ ndërbotëror parakupton një hyrje të barabartë në informacion për perfeksionim dhe formim personal, zhvillim kulturor, veprimtari ekonomike si dhe pjesëmarrje nëpërmjet tij në procesin e demokratizimit të vetë individit, në veçanti apo të shoqërisë në të gjithë botën, në përgjithësi, që nga fshatrat dhe rajonet e vogla deri në qytetet e mëdha.

Bibliotekat dhe shërbimi i informacionit janë ato që sigurojnë rrugët kryesore të hyrjes në Internet. Për disa përdorues ato parashtrojnë rrethanat, drejtimin dhe ndihmën, për disa të tjerë ato përfaqësojnë një pikë takimi për të hyrë në Internet. Ato venë në dispozicion mekanizmin dhe janë të afta të kapërcejnë pengesat që krijohen nga ndryshimet në burimet e teknologjisë dhe të shkencës.

Parimet e lirisë së hyrjes në Internet nëpërmjet informacionit

Hyryra në Internet dhe në të gjitha burimet e tij duhet të kryhet në përputhje me deklaratën e OKB-së për të drejtat e njeriut, të shprehura veçanërisht në artikullin 19, ku thuhet:

Çdo njeri ka të drejtën e lirisë së bindjeve të tij dhe të drejtën e të shprehurit lirshëm të tyre. Kjo e drejtë parakupton atë që individit pa pengesa të mbështesë bindjet e tij dhe të kërkojë lirshëm të marrë dhe të shpërndajë informacion dhe ide nëpërmjet çdo lloj mjeti dhe pavarësisht nga kufizimet shtetërore.

Lidhja reciproke globale e Internetit ofron ato mjete me ndihmën e të cilave të gjithë mund të shfrytëzojnë këto të drejta. Si pasojë e kësaj, hyryra në Internet nuk

duhet të kufizohet nga asnjë lloj forme censurimi ideologjik, politik ose fetar apo barrierë ekonomike.

Bibliotekat dhe shërbimet e informacionit u ofrojnë gjithashtu shërbim të gjithë anëtarëve të shoqërisë, pavarësisht nga mosha, raca, kombësia, feja, kultura, pjesëmarrja politike, kufizimet fizike, gjinia apo orientimi seksual.

Bibliotekat dhe shërbimi i informacionit duhet të mbështesin të drejtën e përdoruesve për të kërkuar informacion.

Ato duhet të respektojnë të drejtën e përdoruesve për të mos ndërhyrë në jetën e tyre private dhe konfidenciale në lidhje me shfrytëzimin prej tyre të burimeve informative.

Bibliotekat dhe shërbimi i informacionit janë përgjegjës për vënien në dispozicion dhe sigurimin e një informacioni cilësor për të gjithë, si dhe të mjeteve të komunikimit.

Përdoruesve duhet t'u jepet ndihma domosdoshmërisht e kualifikuar dhe t'u krijohen kushte të përshtatshme që ata lirshëm dhe në mënyrë konfidenciale të shfrytëzojnë burimet dhe shërbimet e informacionit të zgjedhura prej tyre.

Në Internet ekziston mundësia e hyrjes në një numur mjaft të madh burimesh, por ka edhe nga ato që janë jo të sigurta, që përdorin mashtrimin, nganjëherë edhe ofendimet. Bibliotekarët duhet t'u japin përdoruesve informacion dhe burime informative duke iu mësuar atyre përvojën e një pune cilësore dhe efektive me internetin dhe informacionin elektronik. Ata duhet në mënyrë aktive të ecin përpara dhe të sigurojnë një hyrje të logjikshme drejt një informacioni cilësor

për të gjithë përdoruesit e bibliotekës, duke përfshirë fëmijët dhe adoleshentët.

Si edhe rastet e shërbimeve të tjera të rëndësishme të bibliotekës, hyrja në Internet dhe në shërbimet e informacionit, duhet të jetë pa pagesë.

Zbatimi i Manifestit

IFLA i bën thirrje të gjithë komunitetit ndërkombëtar të bëjë të mundur shtrirjen e hyrjes në Internet në të gjithë botën, në veçanti në vendet në zhvillim, në mënyrë që t'u garantojë të gjithëve atë dobi globale të informacionit, që Interneti presupozon.

IFLA u bën thirrje qeverive të shteteve të zhvillojnë infrastrukturën informative të kombit, e cila u lejon mundësinë e hyrjes në Internet të gjitha vendeve të populluara.

IFLA u bën thirrje të gjitha qeverive të

mbështesin punën në rrjet për akses në Internet si dhe t'i kundërvihen çdo lloj shfaqjeje censure apo kufizimi në këtë drejtim.

IFLA u bën thirrje të gjithë komunitetit bibliotekar dhe atyre që marrin vendime në nivel qendror apo lokal të përpunojnë strategjinë, politikën dhe planet, që bëjnë të mundur realizimin e parimeve të parashtruara në këtë Manifest.

Drejtimi

IFLA përpunon drejtimin ndërkombëtar për realizimin e parimeve të formuluar në Manifest. Drejtimi parakupton bashkëpunim dhe ndihmë bibliotekarëve që përpunojnë politikën dhe përparësitë për plotësimin e nevojave në bazë Interneti, në përputhje me kërkesat e komuniteteve të vendit të tyre.

Përktheu nga rusishtja

Liljana Bushati

[IFLA Journal, vol. 28 (2002) No. 3, f. 153 - 154]

Huazimi ndërbibliotekar dhe dërgimi i dokumenteve

Përdorimi i përbashkët i koleksioneve të çdo bibliotekë është faktor me rëndësi në bashkëpunimin ndërkombëtar të bibliotekave, për deri sa asnjë bibliotekë nuk mund të plotësojë vetëm me koleksionet e saj të gjitha kërkesat për informacion të përdoruesve. Parimet e reja të huazimit ndërkombëtar të miratuara nga Bordi Profesional i IFLA-s, të cilat po i botojmë në këtë numër të revistës sonë, do të shërbejnë si udhëzime të dobishme për sektorët e huazimit të bibliotekave kudo në botë. Ato mund të gjenden edhe në IFLANET <http://www.ifla.org/VI/2/p3/ildd>.

Përdorimi i ndërsjellë i koleksioneve të bibliotekave është një element i nevojshëm i bashkëveprimit ndërkombëtar ndërmjet tyre. Ashtu si asnjë bibliotekë nuk mund të jetë e vetëmjaftueshme për të plotësuar nevojat e informacionit të

përdoruesve të saj, po kështu asnjë vend nuk mund të jetë i vetëmjaftueshëm. Shkëmbimi i dokumenteve dhe i kopjeve midis bibliotekave në vende të ndryshme është një pjesë e vlefshme dhe e nevojshme e procesit të huazimit ndërbibliotekar.

Duke qenë se çdo vend duhet t'i përcaktojë vetë rrugët me të cilat ai realizon huazimin dhe dërgimin e dokumenteve, parimet dhe udhëzimet në vazhdim nuk kanë fuqi urdhëruese. Megjithatë, çdo vend dhe çdo bibliotekë janë fuqimisht të inkurajuar të përdorin këto udhëzime si bazë për të udhëhequr huazimin ndërbibliotekar. Parimet mbrojnë interesat e të gjitha bibliotekave dhe paraqesin praktikën e vendeve të veçanta për sigurimin e dokumentit.

Janë tetë parime kryesore dhe secili prej tyre mbështetet nga një numur udhëzimesh.

Termat *huazim*, *ndërrhuazim* dhe *huazim ndërbibliotekar* si dhe termat *sigurimi i dokumentit* dhe *dërgimi i dokumentit* janë përdorur në mënyrë të ndërsjellë kudo në këtë dokument.

Parime dhe udhëzime për procedurën

1. Përgjegjësia kombëtare

Çdo vend duhet të pranojë përgjegjësinë për t'i ofruar kopje të botimeve të tij çdo vendi tjetër përmes origjinalit, foto-kopjeve ose në një mënyrë tjetër të përshtatshme. Kjo sigurisht zbatohet për botimet aktuale dhe sa të jetë e mundur për ato retrospektive.

1.1 Çdo vend ka përgjegjësi të veçantë t'i ofrojë botimet e tij kombëtare bibliotekave në vende të ndryshme. Koncepti i Disponibilitetit Universal të Botimeve (UAP) mbështetet në këtë parim, dhe kjo përgjegjësi duhet të pranohet nga të gjitha vendet.

1.2 Asnjë vend apo bibliotekë nuk është e detyruar të dërgojë një vepër që është kërkuar, por duhet të bëhen të gjitha përpjekjet e arsyeshme për të kënaqur kërkesat ndërkombëtare.

1.3 Përpjekje e veçantë duhet të bëhet për të kënaqur kërkesat e mara nga bibliotekat në vendet më pak të zhvilluara në mbështetje të konceptit të (UAP) Disponibilitetit Universal të Botimeve.

1.4 I gjithë komunikimi duhet të jetë në gjuhë të qartë dhe të thjeshtë me qëllim që të mënjanohej keqkuptimet për shkak të barrierave gjuhësore.

2. Sistemi kombëtar i huazimit

Çdo vend duhet të synojë të zhvillojë një sistem kombëtar huazimi të efektshëm, përderisa sistemet kombëtare të huazimit janë infrastruktura esenciale e huazimit ndërkombëtar.

2.1 Rekomandimet për zhvillimin e sistemeve kombëtare të efektshme të huazimit janë jashtë qëllimit të këtij udhëzuesi, por përdoruesit i referohen *Model National Interlibrary Loan Code* (Kodit Model të Huazimit Ndërbibliotekar Kombëtar), përgatitur gjithashtu nga IFLA, i cili parashtron kërkesat bazë të një sistemi kombëtar.

3. Politika kombëtare për huazimin ndërkombëtar

Çdo vend duhet të ketë një politikë të vetën kombëtare për huazimin ndërkombëtar dhe dërgimin e botimeve

të tij. Kjo politikë duhet të bëhet e ditur nëpërmjet bibliotekës kombëtare, shoqatës kombëtare të bibliotekave ose me anë të institucioneve të rëndësishme të huazimit.

3.1 Kur një vend ka një qendër kombëtare për huazim ndërbibliotekar dhe dërgimin e dokumenteve, ajo duhet të jetë fokusi kryesor për zhvillimin e një politike kombëtare. Kur nuk ka një qendër kombëtare të tillë, përgjegjësia duhet të qëndrojë në bibliotekën kombëtare, në një organ koordinimi kombëtar ndërhuazimi ose në institucionet kryesore të ndërhuazimit.

3.2 Të gjitha bibliotekat e një vendi që janë të përfshira në huazimin ndërkombëtar ose dërgimin e dokumenteve duhet të dinë dhe të veprojnë brenda politikës kombëtare.

3.3 Politika kombëtare për huazimin ndërkombëtar duhet të bëhet e njohur për të gjitha bibliotekat jashtë vendit me anë të bibliotekës kombëtare ose të institucioneve të tjera të huazimit ose nga biblioteka të tjera të veçanta që marrin kërkesa për huazim ndërkombëtar. Në mënyrë të ngjashme të gjitha bibliotekat kryesore duhet t'u bëjnë të njohur bibliotekave huamarrëse politikën e tyre të trajtimit të kërkesave ndërkombëtare.

3.4 Politika kombëtare e ndërhuazimit duhet të përcaktojë nëse kërkesat për huazim që dalin nga ky vend duhet të dërgohen nëpërmjet qendrës kombëtare kur ekziston një e tillë apo nëse edhe

biblioteka të veçanta mund të dërgojnë kërkesa direkt në bibliotekat që huazojnë jashtë vendit.

3.5 Në mënyrë të ngjashme, politika kombëtare duhet të bëjë të qartë nëse kërkesat për huazim që hyjnë në një vend duhet të dërgohen me anë të qendrës kombëtare, kur një e tillë ekziston, dhe në çfarë shtrirje bibliotekat e veçanta duhet të pranojnë dhe të kënaqin kërkesat ndërkombëtar. Botimet e IFLA's *Guide to Centres for International Lending* dhe *Guide to Centres for International Document Delivery* (Udhëzues për Qendrat e Huazimit Ndërkombëtar dhe Udhëzues për qendrat e dërgimit të dokumenteve), radhisin institucionet që duhet të kontaktohen në çast në raste dyshimi.

3.6 Të gjitha bibliotekat brenda vendit duhet të synojnë që të trajtojnë kërkesat e vendeve të tjera në mënyrë të vazhdueshme, me qëllim që të ofrojnë një shërbim të qartë dhe efektiv për kërkesat ndërkombëtare.

4. Dërgimi i kërkesës

Bibliotekat huadhënëse duhet të pranojnë kërkesat e parashtruara në çdo lloj formati kur është e mundur. Bibliotekat huamarrëse duhet të jenë në dijeni që jo të gjitha formatet do të pranohen nga të gjitha bibliotekat huadhënëse. Duhet të sigurohet saktësia për çdo pikë në procesin e kërkesës.

4.1 Bibliotekat huamarrëse duhet të përpiqen të përdorin rrugën elektronike

për huazim ndërkombëtar ndërbibliotekar kur këto mundësi lehtësuese janë të siguruara.

4.2 Kërkesat e parashtruara me anë të email-it, fax-it ose metodave të tjera të shpejta duhet të jenë konform standardeve të miratuara si *IFLA Guidelines for Email Requests*, *IFLA Fax Guidelines* ose *ISO ILL*.

4.3 Kërkesat e bëra me letër duhet të jenë me formularët e IFLA-s ose me formatet e tjerë të autorizuar nga IFLA.

4.4 Kur huazimi kërkohet për një kopje origjinale apo për një tip të veçantë të kopjes, kjo duhet të theksohet në kërkesën e bërë.

4.5 Kur kërkohet të huazohet një origjinal, duhen bërë përpjekje për t'u siguruar se nuk ka asnjë kopje të këtij origjinali në asnjë bibliotekë të atij vendi, përpara se të jetë nisur kërkesa jashtë vendit.

4.6 Kërkesat e paplotësuara mirë ose të pasakta shkaktojnë vonesa dhe mund të kthehen për kontroll të mëtejshëm. Është përgjegjësia e bibliotekës që kërkon huazim të verifikojë dhe, kur është e nevojshme, të plotësojë hollësitë bibliografike të materialit të kërkuar.

5. Ofrimi i materialit

Vendimi për të ofruar kopjen zëvendësuese apo për të huazuar origjinalin i mbetet bibliotekës huadhënëse. Çdo vend duhet të jetë dashamirës kundrejt bibliotekës huamarrëse për të siguruar formatin e kërkuar.

5.1 Biblioteka huadhënëse duhet të dërgojë ose të japë një përgjigje sa më shpejt të jetë e mundur dhe me metodën më të shpejtë që ka në dispozicion.

5.2 Materiali duhet të dërgohet direkt në bibliotekën huamarrëse, me përjashtim të rasteve kur është pohuar në mënyrë specifike që ato duhet të dërgohen në një qendër kombëtare.

5.3 Të gjitha materialet e huazuara duhet të shënohen qartë me emrin e bibliotekës pronë e së cilës janë.

5.4 Biblioteka huadhënëse duhet të jetë sa më shumë bujare në vendosjen e datës së kthimit të materialit të huazuar, duke marrë parasysh kohën e duhur për dërgimin dhe kthimin postar të këtij materiali.

5.5 Kur një material nuk mund të huazohet, duhet të thuhet sa më qartë dhe e plotë arsyja për moshuazimin e tij. Për këtë qëllim duhet të përdoret *IFLA multilingual list of ILL Response Codes* (Lista Shumëgjuhëshe e Kodit të Përgjigjes të Huazimit Bibliotekar Ndërkombëtar).

6. E drejta e autorit

Vëmendje e veçantë duhet t'u kushtohet ligjeve të të drejtës së autorit të vendit huadhënë. Nëse materiali i kërkuar në kuadrin e Huazimit Ndërbibliotekar Ndërkombëtar mund të dalë jashtë "përdorimit të ndershëm", përgjegjësia i mbetet bibliotekës hua-

dhënëse të informojë bibliotekën huamarrëse për çdo kufizim të të drejtës së autorit që mund të zbatohet.

6.1 Këto udhëzime lidhur me të drejtën e autorit dhe mbështetjen e huazimit ndërkombëtar gjenden në *IFLA Position Statement on Copyright in the Digital Environment*. Bibliotekat duhet të jenë në dijeni të këtij qëndrimi të IFLA-s.

6.2 Secila bibliotekë huadhënëse duhet të jetë në dijeni dhe të veprojë brenda ligjeve të të drejtës së autorit të vendit të saj. Për më tepër, biblioteka huadhënëse duhet të mundësojë që çdo informacion lidhur me të drejtën e autorit t'u komunikohet bibliotekave huamarrëse.

6.3 Huazimi dhe e drejta e kufizuar e autorit për qëllime si ato kërkimore apo studim privat, janë zakonisht përjashtime brenda legjislacionit kombëtar të të drejtës së autorit.

6.4 Biblioteka huamarrëse duhet t'i kushtojë vëmendje të veçantë ligjeve të të drejtës së autorit të vendit të bibliotekës huadhënëse.

6.5 Çdo bibliotekë huadhënëse duhet të respektojë të gjitha licencat e miratuara për to nga organizatat e tyre, të cilat mund të kenë disa kufizime lidhur me përdorimin e burimeve elektronike për qëllime të Huazimit Bibliotekar Ndërkombëtar.

6.6 Bibliotekat duhet të jenë në dijeni për parimet e licensimit të IFLA-s (*IFLA Licensing Principles*) kur marrin në kon-

sideratë Huazimin Bibliotekar Ndërkombëtar nga burimet e licensuara.

6.7 Biblioteka huadhënëse nuk është e detyruar të marrë pjesë në shërbimet që kanë të bëjnë me kopje të të drejtës së autorit për të cilat paguhet taksë.

7. Përgjegjësia për materialin e huazuar

Biblioteka huamarrëse merr përsipër përgjegjësinë për materialet e huazuara nga koha që materiali nisët nga biblioteka huadhënëse derisa ai të kthehet i sigurt. Për dërgimin dhe kthimin e materialeve të huazuara duhet të përdoren metoda të shpejta dhe të sigurt.

7.1 Materialet e huazuara duhet të paketohen dhe të etikohen nga të dy bibliotekat huadhënëse dhe huamarrëse me qëllim që të sigurohet që ato të jenë konform kërkesave të doganës. Është përgjegjësi e të dyja bibliotekave, huamarrëse dhe huadhënëse, që të jenë në dijeni të rregullave aktuale të doganës lidhur me huazimin ndërkombëtar të materialeve.

7.2 Dokumentet origjinale, mbasi merren nga biblioteka huamarrëse, në qoftë se biblioteka huadhënëse nuk vendos ligjërisht disa kushte, duhet të përdoren në përputhje me rregullat e tyre normale.

7.3 Është përgjegjësi e bibliotekës huamarrëse të sigurojë që materiali është i paketuar në mënyrë të sigurt, i etiketuar

në mënyrë të qartë dhe të sigurojë kthimin e tij.

7.4 Materialet duhet t'i kthehen kërkuesit me shërbimin më të shpejtë të mundshëm. Posta ajrore duhet të përdoret sa herë që është e mundur.

7.5 Nga momenti që një bibliotekë i nis një material një biblioteke huamarrëse deri në kthimin e tij, biblioteka huamarrëse është përgjegjëse për çdo humbje apo dëmtim që mund të ndodhë. Biblioteka huamarrëse është përgjegjëse kundrejt bibliotekës huadhënëse për zëvendësim ose për pagimin me koston e plotë për çdo humbje apo dëmtim të materialit.

7.6 Biblioteka huamarrëse duhet të kërkojë rinovimin e periudhës së huazimit shumë më parë se afati i caktuar i skadencës. Kur nuk merr përgjigje, rinovimi duhet të kuptohet i pranuar. Kur dihet që rinovimi është i mundur për një material të huazuar jashtë shtetit, kjo duhet t'i komunikohet bibliotekës huamarrëse në kohën e dërgimit të materialit.

8. Përgjegjësitë dhe pagesat

Vendimi nëse duhet të paguash një taksë për transaksionet e shërbimit të huazimit i mbetet bibliotekës individuale. Kur vendoset që të bëhet një pagesë e tillë, biblioteka duhet të përpiqet të mbajë një mekanizëm për pagesën sa më të thjeshtë që të jetë e mundur.

8.1 Transaksionet e pagesës mund të bëhen ose të hiqen në përputhje me

marrëveshjet midis dy bibliotekave të përfshira në këtë transaksion.

8.2 Bibliotekat huamarrëse duhet të tregojnë gadishmërinë e tyre ose të paguajnë një taksë (dhe shumën maksimale që ato janë në gatshme të paguajnë) në kohën e bërjes së kërkesës. Nëse shumat që duhen paguar janë më të mëdha se kostoja maksimale, bibliotekës huadhënëse nuk i kërkohet të përmbushë kërkesën.

8.3 Të dy bibliotekat, huadhënëse dhe huamarrëse, duhet të jenë në dijeni për kërkesat e mundshme të ligjeve kombëtare të të drejtës së autorit, që kanë të bëjnë me pagesat për kopjet e huazuara.

8.4 Metodat e thjeshta të sugjeruara për pagesën përfshijnë:

- Sistemet e parapagesës si *IFLA Voucher Scheme* (Skema e kuponave të IFLA-s) kur bibliotekat blejnë paraprakisht kupona dhe dërgojnë çdo kërkesë të shoqëruara me një numur të miratuar kuponash.

- Llogaritë depozituese në ato raste kur bibliotekat huadhënëse mbajnë një shumë depozituese nga biblioteka huamarrëse dhe zbresin një kuotë për çdo huazim të bërë.

- Pagesat fikse kur është e përcaktuar një kosto mesatare ose për njësi për çdo material. Kjo metodë mund të kombinohet me pagesën ose llogarinë depozituese.

*Miratuar së pari nga IFLA në 1954.
Rishikuar në 1978, modifikuar në
1987. Rishikim më i plotë në 2001.*

*Miratuar nga Bordi Profesional i
IFLA-s në mars 2001.*

BIBLIOGRAFI

Guide to Centres of International Document Delivery, compiled and ed. by Margaret Barwick and Pauline Connolly, Boston Spa, IFLA Office for International Lending, 1996, 5 ed. ISBN 0712321454.

Guide to Centres of International Lending, compiled and ed. by Margaret Barwick and Pauline Connolly, Boston Spa, IFLA Office for International Lending, 1995, 5th ed. ISBN 071 2321128.

IFLA Fax Guidelines, IFLA Office for International Lending, 1995. [Broshurë e vënë në dispozicion nga Zyra e IFLA's për Huazim Ndërkombëtar, gjithashtu disponibël në IFLANET në adresën: <http://www.ifla.org/VI/2/p3/g-fax.htm>].

IFLA Guidelines for Email Requests, IFLA Office for International Lending, 2000. [Broshurë e vënë në dispozicion nga Zyra e IFLA's për Huazim Ndërkombëtar, gjithashtu disponibël në IFLANET në adresën: <http://www.ifla.org/VI/2/p3/g-ill.htm>].

IFLA International Loan/ Photocopy Request, [disponibël për blerje nga Qendra Britanike e Dërgimit të Dokumenteve në paketa prej 100 copësh. Formularët e kërkesave dhe informacioni i mëtejshëm i vënë në dispozicion nga Zyra e IFLA's për Huazim Internacional, ose në IFLANET në adresën: <http://www.ifla.org/VI/2/intro.htm>. Në këtë web/site është gjithashtu gjithashtu një imazh i formatit të kërkesës].

IFLA Licensing Principles (shih më lart)
IFLA Multilingual List of ILL Response Codes, IFLA Office for International Lending, 2000. [Gjithashtu e vlefshme në IFLANET në adresën: <http://www.ifla.org/VI/2/p3/rcodes.html>].

IFLA Position Statement on Copyright in the Digital Environment, 2000. [Një kopje është e vlefshme nga Zyra e IFLA's për Huazim Ndërkombëtar në IFLANET në adresën: <http://www.ifla.org/III/clm/pl/pos-dig.htm>].

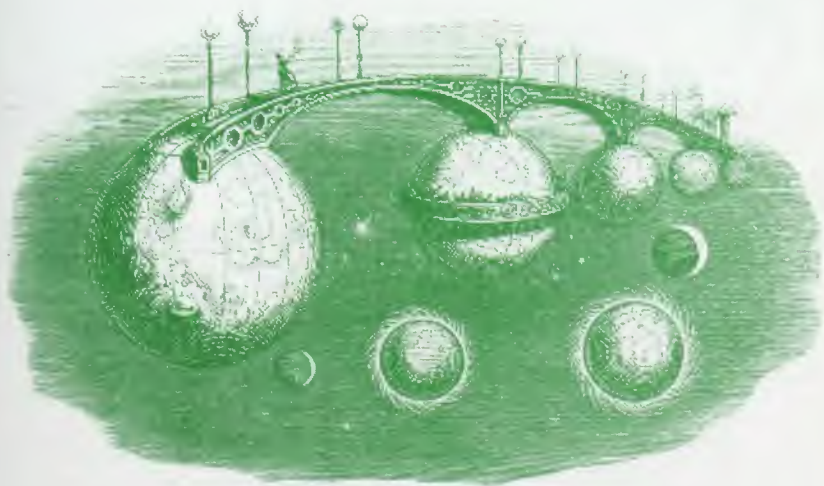
IFLA Voucher Scheme. [Detaje të mëtejshme lidhur me këtë sistem pagese janë të vlefshme nga Zyra e IFLA's për Huazim Ndërkombëtar ose në IFLANET në adresën: <http://www.ifla.org/VI/2/pl/vouchers.htm>].

Model National Interlibrary Loan Code, IFLA Office for International Lending and IFLA Section on Document Delivery and Interlending. Major revision, 2000. [Gjithashtu i vlefshëm në IFLANET në <http://www.ifla.org/VI/2/p3/model.htm>].

Seksioni i IFLA's për Dërgimin e Dokumenteve dhe Ndërhazimin. Programi thelbësor i IFLA's për Disponibilitetin Universal të Botimeve (UAP) dhe Zyra për Huazim Ndërkombëtar, Boston Spa, Wetherby, West Yorks LS23 7BQ, United Kingdom. Mars 2001.

Marrë nga IFLA Journal / Vol. 27, No.3, 2001 Përktheu Myrvet Bramati

Bibliothecae universalis

■ Promovim i veprës së Arshi Pipës	149
■ Java e të mësuarit në vazhdim	149
■ Seminar për bibliotekën lëvizëse	150
■ Seminare për bibliotekat shkollore	150

Promovim i veprës së Arshi Pipës

TIRANË 2001

Biblioteka Kombëtare dhe shtëpia botuese "Phoenix" organizuan më 26 janar 2001 në mjedisin e Qendrës së Trajnimit Bibliotekar promovimin e 4 vëllimeve të veprës së Arshi Pipës. Morën pjesë familjarë të autorit, miq të hershëm të tij, studiues dhe shkrimtarë. Për veprën dhe figurën e këtij personaliteti të kulturës shqiptare folën Dr. Aurel Plasari, Dr. Stefan Çapaliku, Dr. Koçi Petruti etj., të cilët vunë në dukje karakterin poliedrik të krijimtarisë së Arshi Pipës në prozë, poezi, studime dhe ese letrare.

Java e të mësuarit në vazhdim

TIRANË 2001

Projekti i Arsimit të të rriturve në Shqipëri (PARSH) në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe të Shkencës dhe Bashkinë e Tiranës organizoi në Muzeun Historik Kombëtar *Javën e të Mësuarit në Vazhdim*. Nga 21 deri më 22 tetor 2001 publiku pati rastin të njihet me shembuj konkretë të të mësuarit të vazhduar, shërbimet e ndryshme që ofrohen në këtë fushë, arritjet, përfitimet që kanë patur qytetarët nga përvoja të tilla etj. Mes institucioneve shtetërore dhe organizatave joqeveritare që morën pjesë në këtë nismë mjaft interesante u radhit edhe Biblioteka Kombëtare, e cila me anë të Qendrës së Trajnimit Bibliotekar realizon trajnimin dhe kualifikimin e vazhdueshëm të punonjësve të rrjetit kombëtar të bibliotekave.

Seminar për bibliotekën lëvizëse

SEMINARE Durrës SEMINARE

Biblioteka publike e Durrësit, në bashkëpunim me Fondacionin Soros dhe Qendrën e Trajnimit Bibliotekar, organizoi më 14 dhjetor 2001 seminarin për bibliotekat lëvizëse. Drejtoresha e kësaj biblioteka Znj. Flora Dervishi bëri një paraqitje të këtij shërbimi të ri bibliotekar tepër efektiv sidomos për zonat periferike të mbipopulluara me banorë të rinj të ardhur nga krahina të ndryshme të vendit.

Ioannis Trohopoulos, drejtor i bibliotekës publike të Verias (Greqi) dhe ekspert dhe menaxher i projekteve europiane në fushën e bibliotekave lëvizëse, pasi vlerësoi punën e bibliotekës publike të Durrësit paraqiti disa zhvillime të reja që kanë të bëjnë me pajisjen e autobuzëve-biblioteka me pajisje të teknologjive informatike, me bazë të dhënash etj. në mënyrë që ato të shndërrohen vërtetë në degë ose pjesë integrale të bibliotekave që i administrojnë.

Seminare për bibliotekat shkollore

TIRANË SEMINAR KORÇË

Në kuadër të veprimtarive trajnuese-kualifikuese që organizon Qendra e Trajnimit Bibliotekar në janar të vitit 2001 në Bibliotekën Kombëtare u zhvilluan, në bashkëpunim me Drejtorinë Arsimore të Tiranës, seminare me mësuesit e ngarkuar me punën me bibliotekën në shkollat 8-vjeçare dhe ato të mesme të kryeqytetit.

Auditori u njoh, përmes një paraqitjeje me komente, me një dokument mjaft të rëndësishëm siç është *Manifesti për bibliotekat shkollore*, hartuar nga UNESCO-ja dhe IFLA.

Një seminar i tillë u organizua nga Qendra e Trajnimit, në bashkëpunim me bibliotekën "Thimi Mitko", në muajin shtator edhe me mësuesit e shkollave të qytetit të Korçës.

Përgatiti R. Vozga

STABILITY PACT
FOR SOUTH EASTERN EUROPE

JAVA

E TE MESUARIT TE VAZHDUAR

J.M.V.

TIRANE 21-27 TETOR

BASHKËJA E TIRANES

MINISTRIA E APSANT DHE SHKENCES

FONDACIONI SHOORËRIA
E KAPUR PER SHOOPERUNE

INSTITUTI I STUDIMEVE PEDAGOGJIKE

SHERRIMI KOMBETAR I PUNESMIT

■ Konferenca e bibliotekave kombëtare të Europës	153
■ Takimi Ballkanik 2001	155
■ Konferenca ndërkombëtare “Perspektiva të kualifikimit të vazhdueshëm bibliotekar”	156
■ Vizitë pune në Slloveni	156

RIGË 2001

Konferenca e bibliotekave kombëtare të Europës

Më 27-28 shtator 2001 u mbajt në Rigë të Letonisë takimi i radhës i Konferencës së Bibliotekave Kombëtare të Europës (CENL). Në të morëm pjesë 37 përfaqësues nga 41 bibliotekat kombëtare europiane të përfshira në CENL, nga 39 shtete anëtare në Këshillin e Europës, përfshirë edhe Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë.

Konferenca e CENL-së është një ndër veprimtaritë ndërkombëtare më të rëndësishme. Konferencën e nderuan me praninë e tyre edhe ministrja e Kulturës së Letonisë dhe përfaqësues të UNESCO-s. Organizimi i konferencës dhe veprimtarive që shoqëruan atë u krye nga Biblioteka Kombëtare e Letonisë në bashkëpunim me bordin e CENL-së. Pjesëmarrësit ndoqën me interes raportin e veprimtarisë njëvjeçare të CENL-së. Gjatë takimit bibliotekat kombëtare paraqitën raportet e tyre vjetore.

Diskutimet u përqëndruan kryesisht në problemet e mëposhtme:

- Harmonizimin dhe inovacionin e politikave kombëtare në lidhje me bibliotekat;
- Implementimin e teknologjive të reja të informacionit në biblioteka;
- Standardizimin në strukturën e bazës së të dhënave dhe komunikimin në rrjet;

• Ruajtjen e mirëmbajtjen e koleksione të rëndësishme në Europë.

Konferenca theksoi përf forcimin e rolit të bibliotekave kombëtare në Europë, veçanërisht në drejtim të përgjegjësiive që ato kanë për ruajtjen e trashëgimisë kulturore dhe sigurimin e barazisë në akses.

U nënvizua fakti që ndryshimet në mjaft vende të Europës kërkojnë një vizion të ri bashkëpunimi: dialog ndërmjet kulturave, shkëmbim dijeshe e informacioni, ndërtimin e zhvillimin e institucioneve kulturore. U theksua që identiteti europian do të përcaktohet nga varieteti i tij kuturor, por vetëm nëse ky është i sigurtë, i aksesueshëm. Sidomos në epokën që po jetojmë këto kërkesa kërkojnë mbështetjeje. Por, për të arritur objektivat e caktuara nuk mjafton vetëm dëshira e mirë e bibliotekarëve. Për një politikë të përbashkët të bibliotekave europiane, është e domosdoshme mbështetja financiare e politike e organizmave europiane dhe qeverive.

Tashmë eksperiencat kanë treguar qartë që bibliotekat kombëtare të Europës janë të afta për të çuar më tej mirëkuptimin kulturor e shkencor. Ato përfaqësojnë trashëgiminë europiane në një mënyrë të koncentruar me një dimension historik të thellë. Krahas rëndësisë

kulturore, bibliotekat kombëtare, kanë një organizim efektiv të shërbimeve brenda sektorëve të informacionit, kërkimit e mësimdhënies, edukimit e trajnimit të vazhdueshëm.

U trajtua më përparësi që në epokën e informacionit dhe teknologjive të reja bibliotekat kombëtare duhet të sigurojnë pozicionin e tyre për të mundur të krijojnë kushtet e nevojshme për akses të lirë e pa pengesë në informacion dhe dokumentacion. Ky informacion duhet të jetë, aq sa të jetë e mundur, i plotë, i qartë, i organizuar, i shpejtë dhe i sigurtë. Më shumë se më parë, është mëse i domos-doshëm zhvillimi i modeleve të reja të bashkëpunimit, ndarja e detyrave kur punohet në grup dhe shkëmbimi i të gjitha burimeve. Bibliotekat kombëtare duhet të veprojnë si një fokus brenda një rrjeti bashkëpunimi.

U diskutua propozimi i ekipit Gabriel për ridizenjim krejtësisht të shërbimit të www (Worl Wide Web). Versioni i ri u demonstrua dhe u mirëprit nga të pranishmit, pa pretenduar që ky të jetë vendimtar. U caktua edhe një ekip për t'u marrë me gjuhët që Gabrieli-i do të ofrojë. Inovacioni më i madh ishte krijimi i

mundësisë së rifreskimit të informacionit nga çdo bibliotekë vetë. Gabriel-i, duke u konceptuar si një website i përbashkët për të gjitha vendet anëtare të CENL-së, ende mbetet i vetmi shërbim bibliotekar transeuropian në internet.

U ra dakord që ekipi Gabriel të angazhohet në të ardhmen më shumë edhe në shërbime të tjera europiane si TEL (The European Library)¹.

Gjatë takimit pjesëmarrësit u shprehën unanimisht pro projektit për ndërtesën e re të Bibliotekës Kombëtare të Letonisë. Rezoluta e nënshkruar në konferencë do t'i paraqitej parlamentit të Republikës së Letonisë.

Në mbyllje të takimit, u vu në dukje që, për shkak të zhvillimeve në Europë, në vitet e ardhme takimet ndërkombëtare do të luajnë një rol më sinjifikativ, pasi ndryshimet radikale politike në vendet e ish-BS dhe demokratizimi i proceseve në vendet e Europës Lindore, kanë treguar qartë që një botë e re po krijohet. Si rrjedhojë, Europa ka nevojë që të përcaktohet sërishmi.

Konferenca ishte shumë frytdhënëse dhe e suksesshme. (E.Domi)

¹) <http://www.europeanlibrary.org>

5-7. 12. 2001

Takimi ballkanik 2001

Biblioteka Kombëtare e Serbisë në bashkëpunim me Fakultetin e Filozofisë së Universitetit të Beogradit organizuan në Beograd nga data 5-7 dhjetor 2001 Takimin e Bibliotekave të Ballkanit, ku morën pjesë përfaqësues të bibliotekave kombëtare dhe shoqatave të bibliotekave nga: Turqia, Greqia, Rumania, Bullgaria, Bosnje-Hercegovina, Maqedonia, Shqipëria etj. Konferenën e ndoqën edhe ekspertë nga Biblioteka e Kongresit dhe Biblioteka Britanike. Konferenca u organizua në tre sesione: Arsimiti i bibliotekarëve; Bashkëpunimi i bibliotekave kombëtare të vendeve të Ballkanit; Cilësia në bibliotekonomi.

Diskutantët trajtuan me profesionalizëm problemet më të mprehta me të cilat po përballen sot bibliotekat kudo në botë. U vu theksi tek roli që duhet të luajnë bibliotekat në epokën e informacionit dhe teknologjive të reja, si edhe nevoja për ndryshime në epokën që po jetojnë. Gjatë

ditëve të konferencës u organizua edhe një takim me drejtorët e bibliotekave kombëtare të vendeve pjesëmarrëse në konferencë, ku u nënvizua domosdoshmëria e një strukture dhe websit-i të përbashkët të bibliotekave të vendeve të Ballkanit dhe e një bashkëpunimi më të ngushtë ndërmjet të gjithë bibliotekave të rajonit.

Konkluzionet e konferencës u dhanë nga drejtori i Bibliotekës Kombëtare të Serbisë.

Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë u përfaqësua me kumtesën: *Sistemi i arsimimit bibliotekar në Shqipëri*.

Gjatë ditëve të konferencës, me kërkesë të katedrës së bibliotekonomisë të Fakultetit të Filologjisë të Universitetit të Beogradit, për studentët e bibliotekonomisë u mbajtën dy leksione: *Rrjeti kombëtar i bibliotekave në Shqipëri dhe Vlerat e rralla të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë*, të cilat u ndoqën me interes nga të pranishmit. (E.Domi)

Konferenca ndërkombëtare “Perspektiva të kualifikimit të vazhdueshëm bibliotekar”

Vizitë pune
në
Slloveni

Në konferencën e dytë ndërkombëtare “Perspektiva të kualifikimit të vazhdueshëm bibliotekar”, organizuar në Moskë më 4-6 dhjetor 2001, u trajtuan probleme të ndryshme që kanë të bëjnë me trajnimin e punonjësve të bibliotekave në kushtet e reja të Shoqërisë së Informacionit. Organizatorët dhe referuesit u ndalën në mënyrë të posaçme në domosdoshmërinë e një vizioni të qartë për kualifikimin e vazhdueshëm të punonjësve të bibliotekave, motivimin e tyre për të qenë në gjendje të përballojnë sfidat profesionale të kohës, mbështetjen politike dhe financiare etj.

Qendra e Trajnimit e Bibliotekës sonë Kombëtare u paraqit me një referat, në të cilin u pasqyruan arritjet dhe problemet që kemi në këtë fushë të rëndësishme që ka të bëjë në mënyrë të drejtpërdrejtë me përpjekjet që bëjnë bibliotekat tona për t'u integruar në rrjedhat bashkëkohore të teorisë dhe praktikës bibliotekare.

(R. Vozga)

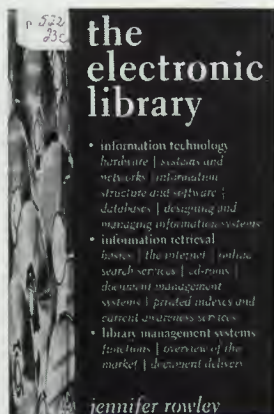
Nga 19 deri më 22 qershor të vitit 2001 bënë një vizitë pune në Bibliotekën Kombëtare dhe Universitare të Ljubllanës titullarët dhe specialistë të Bibliotekës sonë Kombëtare. Vizita shërbeu për vendosjen e kontakteve të drejtpërdrejta midis dy institucioneve dhe sidomos për vendosjen e binjakëzimit midis strukturave të tyre trajnuese.

U vendos që qendrat respektive të trajnimit të bashkëpunojnë ngushtë me njëra-tjetrën dhe u planifikuan seminare të ekspertëve sllovenë në Tiranë.

Gjatë këtyre ditëve, përveç vizitave në departamentet e bibliotekës, u ndoqën edhe një varg seminaresh të karakterit menaxhues dhe profesional të organizuara posaçërisht për vizitorët nga Tirana.

(R. Vozga)

Lexime të rekomanduara

Jennifer Rowley. *The Electronic Library [Biblioteka elektronike]. Fourth edition of Computers for Libraries. Library Association Publishing, 1998, 396 f.*

Ky libër, i cili përbën botimin e katërt të librit “Kompiuterat për bibliotekat”, na jep një panoramë të qartë të sistemeve që kontribuojnë në krijimin e një biblioteke elektronike. Titulli i mëparshëm që kishte botimi i tretë i tij “Kompiuterat për bibliotekat” u ndryshua në këtë botim të

katërt për arsye se tashmë tingëllonte mjaft i vjetëruar.

Bibliotekat elektronike, pikërisht sot kur kërkohet me çdo kusht që ato të përdorin teknologjitë më të fundit, japin një kontribut të rëndësishëm për shoqërinë dhe roli i tyre si furnizuese apo ushqyese me

informacionin më të fundit po rivlerësohet dhe riformulohet. Libri "Biblioteka elektronike" përbehet nga tri pjesë.

Pjesa e parë titullohet "Hyrje në teknologjinë e informacionit". Këtu bëhet një prezantim i pikave më kyçe në evolucionin e bibliotekës elektronike gjatë këtyre 20 viteve të fundit. Pasi mbaron së lexuari këtë pjesë bëhesh i qartë për :

- mënyrat se si mund të kuptohet biblioteka elektronike
- sistemet në një bibliotekë elektronike
- familjarizohesh me tendencat kryesore të zhvillimit të sistemeve të informacionit nëpër biblioteka, që janë përdorur këto 20 vitet e fundit.
- aftësohesh për të reflektuar mbi marrëdhëniet midis sistemeve të ditëve të sotme dhe vizioneve të së ardhmes.

Pra, nëse do ta përmbledhim në një fjalë, pjesa e parë e librit merret me sistemet kompjuterike.

Pjesa e dytë e librit merret me një numër të madh zbatimesh, të cilat ndihmojnë në rikthimin e informacionit.

Pjesa e tretë ofron një panoramë të menaxhimit të sistemeve dhe aspektet që shoqërojnë shpërndarjen e informacionit.

Në pjesën e parë të librit jepen platformat e montimit të programeve, ndërsa pjesa e dytë dhe e tretë ka të bëjë me vënien në zbatim të këtyre programeve.

I gjithë libri shpjegohet në formë pyetje - përgjigje, gjë që e bën tepër interesant dhe tërheqës për lexuesin, sepse aty gjen të formuluar pyetjen, qoftë kjo e përgjithshme apo edhe tepër specifike, por edhe përgjigjen e saktë përkatëse.

Përpyekja që organizatat dhe individët në shoqërinë e informacionit duhet dhe mund

të ndërmarrin për të krijuar një bibliotekë elektronike është një sfidë e vërtetë për arsye se ajo konsiston në identifikimin e hapave që ato duhet të ndërmarrin për të krijuar një të tillë. Sa më efektive që të jenë këto hapa, aq më i garantuar është aksesit drejt informacionit.

Mënyra e shpërndarjes së informacionit nga bibliotekat elektronike është tepër revolucionare për vetë faktin se në kohën moderne në të cilën jetojmë informacioni nuk njih më kufi. Bibliotekat elektronike janë një burim i pashtershëm i informacionit të lirë *Free Essential Information*, që garanton mbarëvajtjen dhe një veprimtari sa më efektive në një shoqëri të lirë dhe demokratike.

Në mënyrë analitike pjesët e librit mund t'i formulonim në këtë mënyrë sipas pikave kyçe:

Pjesa e parë:

1. Prezantimi i bibliotekave elektronike
2. Njohuri mbi Hard-ware
3. Njohuri mbi sistemet dhe rrjetet
4. Struktura e informacionit dhe Software
5. Bazat e të dhënave
6. Konfigurimi dhe menaxhimi i informacionit

Pjesa e dytë:

7. Parimet bazë të rikthimit të informacionit
8. Interneti
9. Shërbimet për kërkime online
10. Njohuri mbi CD - ROM
11. Sistemet e menaxhimit të dokumenteve
12. Indekset e printuara dhe shërbimet e sotme "Awareness"

Pjesa e tretë:

13. Funksionet e sistemeve të menaxhimit të bibliotekës

14. Një panoramë mbi tregun e këtyre sistemeve

15. Shpërndarja e informacionit (dokumentacionit)

Në botimin e mëparshëm të këtij libri, në vitin 1992, autorja ka vënë theksin më shumë në llojet e sistemit të informacionit dhe kryesisht është marrë me ato sisteme që cilësohen si komponente të një biblioteke elektronike. Pas vitit 1992, ajo është fokusuar më shumë në mjedisin në të cilin operojnë këto sisteme.

Është e nevojshme që rëndësinë që ka informacioni për komunitetin, shoqërinë dhe organizatat, ta kuptojnë jo vetëm profesionistët e informacionit, por më shumë klientët e tyre.

Vitet e fundit të shekullit XX-të janë

karakterizuar nga një kulturë e klientëve dhe sipërmartjet po e kuptojnë gjithnjë e më mirë se për të mbijetuar dhe për të qenë të suksesshëm, ato duhet të njohin nevojat e tyre.

Bibliotekat elektronike kanë bërë të ditur imperativin e shërbimit ndaj klientit dhe kanë marrë iniciativa serioze për t'u kujdesur për të. Veç kësaj, ato e kanë përqëndruar vëmendjen në problemin se ku dhe si të mirat dhe shërbimet që ato ofrojnë përballen me nevojat e klientit. Kjo kulturë e orientimit të klientit drejt informacionit është një nga kontributet më me vlerë që profesionistët e bibliotekave japin për të zgjeruar fushën e dijes. Shërbimi efektiv ndaj klientit varet ndjeshëm nga sistemi i shpërndarjes së informacionit.

Libri është shumë i gjerë dhe vërtetë ndihmës për bibliotekat tona që çdo ditë e më shumë po ecin me hapin e kohës.

M. Zereci

Treguesi i Emërtimeve Lëndore / Biblioteka Kombëtare. - Tiranë, 2001. - 476 f.

Mes botimeve të reja nga fusha e bibliotekonomisë, realizuar në kuadër të

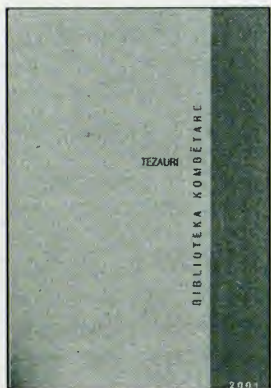
projektit *Albanet* në ndihmë të punonjësve të bibliotekave të vendit, është edhe ai me

titull *Treguesi i Emërtimeve Lëndore (TEL)*, i cili është kontribut i punës disa vjeçare të punonjëve të Bibliotekës Kombëtare. Përgatitja e tij u pa si domosdoshmëri në prag të procesit të kompjuterizimit të informacionit me qëllim kërkimin e gjetjen e tij me lehtësi nga përdoruesit.

I nisur me një bazë më të kufizuar, ai erdhi duke u zgjeruar gjatë punës së përditshme të punonjësve me subjekte të reja si të fushës së albano-balkanologjisë, ashtu edhe të atyre të karakterit të përgjithshëm. Treguesi përmban rreth 15.000 emërtime lëndore, që përfaqësojnë rubrika të klasifikimit të materialeve bibliotekare sipas subjektit, pa përmendur numrin e shumtë të referimeve. Botimi është ndërtuar sipas një strukture të përafërt me Listën e Emërtimeve Lëndore të

Bibliotekës së Kongresit (LCSH – Library of Congress Subject Headings), që është treguesi më i madh i emërtimeve lëndore i realizuar deri më sot dhe që ribotohet çdo një apo dy vjet me shtesa e korrigjime. Fakti që disa biblioteka të Europës janë bazuar në këtë listë për ndërtimin e treguesve të tyre, flet për plotësinë dhe saktësinë e saj. Ky fakt lehtëson zgjerimin gjatë punës të treguesit tonë me subjekte të reja, duke u bazuar tek kjo listë dhe duke bërë përshtatjet e nevojshme.

TEL mund të përdoret nga të gjitha bibliotekat që duan të ngrenë skedarë lëndorë, qoftë edhe në formën tradicionale me skeda. Treguesi është i zbatueshëm gjithashtu dhe në bibliotekat që kanë programe kompjuterizimi të bazuara në formatin MARC.

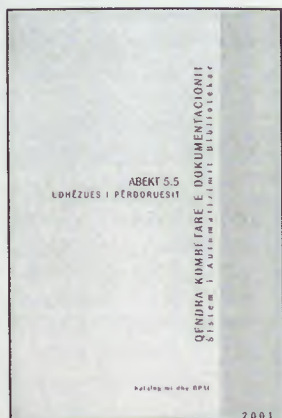
Tezauri / Biblioteka Kombëtare. - Tiranë, 2001.

Tezauri është një listë termash të renditur alfabetikisht dhe që u hartua nga punonjësit e Bibliotekës Kombëtare për nevoja të punës së tyre, për të realizuar klasifikimin sipas subjektit në programin e automatizimit ADLB. Ai përmban terma dhe shprehje nga

të gjitha fushat e dijes. Çdo term është shoqëruar me numrin e klasifikimit sipas KDU dhe me referime për subjekte më të gjerë e më të ngushtë që lidhen me të. Këto shënime e ndihmojnë klasifikatorin për t'u orientuar drejt në klasifikimin e veprës. Tezauri

përdoret në sistemet e kompjuterizuara të informacionit dhe në bibliotekat të cilat zbatojnë programe katalogimi që punojnë me tezaure. Botimi i Tezaurit, ndonëse i përgatitur për Bibliotekën Komëtare, është një ndihmesë edhe për bibliotekat e tjera të vendit që po punojnë me programin CDS/ISIS ose me ndonjë program tjetër.

Tezauri dhe Treguesi i Emërtimeve Lëndore janë mjete pune për punonjësit e bibliotekave po aq të domosdoshme sa dhe Tabela e klasifikimit dhjetor. Nëpërmjet tyre realizohet katalogimi lëndor dhe mundësohet kërkimi i informacionit sipas subjektit. Kjo mënyrë kërkimi po bëhet gjithnjë e më e volitshme për përdoruesit.

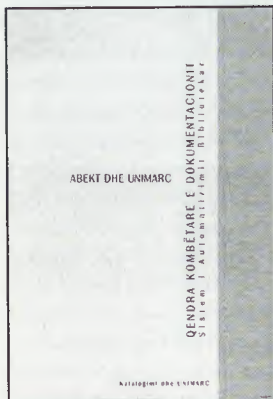
ABEKT 5.5 : udhëzues i përdoruesit : katalogimi dhe OPAC / Qendra Kombëtare e Dokumentacionit. – KorfuZ, 2001. – 59 f. me il.

Udhëzuesi i përdoruesit të ABEKT 5.5, i cili është përkthim nga anglishtja, lidhet me sistemin e menaxhimit bibliotekar ABEKT, që ka hyrë në përdorim në disa biblioteka në kuadrin e projektit Albanet. Botimi i versionit shqip të tij është lehtësi për këta përdorues. ABEKT është i organizuar në module të pavarur për të zgjeruar në maksimum elasticitetin e sistemit. Ai punon me sistemet e shfrytëzimit Windows dhe shfrytëzon të gjitha përparësitë e ofruara prej tij. Modulet e ABEKT-it aktivizohen si dhe çdo program tjetër në Windows me anë të butonit “Start”. Udhëzuesi shpjegon me hollësi të gjitha veprimet që kryhen në dy modulet kryesore të sistemit: në modulën e katalogimit dhe

atë OPAC. Përdoruesi mund të aktivizojë në çdo modul më shumë se një ndërfaqe njëkohësisht, për të parë ose për të futur të dhëna. Gjithçka është e ilustruar me faqet që shfaqen në ekran dhe veprimet që kryhen hap pas hapi për krijimin e një regjistrimi të ri, modifikimin e një regjistrimi ekzistues, krijimin e regjistrimeve të termave të unifikuar, azhurnimin e tyre, vendosjen e lidhjeve midis regjistrimit bibliografik dhe regjistrimit të termit të unifikuar si dhe lidhjet ndërmjet regjistrimeve bibliografike. Këto procese përbëjnë pjesën e parë të udhëzuesit, e cila siç shihet ka të bëjë me krijimin dhe azhurnimin e katalogut elektronik. Në pjesën e dytë shpjegohet kërkimi dhe gjetja e regjistrimeve në modulën OPAC. Sistemi

jep mundësinë e tre niveleve të kërkimit: nivel kërkimi fillestar, nivel mesatar dhe nivel i përparuar, të cilët jepen me hollësi me

tekst dhe ilustrime.

ABEKT dhe UNIMARC : katalogimi dhe UNIMARC / Qendra Kombëtare e Dokumentacionit. – Korfuz, 2001. – 193 f. me il.

Udhëzuesi përmban informacion për veçoritë kryesore të formatit UNIMARC dhe përdorimin e tij nga programi i sistemit të automatizimit bibliotekar ABEKT. Ajo që e rrit më shumë vlerën e këtij udhëzuesi është fakti se ai i kalon kufijtë e përdoruesve të sistemit ABEKT. *ABEKT dhe UNIMARC* mund të konsiderohet fare mirë një version në shqip i manualit të formatit UNIMARC, vlera dhe rëndësia e të cilit është e njohur nga komuniteti bibliotekar si format standard bazë për shkëmbimin e informacionit. Në këtë material analizohet përmbajtja e të gjitha

fushave dhe nënfushave të formatit MARC për regjistrimin bibliografik të monografive, të pjesëve përbërëse të një vepre dhe të koleksioneve, për regjistrimin e serialeve dhe të termave të unifikuar. I ndërtuar në këtë mënyrë, botimi është i vlefshëm për çdo bibliotekë që punon me sistem automatizim të bazuar në formatin MARC. Por jo vetëm kaq. Ai do të vlejë edhe për njohjen e të gjithë bibliotekarëve tanë me këtë format, pasi automatizimi dhe shkëmbimi i informacionit është objektiv i së ardhmes së afërt për çdo bibliotekë.

Gallacher, Cathryn. *Menaxhimi i ndryshimeve në shërbimet bibliotekare dhe informuese* / Cathryn Gallacher ; përkth. Lindita Bubësi. – Korfuz, 2001 – 109 f.

Dhjetë vitet e fundit bibliotekat karakterizohen nga ndryshime të theksuara në veprimtarinë e tyre, si rezultat i konceptimit me vizion më të gjerë të shërbimeve bibliotekare, duke filluar që nga organizimi i koleksioneve me akses të drejtpërdrejtë nga përdoruesit, e deri te kompjuterizimi i informacionit. Çelsi i suksesit të ndryshimeve është menaxhimi i mirë i tyre.

Libri *Menaxhimi i ndryshimeve në shërbimet bibliotekare dhe informuese* është një përkthim nga anglishtja dhe u jepet punonjësve të bibliotekave në një moment tepër të volitshëm. Autorja, Cathryn Gallacher, është zv.drejtoreshë në bibliotekën e Universitetit të Bristolit në Angli dhe pedagoge e lëndës së *Menaxhimit të bibliotekës* në këtë universitet. Ajo merr shkas nga ndryshimet e shpejta që po bëhen në biblioteka dhe i quan ato mënyrë e jetesës së bibliotekarëve dhe të punonjësve të informacionit. Autorja e sheh menaxhimin e ndryshimeve si detyrë jo vetëm të drejtuesve, por të të gjithë personelit të bibliotekës, ndaj udhëzuesi është si në shërbim të tyre, ashtu dhe të

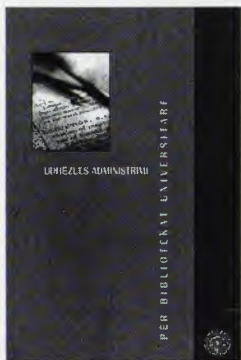
atyre që studjojnë për të punuar në bibliotekë. Libri analizon procesin e ndryshimeve, pse ato janë të domosdoshme, vështirësitë që hasen dhe ç'duhet të bëjnë bibliotekat për t'i realizuar me sukses ato. Dinamika e ndryshimeve kalon në disa faza dhe kohëzgjatja e tyre varet nga një sërë faktorësh si: domethënia e këtyre ndryshimeve, natyra e individëve që angazhohen dhe menaxhimi i proceseve etj. Kur menaxhimi është i mirë, personeli kupton si duhet domosdoshmërinë e ndryshimeve dhe tregon interes për funksionimin e tyre.

Libri u jepet punonjësve të bibliotekave në një moment shumë të përshatshëm, kur bibliotekat janë në proces të ndryshimeve të mëdha dhe do të jetë mjet ndihmës për drejtuesit këtyre bibliotekave.

Për nga natyra, ashtu si edhe botimet e tjera të realizuara në kuadrin e projektit Albanet, edhe ky libër ka funksion të dyfishtë. Krahas vlerës për aftësimin profesional të punonjësve të bibliotekave për një shërbim sa më efektiv ndaj përdoruesve, ai do të shërbejë edhe si mjet

pune në procesin e përpunimit të literaturës dhe të menaxhimit të bibliotekës në tërësi. Të gjitha këto lidhen me zbatimin e teknologjisë

së informacionit në biblioteka, teknologji e cila ka sjellë një hop në bibliotekonominë e fundit të shekullit 20 e në vazhdim.

Udhëzues administrimi për bibliotekat universitare. – Korfuz, 2001 – 105 f.

Udhëzuesi ka për qëllim t'ju vijë në ndihmë punonjësve shkencorë të bibliotekave gjatë hartimit të buxhetit. Ai përshkruan formën dhe mënyrën e hartimit të buxhetit, përcaktuan parimet e shpërndatjes së burimeve, regjistron burimet e informacionit që duhet të merren parasysh dhe propozon zbatime konkrete të këtyre praktikave. Çdo bibliotekë, pavarësisht nga madhësia dhe veçoritë e saj, shpërndan fonde për burime të ndryshme informacioni që përfton. Praktika e hartimit të buxhetit, pavarësisht nga ndryshimet që paraqiten nga njëra bibliotekë tek tjetra, paraqet cilësi të përbashkëta. Duke marrë parasysh ndryshimet e vullshme ekonomike, teknologjike dhe administrative, është më se e domosdoshme të mendohet për një administrim shtesë në

shpërndarjen e fondeve të buxhetit të bibliotekave. Udhëzuesi ka për qëllim të ndihmojë punonjësit shkencorë të bibliotekave që marrin pjesë në hartimin e buxhetit në të gjitha tipet e bibliotekave dhe që janë përgjegjës në zhvillimin dhe administrimin e fondeve, administrimin e programeve ose si punonjës bibliotekë që zbatojnë praktika të pasurimit të fondeve.

Edhe pse doracak u kemi në dorë nuk na jep udhëzime për parashkrimin e kërkesave për rikompozimin e buxhetit dhe nuk propozon mënyra për parashkrimin e kërkesave për financimin nga institucionet nga të cilat varet biblioteka, shumë prej atyre që trajton janë, gjithsesi, të lidhura ngushtësisht me këto praktika.

F.Xhaja

Hyrje të reja

Libra

1. Belcastro, Patricia

Evaluating library staff : a performance appraisal system [Vlerësimi i personelit të bibliotekës: një sistem i vlerësimit të arritjeve] / Patricia Belcastro. – Chicago, London: ALA, 1998.

V, 253 f. ; 28 cm.

ISBN 0-8389-0731-8

P 513 / 20 A

Ekziston mendimi se kur në bibliotekë punësohet personi i duhur në një vend pune, automatikisht do të realizohen shërbime cilësore. Në fakt çelsi i sigurimit në vazhdimësi të shërbimeve cilësore është vlerësimi i punonjësve të bibliotekës në drejtim të shërbimeve që ata kryejnë ndaj përdoruesve, të raporteve me njëri-tjetrin dhe me institucione të tjera. Pavarësisht nga punët e veçanta të tyre. Vlerësimi i arritjeve është mënyra më efektive për lidhjen e shërbimeve të nevojshme të bibliotekës me rendimentin e punonjësve. *Vlerësimi i personelit të bibliotekës* paraqet një sistem të plotë dhe praktik me të gjitha mjetet e nevojshme për vlerësimin e punonjësve dhe të fushave që kërkojnë përmirësim. Shpjegohet me kujdes dhe me shembuj çdo hap në procesin e vlerësimit të arritjeve. Ky proces mund të zbatohet në çdo punë të bibliotekës dhe në të gjitha llojet e bibliotekave. Mjetet që përfshihen janë:

- Një Kod i Shërbimit që mund të zbatohet për të plotësuar kërkesat e bibliotekave të veçanta

- Forma dhe udhëzime për vlerësimin e rezultateve

- Standarde për hartimin e tabelave të treguesve të rezultateve

- Shembuj të vlerësimit të rezultateve për vende pune të ndryshme në bibliotekë.

Libri u jep mundësi bibliotekarëve dhe menaxherëve të vlerësojnë punonjësit me drejtësi dhe objektiviteti si edhe të shohin treguesit e arritjeve të tyre në lidhje me objektivat e bibliotekës.

2. Chan, Lois Mai

Library of Congress subject headings : principles and application [Emërtimet lëndore të Bibliotekës së Kongresit : parimet dhe përdorimi] / Lois Mai Chan. – 3rd ed. - Englewood, Colorado : Libraries Unlimited, 1995.

XIV, 541 f. ; 25 cm.

Bibliografi dhe indeks

ISBN 1-56308-195-4

P 520 / 22 C

Sistemi i emërtimeve lëndore të Bibliotekës së Kongresit (LCSH) është bërë mjeti parësor i kërkimit sipas subjektit për monografitë dhe botimet seriale për faktin se baza e të dhënave në MARC e Bibliotekës së Kongresit dhe katalogu përmblendës i OCLC mund të përdoren nëpërmjet Internet-it. Përshtatja e këtij sistemi për shumë baza të dhënash në rrjet e ka bërë atë mjet të rëndësishëm edhe për tipe të tjera të materialeve. LCSH është vënë në përdorim në sisteme të kompiuterizuara bibliotekare në SHBA dhe në shumë vende të tjera.

Në shumë aspekte ky sistem është bërë de facto një mjet standard i aksesit sipas subjektit.

Botimi i tretë i këtij libri pasqyron zhvillimet aktuale të sistemit. Ai është i përbërë nga tri pjesë. *Pjesa e parë* përmban një historik të shkurtër të sistemit, analizon parimet e ndërtimit të listës së emërtimeve lëndore dhe kontrollin e termave të unifikuar lëndorë. *Pjesa e dytë* ka të bëjë me zbatimin e LCSH në regjistrimet MARC si në përgjithësi ashtu dhe për tipe të veçantë të materialeve. *Pjesa e tretë* diskuton të ardhmen e sistemit si mjet kërkimi në rrjet. Botimi është i pajisur me disa shtojca si shembuj të regjistrimeve bibliografike në MARC, lista të nënndarjeve të lira më të përdorshme, shembuj të referimeve për disa tipe emërtime, kode të USMARC për emertimet lëndore etj.

Libri shërben si udhëzues bazë për bibliotekat që përdorin LCSH.

3. Collecting and safeguarding the oral traditions: an international conference [Mbledhja dhe ruajtja e traditës gojore]: Khon Kaen, Thailand, 16-19 August 1999 organized as a satellite meeting of the 65th IFLA General Conference held in Bangkok, Thailand, 1999 / ed by John McIlwaine, Jean Whiffin. – München : Saur, 2001. X, 158 f. ; 21 cm. – (IFLA publications ; 95) ISBN 3-598-21825-7

Historia gojore është një bazë e rëndësishme për njohjen e kulturave dhe të traditave sociale kudo në botë. Me teknologjitë e sotme, janë mundësitë për mbledhjen dhe ruajtjen e interpretimeve gojore origjinale të tregimeve, muzikës, kujtimeve, historive personale etj. Pjesëmarrësit në seminarin e organizuar nga IFLA përshkruajnë përvojën e tyre për ruajtjen e traditës gojore. Thëksohet se si traditat gojore ndihmojnë në burimet kulturore, sillen shembuj që tregojnë se si njohja e traditës ndihmon në zhvillimin e shoqërisë dhe të identitetit të saj. Vendin kryesor e zënë diskutimet lidhur me rolin e bibliotekave në ruajtjen e traditës gojore dhe sillen përvoja e Bibliotekës Kombëtare të Francës në ruajtjen e trashëgimisë gojore franceze.

4. Collin, S.M.H.

Dictionary of information technology [Fjalor i teknologjisë së informacionit] / S.M.H.Collin; ed Liz Greasby, Theresa Greene. – 2nd ed. – Middlesex: Peter Collin Publ., 1997. 400 f. ; 20 cm. ISBN 0-948549-88-2 Fe 35 / 17 G

Fjalori është shpjegues dhe i ndihmon përdoruesit me rreth 12.000 fjalë bazë të teknologjisë së informacionit, ku përfshihen hardwar-i, softwar-i, programimi, rrjetet, periferikët, multimedia. Ai përmban gjithashtu terma nga radio, televizioni, filmi, video. Fjalori përfshin të gjitha aspektet e aplikimit dhe të teorisë së bazave të të dhënave, terma që kanë të bëjnë me projektimin e bazave të të dhënave, me arkitekturën klient-server, me projektimin e ndërfaqes etj. Internet-i pasqyrohet me të gjitha format e tij si posta elektronike, listat postare, www dhe teknologjia e Internet-it.

Çdo fjalë shpjgohet me një anglishte të thjeshtë, duke përdorur rreth 500 fjalë. Jepen shumë shembuj për të treguar përdorimin e fjalëve dhe të frazave në tekst. Fjalori është një mjet i mirë referues edhe për punonjësit e bibliotekave, të cilët po përfshihen gjithnjë e më shumë në përdorimin e teknologjisë së informacionit.

5. Delivering lifelong continuing professional education across space and time [Shtrirja e arsimit të vazhdueshëm profesional në hapësirë dhe kohë]: the forth world conference on continuing professional education for the library and information science professions / ed. by Blanche Woolls, Brooke E. Sheldon. – München : Saur, 2001. XII, 283 f. ; 21 cm. – (IFLA publications ; 98). ISBN 3-598-21828-1

Është një përmbledhje e materialeve të konferencës ku sillen përvojë nga e gjithë bota në arsimin e vazhdueshëm profesional, kontributi i teknologjisë në zhvillimin e tij, përdorimi i website-ve në arsimin e vazhdueshëm profesional, gjendja e arsimit në distancë në Poloni dhe nevojat për zhvillimin e mëtejshëm të tij. Është një prezantim

i qendrave të bibliotekonomisë dhe shkencës së informacionit në Hungari, vlerësimi i nevojave të bibliotekarëve të bibliotekave publike, të bibliotekave akademike dhe të punonjësve të informacionit në disa vende, përvoja e bibliotekarëve kroatë në arsimimin gjatë gjithë jetës, suksesi i kurseve të trajnimit nëpërmjet mësimi në distancë, nevojat për trajnim në fushën e teknologjisë së informacionit. Disa nga diskutimet përqendrohen në të ardhmen e arsimit të vazhdueshëm profesional, duke e parë atë me optimizëm, bazuar në teknologjitë e reja.

6. *Fasick, Adele M.*

Managing children's services in the public library [Menaxhimi i shërbimeve për fëmijë në bibliotekën publike] / Adele M. Fasick. – 2nd ed. – Englewood, Colorado : Libraries Unlimited, 1998. XVII, 218 f. ; 26 cm. ISBN 1-56308-526-7 P 515 / 21 B

Në botën e sotme, ku konkurrenca e mjeteve të medias është e ndjeshme, bibliotekarët që u shërbejnë fëmijëve dhe të rinjve duhet të tregojnë se librat ende mund të tërheqin fëmijët dhe t'u japin kënaqësi atyre dhe se programet bibliotekare janë argëtuese. Ky libër nuk ka të bëjë direkt me koleksionet bibliotekare, por me mënyrat se si bibliotekarët mund të menaxhojnë shërbimet e tyre, me qëllim që koleksionet dhe programet të arrijnë tek përdoruesit përkatës.

Botimi përqendrohet në sektorin e fëmijëve të bibliotekës publike. *Pjesa e parë* ka të bëjë me organizimin e programit të shërbimeve, politikën e planifikimit, marrjen në punë të punonjësve, mbrojtjen e lirisë intelektuale dhe menaxhimin e punës në sektorin e fëmijëve. *Pjesa e dytë* përqendrohet në sektorin e fëmijëve si pjesë e sistemit bibliotekar dhe përfshin punën me administratorët dhe me sektorët e tjerë, përgatitjen e buxheteve dhe raporteve si edhe integrimin e shërbimeve të fëmijëve në sistemin bibliotekar. *Pjesa e tretë* diskuton për zhvillimin e programeve të marrëdhënieve me publikun, rrugët për ngritje fondesh, punën me shkollat, me familjet, me agjencitë sociale, me individë të komunitetit dhe me bibliotekarë të tjerë e shoqata profesionale.

7. **International directory of libraries for the blind** [Direktori ndërkombëtare e bibliotekave për të verbër] / ed. by Misako Nomura, Mayu Yamada under the auspices of the IFLA Section of Libraries for the Blind. – 4th ed. – München : Saur, 2000.

XXIV, 252 f. ; 21 cm. – (IFLA publications ; 90). ISBN 3-598-21816-8

Bashkëpunimi midis bibliotekave të të verbërve i ndihmon ato për vënien e informacionit sa më mirë në shërbim të atyre që nuk mund të lexojnë materiale të shtypur. Të verbërit varen nga puna që bëjnë bibliotekat për mbledhjen, organizimin dhe vënien e informacionit në shërbim të tyre. Botimi i katërt i *Direktorisë për të verbër*, i realizuar me ndihmën e bibliotekave të të verbërve në të gjithë botën, mbledh informacionin për bibliotekat pjesëmarrëse dhe mjetet e komunikimit dhe të bashkëpunimit. Direktoria është ndërtuar alfabetikisht sipas emrave të vendeve dhe brenda çdo vendi institucionet janë renditur alfabetikisht. Çdo institucion identifikohet me një numër rendor. Janë 242 institucione nga 78 vende të botës. Të dhënat janë marrë nga pyetëtori që organizuan botuesit e këtij libri si edhe nëpërmjet Internet-it. Ky botim i *Direktorisë* është printuar nga baza e të dhënave përkatëse. Informacioni më i fundit është i mundshëm nëpërmjet Internetit në adresën: <http://dserver.dinf.ne.jp:591/>

8. **Library buildings in a changing environment : proceedings of the eleventh seminar of the IFLA Section on Library Buildings and Equipment, Shanghai, China, 14-18 August 1999** [Ndërtesat bibliotekare në një mjedis në ndryshim : punimet e seminarit të 11 të Seksionit të IFLA-s për ndërtesat dhe pajisjet bibliotekare] / ed. by Marie-Françoise Bisbrouck. – München : Saur, 2001.

230 f. ; 21 cm. – (IFLA publications ; 94) ISBN 3-598-21819-2

Seminari u zhvillua në bibliotekën publike të Shangait, e cila është një bibliotekë moderne e ndërtuar dy vjet më parë. Botimi përmban diskutimet e pjesëmarrësve në këtë seminar, të cilët shkëmbyen mes tyre përvojat për të ndërtuar

ndërtesa sa më të mira për bibliotekat. Disa nga çështjet që u diskutuan janë: ndërtimet bibliotekare në Azinë Lindore, puna përgatitore për ndërtimin e një biblioteke të re, teknologjitë e reja dhe ndikimi i tyre në ndërtimin e bibliotekave të reja, vlerësimi i ndërtesave të reja pak vite pas hapjes së tyre për publikun, mjedisi social i ndërtimit të bibliotekave të reja. Botimi është i pajisur me ilustrime të planeve dhe fotografi të bibliotekave të ndryshme të botës të ndërtuara këto vitet e fundit.

9. A reader in preservation and conservation [Raujtja dhe konservimi] / compiled and ed. by Ralph W. Manning, Virginia Kremp *und* the auspices of the IFLA Section on Preservation and Conservation. – München : Saur, 2000. VIII, 157 f. ; 21 cm. – (IFLA publications ; 91) ISBN 3-598-21817-6

Botimi është përbledhje artikujsh të autorëve nga rreth 20 vende të ndryshme, të cilët sjellin përvojën e tyre në ruajtjen dhe konservimin e materialeve, duke filluar që nga mikromjedisi dhe kontrolli i dëmtuesve deri te ruajtja e traditës gojore në mjedisin e ri digital. Përdorimi gjithnjë e më shumë i informacionit digjital ka sjellë dhe shqetësimin për ruajtjen e informacionit në këtë mjedis, ndaj një pjesë e mirë e shkrimeve trajtojnë veprimtarinë në këtë fushë. Kjo ilustron edhe me një projekt të posaçëm të Bibliotekës Kombëtare të Australisë për ruajtjen e informacionit digjital. Një rrugëzgjdhje që sugjerohet për ruajtjen e informacionit në materialet audio, është digjitalizimi i tyre. Krahas këtyre formave, informacioni në letër vazhdon të zërë vend të rëndësishëm në biblioteka, ndaj janë disa artikuj që trajtojnë letërn rezistente dhe standardet ISO për prodhimin e saj. Me interes janë përvojat e disa bibliotekave kombëtare si Biblioteka Britanike etj. për kushtet e mjedisit të ruajtjes së materialeve.

10. Rubin, Richard
Foundations of library and information science [Bazat e bibliotekonomisë dhe të shkencës së informacionit] / Richard E. Rubin. – New York, London : Neal-Schuman Publishers, 1998. XI, 495 f. ; 23 cm.

Bibliogr. dhe Indeks.
ISBN 1-55570-309-7
P 524 / 30 C

Qëllimi parësor i këtij botimi është të njohë bibliotekarët dhe punonjësit e informacionit me mjedisin aktual të informacionit, si domosdoshmëri për të përballuar sfidat me të cilat ndeshen sot ata. Për të kuptuar rolin e bibliotekarit të sotëm është e nevojshme të analizohen përbërësit dhe kanalet e informacionit dhe si përdoren ata. Njohuritë që jepen për shkencën e informacionit, përqëndrohen kryesisht në ato aspekte të kësaj disipline që lidhen me punën e bibliotekarit dhe të punonjësit të qendrës së informacionit. Përdorimi i teknologjisë së informacionit ka ndikuar në organizimin dhe shpërndarjen e informacionit në biblioteka dhe në mënyrën e bashkëpunimit me përdoruesit. Kjo temë është trajtuar historikisht që nga përdorimet e para të kompjuterit në vitet 1960 e deri te ndikimet e sotme të teknologjisë. Kapitulli për organizimin e informacionit përfshin sistemet e klasifikimit, emërtimet lëndore, tezaurët, bazat e të dhënave dhe katalogët, të cilat mundësojnë gjetjen e informacionit të kërkuar. Marrëdhëniet midis zotëruesve të informacionit dhe kërkuesve të tij varen shumë nga etika e punës së bibliotekarit. Biblioteka është një vend i veçantë dhe bibliotekari ka gjithashtu një profesion të veçantë. Roli i tyre si edhe i faktorëve që ndikojnë mbi to në shoqërinë e informacionit përbëjnë fokusin kryesor të veprës.

11. Taylor, Arlene G.
The organization of information [Organizimi i informacionit] / Arlene G. Taylor – Englewood, Colorado : Libraries Unlimited, 1999. XX, 280 f. ; 26 cm. – (Library and information science text series) Bibliografi dhe indeks. ISBN 1-56308-498-8 P 515 / 22 B

Historia, teoria dhe praktika e organizimit të informacionit të regjistruar përbën një nga subjektet e formimit profesional të bibliotekarit. Qëllimi i këtij botimi është t'u japë mundësi bibliotekarëve dhe atyre që janë të interesuar për organizimin e informacionit të kuptojnë teorinë, parimet, standardet dhe mjetet për organizimin e

informacionit në çdo mjedis. Ai trajton nevojën e organizimit të informacionit dhe mënyrën e realizimit të tij në mjedise të ndryshme, formatet dhe funksionet e mjeteve bazë të kërkimit (katalogët, indekset, bazat e të dhënave etj.), historinë e organizimit të informacionit të regjistruar që nga antikiteti deri tek automatizimi i bibliotekave, krijimin e regjistrimeve bibliografike të koduara sipas standardeve dhe aksesin në to, analizat sipas subjektit dhe listat e emërtimeve lëndore e tezaurët, klasifikimin e informacionit dhe sistemet e klasifikimit. Duke pasur parasysh faktin se sistemimi dhe paraqitja e informacionit është me rëndësi për kërkimin dhe gjetjen e tij nga përdoruesit, një kapitull i veçantë i kushtohet teorisë dhe praktikës së këtij procesi. Kapitulli i fundit trajton sistemet e automatizimit dhe përdorimin efektiv të tyre, si dhe sugjerime për përmirësimin e sistemeve ekzistues.

12. Wolfe, Lisa

Library public relations, promotions and communications [Marrëdhëniet me publikun në bibliotekë, reklamimi dhe komunikimi] / Lisa A. Wolfe. – New York, London : Neal-Schuman Publishers, 1997.

XIV, 209 f. ; 28 cm. – (How-to-do it manual ; no 75).

Bibliografi dhe indeks.

ISBN 1-55570-266-X

P 513 / 19 A

Ky libër është një hyrje në konceptet bazë të komunikimit, proceset hap pas hapi për zhvillimin dhe zbatimin e planit të marrëdhënieve me publikun dhe përshkrimin e mjeteve efektive të komunikimit në bibliotekë. Një pjesë e botimit përqendrohet në teorisë dhe proceset e planifikimit për marrëdhëniet me publikun dhe komunikimin, kurse pjesa tjetër përmban mjetet dhe strategjitë. Materiali është i pajisur me shembuj të detajuar të zbatimit të planeve të komunikimit në biblioteka të shkollave, biblioteka publike, akademike dhe ato speciale. Çdo shembull tregon se komunikimi i mirë është komponent kyç në arritjen e marrëdhënieve të suksesshme me publikun. Çdo kapitull përmban shembuj dhe

pyetje orientuese që ndihmojnë në vlerësimin e burimeve të komunikimit dhe përdorimin e këtyre burimeve për të arritur të përdoruesit e bibliotekës dhe komunikimi me ta.

Me qëllim që përpjekjet e bibliotekës në marrëdhëniet me publikun të kenë sukses, nuk është e nevojshme të jenë të kushtueshme ose të sofistikuar, por të planifikohen me kujdes, për t'i dhënë publikut mesazhe të qarta dhe të qëndrueshme.

13. **World directory of map collections** [Direktori botëror e koleksioneve të hartave] / Compiled and ed. by Olivier Loiseaux on behalf of the Section of Geography and Map Libraries. – 4th ed. - München : Saur, 2000.

X, 541 f. ; 21 cm. – (IFLA Publications ; 92/93)
ISBN 3-598-21818-4

Direktoria është ndërtuar mbi bazën e të dhënave të pyetësorëve të dërguar së pari në bibliotekat kombëtare dhe arkivat e të gjitha vendeve, por dhe në biblioteka universitare dhe publike, në institucionet dhe muzetë gjeografikë, gjeologjikë e hidrologjikë etj. Ky botim i direktorisë përmban informacion për 714 koleksione hartash të 121 vendeve. Në përgjithësi koleksionet me nën 1000 harta nuk janë përfshirë. Renditja e materialit është alfabetikisht sipas emrave të vendeve, brenda çdo vendi sipas qyteteve dhe institucionet e një qyteti janë renditur gjithashtu alfabetikisht. Për çdo institucion jepet emri i tij dhe adresa në gjuhën e vendit, adresa në e-mail dhe web-e kur ka. Të dhëna të tjera janë: personi përgjegjës për koleksionin e hartave, histori e shkurtër e krijimit dhe e zhvillimit të koleksionit, numri i punonjësve, sipërfaqja e këtij sektori (mjediset publike, vendet e punës dhe mjediset e depozitimit dhe të ruajtjes të koleksioneve hartografike), madhësia e koleksioneve, natyra e tyre, kontrolli bibliografik (sistemi i klasifikimit, rregullat e katalogimit dhe të indeksimit, formati, llojet e katalogëve, bibliografitë), shërbimet referuese, huazimi, mjetet e ruajtjes dhe konservimi dhe së fundi botimet (bibliografi, katalogë ekspozitash të hartave, guida të koleksioneve etj.).

14. Zorkoczy, Peter

Information technology : an introduction [Hyrje në teknologjinë e informacionit] / Peter Zorkoczy, Nicholas Heap. – 4th ed. – London : Pitman, 1995. 255 f. : me il. ; 25 cm. ISBN 0-273-60591-7 P 515 / 23 B

Teknologjia e informacionit (TI) po zhvillohet në dy drejtime kryesore: së pari, zhvillimin e mjeteve, sistemeve dhe koncepteve, të cilat gjejnë zbatim kudo ku njerëzit kanë të bëjnë me informacionin, dhe së dyti, zbatimin e këtyre mjeteve dhe koncepteve në fusha të veçanta të veprimtarisë njerëzore. Libri

është një hyrje në konceptet, zbatimet dhe mjetet e TI. Ai është i organizuar në tri pjesë kryesore. *Pjesa e parë* e njeh lexuesin me fushat kryesore të përdorimit të TI si në zyrë dhe administratë, në industrinë prodhuese, në financë e tregti, në shtëpi, në kujdesin shëndetësor, në arsim etj. *Pjesa e dytë* bën një trajtim në aspekt më teknik, ndonëse në nivel prezantues, të koncepteve dhe mjeteve kryesore të TI. *Pjesa e tretë* analizon bashkëveprimin midis njeriut dhe sistemeve të informacionit dhe rëndësinë e tyre për përdoruesit. Botimi është i pajisur me një fjalor shpjegues të disa termave të veçantë të teknologjisë së informacionit.

Artikuj nga revista dhe buletine profesionale

1. Bertot, John Carlo

Library network statistics and performance measures : approaches and issues [Statistikat e rrjetit bibliotekar dhe treguesit e rezultateve : arrijet dhe probleme] / John Carlo Bertot.

Në: *Liber quarterly*. – Vol. 11, Nr. 3, 2001, f. 224-243.

Statistikat janë tregues të rëndësishëm për përdorimet dhe përdoruesit e shërbimeve bibliotekare. Janë një sërë faktorësh që i bëjnë këto statistike të nevojshme për zhvillimin e veprimtarisë së bibliotekave. Për realizimin e tyre biblioteka bazohet në burimet e të dhënave nëpërmjet rrjeteve, cilësinë e të dhënave, teknikat e mbledhjes së të dhënave, por edhe kërkohet trajnim i nevojshëm dhe partneritet midis bibliotekave. Shpjegohet përkufizimi dhe përmbajtja e disa elementëve të statistikave si numri i vendeve për akses të publikut, numri i përdoruesve, shpejtësia maksimale e aksesit në Internet, numri i bazave të të dhënave të përdorura etj. ISO dhe NISO kanë zhvilluar veprimtari të gjerë për zhvillimin e statistikave të bibliotekave në rrjet. Që bibliotekat të realizojnë evidentim sistematik të statistikave në rrjet, ato duhet të kenë sistem të mbledhjes, analizës dhe prezantimit të statistikave, trajnim të nevojshëm, bashkëpunim me institucione të tjera të rrjetit, investim në infrastrukturë etj.

2. Choldin, Marianna Tax

What every librarian should know about intellectual freedom : a personal view [Ç'duhet të dijë bibliotekari për lirinë intelektuale : vështrim personal] / Marianna Tax Choldin

Në: *IFLA Journal*. – Vol. 27, Nr. 3, 2001, f. 152-159.

Janë mendime të autores lidhur me rolin e bibliotekarëve në nxitjen e lirisë intelektuale dhe të tolerancës. Ajo tregon se si përvoja në profesion e ka ndihmuar në zhvillimin e këtyre vlerave dhe nxit kolegët të sigurojnë akses në informacion për këdo si dhe t'i rezistojnë tundimit për t'u diktuar të tjerëve. Bibliotekari duhet t'u bëjë të qartë përdoruesve konceptin e shprehjes së lirë dhe të tolerancës që në fillimet e ardhjes së tyre në bibliotekë.

3. Deegan, Marilyn

Management of the life cycle of digital library materials [Menaxhimi i ciklit të jetës të materialeve dixhitale të bibliotekave] / Marilyn Deegan.

Në: *Liber Quarterly*. – Vol. 11, Nr. 4, 2001, f. 400-409.

Objekti i shkrimit nuk është ruajtja digjitale e

materialeve, por mundësia e përdorimit sa më afatgjatë të tyre. Për këtë qëllim është e nevojshme të njihen materialet digjitale, origjina e tyre dhe përparësitë e përmbajtjes në formë digjitale. Trajtohet zhvillimi i koleksioneve digjitale në bibliotekë, çështjet që përfshin projekti i digjitalizimit të materialeve dhe disa parime themelore lidhur me ruajtjen për përdorim sa më afatgjatë.

4. Ede, Stuart

Cataloguing in the digital age [Katalogimi në epokën digjitale] / Stuart Ede

Në: *Liber Quarterly*. – Vol. 11, Nr. 4, 2001, f. 360-371.

Katalogimi është ende kyçi i aksesit në informacion. Shkrimi përqendrohet në zhvillimin e standardeve dhe faktorët që ndikojnë; renditen standardet kryesore në informacionin elektronik, formatet dhe harmonizimi i UNIMARC-ut me MARC21, cila është e ardhmja e formatit MARC, rregullat e katalogimit dhe bashkëveprimi midis bibliotekave dhe sektorëve tregtarë prodhues të librave, videove, CD-ROM-ve etj. Këta janë të interesuar që prodhimet e tyre të njihen nëpërmjet rrjeteve elektronike (on-line).

5. IFLA approves licencing principles [IFLA miraton parimet e licencimit]

Në: *IFLA Journal*. – Vol. 27, nr. 3, 2001, f. 185-187.

Tregu i burimeve të informacionit elektronik po zhvillohet me shpejtësi dhe po tërheq bibliotekat e të gjitha tipeve. Përdorimi i informacionit elektronik përcaktohet në bazë të marrëveshjeve kontraktore të njohura si licenca midis bibliotekave dhe siguruesve të informacionit. Komiteti i IFLA-s për të drejtën e autorit dhe çështje të tjera ligjore, ka përgatitur parimet e licencimit, të cilat duhen pasur parasysh në hartimin e kontratave. Parimet përfshijnë aksesin në informacionin elektronik, përdorimin, përdoruesit dhe çmimet. Në këtë numër janë botuar të plota parimet e licencimit. Ato gjenden gjithashtu dhe në IFLANET: <http://www.ifla.org/V/ebpb/copy.htm>.

6. Moore, Nick

Library associations: their role in supporting the creation of information societies

[Shoqatat bibliotekare: roli i tyre në ndihmë të krijimit të shoqërive të informacionit] / Nick Moore.

Në: *IFLA Journal*. – Vol. 27, Nr. 3, 2001, f. 171-177.

Shoqatat bibliotekare mund të kontribuojnë në zhvillimin e shoqërisë së informacionit nëpërmjet nxitjes së shërbimeve bibliotekare dhe informative efektive, duke ndikuar në zhvillimin e aftësiave për informim dhe në krijimin e legjislacionit përkatës. Artikulli thekson katër parimet kryesore në veprimtarinë e shoqatave: ato duhet të bazohen në një vizion të qartë për të ardhmen; duhet të jenë gjithëpërfshirëse; të njohin interesat e përdoruesve në shoqërinë e informacionit; të ndërtojnë partneritet ndërkombëtar.

7. Poll, Roswitha

Performance indicators for the digital library [Treguesit e rezultateve për bibliotekën digjitale] / Roswitha Poll

Në: *Liber Quarterly*. – Vol. 11, Nr. 3, 2001, f. 244-258.

Për vlerësimin e efektivitetit të shërbimeve të bibliotekave elektronike përdoren tregues të rinj dhe të veçantë, të cilët janë zhvilluar dhe testuar nëpërmjet disa projekteve në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar. Janë përshkrime të të dhënave statistikore për shërbimet elektronike edhe në Web, duke filluar me standardin ndërkombëtar ISO/DIS 2789. Renditen të dhënat që duhen mbledhur, treguesit si % e popullsisë që përdor shërbime elektronike, sigurimi nga biblioteka i shërbimeve elektronike, plotësimi i nevojave të përdoruesve, trajnimi i tyre, trajnimi i personelit, kostoja etj. Qëllimi i statistikave është për të parë nëse shërbimi i bibliotekës është në nivelin e duhur, si priten shërbimet nga përdoruesit dhe a janë ato me kosto efektive.

8. *Sijtsma, Lex*

The Dutch deposit of electronic publications (DNEP) – 1995-2000 [*Depozitimi i botimeve elektronike holandezë në vitet 1995-2000*] / Lex Sijtsma

Në: *Liber Quarterly*. – Vol. 11, Nr. 2, 2001, f. 186-211.

Botimet elektronike janë tipe materiale që kanë filluar të depozitohen në biblioteka dhe përfshirja e tyre në ligjin e kopyes së detyruar këto vitet e fundit, ka qenë objekt diskutimi në shumë vende. Biblioteka Kombëtare e Hollandës në vitin 1995 filloi një sërë eksperimentimesh për sistemin e depozitimit të botimeve elektronike dhe po në këtë vit, filloi depozitimi sistematik i tyre. Artikulli përshkruan hap pas hapi punën e kryer për depozitimin e informacionit elektronik, përpunimin, administrimin si edhe probleme të ruajtjes.

9. *Smethurst, Michael*

European national libraries: a review of the year's activities 1999-2000 [*Bibliotekat kombëtare të Europës ; vështrim mbi veprimtarinë e viteve 1999-2000*] / Michael Smethurst.

Në: *Liber Quarterly*. – Vol. 11, Nr. 2, 2001, f. 128-185.

Shkrimi është hartuar mbi bazën e raporteve të bibliotekave anëtare të CENL (Conference of European National Libraries). Në kapituj të veçantë trajtohen probleme të fondeve buxhetore, legjislacioni bibliotekar, ndërtimet e bibliotekave, menaxhimi, personeli dhe probleme të shkurtimit të numrit të punonjësve. Shërbimet teknike përqendrohen në zhvillimin e teknologjisë së informacionit, sistemet e integruara bibliotekare dhe bashkëpunimi, katalogimi dhe formatet standard të përdorura. Vend i konsiderueshëm i kushtohet konceptit *bibliotekë digjitale* dhe punës për digjitalizimin e informacionit në bibliotekat kombëtare të Europës. Pothuaj çdo bibliotekë ka raportuar rritje të shërbimeve ndaj përdoruesve. Politika e pasurimit dhe kopja e detyruar përqendrohen kryesisht në materialet elektronike. Një pjesë e buxhetit të bibliotekave është shpenzuar për ruajtjen dhe konservimin e materialeve ku përfshihen procese të mikrofilmimit, të digjitalizimit për ruajtje, të deacidimit, restaurimit etj.

Bibliotekat kombëtare kanë rolin drejtues në bashkëpunimin kombëtar dhe koordinimin e veprimtarisë së sistemit bibliotekar brenda vendit. Ky kapitull është ilustruar me përvojën e bibliotekave kombëtare të Finlandës, të Polonisë, të Portugalisë, të Britanisë së Madhe dhe të Francës. Përmenden gjithashtu edhe disa projekte të bashkëpunimit ndërkombëtar të bibliotekave europiane.

Përgatitur nga F.Xhaja

LIBRARY REVIEW

Aslib

Proceedings

New information perspectives

Bollettino AIB

Rivista italiana di biblioteconomia e scienza dell'informazione

Découvrez
le nouveau

BBF

La revue de référence
sur les bibliothèques

BULLETIN DES BIBLIOTHÈQUES DE FRANCE

ABI Technik

B 7876

Biblioteche. oggi

Mensile di informazione
e dibattito

Bibliotekat në Internet

(Listë Burimesh)

Ka një varg kërkesash të shkallëve të ndryshme profesionale për të cilat mund të gjenden materiale në Internet. Nuk ka zgjidhje të sakta, as ndonjë procedurë të vetme kërkimi; në disa raste të dhënat jipen vetëm si pika nisëse. Ju mund të ndryshoni kërkesat në përshtatje me interesat tuaja.

Lyn Robinson

*Këshilltare e Programit të Informacionit
Instituti i Shoqërisë së Hapur - Budapest*

LISTS OF LISTS

<http://vlib.org/Overview.html>

World Wide Web Virtual Library - includes many subject categories

<http://www.bubl.ac.uk/link>

BUBL subject links - some lists of lists

<http://www.clearinghouse.net>

Directory of subject specific guides to Internet resources

<http://galaxy.einet.net/GJ/index.html>

Gopher Jewels (links to gopher servers)

<http://ipl.org>

Internet Public Library

<http://magellan.excite.com>

Magellan Internet Directory

<http://www.hw.ac.uk/libWWW/irn/pinakes/pinakes.html>
PINAKES

<http://www.niss.ac.uk/subject/index.html>

NISS Information gateway - classified descriptions of sources - some lists of lists

Subject gateways

<http://www.bubl.ac.uk/link>

BUBL Link - Catalogue of Selected Internet resources

<http://www.bodley.ox.ac.uk/olig>

Oxford Libraries Internet Gateway

<http://www.niss.ac.uk/reference/index.html>

NISS - Reference Page: main page

<http://sosig.ac.uk>

<http://omni.ac.uk>

<http://eevl.ac.uk>

<http://ihr.sas.ac.uk/ihr/ihr1010.html>

SOSIG, OMNI, EEVL and IHR-Info give evaluated access to classified resources (primarily UK) in social sciences, biomedicine, engineering, and medicine respectively

<http://users.ox.ac.uk/~humbul/textex.html>

HUMBUL Gateway; links to humanities resources

<http://www.ub2.lu.se/eel/eelhome.html>

Engineering Virtual Libraries, Sweden

<http://www.mtrl.toronto.on.ca/centres/bsd/astromy>

Amateur astronomy (organized by Dewey Decimal classification)

<http://cain.ulst.ac.uk>

Conflict studies

<http://www.rz.uni-karlsruhe.de/Outerspace/VirtualLibrary>

German Web resources

<http://www.ucis.pitt.edu/reesweb>

Russian and East European studies

Library and information science resources

<http://www.axater.ac.uk/~ijtilsed/lib/wwwlibs.html>

University of Exeter Library - Library and related resources

<http://www.aber.ac.uk/~tplwww/e/>

PICK: quality Internet resources in library and information science

<http://www.sla.org/chapter/ctor/toolbox/resource/index.html>

Librarian's Resource Center - SLA Toronto Chapter ToolBox

<http://www.shef.ac.uk/~is/publications/worldlist/wlist1.html>

World list of LIS courses (by Tom Wilson)

LIS updating services

<http://www.hw.ac.uk/libWWW/irm/>

Internet Resources Newsletter

<http://www.freepint.co.uk>

Free Pint - Using the Web at work

<http://scout.cs.wisc.edu/index.html>

Internet Scout Project

<http://www.carl.org.u/ask>

Ask a Librarian (reference service over the net)

<http://www.viscount.org.uk/metrolib>

Metro Libraries: the public Libraries of London (Internet guide to real libraries)

General Directories

<http://www.yahoo.com>

Yahoo Directory
also country specific Yahoo's, e.g.

<http://www.yahoo.co.uk> (Britain and Ireland)

<http://www.ukdirectory.co.uk>

UK directory (British sites only)

<http://dmoz.org>

Netscape Open Directory

<http://snap.com>

SNAP

<http://www.yell.co.uk>

UK national Internet directory

<http://www.scit.wlv.ac.uk/wwlib/newclass.html>

classified list of World Wide Web pages (UK emphasis)

<http://www.cinet.net/galaxy.html>

Einet Galaxy

<http://ps.superb.net/FAQ>

Directory of FAQ (Frequently Asked Questions) files

Search Engines - General

<http://www.av.com>

<http://www.altavista.com>

Alta Vista

<http://www.microav.com>

AltaVista MicroPortal - "a desktop toolbar that lets you search via AV and receive financial and news updates"

<http://image.altavista.com>

Altavista picture search

<http://www.nlsearch.com>

Northern Light - web pages plus matches from commercial data sources and US government

<http://www.lycos.com>

Lycos

<http://www.lycos.com/picturethis>

Lycos image search

http://dir.lycos.com/Reference/Searchable_Databases/

Lycos invisible web catalog

<http://gw12.circ.gwu.edu/~gpice/direct.htm>

Direct Search - searchable databases on the net

<http://www.webdata.com>

Webdata - searchable databases on the net

<http://www.infoseek.com>

InfoSeek

<http://www.intelliseek.com>

IntelliSeek

<http://webcrawler.com>

WebCrawler

<http://www.goto.com>

World Wide Web Worm (now GOTO)

<http://www.excite.com>

Excite

<http://www.directhit.com>

DirectHit

<http://www.google.com>

Google - use "counting clicks" for relevance rating

<http://search.netscape.com>

Netscape Search

<http://search.msn.co.uk>

Microsoft Search

<http://www.aol.com/netfind>

America Online NetFind

<http://www.elibrary.com/id/250/250>

Electric Library

<http://www.looksmart.com>

LookSmart (Reader's Digest)

<http://index.opentext.net>

Open Text Web Index

<http://web.nexor.co.uk/public/aliweb/aliweb.html>

ALIWEB

<http://www.pointcom.com>

POINT - searches a selection of 'good quality' Web sites

<http://harvest.transarc.com>

Harvest - Effective use of Internet information

<http://search.com>

Search.Com - front end to several search engines

Search for News, Current Affairs

<http://nt.excite.com>

News Tracker

<http://www.newsnow.co.uk>

UK news digest

<http://www.newsindex.com>

News Index

<http://www.newshub.com>

As above, but updated every 15 mins

<http://www.totalnews.com>

Total News

<http://www.newsbot.com>

News from HOTBOT

<http://www.wired.com/news/>

Wired News

<http://news.excite.com>

Excite News

Search for UK information

<http://www.streetmap.co.uk>

Street Finder

<http://www.mirago.co.uk>

UK perspective search

<http://www.ukmax.com>

UKMax - search engine for UK only or worldwide sites

<http://www.searchuk.com>

Search for European information

<http://www.euroferret.com>

Euroferret search for european sites

<http://www.yweb.com>

YellowWeb; European sites search

<http://www.euroseek.com>

European site search

<http://www.euro-cmu.net>

EMUNET

<http://www.eubusiness.com>

EU Business

<http://www.euroguid.org>

European Sites Directory

<http://fgr.wu-wien.ac.at/nentwich/euroint.html>

European Integration via Internet

<http://www.europeanlina.com>

European Gateway

<http://www.polis.net>

European Politics

Search for US Information

<http://www.usgovsearch.com>

US Government Search Service (fee based)

Search Australian / New Zealand information

<http://www.anzwers.com>

Australian and New Zealand site search

Specialist Search Engines

<http://www.officialsearch.com>

Search for "official" site addresses

<http://www.realnames.com>

Locator for companies, products and brands

<http://www.webdirectory.com>

Searchable directory of environmental information

'Super' search engines

<http://www.go2net.com>

Go2Net portal offering subject specific super searches via channels and access to MetaCrawler, where search is submitted to several engines at once

<http://www.all4one.com>

All4One - searching of several engines

<http://www.highway61.com>

Highway 61 - searching of several engines

<http://www.bubl.ac.uk/searches/guides.html#general>

BUBL list of search engines

<http://www.bubl.ac.uk/search/subjects>

BUBL list of subject-specific searching facilities

<http://www.merrydew.demon.co.uk/search.htm>

Listing of over 200 search engines, categorized by subject relevance

Search Engine Current Awareness

<http://www.searchenginewatch.com>

Danny Sullivan's site containing all you need to know about search engines (additional fee based service available)

<http://websearch.about.com>

About.com's 'GuideSite' to web searching. Loads of links to search engines, features on search engines, newsletter and chat

<!--

A:visited {text-decoration: none; color: #green}

A:link {text-decoration: none; color: #blue}

A:hover {text-decoration: underline; color: #ff0000}

-->

HTML

WWW Consortium Guide

<http://www.w3.org/MarkUp/MarkUp.html>

.Net Magazine Guide

<http://www.netmag.co.uk>

ZDNet's Devhead

<http://www.zdnet.com/devhead/filters/html>

ZDNet's HTML Help Channel

<http://www.zdnet.com/zdhelp/static/html!fornewbies.html>

Mikodocs Guide to HTML

<http://www.idocs.com/tags/index.html>

Web Page Creation - Liverpool University Department of Computer Science

<http://www.csc.liv.ac.uk/~m8ajk/>

Web Page Design

Microsoft Online Web Workshop

<http://msdn.microsoft.com/workshop/default.asp>

ZDNet's Devhead - Web Development for the next Millennium

<http://www.zdnet.com/devhead/>

Web Design - The Finishing Touches

<http://www.zdnet.com/swlib/toolkits/design/tlk0397.html>

ZDTV Top Ten Mistakes of Web Design

<http://www.zdnet.com/zdtv/screensavers/showtell/story/0,3656,2273303,00.html>

Java

Information from Sun

<http://java.sun.com/>

Applets and related sites

<http://www.gamelan.com/>

VRML

Introduction to VRML from Netscape

http://home.netscape.com/eng/live3d/intro_vrml.html

<!--

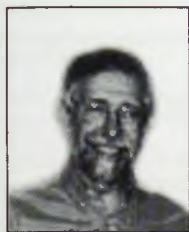
A:visited {text-decoration: none; color: #green}

A:link {text-decoration: none; color: #blue}

A:hover {text-decoration: underline; color: #ff0000}

-->

Burime Interneti për bibliotekat dhe bibliotekominë

Peter Burnett

Përgjegjës i shërbimeve teknike

Biblioteka Bodleian

Universiteti i Oksfordit

General Library Information

BUBL Information Service

<http://bubl.ac.uk/>

Internet Library for Librarians

<http://www.itcompany.com/inforetriever/>

LIBEX (Bureau for International Library Staff Exchange)

<http://www.aber.ac.uk/~tplwww/libex.html>

Library Link

<http://www.liblink.co.uk/>

NISS Information Gateway

<http://www.niss.ac.uk/index.html>

PICK (Quality Internet Resources in Library and Information Science)

<http://www.aber.ac.uk/~tplwww/c/>

UKOLN Information Service

<http://www.ukoln.ac.uk/>

Utilities

CURL (Consortium of University research Libraries)

<http://www.curl.ac.uk/>

OCLC Home Page

<http://www.oclc.org>

Research Libraries Group (RLG) Home Page

<http://www.rlg.org>

Digital Library Development

Electronic Libraries Programme

<http://ukoln.bath.ac.uk/services/elib/>

ILEJ (Internet Library of Early Journals)

<http://www.bodley.ox.ac.uk/ilej/description.html>

I'm Europe

<http://www2.echo.lu/>

JISC (Joint Information Systems Committee)

<http://www.jisc.ac.uk/homepage.html>

Library WEB Sites

Innovative Internet Applications in libraries
<http://pwww.wiltonlibrary.org/innovate.html>

Survey and Summary of library web sites
<http://rylibweb.man.ac.uk/pubs/libraries.html>

National Libraries

Gabriel
<http://portico.bl.uk/gabriel/>

British Library
<http://portico.bl.uk/>

Library of Congress
<http://lcweb.loc.gov/homepage/>

Subject Servers and Gateways

(a) Gateways to gateways
 Academic Info: Gateway to Quality Internet Resources
<http://www.academicinfo.net/index.html>

The Argus Clearinghouse (of Subject-Oriented Internet Resources)
<http://www.clearinghouse.net/>

BUBL Link: Libraries of Networked Knowledge
<http://bubl.ac.uk/link/>

NISS Directory of Networked Resources
<http://www.niss.ac.uk/subject/>

Pinakes: a subject launchpad
<http://www.hw.ac.uk/libWWW/im/pinakes/pinakes.html>

Scout Report Signpost: all subjects
<http://www.signpost.org/signpost/>

World Wide Web Virtual Library Subject Catalogue
<http://www.mth.uea.ac.uk/VL/Overview.html>

(b) Gateways to individual subject areas

Adam: Art, Design, Architecture & Media Information Gateway
<http://adam.ac.uk/>

Arts and Humanities Data Service (Humanities Internet Gateways)
<http://ahds.ac.uk/resource/gate.html>

Biz/ed (Business and Economics Information Gateway)
<http://bized.ac.uk/>

College & Research Library News: Internet Resources Published Monthly
<http://www.ala.org/acrl/resrces.html>

Human Languages Page (Languages and Linguistics)
<http://www.june29.com/HLP/>

The HUMBUL Gateway
<http://users.ox.ac.uk/~humbul/>

IHR (History Information Gateway)
<http://www.ihrinfo.ac.uk/>

OMNI (Organising Medical Networked Information)
<http://www.omni.ac.uk/>

SOSIG (Social Science Information Gateway)
<http://www.sosig.ac.uk/>

Book Selection / Publishers' Catalogues

AcqWeb: Directory of Publishers and Vendors
<http://www.library.vanderbilt.edu/law/acqs/pubr.html>

Blackwell's Online Bookshop
<http://bookshop.blackwell.co.uk/>

IBIC - Internet Book Information Center
<http://internetbookinfo.com/>

Internet Bookshop
<http://www.bookshop.co.uk/hme/hmepage.asp>

Publishers' Catalogues Home Page
<http://www.lights.com/publisher/>

World-wide Web Virtual Library: Publishers
<http://www.comlab.ox.ac.uk/archive/publishers.html>

Book Selection (Antiquarian)

Advanced Book Exchange
<http://www.abebooks.com/>

Bibliocity (Rare & Collectible Books &c.)
<http://www.bibliocity.com/>

Bibliofind
<http://www.bibliofind.com/>

Library Technical Services Identification of Foreign Languages

Ethnologue : Languages of the World
<http://www.sil.org/ethnologue/>

Human-Languages Page
<http://www.june29.com/HL/P/>

Universal Survey of Languages
<http://www.teleport.com/~napoleon/>

Technical Services Departments' Home Pages

The BackLOG
<http://www.napier.ac.uk/depts/library/backlog.html#cat>

Cornell University Technical Services Manual
<http://www.library.cornell.edu/tsmanual/>

PICK Resources for Technical Services
<http://www.aber.ac.uk/~tptlwww/e/techservs.html>

University of Buffalo Technical Services Home Page
<http://ublib.buffalo.edu/libraries/units/crs/>

University of California San Diego Technical Services Home Page
<http://tpot.ucsd.edu/>

University of Illinois at Urbana-Champaign Technical Services Home Page
<http://gateway.library.uiuc.edu/techserv/>

Cataloguing

Cataloger's Reference Shelf
<http://www.tlcdelivers.com/tlc/crs/index.htm>

Cataloging Documentation on the Web
<http://libweb.uoregon.edu/~catdept/tools/catdoc.html>

Indexing and Cataloging Foreign Language Materials: Resources for Indexers and Catalogers
<http://www.usit.com/cbertel/catalog.html>

Library of Congress Cataloging Home Page
<http://www.loc.gov/catdir/catdir.html>

Internet Library for Librarians : Cataloging
<http://www.itcompany.com/inforetriever/cat.htm>

MIT Libraries Cataloging Oasis
<http://macfadden.mit.edu-9500/colserv/cat/>

University of Illinois at Urbana-Champaign: Cataloging Policy Advisory Committee
<http://www.library.uiuc.edu/techserv/Cpac/cpacmain.htm>

University of Oregon Catalog Department Home Page
<http://libweb.uoregon.edu/~catdept/home/index.html>

University of Virginia Cataloging Services Department
<http://www.lib.virginia.edu/cataloging/>

MARC

International List of UNIMARC Users and Experts
http://ifla.inist.fr/V1/3/p_1996-2/lluue.htm

Permanent UNIMARC Committee
<http://www.ifla.org/V1/3/puc.htm>

UNIMARC: An Introduction
http://ifla.inist.fr/ifla/V1/3/p_1996-1/unimarc.htm

US MARC Home Page
<http://lcweb.loc.gov/marc/>

Rare Books Cataloguing / Librarianship

ACRL: Resources for the Rare Books Cataloger
<http://www.library.upenn.edu/ipc/rarecat.html>

British Library Early Printed Collections: Further Sources
<http://www.bl.uk/collections/epc/hofurth.html>

University of Oxford Early Printed Books Project
<http://www.lib.ox.ac.uk/icc/>

Serials Cataloguing

CONSER Program Home Page (includes Resources for Serials Catalogers)
<http://lcweb.loc.gov/acq/conser/>

Tools for Serials Catalogers: a collection of useful sites and sources
<http://www.library.vanderbilt.edu/ercelawn/serials.html>

Electronic cataloguing

Cataloguing the Internet

<http://www.napier.ac.uk/depts/library/train/cithome.html>

Cataloguing Internet Resources: a Manual and Practical Guide/Nancy Olson, ed.

<http://www.purl.org/oclc/cataloging-internet>

IFLA's Digital Libraries: Cataloguing & Indexing of Electronic Resources

<http://www.ifla.org/II/catalog.htm>

<http://ifla.inist.fr/II/catalog.htm>

IFLANET Metadata Resources Page

<http://www.ifla.org/II/metadata.htm>

Metadata

<http://www.ukoln.ac.uk/metadata/>

Slavic Technical Services

Princeton University Slavic Cataloging manual

<http://infoshare1.princeton.edu/katmandu/sgman/smtocs.html>

Yale University Library : Slavic & East European Collections

<http://www.library.yale.edu/slavic/>

University of Illinois at Urbana-Champaign Slavic & E. European Library

<http://www.library.uiuc.edu/spx/>

Library Conferences and Journals Indexes / directories

Australian Journals Online

<http://www.nla.gov.au/ausejour.html>

BUBL Journals

<http://bubl.ac.uk/journals/>

Directory of Electronic Journals, Newsletters & Academic Discussion Lists

<http://ar1.cni.org/scomm/edir/>

Directory of Scholarly and Professional E-Conferences

<http://n2B.com/KOVACS/>

Electronic Journals Resource Directory (Univ. of Saskatchewan)

<http://library.usask.ca/~scottp/links/>

Electronic Texts, Journals, Newsletters, Magazines and Collections

<http://www.lib.ncsu.edu/stacks/>

Index Morganagus : a full-text index of library-related electronic journals

<http://sunsite.berkeley.edu/~emorgan/morganagus/>

Library-Oriented Lists and Electronic Serials

<http://info.lib.uh.edu/liblists/welcome.htm>

University of Pennsylvania Library: Electronic Journals

<http://www.library.upenn.edu/resources/ej/ej.html>

Individual Journal titles

Ariadne

<http://www.ariadne.ac.uk/>

Current Cites

<http://www.lib.ncsu.edu/stacks/c/currentc/>

D-Lib Magazine

<http://www.dlib.org>

<http://mirrored.ukoln.ac.uk/lis-journals/dlib/>

IN SITE (New Internet site additions)

<http://www.mcs.com/~jcr/insite.html>

Internet Resources Newsletter

<http://www.hw.ac.uk/libWWW/irn/>

Journal of Digital Information

<http://jodi.ecs.soton.ac.uk/>

Journal of Electronic Publishing

<http://www.press.umich.edu:80/jep/>

Journal of Information Law and Technology

<http://elj.warwick.ac.uk/jilt/>

Newsline (EDINA)

<http://edina.ed.ac.uk/newsline/>

PACS-P

<http://info.lib.uh.edu/pacsp.html>

Program

<http://www.aslib.co.uk/program/>

CONSERline

<http://www.loc.gov/acq/conser/consrlin.html>

Journals (Eastern Europe)

American Journalism Review

<http://www.newslink.org/news.html>

REECA Web (Russian, E. European Collections, Univ. of Wisconsin-Madison)

<http://www.library.wisc.edu/guides/REECA/>

Reference Works

On-Line Dictionary (HUMBUL)

<http://firth.oucs.ox.ac.uk/cgi-bin/humbul/section.pl?SECTION=dictionaries>

On-line Reference Works

<http://www.cs.cmu.edu/references.html>

THOR+ : the Virtual Reference Desk

<http://thorplus.lib.purdue.edu/reference/>

Yahoo! - Reference

<http://www.yahoo.co.uk/reference/>
<http://www.yahoo.com/reference/>

Library Catalogs General

Australian Libraries Gateway

<http://www.nla.gov.au/libraries/>

Hytelnet

<http://www.cam.ac.uk/Hytelnet/>

National Library Catalogues Worldwide

<http://www.uq.edu.au/ssah/jcasi/>

Online Catalogs with "Webbed" Interfaces

<http://www.lib.ncsu.edu/staff/morgan/alcuin/wwwed-catalogs.html>

OBI: OPACS in Britain and Ireland

<http://www.niss.ac.uk/reference/obi/obi.html>

UK Sensitive Map

<http://scitsc.wlv.ac.uk/ukinfo/uk.map.html>

NISS Library OPACS in Higher Education

<http://www.niss.ac.uk/reference/opacs.html>

(US OPACS)

<http://lcweb.loc.gov/z3950/gateway.html>

Union Catalogues & Individual libraries

British Library

<http://opac97.bl.uk/>

CURL (COPAC)

<http://copac.ac.uk/copac/>

Library of Congress

<http://lcweb.loc.gov/catalog/>

University of Oxford

<http://www.lib.ox.ac.uk:8000/>

Virtual Canadian Union Catalog

<http://www.nlc-bnc.ca/resource/vcuc/>

Electronic Publishing

Canadian Electronic Scholarly Network (CESN)

<http://www.schoolnet.ca/vp/cesn/>

Scholarly Electronic Publishing Bibliography

<http://info.lib.uh.edu/sepb/sepb.html>

Document Delivery

FIDDO (Focused Investigation of Document Delivery Options)

<http://dils2.lboro.ac.uk/fiddo/fiddo.html>

Library Automation Suppliers

PICK Library Automation Suppliers

<http://www.aber.ac.uk/~tplwww/e/auto.html>

Geac

<http://www.geac.com/>

Innovative Interfaces

<http://www.iii.com/>

Z39.50

Z39.50 Information

http://sunsite.berkeley.edu/Z39_50/

B Z39.50 Maintenance Agency

<http://lcweb.loc.gov/z3950/agency/>

Unicode

Unicode Home Page
<http://www.unicode.org/>

Preservation and Access

ARL Preservation Program
<http://www.arl.org/preserv/>

Commission on Preservation and Access
<http://www.clir.org/programs/cpa/cpa.html>

Conservation Online
<http://palimpsest.stanford.edu/>

EPIC: European Preservation Information Center
<http://www.knaw.nl/ecpa/>

PADI
<http://www.nla.gov.au/dnc/tf2001/padi/about.html>

PANDORA
<http://www.nla.gov.au/policy/plan/pandora.html>

PRESERV : the RLG Preservation Service
<http://www.rlg.org/preserv>

Internet Training Materials

Guide to Network Resource Tools (TERENA)
<http://www.terena.nl/libr/gnrt/>

Internet Detective: An Interactive Tutorial on Evaluating the Quality of Internet Resources
<http://www.netskills.ac.uk/TonicNG/cgi/sesame?detective>

Internet Learning Resources Directory (NetLearn)
<http://www.rgu.ac.uk/~sim/research/netlearn/callist.htm>

Netskills
<http://www.netskills.ac.uk/>

NISS Awareness Resources
<http://www.niss.ac.uk/niss/aware/>

TONIC: The Online Netskills Interactive Course
<http://www.netskills.ac.uk/TonicNG/cgi/sesame?tnng>

Përdorimi i Internetit për referenca dhe kërkime

David Bawden
Kryelektor
Departamenti i Shkencës së Informacionit
City University - Londër

Reference sources

<http://www.niss.ac.uk/reference/index.html>
NISS - Reference sources

<http://thorplus.lib.purdue.edu/reference/index.html>
Purdue University Virtual Reference Desk

<http://www.ipl.org/ref/RR/static/ref0000.html>
Internet Public Library general reference sources

<http://sshl.ucsd.edu/refshelf>
<http://library.berkeley.edu/Collections>
University of California Internet reference sources

Examples of dictionaries and glossaries

<http://www.asindexing.org/thesonet.htm>

<http://www.mdocassn.demon.co.uk/wrdhrd1.htm>

Listings of thesauri and glossaries on the internet

<http://wombat.doc.ic.ac.uk>

Dictionary of Computing

<http://www.ex.ac.uk/cimt/dictunit/dictunit.htm>

Dictionary of Measures, Units and Conversions

<http://www.helsinki.fi/~hkantola/dict.htm>

Collection of language dictionaries

<http://www.onelook.com>

<http://www.facstaff.bucknell.edu/rbeard/diction.htm>

Search Internet dictionaries and glossaries

Updating services, and guides, for Internet research

<http://www.hw.ac.uk/libWWW/irm/>

Internet Resources Newsletter (Heriot Watt University)

<http://www.freepint.co.uk/>

Free Pint - Helping you use the Web at work

<http://scout.cs.wisc.edu/index.html>

Internet Scout Project

<http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/Internet/FindInfo.html>

Finding information on the internet: a tutorial

Përgatitur nga E. DOMI

Fjalor shpjegues nga fusha e bibliotekonomisë

Zhvillimi i bibliotekonomisë në vite, ashtu si dhe i çdo disipline tjetër, shoqërohet edhe me zhvillimin e terminologjisë bibliotekare. Ndryshime kanë ndodhur veçanërisht pas viteve '70 të shekullit të kaluar, që shoqërohen me përdorimin e kompiuterit në bibliotekë. Zbatimi i teknologjisë së informacionit dhe i standardeve ndërkombëtare në bibliotekonomi, me qëllim shkëmbimin e informacionit përmes rrjeteve, ka sjellë zbatimin e proceseve të reja dhe përdorimin e terminologjisë përkatëse.

Vështirësitë e shfaqura nga punonjës të bibliotekave në të kuptuarit e disa termave, veçanërisht në punën për kompiuterizimin e informacionit, shtrajnë problemën si të njësimt të terminologjisë, ashtu edhe të pasurimit të saj me terma të rinj.

Botimi i një liste me disa terma, në formën e një fjalorthi, ka qëllim t'u vijë në ndihmë këtyre punonjësve për kuptimin e drejtë dhe përdorimin e saktë të terminologjisë. Çdo term është dhënë në gjuhën shqipe dhe në anglisht dhe shpjegohet me kuptimin e tij vetëm në fushën e bibliotekonomisë. Pjesa më e madhe e termave kanë të bëjnë me procese bibliotekare relativisht të reja si katalogimi sipas standardeve përkatëse, kompiuterizimi i informacionit, formati MARC etj.

Lista do të vazhdojë dhe në numrat e ardhshëm.

Bashkëpunëtor [*Collaborator*]

Person që punon së bashku me një ose disa të tjerë për krijimin e një vepre. Të gjithë mund të kenë kontribut të njëjtë, si në rastet e dy a më shumë autorëve të një vepre, ose mund të kenë kontribute të ndryshme, siç është bashkëpunimi i shkrimtarit me piktorin në një vepër me ilustrime. Shih edhe *Përgjegjësi e ndryshme* dhe *Përgjegjësi e përbashkët*.

Bazë të dhënash bibliografike [*Bibliographic database*]

Bashkësi regjistrimesh bibliografike të ndërtuara në të njëjtën mënyrë, shpesh të lidhura mes tyre, dhe që ruhen në formë të strukturuar në kujtesën e kompjuterit. Struktura e bazës nënkupton edhe mjetet e kërkimit dhe të gjetjes së të dhënave nga përdoruesit.

Biografi kolektive [*Collective biography*]

Vepër që i kushtohet jetës së dy e më shumë personave.

Biografi vetjake [*Individual biography*]

Vepër që i kushtohet jetës së një personi të vetëm.

Bit [*Bit*]

Njësi informacioni. Njësia më e vogël e informacionit në kujtesën e kompjuterit. Është shkurtim i *binary digit* (shifër e dyfishtë).

Botues [*Editor*]

Person që përgatit për botim një vepër që nuk është e tij. Puna e botuesit mund të kufizohet në përgatitjen e saj për prodhuesin ose mund të përfshijë mbikqyrjen e prodhimit, shpjegime për përbajtjen, një hyrje, shënime dhe materiale të tjera kritike. Në disa raste puna e botuesit mund të përfshijë drejtimin teknik të personave të angazhuar në hartimin e përbajtjes së vepërës. Shih edhe *Mbledhës*.

Burim kryesor i informacionit [*Chief source of information*]

Vendndodhje e të dhënave nga ku merret informacioni kryesor për krijimin e një përshkrimi bibliografik (p.sh. faqja e titullit në një libër, ekrani i titullit në një film, etiketa e ngjitur në një disk zanor etj.).

CD-ROM (Disk kompakt - vetëm i lexueshëm nga kompjuteri) [*CD-ROM (Compact Disc - Read Only Memory)*]

Disk i vogël plastik që ruan skedarë dhe të dhëna dhe përdoret me kompjuterin. CD-ROM ka

kapacitet të lartë të depozitimit të të dhënave - 650 Mb. Të dhënat në CD-ROM lexohen me anë të rrezeve lazer, por nuk mund të ndryshohen ose të shtohen.

Cilësor gjeografik [*Geographic qualifier*]

Emri i një njësie më të madhe gjeografike që i shtohet emrit të një njësie më të vogël në një emëtim lëndor gjeografik. (P.sh. *Toledo (Spanjë)*)

Datë e të drejtës së autorit [*Copyright date*]

Viti i fillimit të të drejtës ekskluzive që i jepet autorit për botimin dhe shitjen e vepërës së tij. Tek librat ky gjendet zakonisht në kurriz të fletës së titullit.

Direktori [*Directory*]

1) Listë me emra personash ose biznesesh dhe me informacion për adresat e tyre, numrat e telefonave etj.

2) Mënyrë e organizimit të skedarëve të ruajtur në një disk. Një direktori përmban një grup skedarësh ose disa nëndirektori.

3) Një nga tri pjesët përbërëse të formatit MARC, shërben edhe si indeks i pozicioneve të fushave të të dhënave në një regjistrim. Është i ngjashëm me pasqyrën e lëndës së një libri. Direktoria përmban një seri zërash me gjatësi fikse (secili me 12 karaktere), një për çdo fushë variabël që ka të dhënat e një regjistrimi. Elementet e një zëri të direktorisë janë: etiketa e fushës (si p.sh. 200 për titullin), gjatësia e fushës (sa karaktere - shkronja, numra, shenja pikësimi, kode të nënfushave dhe hapësira bosh janë në atë fushë) dhe pozicioni i karakterit fillestar në regjistrim. Direktoria mbyllet me një kufizues fushë. Një direktori ka aq zëra me 12 karaktere sa fusha ka regjistrimi. Në sistemet moderne të dhënat e direktorisë nuk plotësohen nga kataloguesi, por nga vetë sistemi kompjuterik, pasi është futur regjistrimi. Quhet dhe *Direktori e regjistrimit* [*Record directory*].

Dokument [*Document*]

Paketë informacioni. Zakonisht është tekst dhe ilustrime të prodhuara në letër, por mund të jetë edhe një video, mikroformë, disk muzikor, skedar kompjuteri ose forma të tjera.

Dorëshkrim [*Manuscript*]

Shkrime (ku përfshihen dhe nota muzikore, harta etj.) të shkruara me dorë ose me makinë shkrimi si edhe mbishkrime në pllaka balte, gur etj.

Drejtuës (në MARC) [*Leader*]

Një nga tri pjesët përbërëse të formatit MARC (Drejtuesi; Direktoria e regjistrimit; Fushat e të dhënave). Është fusha e parë në një regjistrim MARC dhe zë pozicionet e karaktereve 0-23 (gjithsej 24 karaktere). Përmban të dhëna për strukturën e regjistrimit, statusin (është regjistrim i ri, i fshirë, i korigjuar), tipin (regjistrim libri, harte, disku zanor, termi të njësuar për emër ose subjekt etj.), nivelin e përshkrimit bibliografik (i plotë, minimal). Këto janë të dhëna që sigurojnë informacion për përpunimin e regjistrimit në formatin MARC. Quhet dhe *Etiketë e regjistrimit* [Record label].

Elementi e autorit [Copyright]

E drejtë ekskluzive që i garantohet me ligj autorit të një veprë letrare, artistike, shkencore etj. për botimin, shitjen dhe përdorimin e saj. Ajo e mbrohet autorin dhe botuesin, duke ndaluar të tjerët të kopjojnë pa leje veprën ose një pjesë të madhe të saj.

Element [Element]

Fjalë, frazë ose grup karakteresh që përfaqësojnë një njësi të caktuar të informacionit bibliografik dhe që janë pjesë të një zone të përshkrimit bibliografik. (p.sh. nr. i faqeve është elementi i zonës së përshkrimit fizik të një veprë.)

Hyrje e dyfishtë [Duplicate entry]

Katalogim lëndor ku i njëjti emërtim lëndor përdoret në dy forma të ndryshme si pika hyrëse, p.sh. *Shqipëria – Marrëdhëniet me jashtë – Greqia* dhe *Greqia – Marrëdhëniet me jashtë – Shqipëria*.

Emër konvencional [Conventional name]

Emër me të cilin njihet një organizëm, vend ose send, përveç emrit real ose zyrtar të tij.

Emërtim biografik [Biographical heading]

Emërtim lëndor i përdorur për biografite, i cili përbëhet nga emri i një klase personash me nënndarjet përkatëse, p.sh. *Shkrimtarët shqiptarë – Shekulli 20-Biografi*.

Emërtim forme [Form heading]

Emërtim lëndor që tregon formën fizike, bibliografike ose letrare të një veprë. (P.sh. *Enciklopedi dhe fjalorë; Tregime dhe novela*.)

Emërtim lëndor [Subject heading]

Term ose frazë që shpreh subjekt. Këto renditen në një listë emërtimesh lëndore dhe përdoren për katalogimin lëndor. Ndonjë herë përdoren dhe për indeksat.

Emërtim lëndor kyç [Key heading]

Emërtim, nënndarjet e të cilit shërbejnë si model për t'u përdorur në emërtimet e të njëjtës kategori. (P.sh. *Gjuha shqipe* ose *Gjuha angleze* janë emërtime lëndore kyç në Treguesin e Emërtimeve Lëndore dhe nënndarjet e tyre shërbejnë si model për nënndarjet e emërtimeve të gjuhëve të tjera (*Gjuha franceze, Gjuha gjermane* etj.)

Emërtim me shtrirje të përcaktuar [Coextensive heading]

Emërtim lëndor që shpreh me saktësi (jo më në gjerësi ose më ngushtë) përmbajtjen e subjektit të një veprë (p.sh. kur në një vepër trajtohet hekuri përdoret emërtimi *Hekuri* dhe jo *Metalet* ose *Metalurgjia*).

Etiketë fushë [Field tag]

Kod numerik me tre karaktere që identifikon një fushë në një regjistrim në formatin MARC dhe që ruhet në direktorinë e këtij formati. (P.sh. 010 është etiketa e fushës për ISBN; 215 - etiketa e fushës për përshkrimin fizik të veprës etj.)

Etiketë e regjistrimit shih Drejtues (në MARC)

Fashikull [Fascicle]

Një nga ndarjet e përkohshme të një njësie të shtypur (libër, revistë) që për lehtësi të shtypit përgatitet në pjesë të vogla (katër, tetë, gjashtëmbëdhjetë fletë me palosje të përbashkët), zakonisht të papërfunduara. Nuk është e thënë që fashikujt të përpunohen me ndarjen e veprës në pjesë ose vëllime. Fashikujt mund të jenë të numërtuar ose jo. Fashikulli dallohet nga pjesa, pasi është ndarje e përkohshme e veprës dhe jo pjesë përbërëse formale e saj.

Fjalë hyrëse [Entry word]

Fjalë sipas të cilës është renditur përshkrimi në katalog, zakonisht fjala e parë (përveç nyjes) në një përshkrim. Shih edhe *Kryetitul*.

Fjalë kyç [Keyword]

1) Term i zgjedhur nga një tekst ose nga vetë kërkuesi i informacionit dhe që konsiderohet si "çelës" për gjetjen e informacionit të kërkuar.

2) Fjalë e rëndësishme ose informuese në titull ose në dokument që tregon përmbajtjen e tij.

Fjalor i termave të kontrolluar [Controlled vocabulary]

Listë ose bazë të dhënash me terma lëndorë, në

të cilën çdo koncept përfaqësohet me një term ose frazë të zgjedhur, që përdoret për ta paraqitur atë në mjetet e kërkimit (katalog). Për termat lëndore që nuk përdoren ka referime që drejtojnë nga ata për të termi ose fraza e zgjedhur për përdorim (referimi *Shih*). Në listë identifikohen edhe lidhjet midis termave të përdorur (Term më i gjerë; Term më i ngushtë; Lidhet me termat etj.). Mund të ketë gjithashtu dhe shënime për mënyrën e përdorimit të termave si dhe për renditjen hierarkike të tyre. Shih edhe *Teksti i lirë*.

Fond i hapur [Open stacks]

Mjedis ku janë vendosur materialet bibliotekare dhe përdoruesit kanë të drejtë të hyjnë vetë dhe të zgjedhin materialin e kërkuar edhe pa ndërmjetësinë e bibliotekarit.

Fond i mbyllur [Closed stacks]

Mjedis ku janë vendosur materialet bibliotekare dhe përdoruesi nuk ka akses të drejtpërdrejtë në to, por i merr nëpërmjet punonjësit të bibliotekës.

Fushë [Field]

Njësi të dhënash në një regjistrim në formatin MARC. Çdo fushë identifikohet nga një etiketë prej tre karakteresh numerikë në krye të saj dhe mbyllet me kufizuesin e fushës. Fushat përmbajnë pjesën themelore të një regjistrimi: katalogimin, termat e njësuar për autorë dhe subjekte, klasifikimin, numrin e kopjeve etj. Disa fusha gjenden vetëm një herë në një regjistrim (p.sh. fusha e titullit), por ka dhe fusha që mund të përsëriten (p.sh. fusha e serisë kur vepra ka më shumë se një seri ose fusha e subjektit kur vepra trajton më shumë se një subjekt). Një fushë mund të ketë një ose më shumë nënfusha.

Fushë me gjatësi fikse [Fixed field]

Fushë në formatin MARC me numër karakteresh të paracaktuar (me gjatësi të pandryshueshme). Fushat me gjatësi fikse kanë gjatësi të barabartë në çdo regjistrim të koduar.

Fushë me gjatësi të ndryshueshme [Variable field]

Fushë në formatin MARC me gjatësi të papërcaktuar paraprakisht, por që është e ndryshueshme në vartësi të të dhënave që përmban.

Hapësirë kibernetike [Cyberspace]

Vend i paprekshëm (i pakapshëm) në të cilin ekzistojnë dokumente elektronike si p.sh. faqe në web ose mesazhe të postës elektronike (e-mail).

Hierarki [Hierarchy]

Renditje e disiplinave dhe subjekteve nga më i përgjithshmi tek më i veçanti, sipas lidhjeve dhe vartësive që kanë mes tyre.

Indeks [Index]

Mjet bibliografik që siguron akses në përmbajtjen analitike të një pakete informacioni (p.sh. në artikujt e një reviste, tregimet e një përmbledhjeje, diskutimet e një konference etj.) Indeksset në fund të librave sigurojnë akses në përmbajtjen analitike të veprës.

Indeksim [Indexing]

Proces i përcaktimit të pikave hyrëse, zakonisht për subjekte, të një njësie bibliografike ose pakete informacioni. Ndërsa katalogimi sipas subjektit ka të bëjë me përcaktimin e emërtimeve lëndore për të shprehur përmbajtjen e një njësie të plotë bibliografike (libër, periodik, raport etj.) në katalogët e bibliotekës, me anë të indeksimit lëndor shprehet subjekti i pjesëve të një njësie.

Indeksimi i hollësishtëm [Depth indexing]

Indeksim që synon evidentimin e të gjithë koncepteve kryesore që përmban një njësi bibliotekare ose burim informacioni, duke identifikuar nënsbjektet dhe nëntemat. (P.sh. indeksi lëndor në faqet e fundit të një libri.)

Indeksim përmbledhës [Summarization]

Indeksim që identifikon vetëm subjektin dominues, të përgjithshëm të njësisë, duke evidentuar vetëm konceptet që lidhen me temën kryesore. Katalogimi sipas subjektit që kryhet në biblioteka është indeksim përmbledhës.

Indeksues [Indexer]

Person që përcakton pikat hyrëse (zakonisht termat e subjektit sipas një fjalori të kontrolluar, por dhe autorë e tituj) të nevojshme në përshkrimet e materialeve, me qëllim që ato të mund të kërkohen nga përdoruesit. Indeksuesi mund të krijojë dhe përshkrime të plota. Shih edhe *Katalogues*.

Indikator [Indicator]

Një karakter (alfabetik ose numerik) në fillim të çdo fushe me të dhëna variabël (të ndryshueshme) në një regjistrim MARC. Indikatori përmban vlera të cilat interpretojnë ose plotësojnë të dhënat e fushës. Jo të gjitha fushat kanë indikatorë.

Internet [Internet]

Rrjet me shtrirje ndërkombëtare i përbërë nga shumë rrjete lokale, që siguron shërbime si postë elektronike, lidhje me sisteme kompiuterash në

distancë dhe shërbime të transferimit të skedarëve. Të gjitha rrjetet përdorin standardin TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet protocol). që përcakton se si transferohen të dhënat përmes rrjetit.

Inventar [Inventory]

Proces i regjistrimit të materialeve në pronësi të bibliotekës dhe i verifikimit të tyre. Zakonisht skedari topografik shërben për këtë qëllim. Ky skedar përmban një kopje të çdo përshkrimi të materialeve bibliotekare, të renditura sipas vendosjes së tyre në raftet e bibliotekës.

ISBD (Standard Ndërkombëtar për Përshkrimin Bibliografik) [ISBD (International Standard Bibliographic Description)]

Standard i hartuar në fillim të viteve 1970 për lehtësimin e shkëmbimit ndërkombëtar të regjistrimeve të katalogimit nëpërmjet standardizimit të elementëve të përdorura në përshkrim, caktimit të një rregulli të renditjes së këtyre elementeve dhe përcaktimit të një sistemi simbolesh që përdoren si shenja pikësimi për çdo element.

ISBN (Numër Standard Ndërkombëtar i Librit) [ISBN (International Standard Book Number)]

Numër i pranuar si standard ndërkombëtar dhe që është unik për çdo libër. Identifikon vendin dhe gjuhën e botimit, botuesin dhe numrin e veçantë të botimit.

ISSN (Numër Standard Ndërkombëtar i një Seriali) [ISSN (International Standard Serial Number)]

Numër i pranuar si standard ndërkombëtar dhe që është unik për çdo botim në seri (revista).

Katalog [Catalog]

1) Listë e materialeve bibliotekare që gjenden në një koleksion, në një bibliotekë ose në disa biblioteka, të renditur sipas rregullave të caktuara. Katalogu është mjet kërkimi që siguron akses në njësi të veçanta të një koleksioni bibliotekar (p.sh. libra, video, CD), në faqet e Web-it në Internet etj.

2) Në kuptim më të gjerë katalogu është listë materialesh e përgatitur për një qëllim të caktuar, p.sh. katalog ekspozite, katalog i shitjeve etj.

Katalog alfabetik [Alphabetical catalog]

Katalog në të cilin të gjitha përshkrimet (sipas autorit, titullit, subjekteve, serisë etj.) dhe referimet renditen sipas alfabetit. Quhet dhe *Katalog fjalor*.

Katalog i ndarë [Divided Catalog]

Katalog në të cilin përshkrimet janë renditur në skedarë të veçantë, veç ato me emrat e autorëve si pika hyrëse (skedar alfabetik me autor), veç përshkrimet me titull (skedar me titull) dhe veç ato ku pikë hyrëse është subjekti (skedar lëndor). Në secilin prej tyre renditja është alfabetike.

Katalog libër [Book catalog]

Katalog në të cilin përshkrimet janë shtypur në fletë dhe janë lidhur në formë libri.

Katalog me skeda ose Skedar [Card catalog]

Katalog në të cilin përshkrimet janë në skeda (zakonisht me përmasa 12.5 X 7.5 cm) të shkruara me dorë, të shtypura me makinë ose me kompiuter dhe të vendosura në kutitë e skedarit, të renditura sipas rregullave të caktuara (sipas alfabetit, sipas klasifikimit etj.).

Katalog në mikroformë i prodhuar nga kompiuteri [COM (Computer Output Microform) catalog]

Katalog në të cilin regjistrimet që gjenden në kompiuter janë prodhuar në mikrofilm ose mikrofil dhe mund të përdoren vetëm me anë të një aparati për leximin e mikroformave.

Katalog sistematik [Classed catalog]

Katalog në të cilin përshkrimet renditen në mënyrë logjike sipas një skeme sistematike klasifikimi. Quhet dhe *Katalog sipas klasifikimit*.

Katalog sistematik-alfabetik [Alphabetico-classed catalog]

Katalog sistematik në të cilin përshkrimet renditen sipas subjektit të gjerë dhe nëndahen në mënyrë hierarkike në subjekte më të ngushtë. Përshkrimet e çdo niveli të hierarkisë (që formojnë një rubrikë) renditen alfabetikisht.

Katalogim [Cataloging]

Vepri i krijimit të regjistrimeve për materiale bibliotekare ose paketa informacioni. Përvëq përshkrimit bibliografik të materialit, përfshihet përcaktimi i kryetitullit, pikat hyrëse (përshkrimet shtesë, subjektet, klasifikimet, numri i vendit) dhe mirëmbajtja e sistemit nëpërmjet të cilit regjistrimet përdoren.

Katalogim fillestar [Original cataloging]

Përgatitja e regjistrimit për katalog pa ndihmën e bibliotekave ose agjencive të tjera të katalogimit. Shih edhe Kopjim i katalogimit.

Katalogim i ndarë [Shared cataloging]

Përgatitja e regjistrimeve të katalogut nga njëra

prej bibliotekave ose agjencive pjesëmarrëse në një grupim dhe që mund të përdoret prej të gjitha këtyre bibliotekave ose agjencive. Quhet dhe katalogim i përbashkët.

Katalogim i përqëndruar [*Centralized cataloging*]

Përgatitja e regjistrimeve të katalogut nga një agjenci ose bibliotekë dhe që përdoren nga agjenci ose biblioteka të tjera.

Katalogim lëndor [*Subject cataloging*]

Procesi i përcaktimit të emërtimeve lëndore dhe të simboleve të klasifikimit gjatë krijimit të një regjistrimi të katalogut.

Katalogim me kontratë [*Contract cataloging*]

Kryerja e procesit të katalogimit nga një person ose agjenci, e cila ka vendosur marrëdhënie kontaktore me një bibliotekë për të bërë katalogimin e hyrjeve të reja të saj.

Katalogim në botim [*Cataloging-in-publication - CIP*]

Katalogim i kryer nga një agjenci e autorizuar para daljes nga shtypi të librit, me qëllim që katalogimi të jetë i përfshirë në një faqe të librit kur ai del nga shtypi. CIP mund të jetë vendosur në anën e pasme të fletës së titullit ose në faqen e fundit të librit. Zakonisht si agjenci të CIP janë bibliotekat kombëtare.

Katalogim përshkrues [*Descriptive cataloging*]

Pjesë e katalogimit që përmban përshkrimin bibliografik dhe përcaktimin e pikave hyrëse për autorët personalë, autorët kolektivë dhe titujt, pa pikat hyrëse për subjektet (pa simbole klasifikimi dhe pa emërtime lëndore).

Katalogues [*Cataloger*]

Person në bibliotekë, arkiv, ose institucione të tjera që krijon katalogime për paketa informacioni të grumbulluara nga institucioni dhe punon për mirëmbajtjen e sistemit të këtyre katalogimeve, me qëllim që ato të shfrytëzohen nga përdoruesit.

Kërkim boolean [*Boolean searching*]

Teknikë kërkimi në katalogun elektronik që lejon lidhjen e termave të kërkimit me operatorët DHE, OSE, JO. Zgjeron ose ngushton kërkimin për ta bërë rezultatin më të saktë.

Kërkim me fjalë kyç [*Keyword searching*]

Përdorimi i një ose më shumë fjalëve kyç si përmbajtje intelektuale e një komande kërkimi.

Klasifikim [*Classification*]

Ndarje e subjekteve në kategori. Në organizimin e informacionit klasifikimi është procesi i përcaktimit të subjektit të veprës dhe i paraqitjes së tij me anë të simboleve.

Klasifikim emërtues [*Enumerative classification*]

Skemë klasifikimi në të cilën ka simbole të përcaktuara për çdo subjekt ose koncept (të thjeshtë ose të përbërë). Të gjitha skemat e klasifikimit kanë elemente emërtuese, por disa i kanë më të theksuar. Skema e klasifikimit të Bibliotekës së Kongresit është një skemë emërtuese. Në këtë skemë edhe për aspekte ose veçori të subjekteve të ndryshme, nuk përdoren përcaktues, por simbole që janë nënndarje të subjekteve kryesore. P.sh. për fjalorët nuk ka një simbol të caktuar pavarësisht nga lloji i tyre. QD148 është simboli për Fjalorë të kimisë inorganike, si nënndarje e Kimisë inorganike, ose QC121.6 është simboli për Fjalorë të mekanikës, si nënndarje të mekanikës. Kurse KDU quhet më shumë klasifikim sipas veçorive, sepse në shumë raste për aspekte ose veçori të njëjta të subjekteve të ndryshëm përdoren simbole të njëjta që nuk janë nënndarje të subjektit kryesor, por në formën e përcaktuesve. P.sh. fjalorët e degëve të ndryshme të shkencës specifikohen me të njëjtin simbol (038) që i bashkangjitet simbolit të subjektit. (P.sh. 53(038); 54(038) etj.). Shih edhe *Klasifikim sipas veçorive*.

Klasifikim hierarkik [*Hierarchical classification*]

Renditje e subjekteve sipas teorisë klasike të kategorizimit, duke krijuar kategori nga e përgjithshmja tek e veçanta.

Klasifikim i gjerë [*Broad classification*]

Klasifikim që përdor vetëm klasat dhe ndarjet kryesore të skemës së klasifikimit dhe vetëm një ose dy nivele nënndarjesh.

Klasifikim i hollësishëm [*Close classification*]

Klasifikim që përdor të gjitha nënndarjet që përmban një skemë klasifikimi, për të shprehur subjekte shumë specifike. Quhet ndryshe dhe klasifikim bibliografik.

Klasifikim i ndërsjellë [*Cross-classification*]

Klasifikimi i të njëjtit subjekt me dy numra klasifikimi të lidhur mes tyre me raport, kur vepra trajton dy ose më shumë nënsubjekte të këtij subjekti dhe kur numrat e klasifikimit vendosen

edhe në formë të ndërsjellë ($A : B + B : A$). P.sh. një vepër për endjen e tekstileve prej pambuku ka të bëjë me dy nënçështje të industrisë tekstile, pambuku si material dhe endja si proces dhe mund të klasifikohet në të dy fushat duke përdorur raportin mes tyre.

Klasifikim sipas veçorive [*Faceted classification*]

Skemë klasifikimi që identifikon subjektet sipas pjesëve përbërëse të tyre, të cilave u jep nga një simbol dhe i bashkon ato për të formuar numrin e plotë të klasifikimit të veprës. P.sh. klasifikimi me raport i hartuar nga bibliotekari S. R. Ranganathan është sipas veçorive, kurse KDD dhe KDU janë pjesërisht të tillë. Klasifikimi sipas veçorive quhet dhe klasifikim analitiko-sintetik. Shih edhe *Klasifikim emërtues*.

Klasifikimi Dhjetor i Djuit [*Dewey Decimal Classification (DDC)*]

Sistem klasifikimi i hartuar në vitin 1876 nga Melvil Dewey, bibliotekar amerikan. Sipas këtij sistemi dijet renditen në mënyrë hierarkike në dhjetë ndarje, secila prej tyre ndahet në dhjetë nënndarje e kështu me radhë duke përdorur si simbole shifrat e sistemit numerik arab.

Klasifikimi i Bibliotekës së Kongresit [*Library of Congress Classification (LCC)*]

Skemë klasifikimi e krijuar nga Biblioteka e Kongresit në fund të viteve 1890. Sipas kësaj skeme dijet ndahen në mënyrë hierarkike në kategori duke përdorur si shenja konvencionale shkronjat e alfabetit latin dhe për nënndarjet e mëtejshme përdoren numrat arabë. LCC është kryesisht skemë klasifikimi emërtuese dhe klasifikimi sipas veçorive të përbashkëta është tepër i kufizuar në këtë skemë.

Klasifikimi me raport [*Colon Classification*]

Skema e klasifikimit e hartuar nga bibliotekari S. R. Ranganathan në fillim të viteve 1930. Kjo ishte skema e parë e klasifikimit të subjektit sipas veçorive. Quhet klasifikimi me raport sepse përdor shenjë e raportit (:) për krijimin e simbolit të klasifikimit.

Klasifikoj [*Classify*]

1) Procesi i renditjes së një koleksion sipas një skeme të caktuar klasifikimi.

2) Procesi i caktimit të numrit të klasifikimit në një dokument ose paketë informacioni.

Kod i nënfushës [*Subfield code*]

Kod me dy karaktere që identifikon një nënfushë

të një regjistrimi në formatin MARC, i cili përbëhet nga një simbol (p.sh. \$ në UNIMARC ose ‡ në USMARC), i pasuar nga një element identifikues i të dhënave (shkronjë e vogël e alfabetit latin ose numër). Kodi i nënfushës identifikon elementet e të dhënave që kërkojnë manipulim si pjesë të veçuara brenda një fushe. Çdo kod nënfushe pasohet nga të dhënat përkatëse. P.sh. kodi i nënfushës \$a të fushtë 210 pasohet nga vendi i botimit. Quhet dhe *Identifikues i fushës* [*Subfield identifier*].

Kolofon [*Colophon*]

Grup të dhënash në fund të një dokumenti që japin informacion bibliografik. Mund të jepet informacion që zakonisht gjendet në faqen e titullit (titulli, autori, botuesi etj.) dhe në librat e hershëm jepet informacion për datën e shtypit, tipografin, formatin e shtypit etj.

Kontroll bibliografik [*Bibliographic control*]

Procesi i përshkrimit bibliografik të standardizuar të njësive bibliografike, sigurimi i aksesit sipas emrave të autorëve, titujve e subjekteve të këtyre njësive nëpërmjet sistemeve të kërkimit (organizimit të skedarëve) dhe përcaktimi i vendndodhjes së njësive për të mundësuar përdorimin e tyre.

Kontroll i pikave hyrëse [*Access control*]

1) Përfundimi i procesit të punës për unifikimin e termave, por pa qenë nevoja të zgjidhet një formë e emrit ose e titullit dhe një term i subjektit si zgjedhje "e autorizuar". Në kontrollin e pikave hyrëse çdo variant i emrit, titullit ose termit të subjektit merr status të barabartë dhe vetëm një formë e tyre është zgjedhur si shfaqje e paracaktuar. Megjithatë kërkuesi mund të përdorë secilin nga format për të gjetur informacion që lidhet me emrin, titullin ose subjektin e kërkuar. (shih edhe *Puna për unifikimin e termave*).

2) Në teknikën e kompiuterit kontrolli i hyrjes ka të bëjë me veçori të sistemit të operimit që kontrollon hyrjen e kategorive të caktuara të përdoruesve në skedarë dhe në funksione të sistemit.

Kopjim i katalogimit [*Copy cataloging*]

Procesi i marrjes dhe i përshtatjes së një regjistrimi të katalogut, të kryer nga një bibliotekë ose agjenci katalogimi tjetër. (Ndryshohen elementet të regjistrimit me të dhëna lokale si numri i vendit të njësive, nr. i inventarit etj.) Shih edhe *Katalogim fillestar*.

Krijues [*Creator*]

Person që është përgjegjës për krijimin e përbajtjes intelektuale të një pakete informacioni.

Kryetitull [Heading]

1) Emër, fjalë ose frazë e vendosur në krye të një përshkrimi të katalogut dhe shërben si pikë hyrëse ose element kërkimi.

2) Vargu i saktë i karaktereve të formës së autorizuar të një pike hyrëse, ashtu siç është në regjistrimin e termit të njësuar. Shih edhe *Pikë hyrëse; Përshkrim; Fjalë hyrëse.*

Kufizues [Delimiter]

Kod (shprehjet me simbolet \$ ose ‡) që përdoret për identifikimin dhe ndarjen e nënfushave të formatit MARC.

Kufizues fushe [Field terminator]

Simbol që përdoret për të sinjalizuar fundin e një fushe në formatin MARC.

Lidhje [Hyperlink]

Lidhje elektronike midis dy pjesëve të veçuara të një pakete elektronike informacioni, midis tekstit dhe figurës, etj.

Lista e Emërtimeve Lëndore të Bibliotekës së Kongresit [Library of Congress Subject Headings (LCSH)]

Listë termash dhe shprehjesh që përdoren si fjalori i kontrolluar i emërtimeve lëndore të krijuara nga Biblioteka e Kongresit. Lista pasurohet vazhdimisht dhe ribotohet çdo një ose dy vjet.

Lista e Emërtimeve Lëndore të Mjekësisë [Medical Subject Headings (MeSH)]

Listë termash që përdoret si fjalori i kontrolluar për emërtimet lëndore të fushës së mjekësisë. Është krijuar nga Biblioteka Kombëtare e Mjekësisë në SHBA dhe mund të përdoret nga çdo agjenci që dëshiron të sigurojë hyrje të kontrolluar sipas subjektit në regjistrimet e fushës së mjekësisë.

Madhësi e njësisë [Extent of item]

Elementi i parë i zonës së përshkrimit fizik të një regjistrimi. Përfshin numrin (sasia e vëllimeve, numri i faqeve etj.) dhe përcaktimin specifik të tipit të materialit të njësisë që përshkruhet dhe ndonjëherë edhe të dhëna të tjera që lidhen me madhësinë (p.sh. kohëzgjatja për kasetat etj.).

MARC (Katalogim i lexueshëm nga makina) [MARC (Machine Readable Cataloging)]

Format standard për mënyrën e kodimit të regjistrimeve, që ato të lexohen nga kompiuteri dhe të manipulohen prej tij për qëllime të ndryshme. Qëllimi kryesor i formatit MARC është shkëmbimi

i të dhënave në formë të kompiuterizuar midis agjencive bibliografike.

Material i përzier [Kit]

1) Njësi që përmban dy ose më shumë kategori materiale, zakonisht të një subjekti, dhe asnjëri prej tyre nuk përcaktohet si predominues i njësisë. Quhet dhe njësi multimedia.

2) Paketë me materiale të ndryshme në formë teksti që mund të kenë një emër të përbashkët.

Mbiemër i përbërë [Compound surname]

Mbiemër që përbëhet nga dy a më shumë emra, shpesh të lidhur mes tyre me vijë, lidhëse ose parafjalë.

Mbledhës [Compiler]

1) Person që përgatit një koleksion nëpërmjet zgjedhjes dhe bashkimit të pjesëve nga vepra të autorëve të ndryshëm.

2) Person që zgjedh dhe mbledh së bashku në një botim materiale nga veprat e një autori. Shih edhe *Botues.*

Ndërfaqe grafike e përdoruesit GUI (Graphical User Interface)

Ndërfaqe e kompiuterit që përdor ikona dhe figura të tjera grafike për të treguar funksione ose skedarë dhe për ta bërë ekranin sa më të lehtë për përdorim. Komandat jepen me anë të zgjedhjes së ikonave dhe jo nëpërmjet tastjerës.

Nëndarje e drejtpërdrejtë [Direct subdivision]

Nëndarje gjeografike e një emërtimi lëndor që tregon emrin e një njësie gjeografike, pa vendosur më parë emrin e një njësie më të madhe. (P.sh. Arkitektura – Francë). Shih edhe *Nëndarje gjeografike; Nëndarje jo e drejtpërdrejtë.*

Nëndarje e lirë [Free-floating subdivision]

Nëndarje që përdoret nga kataloguesi për të plotësuar një emërtim lëndor dhe që nuk gjendet në Listën e Emërtimeve Lëndore, por në një listë të veçantë që quhet Listë e nëndarjeve të lira.

Nëndarje forme [Form subdivision]

Nëndarje e numrit të klasifikimit ose e emërimit lëndor që tregon formën e veprës. P.sh. (01), (035) janë përcaktues forme në KDU dhe KDD; - *Fjalorë; - Harta; - Bibliografi,* etj. janë nëndarje forme në Treguesin e Emërtimeve Lëndore.

Nëndarje gjeografike [Geographic subdivision]

Nëndarje që tregon emër vendi me anë të të

cilit kufizohet subjekti që përfaqëson emërtimin kryesor. (P.sh. Mjekësia – Shqipëri). Shih edhe *Nënndarje e drejtpërdrejtë*; *Nënndarje jo e drejtpërdrejtë*.

Nënndarje jo e drejtpërdrejtë [*Indirect subdivision*]

Nënndarje gjeografike e një emërtimi lëndor që paraprihet nga një njësi më e madhe gjeografike. (P.sh. Arkitektura – Francë – Paris). Shih edhe *Nënndarje e drejtpërdrejtë*.

Nënndarje kronologjike [*Chronological subdivision*]

Nënndarje në katalogimin lëndor që tregon periudhën kohore të trajtuar në një vepër ose periudhën gjatë së cilës ka dalë vepra. Quhet edhe *Nënndarje e periudhës kohore*.

Numër inventari ose numër i hyrjes [*Accession number*]

Simbol (zakonisht numër arab) që i caktohet një materiali bibliotekar ose pakete informacioni dhe që është unik për të. Numrat e inventarit vendosen zakonisht sipas radhës së hyrjes së materialeve në bibliotekë me numra në vazhdimësi ose me anë të një sistemi kodimi.

Numër klasifikimi [*Classed number*]

Simbol që tregon klasën të cilës i përket një njësi bibliotekare. Në disa sisteme si simbole klasifikimi përdoren numra që vendosen në etiketë të njësisë për të treguar subjektin e saj dhe vendndodhjen në një koleksion.

Numër vendi [*Call number*]

Simbol që identifikon një njësi të caktuar dhe vendin e saj në raft. Elementet përbërëse të numrit të vendit janë në vartësi të sistemit të vendosjes së materialeve në rafte. Në vendosjen sistematike numri i vendit përbëhet nga numri i klasifikimit, numri i njësisë ose shenja e autorit dhe në disa raste vendosen elemente të tjera si data e botimit, numri i vëllimit dhe numri i kopjes. Përdoret për të renditur dhe për të gjetur një njësi të caktuar në fondet e bibliotekës.

Numri i njësisë [*Item number*]

Pjesa e numrit të vendit, e përbërë nga shkronja dhe numra, që shërben për të realizuar renditjen alfabetike të veprave që kanë numër klasifikimi të njëjtë. Mund të jetë numri i autorit sipas tabelës së autorit (Numrat e Tabelës së Autorit të hartuar nga Charles Cutter) ose dhe elemente të tjera si shenja treguese të veprës (shkronjat e para të titullit, viti

i botimit) etj. Numri i njësisë për librat quhet dhe *Numri i librit*; *Numri i autorit*; *Numri i Cutter-it*.

Njësi [*Item*]

Dokument, grup dokumentesh apo paketë informacioni, në çdo formë fizike, e botuar, e prodhuar ose e trajtuar si një njësi më vete dhe që është bazë për një përshkrim bibliografik të veçantë.

Njësia qendrore [*CPU (Central Processing Unit)*]

Grup qarqesh që kryen funksionet bazë të kompiuterit. Kontrollon dhe koordinon të gjitha funksionet dhe veprimet e kompiuterit. Përbëhet nga tre elemente: njësia e kontrollit, njësia aritmetike dhe logjike dhe njësia e input/output-it (e dhënies/marrjes).

Organizëm [*Corporate body*]

Organizatë ose grup personash që identifikohet me një emër të veçantë dhe që vepron si një njësi. Shembuj tipikë janë shoqatat, institucionet, firmat e biznesit, ndërmarrjet jofitimprurëse, agjencitë qeveritare, institucionet fetare, konferencat etj., të cilët trajtohen si autor kolektiv për botimet të tyre.

Paketë informacioni [*Information package*]

Njësi që përmban informacion të regjistruar p.sh. libër, artikull, video, dokument në Internet, regjistrim zanor, revistë elektronike, etj.

Përcaktim i përgjithshëm i materialit [*General material designation (GMD)*]

Term që tregon grupin e gjerë të materialeve të cilit i përket njësia (p.sh. *regjistrim zanor*; *material grafik* etj.). Është element përshkrimi që vendoset menjëherë pas titullit në kllapa katrore. Shih edhe *Përcaktimi specifik i materialit*.

Përcaktim i përmbajtjes (në MARC) [*Content designation*]

Sistem kodesh të veçanta (etiketa, indikatorë dhe kode të nënfushave) në një regjistrim MARC, që përdoren për identifikimin e njësive të veçanta të informacionit. Shih edhe *Indikator*; *Kod i nënfushës*.

Përcaktim specifik i materialit [*Specific material designation*]

Term që tregon emrin e materialit (zakonisht emrin e objektit fizik) të cilit i përket njësia (p.sh. *Disk zanor* është përcaktim specifik i një materiali, që sipas përcaktimit të përgjithshëm është quajtur *Regjistrim zanor*). Është element përshkrimi që vendoset në zonën e përshkrimit fizik pas numrit të faqeve. Shih edhe *Përcaktim i përgjithshëm i*

materialit.

Përgjegjësi e ndryshme [*Mixed responsibility*]

Veprimtari e personave ose organizmave që kanë dhënë ndihmesë për përgatitjen intelektuale ose artistike të një veprë, duke realizuar lloje të ndryshme veprimtarie (p.sh. përshtatje ose ilustrim i një veprë të shkruar nga një person tjetër). Shih edhe *Bashkëpunëtor*; *Përgjegjësi e përbashkët*.

Përgjegjësi e përbashkët [*Shared responsibility*]

Bashkëpunim midis dy ose më shumë personave ose organizatave që kryejnë të njëjtën lloj veprimtarie në krijimin e përmbajtjes së një veprë. Ndihmesa e secilit mund të formojë një pjesë të veçantë të njësisë ose mund të mos jetë i veçantë nga ndihmesa e të tjerëve (p.sh. dy autorë). Shih edhe *Bashkëpunëtor*; *Përgjegjësi e ndryshme*.

Përshkrim [*Entry*]

Regjistrimi i një njësie në një katalog (p.sh. përmbajtja e një skede në katalogun tradicional). Përveç përshkrimit kryesor ose bazë, ka përshkrime për titullin, për serinë, përshkrime shtesë për bashkautorët, përshkrime për subjektet etj. Shih edhe *Pikë hyrëse ose Element kërkimi*.

Përshkrim analitik [*Analytical entry*]

Përshkrim i veçantë për secilën nga veprat që gjenden në një vëllim apo njësi ose për një pjesë të njësisë bibliografike, për të cilën ekziston një përshkrim tërësor. Përshkrimet e veçanta të çdo kapitulli të një libri janë përshkrime analitike.

Përshkrim bazë [*Main entry (record)*]

Përshkrimi për katalog i një njësie, ku përfshihen të gjithë elementet me anë të të cilave identifikohet njësia dhe në kryetitull përmban elementin kryesor hyrës (p.sh. autorin e parë ose titullin për veprat pa autor). Përshkrimi bazë përmban dhe shënimet për përshkrimet shtesë.

Përshkrim me autor [*Author entry*]

Përshkrim i veprës ku emri i autorit është zgjedhur si element kërkimi.

Përshkrim shtesë [*Added entry*]

Çdo pikë hyrëse sipas të cilës njësia pasqyrohet në katalog, përveç përshkrimit bazë ose kryesor. Përshkrimet shtesë mund të jenë për bashkëautorë, redaktorë, hartues, për serinë, titullin etj.

Pikë hyrëse ose Element kërkimi [*Access point*]

Çdo emër, term, fjalë, frazë, kod etj.. që përdoret për të kërkuar informacion në një mjet kërkimi

të informacionit (p.sh. në katalog). Pikat hyrëse janë emra të autorëve ose të personave për të cilët flitet në vepra, tituj, simbole klasifikimi dhe subjekte që zgjidhen nga kataloguesi gjatë procesit të katalogimit, për të mundësuar kërkimin dhe gjetjen e tyre.

Puna për unifikimin e termave [*Authority work*]

Procesi i përcaktimit dhe i mirëmbajtjes së një forme “të autorizuar” të një emri ose titulli dhe të një termi ose fraze që tregon subjekt. Procesi përfshin identifikimin e të gjitha lidhjeve midis varianteve të emrave dhe titujve me format e pëcaktuara si uniforme të këtyre emrave dhe titujve. Në fushën e subjekteve ky proces përfshin identifikimin dhe mirëmbajtjen e lidhjeve midis termave siç janë ato midis sinonimeve, termave më të gjerë, termave më të ngushtë dhe termave të përafërt. Shih edhe *Kontroll i pikave hyrëse*.

Referim [*Reference*]

Drejtimi nga një emërtim ose kryetitull të një tjetër. Janë disa lloje referimesh si referimi *Shih*. *Shih edhe*, *Përdoret për*, *Term më i gjerë*. Lidhet me termin, etj. Në formatin MARC për termat e njësuar, referimet ruhen në fushat 4XX dhe 5XX të këtij formati.

Referim për të termi më i gjerë [*Broader-term reference*]

Referim nga një emërtim lëndor të një emërtim tjetër më i gjerë në kuptim. Në listat e emërtimeve lëndore shënohet me inicialet TGj (Term më i gjerë) ose SGJ (Subjekt më i gjerë).

Referim për të termi më i ngushtë [*Narrower-term reference*]

Referim nga një emërtim lëndor të një emërtim tjetër më i ngushtë në kuptim. Në listat e emërtimeve lëndore gjendet me inicialet TN (Term më i ngushtë) ose SN (Subjekt më i ngushtë).

Referim shpjegues [*Explanatory reference*]

Referim *Shih* ose *Shih edhe* që shpjegon rrethanat në të cilat mund të merren në konsideratë emërtime lëndore të caktuara.

Regjistrim bibliografik [*Bibliographic record*]

Përshkrim që përmban të dhëna për identifikimin, veçoritë fizike dhe për subjektin e një njësie bibliografike. Në katalog ai quhet dhe *Regjistrim katalogimi* [*Cataloging record*].

Regjistrimi i termit të njësuar [*Authority record*]

Regjistrimi i të gjitha zgjedhjeve të bëra për njësimin e një termi. Këto regjistrime mund të quhen "regjistrime të kontrollit të elementeve hyrëse". Shih edhe *Regjistrimi i termit të njësuar për emra*; *Regjistrimi i termit të njësuar për subjekte*.

Regjistrimi i termit të njësuar për emra [*Name authority record*]

Regjistrimi që tregon një emër vetiak, kolektiv ose gjeografik në formën e tij të zgjedhur, citon termat e konsultuar për përcaktimin e formës së zgjedhur të emrit dhe referimet e bëra për tek ajo.

Regjistrimi i termit të njësuar për subjekte [*Subject authority record*]

Regjistrimi i një emërtimi lëndor që tregon formën e zgjedhur të tij si unike, citon termat e konsultuar për përcaktimin e formës së zgjedhur të emërtimit dhe tregon referimet e ndërsjellta për të ky emërtim dhe nga ky emërtim në emërtime të tjera lëndore.

Regjistrimi katalogimi [*Cataloging record*]

Njësi bazë e një katalogu që përmban të dhënat e katalogimit – përshkrimin bibliografik, emërtimet lëndore dhe numrin e vendit të një njësie të veçantë bibliotekare. Regjistrimi mund të paraqitet në forma të ndryshme si regjistrimi i lexueshëm nga kompiuteri ose si skedë e një katalogu.

Renditje e citimeve [*Citation order*]

Radha e vendosjes së elementeve përbërëse në një simbol klasifikimi ose në një emërtim lëndor të përbërë.

Renditje fjalë pas fjale [*Word-by-word filing*]

Renditje alfabetike e përshkrimeve, termave etj., në një mjet kërkimi (p.sh. në katalog), duke marrë parasysh hapësirat midis fjalëve. Një karakter i ndjekur nga hapësirë renditet përpara të njëjtit karakter, por që pasohet nga një karakter tjetër. Shenjat e pikësimit kanë funksion të njëjtë me hapësirën. (p.sh. *Dy zemra besnike* renditet përpara *Dyras, Margarit*). Shih edhe *Renditje shkronjë pas shkronjë*.

Renditje shkronjë pas shkronjë [*Letter-by-letter filing*]

Renditje alfabetike e përshkrimeve në një mjet kërkimi (p.sh. në katalog) duke mos marrë parasysh hapësirat dhe shenjat e pikësimit. (p.sh. *Dyras, Margarit* renditet përpara *Dy zemra besnike*.)

Riprodhim faksimileje [*Facsimile reproduction*]

Riprodhim që, përveç riprodhimit të saktë të

përmbytjes, ruan dhe pamjen e jashtme të materialit origjinal.

Rishtypje [*Reprint*]

Shtypje e re e një njësie e realizuar nga imazhet e shtypit origjinal, zakonisht me metoda fotografike. Rishtypja mund të riprodhojë origjinalin me saktësi ose me ndryshime të vogla por të dallueshme.

Rregullat Anglo-Amerikane të Katalogimit, botimi i 2-të [*AACR2 (Anglo American Cataloguing Rules, second ed.)*]

Tërësi rregullash, botuar në vitin 1978 për hartimin e përshkrimeve të materialeve bibliotekare, bartëse të informacionit. Krijimi i këtyre rregullave është rezultat e bashkëpunimit të një grupi përfaqësuesish nga bibliotekat kombëtare të Britanisë së Madhe, Kanadasë dhe SHBA-së. AACR2 është përkthyer në 15 gjuhë të ndryshme. Përdorimi i këtyre rregullave në shumë vende të botës ka bërë që ato të marrin veçoritë e një standardi të katalogimit. Rregullat e katalogimit nuk janë statike. Ato ju përgjigjen nevojave për ndryshim. Plotësimi i AACR2 është pasqyruar në botimin e tij të vitit 1998 që njihet me inicialet AACR2R (*Anglo American Cataloguing Rules, second ed. Revised*). Rregullat monitorohen nga një komitet drejtues, në të cilin marrin pjesë përfaqësues nga biblioteka të disa vendeve.

Sigël e botuesit [*Imprint*]

Informacion në një botim në formë teksti, që tregon se ku është botuar, emrin e botuesit dhe kur është botuar. Shih edhe *Zona e botimit*, shpërndarjes etj.

Simbol i vendndodhjes [*Location device*]

Numër ose shenjë tjetër në një njësi bibliotekare që tregon vendndodhjen fizike të saj.

Simbol klasifikimi [*Classification notation*]

Grup numrash, shkronjash, shenjash ose kombinimi i tyre, që përdoret për të treguar një nivel të caktuar të hierarkisë në një skemë klasifikimi.

Skedar i termave të njësuar [*Authority file*]

Koleksioni i regjistrimeve të termave të njësuar që përfaqësojnë formën e zgjedhur të emrave, subjekteve, titujve uniformë dhe serive të përdorura në një katalog. Qëllimi i skedarit të termave të njësuar është të sigurojë uniformitetin e elementeve të kërkimit.

Skedar kompiuteri [*Computer file*]

Informacion i koduar dhe i ruajtur në një format të caktuar dhe që kërkohet me anë të kompiuterit. Informacioni mund të jetë në kompiuter, disk magnetik, shirit magnetik etj.

Shenja diakritike [*Diacritics*]

Shenja cilësuese të vendosura mbi, nën ose midis shkronjave për të treguar se shqiptimi i tyre është ndryshëm nga ai i këtyre shkronjave pa këto shenja.

Shërbim bibliografik i kompiuterizuar [*Bibliographic utility*]

Qendër ose rrjet që ofron shërbime bazuar në katalogimin e kompiuterizuar dhe që ka një bazë të dhënash bibliografike. Anëtarët e shërbimit mund të kontribuojnë duke futur regjistrime të reja në bazën e të dhënave si dhe të kopjojnë ato ekzistuese. Një shërbim i tillë është OCLC (Online Computer Library Center) që ofron akses në baza të dhënash bibliografike shumë të mëdha.

Tabelë klasifikimi [*Classification scheme*]

Skemë e organizimit të dijeve në mënyrë sistematike. Skema të tilla janë Tabela e Klasifikimit Dhjetor të Djuir, Klasifikimi Dhjetor Universal, Klasifikimi i Bibliotekës së Kongresit etj. Quhen edhe *Skema klasifikimi*.

Tabelë klasifikimi e ndryshuar tërësisht [*Completely revised schedule*]

Ky term përdoret për Klasifikimin Dhjetor të Djuir dhe Klasifikimin Dhjetor Universal në kuptimin e zhvillimit krejt të ri të tabelës për një disiplinë të caktuar. Me përjashtim të numrit kryesor të klasifikimit që mund të mbetet i pandryshuar, të gjithë numrat e tjerë ndryshojnë. Një rast i tillë është tabela e degës 8 – *Gjuha. Letërsia*, botim i vitit 1993 të KDU-së.

Tekst i lirë [*Free text*]

Fjalë që gjenden në titullin e njësisë ose në ndonjë fushë tjetër të regjistrimit dhe përdoren për kërkimin e informacionit. Në këtë rast kërkimi nuk bëhet sipas termave të përcaktuar si terma kërkimi në një fjalor të termave të kontrolluar.

Term më i gjerë (TGJ) [*Broader term (BT)*]

Fjalë ose shprehje e një niveli më të lartë nga ajo që analizohet, të cilat janë renditur në një listë fjalësh dhe shprehjesh, që shprehin subjekte dhe janë konceptuar në marrëdhënie hierarkike midis tyre, p. sh. te treguesit e emërtimeve lëndore ose tezaurët.

Të dhëna bibliografike [*Bibliographic data*]

Informacioni që mbledhet për hartimin e një

regjistrimi bibliografik.

Të dhëna përshkuese [*Descriptive data*]

Të dhëna që prezantojnë një njësi ose paketë informacioni, si titulli, emrat që lidhen me të, botimi, data e botimit, madhësia dhe shënime për veçori të saj. Procesi quhet *Përshkrim* [*Description*].

Titull i kapakut [*Cover title*]

Titull i shkruar në kapak të një libri siç ka dalë nga shtypi. Shih edhe *Titull i libërldhjes*; *Titull i shpinës*.

Titull i libërldhjes [*Binder's title*]

Titull i shkruar në kapakun e rilidhjes së librit. Ky mund të jetë ndryshuar nga titulli në fletën e titullit ose nga titulli i kapakut origjinal të botimit.

Titull uniform [*Uniform title*]

1) Titull i veçantë sipas të cilit identifikohet një vepër për qëllime katalogimi. Titulli uniform përdoret për të bashkuar të gjitha përshkrimet e një vepre kur ajo paraqitet me tituj të ndryshëm; për identifikimin e një vepre kur titulli me të cilin ajo njihet ndryshon nga titulli i njësisë që katalogohet; për të bërë dallimin midis dy a më shumë veprave të botuara me të njëjtin titull.

2) Titull i përbashkët konvencional që përdoret për të mbledhur botimet e një autori, kompozitori ose organizate, që përmbajnë vepra të ndryshme ose pjesë nga vepra të ndryshme (p.sh. vepra të plota ose pjesë të ndryshme të një gjinie të caktuar letrare ose muzikore).

Titull i përbashkët [*Collective title*]

Titull përmbledhës i një njësie që përmban vepra të ndryshme.

Titull i shpinës [*Spine title*]

Titulli i shkruar në shpinë të njësisë. Mund të ndryshojë nga titulli i libërldhjes dhe titulli i kapakut.

Titull jo i plotë [*Half-title*]

Titull i një botimi që gjendet në një fletë që paraprin faqen e titullit. Mund të ndryshojë nga titulli në fletën e titullit dhe titulli i kapakut.

Titull kyç [*Key title*]

Emër unik i një seriali, i caktuar nga Sistemi Ndërkombëtar i të Dhënave për Serialet ISDS (International Serials Data System).

Vendosje fikse (e pandryshueshme) [*Fixed location*]

Sistem i caktimit të vendit të materialeve në raftë dhe i renditjes së tyre në mënyrë të pandryshueshme. Është pozicioni ku gjendet një

njësi fizike dhe ku rivendoset ajo pasi kthehet nga përdoruesit. Në sistemin e vendosjes fikse çdo njësi fizike ka një pozicion të caktuar të vendit në raft që nuk ndryshon dhe që nuk përsëritet në asnjë njësi tjetër.

Veprime booleane [*Boolean operations*]

Zbatime logjike ose algjebrike, të formuluar nga George Boole, që përfshijnë variable me dy vlera, siç janë vlera 1 **dhe** vlera 2, vlera 1 **ose** vlera 2, vlera 1 por **jo** vlera 2. Këto veprime përdoren në kërkimin e informacionit për kombinimin e termave, p.sh. Fëmijët **dhe** Televizioni, Fëmijët **ose** Të rinjtë, Fëmijët **jo** Foshnjat.

Zonë [*Area*]

Pjesë e përshkrimit bibliografik që përmban elemente të të dhënave të një kategorie të caktuar. P.sh. zona e të dhënave të botimit përmban vendin, botuesin dhe vitin e botimit. Shih edhe *Element*.

Zona e botimit, shpërndarjes etj. [*Publication, distribution, etc. area*]

Pjesë e përshkrimit bibliografik që përmban të dhëna për prodhimin dhe shpërndarjen e një njësie bibliografike ku përfshihen vendi i botimit, botuesi dhe data e botimit. Në njësitë që janë në formë të shtypur quhet dhe *Sigël e botuesit* ose *Të dhënat e botimit*.

Hartuar nga Farfuri XHAJA

LIBRARIES IN THE AGE OF THE INTERNET

Sofia, 2001

Shënim: Përgatitja e lëndës së këtij numri në redaksi përfundoi më 11 shtator 2001.

BIBLIOTHECAE

BIBLIOTEKONIMI PROJEKTE TË REJA DOKUMENTE LEXIME TË REKOMANDUARA HISTORI E LIBRIT DHE E SHTYPI